

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ABD’NİN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ
BELGELERİ ÜZERİNDEN AMERİKAN STRATEJİK
KÜLTÜRÜNÜN NİTEL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ

HAZIRLAYAN
Murat YILMAZ

MALATYA-2020

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ABD’NİN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİ
ÜZERİNDEN AMERİKAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN
NİTEL ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
MURAT YILMAZ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. FİKRET BİRDİŞLİ

MALATYA 2020

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “ABD’NİN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİ ÜZERİNDEN AMERİKAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN NİTEL ANALİZİ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Murat YILMAZ

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca gerek ders dönemi gerek bu çalışmasının hazırlık sürecinde kıymetli vaktini bir an olsun esirgemeyen, tavsiyeleri, eleştirileri, bilgi birikimi ve tecrübesiyle sürekli motive olduğum; maddi ve manevi desteğini her daim hissettiğim, güler yüzünü ve samimiyetini esirgemeyen ve gelecekteki akademik hayatımın her anında değerli bilgilerinden faydalanacağımı düşündüğüm çok kıymetli hocam Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ'ye teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Aynı zamanda büyük bir disiplin içerisinde sahip oldukları bilgi birikimlerini bize aktarmak için gayret gösteren ve akademik hayatımın şekillenmesinde büyük katkıları olduğunu/olacağını düşündüğüm bölüm hocalarımız Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ, Doç. Dr. Hakan ÖZDEMİR, Doç. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA ve Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TORUN'a sabır ve sebatla göstermiş oldukları ilgi ve alakadan dolayı çok teşekkür ederim. Bu tezin her aşamasında kendilerinden edinmiş olduğum kültür ve çok kıymetli bilgilerin ziyadesiyle faydalı olduğunu bilmelerini isterim.

Elbette aile her şeydir! Bugün bulunduğum noktaya gelmemi sağlayan, bütün varlığıyla her zaman yanımda olan, kol kanat geren canım annem Tülay YILMAZ'a, 2005 yılında ani bir şekilde kaybettiğim fakat varlığını her daim yanımda hissettiğim çok kıymetli babam Recep YILMAZ'a ve destekleri ile beni motive etmeye çalışan çok değerli ağabeyim Doç. Dr. Kadir Uğurtan YILMAZ'a teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

Bu çalışma boyunca yer yer ilgimi ve alakamı istemeden de olsa esirgemek zorunda kaldığım fakat göstermiş oldukları sabır, sebat ve destekleri ile bu çalışmaya sıkı sıkıya bağlanmamı, motive olmamı sağlayan ve her dem varlıklarıyla bana mutluluk ve huzur veren sevgili eşim Ziraat Mühendisi Emel Yılmaz'a ve canım kızım Ada Su'ya çok teşekkür ederim.

ABD’NİN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİ ÜZERİNDEN AMERİKAN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN NİTEL ANALİZİ

Yüksek Lisans Tezi

Murat YILMAZ

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Anabilim Dalı

Ağustos, 2020

Danışman: Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ

ÖZET

Stratejik Kültür kavramı ilk kez 1977 yılında Jack L. Snyder tarafından Sovyetler Birliği hakkında ABD Hava Kuvvetleri için yazılan bir raporda kullanılmış, ilerleyen yıllarda güvenlik çalışmaları içinde sıklıkla kendisine yer bulmuştur. Hakkında yeterli veri bulunmayan ülkelerin stratejik vizyonları hakkında bilimsel bir kestirimde bulunmayı amaçlayan Stratejik Kültür yaklaşımı, bu iş için tarih, sosyoloji, felsefe başta olmak üzere multidisipliner bir yaklaşımı içermekte hedef ülke hakkında belirgin, biçimsel yatkınlıkları saptamayı amaçlamaktadır.

Ulusal Güvenlik Belgeleri (Beyaz Kitap) ise yine Soğuk Savaş koşullarında ABD’de bir dış politika deklarasyonu olarak yayımlanmaya başlanmış ve geçen yıllar içinde Başkanlık seçimini takip eden ilk altı ay içinde yayımlanması bir teamül haline getirilmiştir. Bu çalışma ABD kaynaklı bu iki kavram ve yaklaşımı birlikte ele alarak ABD üzerinde bir analiz yapmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda 1987-2017 arasında yayımlanmış olan on yedi adet Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, Stratejik Kültür verileri açısından nitel olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın amacı ABD’nin Stratejik Kültür verilerini saptayarak bunların ne ölçüde Güvenlik Strateji Belgelerine yansıdığını ya da her ikisi arasında inşacı bir ilişkinin olup olmadığını anlamaktır.

Yapılan analizler sonucu ABD Stratejik Kültür öğelerinin coğrafya, siyasal kültür ve materyal kapasite bağlamında ortaya çıktığı bu açıdan Amerikan İstisnacılığı (eksepsiyonizm), demokrasinin sahiplenilmesi ve yaygınlaştırılması, liberal ekonomi ilkeleri, uluslararası hukuk, özgürlükler ve insan hakları gibi öğelerin ABD stratejik kültürünü şekillendirdiği, bu öğelere yönelik her türlü meydan okumayı ABD’nin bir

tehdit olarak algıladığı, bu değerlerin yaygınlaştırılması adına uluslararası işbirliğini ise önemseydiği saptanmıştır. ABD'nin kendisini bu değerlerin kaynağı olarak algılaması ise uluslararası ilişkilere bir üstbakış olarak yansıyor Amerikan hegemonyasının da kaynağını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Ulusal Güvenlik, Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri, Stratejik Kültür

THE QUALITATIVE ANALYSIS OF USA's STRATEGIC CULTURE THROUGH NATIONAL SECURITY STRATEGY DOCUMENTS

MA THESIS

Murat YILMAZ

Department of Political Science and International Relations
Institute of Social Sciences İnönü University

August, 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fikret BİRDİŞLİ

ABSTRACT

The use of the concept of Strategic Culture has emerged in a report which has been drafted about the Soviet Union in 1977 by Jack L. Snyder. Then, it has been widely used as a keyword for analyzing strategic visions of countries in security studies. The main purpose of using this concept is to have a scientific prediction about the strategic vision of countries which has no sufficient and open data about them. Therefore Strategic Culture studies include multidisciplinary approaches by using history, sociology, philosophy, and aim to catch distinctive stylistic predispositions by their past experiences.

The National Security Documents NSD (White Book), on the other hand, began to be released as a foreign policy declaration of the USA under the Cold War conditions and it has been official customary to be publishing in the first six months of Presidential term.

This dissertation aimed to use these two-concept and approaches together for analyzing the general tendency of US foreign policy. In this context, the seventeen NSD which has been released between 1987 and 2017 has been analyzed by using of Strategic Culture approach. The ultimate goal of this work is to understand any correlation between Strategic Culture and NSD and to determine how strategic culture reflects on the NSD.

As a result, it has been determined that the USA's strategic culture is created by his geography, political culture, and material capacity and shaped by American exceptionalism, spreading of democracy, the principle of liberal economy, international law, human rights, and freedoms. Besides, the USA perceives all kinds of challenges as a threat to these values, and the USA takes care of international collaboration to spread these values. The USA's perception of itself as a source of these values is reflected as dominance on international relations and constitutes the source of American hegemony.

Key words: USA, National Security, Strategic Culture and National Security Strategy Documents

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR	6
3. GÜVENLİK KAVRAMI VE TEORİLER.....	12
3.1. Klasik Teoriler	19
3.2. Eleştirel Teoriler.....	27
3.3. Konstrüktivist Yaklaşım.....	32
4. STRATEJİK GÜVENLİK YAKLAŞIMI	35
4.1. Genel (Grand) Strateji ve Diğer Güvenlik Stratejileri	37
4.2. Ulusal Güvenlik Politikaları.....	39
4.3. Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri	46
5. STRATEJİK KÜLTÜR VE STRATEJİK KÜLTÜR ÖĞELERİ.....	51
6. ABD TARİHİ VE TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ABD’NİN DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI VE DIŞ POLİTİKASI	60
6.1. Amerika Kıtası’nın Keşfi ve Kolonilerin Kurulması	60
6.2. ABD’nin Bağımsızlığı ve Anayasasının Meydana Getirilmesi	65
6.3. Genişleme Politikası ve Monroe Doktrini (İzolasyonizm)	70

6.4. ABD İç Savaşı ve Modern Amerika'nın Doğuşu	72
6.5. ABD Endüstrisi ve Ticaretinin Yükselişi.....	74
6.6. ABD'nin Dünya Devleti Olması ve Açık Kapı Politikası (Roosevelt Siyaseti) ..	76
6.7. Birinci Dünya Savaşı ve ABD Politikaları.....	80
6.8. İki Savaş Arası Dönem ve ABD Politikaları.....	83
6.9. İkinci Dünya Savaşı ve ABD Politikaları	86
6.10. Soğuk Savaş Dönemi ve ABD Politikaları	91
6.11. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve ABD Politikaları	98
7. ABD'NİN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİ ÜZERİNDEN ANALİZİ.....	106
7.1. ABD'nin 1987 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	108
7.2. ABD'nin 1988 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	119
7.3. ABD'nin 1990 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	135
7.4. ABD'nin 1991 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	148
7.5. ABD'nin 1993 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	157
7.6. ABD'nin 1994-1995-1996 UGSB'leri ve Nitel Analizi	166
7.7. ABD'nin 1997 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	181
7.8. ABD'nin 1998 ve 1999 UGSB'leri ve Nitel Analizi	191
7.9. ABD'nin 2000 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	203
7.10. ABD'nin 2002 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	216
7.11. ABD'nin 2006 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	226
7.12. ABD'nin 2010 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	237
7.13. ABD'nin 2015 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	246
7.14. ABD'nin 2017 UGSB'si ve Nitel Analizi.....	254
SONUÇ	265

EK.....	273
KAYNAKÇA.....	289

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 5.1. Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Emperyalizmin Yapısı	44

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
COCOM	: Coordinating Committee for Multilateral Export Controls (Çok Taraflı İhracat Kontrolleri Koordinasyon Komitesi)
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ECOSOC	: United Nations Economic and Social Council (Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey)
FAO	: United Nations Food and Agriculture Organization (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IEA	: International Energy Agency (Uluslararası Enerji Ajansı)
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
NAFTA	: North America Free Trade Agreement (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması)
NATO	: North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
UGS	: Ulusal Güvenlik Stratejisi
UGSB	: Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi
UNCTAD	: United Nations Conference on Trade and Development (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNIDO	: United Nations Industrial Development Organisation (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü)

1. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletlerini oluşturan koloniler yeni dünya da insan odaklı paradigmlar geliştirmeye çalışmış, bu minvalde özgürlük, demokrasi ve iyi bir yaşam standardına ulaşma yolunda kendisine çok önemli bir yol çizmiştir. Elbette bu değerlere verilen önemin sebepleri; dünyanın farklı yerlerinden farklı zamanlarda; kıtlık ve savaşların yanı sıra dini, siyasal, etnik ve mezhepsel baskılar, ekonomik sıkıntılar gibi sebeplerden yılmış insanların yeni dünya da daha iyi bir yaşam kurma, geçmişte yaşanan sıkıntıları bir daha yaşamama isteği ve kaotik bir ortamın oluşmasını engellemek adına beşeri unsurlar tarafından kaynaklanacak problemleri proaktif bir şekilde çözmek olarak görülebilir. Hali hazırda ilk kolonistler İngilizlerin özgürlük mücadelesi geleneğine bağlılık içerisinde bulunmuş ve bu geleneği gittikleri yere götürmüşlerdir. Bu geleneği daha ileri seviyeye taşımış daha güçlü bir sistemin kurulması için mücadele vermişlerdir. Sürekli olarak tesis etmiş oldukları anayasal hükümetlerinin yapısını yükseltmeye, kendi harcamalarının kontrolünü sağlama ve kişisel özgürlüklerin tam garantiye kavuşması için mücadele etmişlerdir.

Yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından zengin ve boş Amerika kıtası toprakları, biraz çalışkanlık ve cesaret göstermeleri takdirde onlara istedikleri hayatları bağışlamıştır. Koloniler, çeşitli uluslardan oluşan bir yapı olarak yeni bir ulus inşa etmeyi başaramışlardır. Bu sebeple devrimden önce kendilerine özgü tam anlamı ile belirginleşmiş bir ulus karakteri tesis etmeyi başarmışlar ve bu durum Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin evrensel bir nitelik kazanmasını sağlamıştır. Oluşan kendine özgü bu karakter, ABD'yi var eden inançlarını da gün geçtikçe kuvvetlendirmiştir. Burada önemli faktörlerden birisi de, ABD siyasi kültürünü oluşturan unsurlardan biri olan din olmuştur. İngiliz hükümetinin reformist hareketine karşı başkaldıran Püritenler, ABD siyasi kültürünün en önemli aktörü olmuş, ülkenin her türlü dini baskıdan kurtulması ve kendi inançları doğrultusunda hayal ettikleri bir ülke inşa etmişlerdir. Kurucu unsurlar değerlendirildiğinde din ve siyaset entegre bir şekilde tamamlayıcı paradigmlar olarak düşünülebilir. Bu minvalde ABD'nin kurucu babalarının değişik dönemlerde söylemiş oldukları analiz edildiğinde; ABD halkının tanrı tarafından seçildiği, kutsandığı, ayrıcalığının olduğu, ABD'den önceki dönemin karanlık çağ olduğu ve bu söylemlerden yola çıkarak bulundukları topraklarda genişlemelerinin en doğal hakları olduğu ve bu düşüncelerin dış politikalarını oluşturmada da öncelikli olması

gerektiği inancında olmuşlardır. Amerikalıların kendini ayrıcalıklı gördüğü bu eksepsiyonalist tutumu ilerleyen süreçlerde dış politikalarına da sirayet etmiş ve öncelikle Avrupa siyasetine müdahil olunmaması, aynı ittifaklar içerisinde bulunmaktan uzak durulması şeklinde kendini göstermiştir. 1823 yılında Başkan James Monroe'nin deklare ettiği Monroe Doktrininde de açık bir şekilde dile getirilmiştir. ABD'nin, çalkantılı Avrupa kıtasından uzak durması gerektiği düşünülmüştür. Böylelikle sömürgeci Avrupa'dan kendini izole edecek ve bölgede nüfusunu güçlendirebileceğine inanılmıştır. ABD'nin eksepsiyonalist tutumu ve güvenlik algısı beraberliği dış politikasında izolasyonist bir politika olarak kendini göstermiştir.

ABD dış politikasından söz ederken en önemli unsurlardan birisi de ekonomi olmuştur. Özellikle Amerika iç savaşından sonra nüfus hızla artmaya başlamış ve ekonomi büyük bir sıçrayış gerçekleştirmiştir. Bu durum Amerikan kapitalist elitlerinin ortaya çıkmasına, zamanla güçlenmesi ve dış politikada belirleyici birer unsur olmaları ile sonuçlanmıştır. Bu elitlerin düşünceleri ülkenin daha etkili ve agresif bir dış politika sergilemesi yönünde kendini göstermiştir. ABD, eksepsiyonalist tutumundan aldığı feyz ile sahip olduğu paradigmalar doğrultusunda diğer ülkelerin medeniyetlerini geliştirmeleri konusunda itici güç gibi bir misyona sahip olduğu inancında olmuştur. ABD'yi meydana getirenlerin dünya görüşü ve kısa sürede hızla gelişen ekonomisi, emperyalist bir dış politika olarak ortaya çıkmıştır. Öncelikle kendi bölgesini bir yayılım alanı olarak gören ABD, zamanla tüm dünyaya yayılma hakkını kendinde görmüş ve bunu sahip olduğu değerleri dünyaya aşılama gerekçesi ile gerçekleştirmiştir. ABD, sahip olduğu ekonomik gücü sayesinde siyasi manada da bir dünya gücü haline gelmiştir.

ABD'nin bu noktaya gelmesinde; eksepsiyonalist dünya görüşü, liberal ekonomi modeli ve sahip olduğu gücü kullanarak hegemonik bir yönetim anlayışının yanı sıra dış faktörlerin de etkili olduğu söylenebilir. Öyle ki Avrupa'da yaşanan sanayi devrimi ABD'ye de sıçramış ABD'nin özünde barındırdığı kişisel hak ve özgürlükler, kendi kendini yönetme, demokrasi anlayışı vb. gibi paradigmaların etkisiyle ekonomisini en üst sıralara taşıyabilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Avrupalı Devletlerin birçoğu ABD'ye yüksek oranlarda borçlu olduğundan artık dünya siyasetine kayıtsız kalmak imkânsız hale gelmiştir. Bu yüzden öncelikle Avrupa'nın ekonomik ve siyasi istikrarının düzenlenmesi gerekmiştir ve izolasyonist politikanın sürdürülebilirliği imkânsız hale gelmiştir. II. Dünya Savaşı sırasında da kendisini dünyadan soyutlayamayan ABD, dış politikasında

yeni bir dönem inşa etmeye başlamıştır. Yeni bir dünya sistemi kurma arzusunda olan ABD, merkezleri kendi ülkesinde olan uluslararası örgütler vasıtasıyla başta Avrupa olmak üzere tüm dünya ile karşılıklı bağımlılığın geliştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Buradaki amaç ABD'nin refahının artırılmasının özellikle Avrupa ekonomisinin büyümesi ve gelişmesinden kaynaklandığının bilinmesidir.

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı'da oluşan güç boşluğu artık ABD'nin dünya siyasetinde büyük oranda söz sahibi olmasını sağlamıştır. ABD, özellikle 20. yüzyılın başlarından itibaren uluslararası arenada kendini hissettiren bir şekilde söz sahibi olmaya başlamış ve en önemli aktörlerden biri haline gelmiştir. İngiltere'den bağımsızlığını ilan ettiği günden bu yana inşa ettiği ulusun temellerini oluşturan değerleri referans alarak hareket etmeye çalışmış ve bunu gerek iç politikasında gerekse dış politikasında vazgeçilmez bir unsur olarak her zaman deklare etmiştir. Dünya siyasetini uluslararası örgütler vasıtasıyla ve elinde bulundurduğu ekonomik ve diplomatik enstrümanları aktif bir şekilde kullanarak yönlendiren bir ülke haline gelmiştir.

Yukarıda yapılan değerlendirmeler doğrultusunda alanda yapılan çalışmalarda rastlanılan genel kanı ABD'nin stratejik kültüründe eksepsiyonalist, emperyalist, liberal ve hegemonik bir tutum içerisinde olduğudur. Ortaya konulan tespitler tarihsel, sosyolojik, ekonomik ve stratejik analizler doğrultusunda yapılmıştır.

Hazırlanan bu tez çalışmasının da benzer değerlendirmelerde bulunmakla beraber ABD'nin stratejik kültürünü Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri üzerinden diyakronik yöntemle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu minvalde yapılan literatür taraması neticesinde ABD'nin stratejik kültürünü Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri (UGSB) üzerinden diyakronik yöntemle ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ekseriyetle belli dönemlerde yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinin analizleri bulunmaktadır. Bu yüzden yapılan bu tez çalışmasının özgün bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir.

Stratejik kültür çalışmaları doğası gereği multidisipliner çalışma ve nitel araştırma yöntemleri ile analiz edilebileceğinden çalışmada bu şekilde bir yol izlenmiştir. Bu kapsamda, ABD tarafından ilk defa 1987 yılında resmi olarak yayımlanan ve kamuoyu tarafından erişilebilen UGSB'ler tez çalışmasının başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu belgeler ülkenin dış politika vizyonunu ortaya koymakla beraber ulusal ve uluslararası

arenada bir deklarasyon niteliğine sahiptir. Literatürde genel itibarıyla Beyaz kitap olarak adlandırılan bu belgeler, çalışmada Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri adında kısaltması UGSB olarak kullanılmıştır. Tezin hazırlandığı süre zarfında ABD'nin en son yayımlanmış olduğu UGSB 2017 tarihli'dir. Bu sebeple tez çalışması 1987 ve 2017 yılları arasında yayımlanmış olan 17 adet belgenin nitel analizini içermektedir.

Art zamanlı bir şekilde analiz edilen ulusal güvenlik stratejisi belgelerini anlamlandırabilmek adına dönemin konjonktürü, tarihsel ve siyasal olayları, söylemleri titizlikle incelenmiş bu ögelerle beraber UGSB'ler değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu değerlendirmeler doğrultusunda çalışmanın yapıtaşını oluşturan stratejik kültür kavramı ayrı bir önem arz etmektedir. Stratejik kültürün; coğrafya, tarih ve siyasi elitler tarafından şekillendiği söylenebilir. Stratejik kültür, karar alıcı elitlerin güç kullanma tercihi olarak görülmektedir. Stratejik kültürün değişikliğe uğramasının da kamuoyu etkisinin önemi göz önüne alınarak bağımsız bir değişken ve bunun neticesinde alınan güvenlik politika kararları bağımlı değişkendir şeklinde bir değerlendirmede bulunulabilir. Bu açıklamalar doğrultusunda güvenlik ve savunma anlamında toplum içerisinde yaygın olan eğilimler ve düşüncelerin siyasi elitleri etkilediği sonucuna varılmaktadır. Stratejik kültürün bu özelliklerinden kaynaklı savunma ve güvenlik politikaları oluşumunda kamu kültürü rolüne sahip olduğu söylenebilir. Stratejik kültür ayrıca karar alıcıların tercihlerini haklı ve meşru gösteren bir niteliğe sahiptir. Yapılan analizlerde stratejik kültürün UGSB'ler içerisinde bulunduğu ve politik tutumu yansıttığı görülmektedir.

Kamuoyuna açık bir şekilde yayımlanan UGSB'lerin analizi belli bir plan çerçevesinde değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda analizi yapılan UGSB belli kategorilere ayrılmış ve incelenmiştir. Bu kapsamda; ilk başta fikirler, düşünceler ve temel inanışlara değinilmiş, semboller ve söylemsel ayrıntılara yer verilmiş arkasından dış faktörler, somut çıkarlar, iç faktörler gibi ögeler durum değerlendirmesine tabi tutulmuştur.

Tezin hazırlık aşamasında; ilk bölümde araştırmada kullanılan yöntem ve gerekli bilgilere yer verilmiştir. Ardından kavramsal çerçeveyi oluşturan güvenlik, ulusal güvenlik, strateji, genel (grand) strateji, kavramlarına değinilmiş, kuramsal çerçeveyi oluşturan UGSB'lerin dış politika yaklaşımları ve uluslararası ilişkiler teorileri ile

arasındaki bağlantı irdelenmiştir. Tezin beşinci bölümünde tezin en önemli dayanağı olan stratejik kültür kavramı tanımlanmıştır. Tezin altıncı bölümünde ABD stratejik kültürünün özünü kavrayabilmek adına ABD tarihi ve tarihsel süreç içinde değişen güvenlik algısı ve dış politikası anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının temelini, ABD tarafından 1987, 1988, 1990, 1991, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 2000, 2001, 2002, 2006, 2010, 2015, 2017 yıllarında yayımlanan hepsi orijinal kaynağından elde edilmiş 17 adet UGSB veya literatürde sıklıkla kullanılan adıyla beyaz kitaplar oluşturmaktadır. Araştırma konusu değerlendirildiğinde tez çalışmasının başında oluşan yargılar doğrultusunda belirlenmiş olan hipotez şu şekildedir: “ABD, yaratmış olduğu ulus karakterinden gelen stratejik kültüründen kaynaklı bölgesel ve uluslararası arenada hegemon olma isteğindedir ve bu durum UGSB’lerin de gözlemlenebilir.”

Yapılan literatür taramasında ABD’ye ait UGSB’lerin çalışmada olduğu gibi diyakronik bir şekilde analiz edildiği ikinci bir örneğe rastlanılmamıştır. Bu sebeple ABD’nin ulusal güvenlik strateji belgeleri üzerine yapılan bu tür bir çalışmanın alan yazınına katkıda bulunabileceği ve benzer çalışmalarda bulunacak olan araştırmacılara referans olabileceği düşünülmektedir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu tezin hazırlık sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden faydalanılmış, detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda ilk önce ABD tarihi araştırılmış kültürel unsurları, değerleri ve mitleri değerlendirilmiş, ABD'nin siyasal gelişim süreci anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Güvenlik, ulusal güvenlik, strateji, genel strateji, ulusal güvenlik stratejisi ve stratejik kültür kavramlarına yönelik tanımlanmalarda bulunulmuş, tez çalışması için bir arka plan oluşturulmuştur.

Kavramsal ve kuramsal tanımlamalar yapılırken kaynak olarak öncelikle kitaplardan ardından akademik makaleler ve alan yazınında yapılan tezlerden faydalanılmıştır.

Bu doğrultuda kaynak kitap olarak aşağıda yer alan çalışmalar incelenmiştir.

Güvenlik ve strateji kavramlarının yer aldığı ve tez çalışmasında kavramsal ve kuramsal çerçeveyi oluşturması açısından şu eserlerden faydalanılmıştır:

İlk olarak ulusal güvenlik alanına büyük katkılarda bulunan Barry Buzan'ın 1983 yılında kaleme almış olduğu *“People, State and Fear”* kitabının Türkçe çevirisi olarak 2015 yılında Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi yayınevi öncülüğünde yayımlanmış olan *İnsanlar, Devletler ve Korku*” adlı eserden faydalanılmıştır. Buzan eserinde, uluslararası arenada askeri, siyasal, ekonomik, çevresel ve toplumsal konularda rekabetçi ilişkiler içerisinde devletlerin ve toplumun karşı karşıya kaldığı tehditlere rağmen özgürlüklerini nasıl elde edecekleri ve muhafaza edebileceklerine ilişkin sorulara cevap aramaktadır. Eser uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanında akademik bir temel oluşturma niteliğine sahiptir.

Yapılan literatür taramasında incelenen diğer bir eser, strateji ve güvenlik kavramlarına akademik çerçeve oluşturan Anadolu Üniversitesi'nin yayımlanmış olduğu *“Strateji ve Güvenlik”* eseridir. Eserde kavramsal bir çerçeve oluşturulmakla beraber geçmişten bugüne alan yazınına katkı yapmış kişilerin düşünce ve fikirlerine yer vererek yol gösterici özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Prusyalı ünlü aristokrat ve bir general olan General Carl Von Clausewitz'in 1832'de kaleme aldığı *“Savaş Üzerine”* adlı eserinde strateji kavramına açıklama getirmiş, daha çok askeri açıdan bir değerlendirmede bulunarak stratejinin, savaşın amacı

doğrultusunda muharebenin araç olarak kullanılması olarak değerlendirmiştir. Clausewitz, askeri bir kavram olarak stratejiyi irdelemiş olsa da stratejinin politik amaçlara ulaşmada değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

US Army War College Strategic Studies Institute tarafından yayımlanan Alan G. Stolberg'in 2012 yılında yayımlanmış "*How Nation-states craft national security strategy documents*" adlı eserinde ulus devletlerin ulusal güvenlik ve stratejilerine yer vermekte, ulusal güvenlik strateji belgelerini kavramsal ve kuramsal çerçevede irdelemektedir.

Güvenlik alanında literatüre kavramsal ve kuramsal açıdan büyük katkılarda bulunan Birdişi (2017) "Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori ve Uygulama" adlı Seçkin Yayıncılık tarafından yayımlanan eserinde güvenlik konusunu etimolojik ve epistemolojik olarak incelemiş, güvenliği teoriden pratiğe geniş bir alanda irdelemiştir. Eserinde kavramsal ve kuramsal olarak değindiği güvenliği çeşitli ekoller ile ilişkilendirerek güvenlik teorilerine geniş bir yelpazede yer vermektedir.

Dedeoğlu (2014) Yenyüzyıl Yayınları tarafından basımı gerçekleştirilen "Uluslararası Güvenlik ve Strateji" adlı kitabında güvenlik ve strateji kavramlarını irdelemiş, tarihsel bir arka plan oluşturmaya amaçlamıştır.

Tez çalışmasının en önemli unsurlarından biri olan ABD'nin stratejik kültürünü anlamak adına öncelikle ABD'nin tarihi geçmişine vakıf olmak gerekmektedir. Bu doğrultuda alan yazınına damga vurmuş eserler büyük bir titizlikle incelenmiştir. Bu eserler;

Nevins ve Commager (2014) tarafından kaleme alınmış ve tarih alan yazınına büyük eserler ve katkılar sağlamış Halil İnalcık'ın çevirisini gerçekleştirdiği Doğu Batı Yayınları tarafından yayımlanan "ABD Tarihi" adlı kitap da ABD tarihi, koloni döneminden dünya hâkimiyetine uzanan imparatorluğuna kadar roman tadında anlatılmıştır. Amerikalıların kendine has ulus karakterini kazanmadaki vermiş oldukları mücadeleleri ele alan kitap, ABD'nin iç ve dış politikasında almış olduğu kararları ve yaklaşımları anlama problematiği bakımından da büyük önem arz eden bir eserdir.

Howard Zinn (2015), "Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi" kitabını kaleme almış ve eser İmge Kitabevi tarafından çevirmeni Sevinç Sayan Özer olmak üzere Türkçe literatüre kazandırılmıştır. Zinn, eserinde Amerika kıtasının keşfinden itibaren

orada bulunan halklara yapılan zulümleri, kapitalizmin hızlı gelişimi ve bununla beraber bu toplulukların vermiş olduğu mücadeleleri eleştirel bir tavırla anlatmaktadır. ABD tarihini farklı bir perspektiften değerlendirmek adına önemli bir eser olduğu söylenebilir.

Oral Sander (2003), kaleme almış olduğu “*Siyasi Tarih: İlk Çağlardan 1918’e*” adlı eserinde tarihsel süreci çok geniş bir perspektifte kaleme almış ve tarih alanına büyük katkıda bulunmuştur. Eser içerisinde Amerika kıtasında yaşanan olayları da derinlemesine ele almış, ABD tarihinin anlaşılması açısından önemli bir eser olmuştur.

Fahri Armaoğlu, Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan “*19. Yüzyıl Siyasi tarihi (1789-1914)*” ve Alkım Yayınevi tarafından yayımlanmış olan “*20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*” eserlerinde dönemlerin tarihi olaylarını akıcı bir şekilde irdelemiş ve eserler içerisinde ABD tarihini de en iyi şekilde anlatmıştır.

Amerikalı diplomat, siyaset bilimci ve siyasetçi olan Henry Kissinger, “*Diplomasi*” adlı eserinde dünya liderleri ile olan tecrübelerinden yola çıkarak diplomasi sanatının incelikleri ve güç dengesinin dünyayı nasıl dizayn ettiğine vurguda bulunmaktadır. Amerikan dış politikasını anlamak adına önemli bir eser olduğu söylenebilir.

Hardt ve Negri (2015)’nin kaleme aldığı “*İmparatorluk*” adlı eser küreselleşen dünyada yeni bir iktidar teorisi kaleme almayı amaçlamıştır. Eserin sahip olduğu zengin teorik içeriği ile muhalif bir karakteristiği olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda emperyalizmin artık çağdaş küresel iktidar yapılarını temsil etmekte yetersiz kaldığını bu yüzden İmparatorluk kavramına gönderme yapıldığı görülmektedir.

Hook ve Spanier (2018) tarafından literatüre kazandırılan “*Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşı’ndan Günümüze*” adlı kitap İnkılap yayıncılık aracılığı ile Türkçe alan yazınına kazandırılmıştır. Soğuk Savaş döneminden itibaren ABD’nin geliştirmiş olduğu dış politikasına tarihsel ve teorik analizlerde bulunarak, ABD’nin dünya politikalarına yön veren bir süper güç olduğunu değerlendirmektedir. Bu doğrultuda ABD’nin çeşitli bölgelerde uygulamış olduğu politikalar analiz edilmiştir.

Tez çalışmasında ikincil olarak literatüre kazandırılmış makale ve tezler incelenmiştir. Bu kaynaklar şu şekildedir:

Baldwin (1997) tarafından yayımlanmış “*The Concept of Security*” (Güvenlik Kavramı) adlı makalede güvenlik ve ulusal güvenlik kavramlarına tanımlamalar getirmeye ve neleri ihtiva ettiği açıklanmaya çalışılmıştır. Güvenliğin kavramsallaştırılmasını yetersiz bulan Baldwin, bu konuda neler yapılması gerektiğini irdelemekte çözüm önerileri sunmaktadır.

Birdişli (2011) kaleme aldığı “*Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri*” adlı makalesinde güvenliği temel siyasal düşünce yaklaşımları içerisinde irdelemekte, güç, tehdit ve çıkarlar gibi öğeleri referans almaktadır. İlk olarak etimolojik bir tanımlama yaparak ulusal güvenlik kavramını açıklamaya çalışmaktadır.

Brauch (2008), “Güvenliğin yeniden kavramsallaştırılması: Barış, güvenlik, kalkınma ve çevre kavramsal dörtlüsü” adlı makalesinde tarihsel olarak güvenlik anlayışının çeşitli türlerini irdelemektedir. Bu doğrultuda güvenliğin farklı disiplinler içindeki tartışmalarına ve uluslararası örgütler çerçevesinde bölgesel güvenlik tartışmalarına yer vermektedir. Makalede güvenliğin barış, kalkınma ve çevre ile bağlantısının önemine vurguda bulunmaktadır.

Caudle (2009) “*National Security Strategies: Security From What, For Whom, and by What Means*” çalışmasında ülkelerin ulusal güvenliklerini korumak için ulusal güvenlik anlayışında yaşanan değişikliği irdelemiş geçmişteki güvenlik anlayışı ile şuanda olan güvenlik anlayışının arasındaki farklılıkları ortaya koymaya çalışmıştır. Bu doğrultuda ulusal güvenlik kavramının ne olduğu, ulusal güvenlik stratejisinin amacı, ulusal güvenlik stratejisinin nasıl değerlendirildiğini açıklamaya çalışmış ve son olarak ABD’nin ulusal güvenlik stratejisi için çıkarımlarda bulunmuştur.

Frederik ve Arends (2009) “*Homer’den Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Gelenekindeki Boyutları*” adlı çalışmada güvenlik kavramını etimolojik ve epistemolojik bakış açısıyla irdelemiştir. Güvenlik kavramının tarihsel gelişimini iki aşamada ele almış konuyu Antik Yunanlı tarihçi Tukidides ve Thomas Hobbes arasındaki bağlantı ile inceleyerek güvenliğin çağdaş kullanımındaki örneklerini irdelemektedir.

Layton’da 2012 yılında yayımlanmış olduğu “*Idea of Grand Strategy*” (Genel Strateji Fikri) adlı makalesinde strateji ve genel strateji kavramlarına açıklama getirerek,

genel strateji kavramının strateji kavramından daha geniş kapsamlı değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Koç (2005) “*Arzın merkezine seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi*” isimli çalışmasında ise, ABD’deki ulusal güvenlik üzerine karar alma sürecini irdelemektedir. Bu minvalde; güvenlik politikasının merkezileşme ve koordinasyon problematiği, ABD ulusal güvenlik konseyinin tarihi, yapısı, karar alma süreçleri ve yaşanan sıkıntılar sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Son olarak ABD karar alma sürecinin Türk dış ve güvenlik politikalarının modernleşmesine olan katkısı değerlendirilmiştir.

Kula ve Çakar (2015), “*Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki*” adlı akademik makalede, insanın yaşam doyumunu etkileyen unsurları, insanın beklentileri, ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında irdelemiş, toplum nezdinde karşılığı aranmıştır. Gelişim psikolojisi üzerine yazılan makale güvenlik kavramının multidisipliner çerçevede ne kadar önemli olduğunu da ortaya koymaktadır.

Stolberg (2012) farklı ülkelerin ulusal güvenlik strateji belgelerini incelediği ve karşılaştırmalı olarak değerlendirdiği “*How Nation-States Craft National Security Strategy Documents*” (Ulus Devletler Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerini Nasıl Oluşturuyor) adlı çalışmasında Avustralya, Brezilya, Güney Afrika, Birleşik Krallık ve ABD ülkelerinin geliştirmiş olduğu stratejileri referans alarak stratejik süreçler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları irdelemiştir.

Ocak (2016) tarafından yazılan “*Hangi Öğeler Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerini Oluşturmalıdır? Bir İçerik Analizi*” isimli çalışmada ulusal güvenlik belgeleri irdelenmiştir. Ulusal güvenlik strateji belgelerinin gerekliliği, belgelerin hangi unsurlardan meydana geldiği ve bu unsurların aralarında benzerlik olup olmadığı değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Özdemir (2018) yazmış olduğu “*Obama’nın Grand Stratejisinin Ortadoğu’ya Yansımaları*” tezinde grand strateji kavramını tanımlamış çeşitlerini incelemiştir. Bu doğrultuda dönemin ABD Başkanı Obama’nın grand stratejisi olan yeniden mevzilenme anlayışını Ortadoğu’da yaşananlar doğrultusunda irdelemektedir.

Pak (2018) “*Almanya’nın Ulusal Güvenlik Belgeleri Üzerinden Alman Stratejik Kültürünün Nitel Analizi*” adlı yüksek lisans tezinde, Almanya’nın sahip olduğu stratejik

kültür gereği II. Dünya Savaşı'ndan sonra baskılanmasına rağmen, bölgesel ve uluslararası arenada yeniden aktif bir şekilde söz sahibi olma eğilimde olduğu ve bu durumun UGSB'lerinde gözlemlendiği hipotezini sınamaktadır.

Torun'un (2012) ulusal güvenliği küreselleşme bağlamında inceleyen ve Türkiye'nin ulusal güvenlik politikalarını bu doğrultuda irdeleyen *“Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü”* adlı doktora tezi çalışmasından ayrıca faydalanılmıştır.

3. GÜVENLİK KAVRAMI VE TEORİLER

Ulusal güvenlik strateji belgelerinin neyi ifade ettiğini anlamak açısından ilk olarak güvenlik ve strateji kavramlarına etimolojik ve epistemolojik olarak bir tanımlama getirilmeli ardından genel (Grand) strateji, ulusal güvenlik ve ulusal güvenlik stratejisi kavramları irdelenmelidir. Bu nedenle yöntem olarak hiyerarşik bir sıralama izlenmiş son olarak ulusal güvenlik strateji belgelerinin neyi ihtiva ettiği değerlendirilmiştir.

Güvenlik kavramı, dünya tarihi boyunca var olan bir kavramdır. Konunun daha iyi anlaşılması bakımından etimolojik ve epistemolojik olarak incelemek uygun bir yöntem olacaktır. Genel bir tanımlama ile güvenlik, bireylerin korkusuzca yaşayabilmeleri durumu, herhangi bir şey tarafından zarar veya tehlikeye karşı emniyette olma halidir. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, tehditle karşı karşıya kalındığında ve tehdide rağmen hayatta kalma durumu güvenliğin en temel unsurudur. Güvenlik, özellikle 1940'ların başından itibaren Stratejik Çalışmalar adıyla doğan ve 1980'lerde Güvenlik Çalışmaları adını alan disiplinin en temel dinamiğidir. 1980'lere kadar askeri strateji ve güvenlik kavramları birbirinden ayrılmayan, özdeş bir şekilde eş anlamlı kullanılıyordu. Yapılan çalışmalar ışığında 1980'lerden günümüze güvenlik kavramı farklı tanımlara konu olmuş, önemli ölçüde değişim ve dönüşüm içerisine girmiştir.

Etimolojik olarak güvenlik, inanmak veya itimat anlamlarında kullanılan güven (küven) kökünden gelmektedir. Kavramın kökeninin, 8'nci ve 18'nci yüzyıllar arasında Orta Asya'da kullanılan Türkçede iktidar, ün, nam anlamında kullanıldığı ve etimolojik kökeninin "*küv*" veya "*küve*" olduğu bilinmektedir. Aslında 19'uncu yüzyıla kadar genel olarak böbürlenmek, mağrur olmak anlamına gelen "*küven*" kökenli kavramın olumsuz bir anlamda kullanıldığı görülmektedir (Nişanyan, 2009'dan aktaran Birdişli, 2016a, s. 15-16). Aynı şekilde farklı dillerde telaffuz edilen kavramın, bugün bütün dünyada ortak dil olarak kullanılan İngilizcede karşılığı "*security*" sözcüğüdür. Latince "*securus*" olarak türeyen sözcük, "*se*" ve "*cura*" eklerinin birleşiminden oluşmaktadır. "*Se*", Latince "*freefrom*" yani bir şeylerden emin olmak veya özgür olmak anlamında, "*cura*" ise endişe, kaygıyı anımsatmakta ve üzüntü anlamında kullanılmaktadır. Netice olarak, iki ekin birleşmesi ile "*Securitas*" yani üzüntüden kaygıdan emin olma, emniyette olma hali gibi anlamlara gelmektedir. Latince "*securitas*" veya "*Securis*" kelimelerinden

türeyen “*security*” sözcüğünün kullanımına 1432 tarihinden itibaren rastlandığı görülmektedir (Glare, 2005’den aktaran Birdişli, 2016a: s. 15-16).

Frederik ve Arends (2009: s. 4), güvenlik kavramının tarihsel gelişimini iki aşamalı olarak ele almaktadır. İlk aşamada, Romalılar tarafından “*securitas*” olarak kullanılan kavramın içeriğinde çelişkiler barındırdığını ve dini yansımalar olarak kendini gösteren kavramın, Orta Çağın sonlarına doğru “*certitudo*” şeklinde evirildiğini, ikinci aşamada kavramın, Thomas Hobbes’un döneminden başlayıp, modern devletin değerler dizisi olarak anlamını sürdürdüğünü dile getirmektedir. Kavram, Hobbes’un anlatısında Leviathan’a göndermede bulunduğu gibi iç savaşların engellenmesi amacı güden otoriter “süper devlet” ile ilişkilendirilmiştir. M.Ö. 5. yüzyılda Atina’nın emperyalist tutumuna karşı geliştirilen eski Yunanca kavram, yeniden ortaya çıkmış ve Hobbes’u etkileyen Yunanlı tarihçi Tukidides, çağdaş ve Hobbesçu kavramın ortaya çıkmasına referans olmuştur. Böylelikle, çağdaş “güvenlik” kavramını ortaya çıkaran dinamikler üç başlıkta değerlendirilebilir; 1) Eski dönem Atinalılar tarafından İmparatorluklarının yıkılmasını engellemek ve ayakta tutabilmek amacıyla, 2) Romalıların dini yansımalarla vurgu yapmak ve 3) Hobbesçu düşüncenin o dönemde yaşanan iç savaşları önleme amacı.

Güvenlik kavramının doğuşunda büyük rol oynayan Tukidides’in (M.Ö. 460-400), kendisinden üç yüzyıl önce yaşayan ve yazılarında sürekli olarak “*sphallo*” fiiline yani güreş eylemine yer veren Homeros ile ilişkisi dikkat çekicidir. Homeros’un eserlerinde kullandığı *Sphallo* kavramından türeyen *asphales*, düşmeye karşı dayanıklı, yerinden oynamayan, sabit manalarında kullanılmıştır. Tanrıların sürekli mekânı olarak tasvir edilen Olimpos Dağı’nın süreklilik olarak tercüme edilen *asphales* olarak nitelendirildiği yani “hiçbir zaman devrilmeyeceği” anlatılmaktadır. Zaman içerisinde tanrıların sürekli mekânı gibi anlamları taşıyan *Asphales*, M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren devrilmeye karşı güvenlik, istikrar, sabitlik, tehlikeye karşı güvenlik ve bireysel emniyet anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır (Frederik ve Arends, 2009: s. 7-8).

Birdişli (2016a, s. 16), Batı dillerinde *Asphaleia* kavramının, başkası hakkında birine teminat vermek anlamında ve bunun sözlüklerde *assurance* ile *security* sözcüklerinin eşanlamlısı olarak verilmekte olduğunu fakat kavramın klasik edebi eserlerde farklı kullanımlarına rastlandığını dile getirmektedir. Örnek olarak, Shakespeare’in Julius Ceaser eserinde yer alan bir pasaja göndermede bulunarak,

Aspaliea kelimesinin sakinleştirmek, yatıştırmak anlamında kullanıldığını belirtmektedir (Birdişli, 2016a: s. 16-17).

Bu tanımlamalar ışığında, günümüz güvenlik kavramının kökenini oluşturan *securitas*'ın üzüntüden, kaygıdan, endişeden emin olma, emniyette olma hali ve *asphalia*'nın ise endişeyi ve üzüntüyü gidermek, sakinleştirmek, istikrar, sabitlik anlamlarına geldiği görülmektedir.

Güvenlik kavramının, Türkçedeki kullanımını incelemek gerekirse, epistemolojik olarak *Security* kelimesini tam olarak karşılamadığı değerlendirilmektedir. *Security* sözcüğü endişeden ve kaygıdan uzak olma durumunu ifade ederken güven, nam ve iktidara sahip olmaktan ötürü bir öz duruşa karşılık gelmektedir. Bu sebeple her türlü tehlike, endişe ve kaygıdan uzak olma durumunun getirmiş olduğu sükûnet anlamına karşılık gelen *emniyet* olgusu *security* kavramına anlam itibarıyla daha yakın bir sözcüktür. Arapça kökenli olan emniyet kelimesi, İngilizcedeki security kelimesine karşılık gelen can, mal vb. haklar konusunda endişelenmemek, kaygı duymamak anlamına gelir. Mal ve can kaygılarından uzak olan kişiyi anlatan *eman* kavramından türeyen *emniyet* olgusu kişinin içerisinde bulunduğu durumu anlatır. Örneğin, gayrimüslim olan kimsenin Müslüman memleketine serbestçe girip çıkabilmesi hatta orada yaşama hakkına sahip olabilmesi için verilen izine *eman* denir. Anlaşılacağı üzere, *eman* kelimesi *securitas* kavramının bünyesinde barındırdığı anlamlara karşılık gelmektedir (Birdişli, 2016a: s. 18-19).

Güvenlik, dünya tarihi boyunca insanın bireysel ve toplumsal evrede hayati derecede öneme sahip bir kavram olmuştur. Kavramın, insan için yaşamsal bir zorunluluk olduğu değerlendirilebilmektedir. Bireyin, varlığını yaşatabilme, koruma ve sürekliliğini sağlayabilmek adına gerçekleştirmiş olduğu bütün davranış biçimlerinde karşılaşılan bir olgudur (Dedeoğlu, 2014: s. 27).

Gelişim psikolojisi üzerinden yola çıkarak, Abraham Maslow, 1943 yılında ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidi tezini ortaya atmış, bireyin en temel ihtiyacı ve piramidin ilk basamağı fizyolojik gereksinimlerden sonra gelen piramidin ikinci basamağı güvenlik ihtiyacının önemine vurgu yapmıştır. Kendini gerçekleştirmek basamağına ulaşma yolunda önemli bir adım olan güvenlik, Maslow'a göre; bireyin kendini, ailesini,

toplumunu tehlikelerden uzak tutma amacı ile emniyette olma durumu olarak tanımlamıştır (Kula ve Çakar, 2015: s. 194-197).

Dedeoğlu (2014: s. 28-34), güvenliğin ne olduğuna, ne olunmak istendiğine ve hangi koşullarda ihtiyaç duyulduğu sorularına cevap arayarak, esnek bir kavram durumunda olduğunu dile getirmektedir. Güvenlik olgusu ve tehditler arasındaki ilişkiye vurgu yaparak, güvenliği, güvensizlik ihtimallerinin ortadan kaldırılması şeklinde tasvir etmektedir. Tehdidi ise, gerçek olgu ve olaylara bağlarken, bir başka açıdan algı ve tahminlere dayandığını ileri sürmektedir. Tehdidin gerçek olup olmadığını, gerçekleştiği zaman ortaya çıkacağı varsayımına değinir ve o vakit önlem alınması açısından geç kalınmış bir duruma işaret ettiğini vurgular. Bütün olasılıkları değerlendirerek, gerçekleşme ihtimali düşük veya gerçek olmayan durumlarında tehdit olarak kabul edilebileceğini söyler. Bu durumda gerçekleşmeyecek bir tehdide karşı, gerçek bir tehditmiş gibi harcanacak gayretin boşuna bir çabadan ibaret olabileceğini değerlendirmektedir. Bu sebeple, algı ve olgu arasındaki ayrımın tereddütsüz olduğu durumlarda güvenlik yaklaşımının daha başarılı olacağını söylemektedir. Bu ayrımın, yapılamadığı durumlarda ise, risk seçeneklerinin arttığı ve alınacak kararların belirsizlik durumu içerisinde kalacağını iddia etmektedir. Bu durumların nasıl olursa olsun, nasıl gerçekleştirilse gerçekleştirilsin güvenlik kavramından bahsedilebilmesi adına; 1) Varlığın muhafaza edilebilmesi ve devam ettirilebilmesi için bir veya birçok tehdidin, 2) olan veya olabilecek dışsal bir veya birden fazla tehdidin, 3) ve/veya bu çeşit algılamaların ve tahminlerin olması gerektiğine işaret etmektedir.

Birdişli (2016a, s. 20), güvenlik kavramına değinirken; İnsan en çok ne için kaygı duyar? Ya da kaygı duyduğu şeylerin başında ne gelir? Sorularına yanıt ararken, bu durumu kesin bir dille yaşam olarak değerlendirmekte, çoğu yazarın, güvenlik ve hayatta kalma gayreti arasında kuvvetli bir bağ kurduğunu dile getirmektedir. Bu açıklamadan yola çıkarak, Ken Booth (2007: s. 121'den aktaran Birdişli, 2016a: s. 20)'unda, güvenliği "hayatta kalma ve ötesi (Survivial-plus)" şeklinde tanımladığı örneklendirilmektedir.

Yapılan değerlendirmeler doğrultusunda güvenliğin bir amaca ilişkin anlam taşıdığı görülmektedir. Bireyin içerisinde bulunduğu duruma göre güvenlik anlayışı değişebilmektedir. Kişinin güvenliği, ruhen ve bedenen sağlığının yerinde olması, herhangi bir iş kaygısının olmaması, barınabilecek bir evinin olması, aile yapısı veya

yaşadığı ortamın istikrarı hatta içerisinde bulunduğu ülkesinin hükümetinin savaş kararı almamış olmasıyla bağlantılı olabilir. Fakat birey, güvenliğinin yerinde olmasına rağmen, her zaman geleceğe dönük kaygılar taşımaktadır. Bu kaygılar, içerisinde bulunduğu duruma paralel güvenlik arayışlarındaki çabanın artışına sebep olur. Birey üzerinden yapılan güvenlik değerlendirmeleri tüm toplum, ulusal veya uluslararası kurum ve kuruluşlarda da karşılaşılan bir durumdur. Konjonktürel olarak güvenlik ve amaç arasında bir bağ bulunur ve amaçlar değiştikçe veya zamanla geliştikçe yeni iç ve dış tehditler algılanır. Böylelikle yeni güvenlik arayışları ortaya çıkar. Birey veya devlet bazında olsun gelişim ve güvenlik arasında bir bağ olduğu görülmektedir. Kazanımlar ne kadar çok ise bunların kaybedilme ihtimalleri de o kadar artmaktadır (Dedeoğlu, 2014: s.34-36).

Siyaset açısından değerlendirmek gerekirse, güvenliğin neyi kapsadığı, korunması gereken paradigmalardan neler olduğu veya neyin güvenliği sorularının cevabı güvenlik politikalarının referanslarını oluşturmaktadır (Williams, 2008'den aktaran Birdişi, 2016a, s. 21). Güvenlik çalışmalarında, güvenlik yaklaşımları, devlet odaklı güvenlik ve birey odaklı güvenlik olmak üzere iki temel görüş ortaya çıkmaktadır (Birdişi, 2016a: s. 21).

Bu noktada, birey ile devlet güvenliği geri döndürülemez olarak bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, devlet ve toplum ayırt edilemez hale gelmekte ve güvensizlikleri de aynı derecede fark edilemeyecek durum içerisine girmektedir. Bu durum, sadece devletin iç yani toplumsal düzeni ve dış fonksiyonlarını yerine getirdiği uygun durum ya da yoksunluk problemi değil, devletin bizzat bireyler üzerinde güvenliği tehlikeye düşüren bir tehdit olarak ortaya çıkması durumudur. Devletin bireylere karşı tehdit olması, temel hak ve özgürlüklerine gereğinden fazla müdahale etmesi kendi varlığının gerekçesine de bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, özellikle liberal bakış açısıyla siyasi gücün kaynağını tanımlamak, görev ve yetki alanını belirlemek ve bu gücü birey haklarına karşı sınırlamak devletin varoluş nedenleri arasındadır. Aksi takdirde birey dolaylı yollardan veya doğrudan olmak üzere devlet kaynaklı birçok tehditle karşılaşabilir. Siyasi olarak değerlendirildiğinde devlet, kendini var eden paradigmaları göz ardı etmemelidir. Devlet, güvenlik politikalarını uygularken temel hak ve özgürlükleri koruma amacıyla hareket etmeli, birey merkezli politikalar gütmelidir. Bunun aksini düşünen ve insan doğasını güvenilmez olarak tasvir eden Realist yaklaşım ise, güvenliğin sağlanabilmesi için devlet olgusuna göndermede bulunarak üst

bir otoriteye ihtiyaç olduğu ve bireyden ziyade devletin güvenliğini öncelik alan bir bakış açısı ile hareket etmektedir. Realistlere göre güvenlik politikaları birey merkezli değil devlet merkezli olmalıdır (Buzan, 2015: s. 52-55; Birdişli, 2016a: s. 21).

Yapılan açıklamalar neticesinde, birey ve toplum hayatının her manada işleyişini sağlayan devlet mekanizmasının düzen ve güvenliğin sağlanması adına olması gerektiği düşünülmektedir. Fakat çalışma içerisinde bahsedildiği üzere birey temel hak ve özgürlükler den doğan devlet, bu doğal hakları kısıtlayarak varlığını sürdürmeye çalışması ve her şeyden üstün bir düşünce yapısı ile hareket etmesi tamamıyla kabullenebilecek bir durum değildir. Şayet böyle bir durumda varlığının ana gerekçesinin de temelleri sarsılmış olacak ve devlet kendisinin güvenliğini tehlikeye atmış olacaktır.

Güvenlik siyaset ve devletin meydana geliş sebepleri ile ilişkili bir kavramdır. Ama ulusal güvenlik bir politika olarak 20'nci yüzyıl siyasal sürecinin bir ürünüdür. Bu çerçevede güvenlik bağlamında, ulus devlet sisteminin ortaya çıktığı ülkesel (teritoryal) güvenlik, Soğuk Savaş döneminde ideolojik olarak biçimlenmiş ve yeniden meydana gelmiştir. Böylece gerekli şartların olgunlaşması ile üst düzey politikaya (High Politics) evrilmiştir. Güvenlik, Soğuk Savaşın son bulması ile de uluslararası bir boyutta daha fazla önem kazanmıştır (Birdişli, 2016a: s. 27).

Ulusal Güvenlik kavramı, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Herry S. Truman döneminde İkinci Dünya Savaşı sonrası 18 Ekim 1947 tarihinde kongre tarafından çıkarılan “*National Security Act*” (Ulusal Güvenlik Yasası) ile gündeme gelmiş ve büyük bir üne kavuşmuştur (Birdişli, 2011: s. 151).

1947 yılında çıkarılan Ulusal Güvenlik Yasası incelendiğinde; kongrenin amacının ABD'nin gelecekteki güvenliği konusunda kapsamlı bir program sağlamak şeklinde olduğu görülmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere madde, ABD ulusal güvenliğini sağlama konusunda vurguda bulunmaktadır. Devamında biçimsel olarak nasıl gerçekleştirileceği ele alınmış ve hükümetin ulusal güvenlik ile ilgili birimleri, ajansları ve işlevleri için bütünleşmiş politika ve prosedürlerin oluşturulmasını, savunma bakanlığı bünyesinde bulunan unsurlar vasıtasıyla sivil denetim altında sevk ve idare ederek gerçekleştirmek olarak tanımlamıştır (National Security Act, 1947).

Baldwin (1997, s. 13), bireylerin, devletlerin ve diğer sosyal aktörlerin; fiziksel güvenlik, ekonomik refah, psikolojik iyi olma hali, özerklik vb. gibi değerlere sahip

olduğunu dile getirmektedir. Ulusal güvenlik kavramının geleneksel olarak muhafaza edilmesi gereken paradigmlar olan siyasi bağımsızlık ve toprak bütünlüğünü ihtiva ettiğini değerlendirmekte, bazen başka değerlerin de eklenebileceğini söylemektedir. Fakat özel bir anlama sahip olmadığından, kendine yüklenebilecek değerler doğrultusunda anlam ve mana kazanan ve farklı boyutlarda değerlendirilebilen bir kavramdır. Örneğin, ulusal güvenlik kavramı, yalnız askeri boyutta değerlendirilerek alınacak önlemleri ona göre tayin etme gibi dar bir kapsamda kullanılabilir. Ulusal güvenlik kavramı en temel ifade ile bir ülkenin içeriden veya dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı kendisini koruması olarak tanımlanabilir. Daha geniş bir perspektifte ifade etmek gerekirse, devlet düzenini muhafaza etmek maksadıyla alınan her çeşit önlem ulusal güvenlik kavramının içeriğini oluşturmaktadır. Bu manada ulusal güvenlik; devletin siyasi bağımsızlığını, egemenliğini ve özgür karar verebilme yetisini elinde bulunan askeri güç, istihbarat ve diplomasi unsurları vasıtasıyla sağlama şeklinde ifade edilebilir (Sheehan, 2005’den aktaran Torun, 2012: s. 15).

Soğuk Savaş döneminin tehdit algısına ve çıkar düşüncesine sahip olan ulusal güvenlik politikaları Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile büyük bir değişim ve dönüşüm içerisine girmiş ve klasik güvenlik anlayışı anlamını yitirmiştir. Güvenlik artık sadece hayatta kalma şeklinde değil refah seviyesi yüksek daha kaliteli bir yaşama erişmek olarak değerlendirilmeye başlanmış ve Birleşmiş Milletler (BM)’in teşvikiyle insanların karşı karşıya kaldıkları yaygın tehlikeleri vurgulayan çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Soğuk Savaş’ın sona ermesi ile beraber Batı Bloğu ve eski Doğu Bloğu ülkeleri arasındaki siyasal, ekonomik ve sosyal ilişkiler gelişmeye başlamış ve hızla genişleyerek derinleşme süreci içerisine girmiştir. Bu sebeple yeni ortaya çıkan konjonktürde güvenlik anlayışı artık Doğu ve Batı Bloğu arasında gerçekleşen rekabetin sebebiyet verdiği güvenlik sorunları yerine daha geniş kapsamlı ve detaylı meseleleri konu alan, daha çok ulusal sınırların ötesinde küresel sorunlara odaklanmıştır. Bu sebeple 1990 sonrası yapılan çalışmalar küresel ölçekte güvenlik çalışmaları şeklinde değil *Uluslararası Güvenlik* çalışmaları olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Birdişli, 2016a: s. 29).

Uluslararası güvenlik anlayışı, realpolitik ve idealpolitik olarak çok geniş bir alanı kapsayan sorunları ve yaklaşımları ele alan bir formata sahiptir. Uluslararası güvenliğin idealpolitigi daha çok insan merkezli sağlık, çevre, yoksulluk ve sosyal sorunları bünyesinde barındıran İnsani Güvenlik (Human Security) çalışmalarını içermektedir.

Realpolitiği ise, enerji güvenliği, etnik ve bölgesel çatışmalar, uluslararası suç örgütleri, göç sorunları ve terörizm gibi konuları kapsamaktadır (Birdişli, 2017: s. 61).

3.1. Klasik Teoriler

Uluslararası olayları analiz edebilmek ve ortaya çıkma sebeplerini değerlendirebilmek adına geliştirilen teoriler, hipotezler bütünüdür. Teoriler, uluslararası politikada yaşanan gelişmelerin anlamlandırılmasında kullanılacak uluslararası ilişkilerin temel taşı niteliğindedir. Buna paralel uluslararası ilişkilerde yaşanan gelişmeleri açıklamak için tek bir teoriden ziyade birbirine zıt birçok teori yer almaktadır. Bu teoriler farklı varsayımlar, neden-sonuç ilişkileri ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda kendi içerisinde farklı düşünceler barındıran teoriler, klasik teoriler (ana akım teorileri) ve eleştirel teoriler olarak iki ana başlıkta toplanmaktadır.

Birdişli (2017: s. 63) uluslararası güvenlik politikalarına yön veren yaklaşımların İdealizm, Realizm, Liberalizm ve Marxizm olduğunu belirtmektedir. Ayrıca güvenlik çalışmalarının kategorileştirilmesi sürecinde ayrı olarak değerlendirilen Konstrüktivizmin başlı başına bir siyaset teorisi değil klasik teoriler içerisine katkıda bulunarak gelişen bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir.

a) İdealizm ve Güvenlik

Uluslararası politikada İdealizm yaklaşımının öncüsü Immanuel Kant olarak kabul edilmektedir. İnsan doğasının özünde iyi olduğunu ve uluslararası politikada iyimserliğin hâkim olması gibi evrenselci düşüncelere sahip olmuştur. Kant, insanın iyilik arayışında olduğunu belirtir. Buna paralel insanların bir araya gelerek meydana getirdiğı devlet ise barış aramaktadır. Kant, idealizme öncülük eden *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme* adlı eserinde her daim barışın tesis edilmesini ahlaki bir zorunluluk olarak tasvir etmektedir. Kant, barışın hukuk dairesi içerisinde oluşturulabileceğini, anarşik bir sistemde devletlerin güç dengesi içerisinde bunu sağlayamayacağını dile getirmektedir. Bahsedilen hukuku üçe ayıran Kant, bunları; a) devletin kendi anayasal hukuku b) devletler arasındaki ilişkileri düzenleyecek uluslararası hukuk ve c) bireylerin ait olduğu devlet ve diğer devletlerle olan münasebetlerini düzenleyecek olan kozmopolitan hukuk olarak tanımlamaktadır. Kant bu düşünceler doğrultusunda İdealist teorinin öncü ismi olmuştur (Arman, 2013: s. 6).

Birdişli (2017: s. 63), İdealizmin güvenlik teorileri içerisinde, insan davranışları neticesinde meydana gelen tehditlerin ve dışmanlıkların olduğu, insan davranışlarının ise çevresel faktörlerden etkilendiğini bu yüzden çevresel şartların değiştirilmesi ve insana yönelik uygun eğitimin verilmesi ile bu davranışların değiştirilebileceği doğrultusunda genel bir idealist düşüncesi olduğunu dile getirmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde I. Dünya Savaşı sonrasında Woodrow Wilson oluşturmak istediği yeni dünya düzeninde savaşların önüne geçilebileceği bunun yolunun da bencil devletlerin srdrdği g mücadelesinin oluşturulacak uluslararası örgütler tarafından indirgenebileceği olduğu düşüncesini ne sürmüştür. Wilson'un bu düşüncesi realistler tarafından idealizm olarak değerlendirilmiş ve beyhude bir heves olarak ütopik görülmüş ve eleştirilmiştir. Wilson ve idealistlerin önderliğinde uluslararası kolektif bir güvenlik sistemi tesis edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda sistemi saldırgan devletlerden koruma ve caydırma gücünü muhafaza etmek adına Milletler Cemiyeti kurulmuştur. Wilson, bu tür yapılar ile devletlerin g kaygılarından kurtulup savaşların önüne geçilebileceği düşüncesini vurgulamıştır. İdealistler, uluslararası örgütler, diplomasi, hukuk ve barışıl diğer unsurları kullanarak savaşların önüne geçmeyi amaçlamışlardır. II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi bu düşüncelerin geçersiz olduğunu ortaya koymuş ve Realistler tarafından eleştirilerin hedefi haline gelmiştir (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 60).

Yapılan açıklamalar doğrultusunda idealizme göre;

1. Uluslararası politikada normatif değerler (kimlikler, çıkarlar, düşünceler ve arzular) n plandadır.
2. Uluslararası sistem içerisinde g kullanımı ikinci planda olup, sorunların çözümünde diplomatik unsurların önceliği esastır.
3. Bireysellik karşısında toplumun kollektif gücü ağır basmaktadır bu yüzden toplumsal ve bireysel çıkarların uyumu söz konusudur.
4. Uluslararası sorunlarda ortak hareket edilmeli ve uluslararası toplumun ortak değerlerine önem verilmelidir (Birdişli, 2013: s. 66).

b) Realizm ve Güvenlik

Uluslararası ilişkiler disiplini en fazla etkileyen, uluslararası güvenlik politikalarının düşünsel temelini oluşturan teorilerden biri realizmdir. Devletlerin

birbirleriyle ilişkilerinde güce başvurmaları üzerine kurulu, uluslararası politikayı güç odaklı değerlendiren düşünce okuludur.

Realizm uzun ve seçkin bir tarihe sahiptir. Yunanlı tarihçi Thucydides'in, M.Ö. 403 ve 404 yıllarında Atina ve Spartalılar arasında gerçekleşen *Peloponnesian Savaşını* analiz ettiği eseri realizm yaklaşımının ilk kaynaklarından biri olarak değerlendirilmektedir. Realizme katkıda bulunduğu düşünülen diğer figürler ise, 16. yüzyıl filozoflarından İtalyan Niccola Machiavelli ve 17. yüzyıl filozoflarından İngiliz Thomas Hobbes olmuştur. Niccola Machiavelli 1532 yılında kaleme aldığı *Prens* adlı eserinde İtalyan şehir devletleri arasındaki güç mücadelesini ileride realizmin temel unsurları olacak güç, güç dengesi, ittifaklar ve ulusal güvenlik kavramları bağlamında irdelemiştir. Thomas Hobbes ise, 1651'de yazdığı eseri *Leviathan*'da mutlak güç ve yetki kudretine sahip egemen bir devleti tasvir etmiştir. Realizmin öncüleri olan Machiavelli ve Hobbes devlet yönetiminde çıkar, öngörü, güç ve menfaatler üzerine kurulu politikaları vurgulamıştır. Realizmin bu öncüleri, devlet güvenliğinin çıkarına olan her türlü eylemin, kişisel ahlak kurallarına aykırı olması durumunda bile gerçekleşmesi gerektiğini düşünmüştür. Güç politikaları üzerine yazılı eserlerden biri de Hint bilimsel incelemesi olan ve Kautilya adında bir düşünür tarafından M.Ö. 4. yüzyılda kaleme alınan *Arthashastra* 'dır (Kegley ve Raymond, 2010: s. 28-31). Bu doğrultuda politik realizmin entelektüel köklerinin antik döneme dayandığı değerlendirilmektedir.

Modern anlamda Realist teori II. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde yukarıda sözü edilen düşünürlerinde fikirlerinden esinlenerek I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1930'lu yılların sonlarına doğru İtalya ve Almanya'nın emperyalist tutumlarından ötürü tesis edilmeye çalışılan kolektif güvenlik sisteminin yıkılmaya başlaması ile ortaya çıkmıştır. E. H. Carr, 1930 yılında kaleme almış olduğu *The Twenty Year Crisis* (Yirmi Yıl Krizi 1919-1939) adlı çalışmasında I. Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar bir Dünya Savaşı'nın eşiğine gelinmesinde statükoyu korumak isteyen güçlerle bu durumu değiştirmek isteyen güçler arasında oluşan çıkar çatışmasının sebep olduğunu dile getirmiş ve dünyada oluşacak barışın tüm ulusların faydasına olduğu tezini savunan İdealist teoriyi eleştirmiştir. Her ne kadar Carr, modern realizmin ilk öncülerinden kabul edilse de teorinin en önemli figürü siyaset bilimci Hans J. Morgenthau olmuştur. Realist yaklaşım içerisinde farklı görüşler çıkmaya başladıktan sonra Morgenthau'nun realist yaklaşımı klasik realizm olarak anılmaya başlanmıştır. Sonradan realist yaklaşım içerisinde çıkan

yeni görüşler klasik realist yaklaşımın çoğu varsayımlarını kabul etmektedir (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 40).

Keohane, realizmin üç temel sacayağının olduğunu belirtmektedir. Buna göre; Realizmin, gücün tek elde toplandığı devlet-merkezcilik, rasyonel olma durumu ve güç üzerine odaklandığını varsayar (Arı, 2002: s. 128).

Morgenthau'nun 1948 yılında yazmış olduğu *Politics Among Nations* (Uluslararası Politika) adlı kitabı uluslararası ilişkiler teorileri arasında olan realist yaklaşımın temel kaynaklarından birisidir. Morgenthau, eserinde uluslararası sistemde anarşinin hâkim olduğunu ve realizmin altı ilkesinin bulunduğunu dile getirmektedir. Hans Morgenthau'nun bu ilkeleri:

1. Politika, ekseriyetle toplum gibi temeli insan doğasında mevcut olan objektif yasalarla idare edilmektedir.
2. Siyasi realizmin motivasyonu güç çerçevesinde tanımlanan ulusal çıkar kavramıdır.
3. Realizm güç olarak tanımladığı çıkar olgusunun sabit olmadığını ve konjonktüre göre zamanla değişiklik gösterebileceğini varsayar. Ulusların politikalarını oluştururken ulusal çıkarlarını düşünerek hareket ettiklerini belirtmektedir.
4. Realist yaklaşım ahlaki paradigmalara önemini algılamaktadır. Fakat uluslararası politikada ahlaki değerlerin bir rolünün ve etkisinin olmadığını düşünmektedir.
5. Realizm uluslararası politikada esas olanın ülkelerin askeri-siyasi gücü ve çıkarları olduğunu belirtmektedir. Ulusların siyasi tutum ve hareketlerini incelerken hata yapmamak ve adil davranmak için tüm devletleri kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden devletler olarak değerlendirmek gerektiğini varsaymaktadır. Bütün ulusların kendi arzu ve eylemlerinin ahlaki normlara uygun olduğunu ileri sürme eğiliminde bulunduğunu ve bu eğilimden hiçbir ulusun uzun süre kurtulamadığını dile getirmektedir.
6. Önceki beş ilkenin temelinde realizm ile diğer düşünce ekolleri arasında önemli derecede bir fark olduğunu dile getirmektedir. Her disiplinin kendi kriterlerine göre değerlendirilmesi gerektiğini ve siyasetin de otonom bir yapı olarak kendi prensipleri doğrultusunda ele alınması gerektiğini belirtmektedir (Morgenthau, 2005: s. 4-15).

Sonuç olarak Realizm uluslararası politikaları, her ülkenin ulusal çıkarları doğrultusunda hareket ederek birbirleri ile olan güç mücadelesi olarak görmektedir. Morgenthau (2005: s. 29) devletlerin birincil amacının daima güç kazanmaya çalışmak olduğunu dile getirmektedir. Güç kazanma arzusunun insan doğasından kaynaklandığını düşünmektedir. Klasik Realizm, insan doğasının bencil ve kötü olduğunu varsaymaktadır ve bu yüzden devletlerin sürekli olarak güç mücadelesinde olduğunu vurgulamaktadır.

Realistler daha çok uluslararası ilişkiler disiplininde güvenlik kavramına ağırlık vermektedir. Uluslararası politikayı yüksek ve alçak politika olarak ikiye ayırmışlardır. Uluslararası politikayı ekonomik, toplumsal ve kültürel ilişkileri içeren alçak politikadan ziyade güvenlik ve savaş konularını ele alan yüksek politika alanlarının oluşturduğunu varsayarlar (Arı, 2002: s. 163).

Keyman (2013: s. 11), Realizmin belli paradigmlar doğrultusunda hareket ettiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda realist yaklaşım, uluslararası ilişkilerin birincil olarak devletler arasında gerçekleştiğini varsaymaktadır. Bu yüzden devletler uluslararası ilişkilerin en önemli aktörüdür ve güvenlik odaklı eğilimlere sahiptir. Uluslararası sistemde merkezi otoritenin olmadığı bir arenada birbirleri ile ilişkide bulunan devletlerde şüphecilik ve güvensizlik hâkimdir. Bu yüzden ulusal çıkarlarını korumak adına güvenlik eksenli hareket ederler. Realist yaklaşım bu bağlamda güvenliği devletin en temel çıkarı ve amacı olarak tanımlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda devletler sürekli olarak askeri güç unsurlarını artırmaya ve geliştirmeye çaba gösterirler. Askeri güç, uluslararası ilişkilerde diğer devletleri etkileme ve caydırma için kullanılabilecek en temel öğelerdendir. Realizm uluslararası ilişkileri çıkar ilişkileri olarak değerlendirmekte ve uluslararası örgütleri, sivil toplum kuruluşlarını ve uluslararası şirketleri ikincil öneme sahip olarak değerlendirmektedir.

c) Liberalizm ve Güvenlik

Liberalizm özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de VXIII. yüzyıl ve XIX. yüzyıllarda ideolojik bir yaklaşım olarak çok etkili olmuştur. Klasik liberalizm birey merkezli eşitlik, özel mülkiyet, rasyonellik ve özgürlük temelli bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 57).

Birdişli (2017: s. 71), güvenlik teorilerinin önemli yaklaşımlarından birisinin de liberalizm olduğunu işaret etmektedir. Liberalizm birey odaklı güvenlik çalışmalarının

kaynağını oluşturmaktadır. Literatürde liberalizmin öncüleri olarak John Locke (1632-1704), Jean Jacques Rousseau (1712-1778) ve John Stuard Mill (1806-1873) gibi düşünürler gösterilmektedir.

Aydınlanma çağı olarak adlandırılan, 1688 ve 1789 yılları arasındaki dönemde filozofların temel felsefesini liberalizm oluşturmuştur. Bu döneme damga vurmuş düşünürler; İngiltere'den John Locke, İskoçya'dan David Hume ve Adam Smith, Fransa'dan Montesquieu, Voltaire ve Almanya'dan Immanuel Kant'dır. Liberalizm, tüm insanların, eşit bir şekilde yaratılmış olduğunu ve dünya genelinde kabul görmüş olan yaşama hakkı, özgürlük hakkı, mutluluğunu sürdürme hakkı gibi en temel haklara sahip olduğunu varsaymaktadır. Liberalizme göre birey doğal gereksinimlerini rasyonel yolları kullanarak edinme ve arzu etme yeteneğine sahiptir. İnsan etrafında olup bitenleri idrak edebilme kabiliyetine haizdir. Bu doğrultuda liberalizm, bireyin kendini geliştirebildiğini ve bu yüzden özgüvene ve bu yetiye sahip kişiye kendi mutluluğunu arama hakkı tanınması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca liberalizm bireyin özgürlük ve özerkliğinin genişletilmesi gerektiğini savunmaktadır (Arı, 2013a: s. 25).

Modern anlamda liberalizmin uluslararası bir politika teorisi olarak ortaya çıkışı I. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Modern liberal teori, klasik liberallerin birey odaklı düşünce anlayışını uluslararası ilişkiler sistemine uyarlamaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda öncülüğünü Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'un yaptığı yeni dünya düzeni klasik liberal teoriden etkilenmiş ve uluslararası alanda barışı ve işbirliğinin sağlanması için bir yol haritası vazifesi görmüştür (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 58).

Modern liberalizm temel varsayımları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Modern liberal teori, realist teorinin aksine devletlerin uluslararası politikanın tek aktörü olmadığını klasik liberaller gibi de uluslararası politikanın sadece birey odaklı analiz edilmemesi gerektiğini varsaymaktadır. Teoriye göre uluslararası politikada temel aktörler devletler, bireyler ve uluslararası örgütleri de içerisine alan geniş toplumsal unsurlardır.
2. Liberalizm, insan doğasının özünde iyi olduğunu varsaymaktadır. Egoist ve kötü insanların doğasından kaynaklı savaş ve adaletsizlikleri, yetersiz sosyal kurumlar veya yönetimdeki liderlerin almış olduğu yanlış kararlardan kaynaklandığını düşünmektedir. Savaş ve saldırının üstesinden gelinebileceğini, bunu sağlama

yolunun da kolektif eylem ve kurumsal yapılar aracılığıyla indirgenebileceği veya tamamen ortadan kaldırılabilirliğini varsaymaktadır (Mingst, 2008'den aktaran: Bozdağlıoğlu, 2013: s. 59).

3. Liberalizme göre, savaşları önlemenin yolu demokratik yönetimlerin yaygınlaştırılması ile gerçekleştirilebilir.
4. Liberal anlayışa göre devletler de bireyler gibi eşittir, var olma, bağımsızlık, ulusal çıkarlar gibi bir takım haklara sahiptir. Devletler, uluslararası arenada hakları, statüleri ve sorumlulukları bağlamında birbirine eşittir.
5. Liberal yaklaşım ile yönetilen bir devlette hukuk halkın ortak rızasına dayalıdır. Aynı şekilde liberalizm uluslararası sistemde de devletlerin uluslararası hukuku oluşturmada ortak rızasının olması gerektiğini düşünmektedir.
6. Liberal anlayışa göre bireylerin ortak çıkarlarının uyumlaştırılması için devlet mekanizmasının kısıtlanması gerekmektedir. Böylece özel sektörün önü açılacak ve rekabetin olduğu bir piyasada herkes en iyi malı üretmek için çalışacaktır. Liberal düşünceye göre siyasal sistemde aynı mantık dairesinde işlemektedir. Liberalistler, özgür düşüncenin hâkim olduğu bir atmosferde herkesin katılımı ile daha iyi bir devlet yönetiminin tesis edileceğini, iç ve dış politikada daha başarılı neticeler alınacağını varsaymaktadır. Bu noktada kamuoyuna büyük önem atfetmekte ve devletin kamuoyundan bağımsız hareket etmemesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır (Arı, 2013a: s. 28-29).
7. Liberalizm, uluslararası sistemi güç ilişkileri bağlamından ziyade uluslararası ahlaki normlar, uluslararası hukuk, uluslararası örgütler ve aktörler bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini varsaymaktadır (Joshua ve Jon, 2014: s.86).
8. Liberaller, realistlerin aksine uluslararası politikada askeri güç kullanımı ve yüksek politika odaklı eylemler yerine diplomasiye dayalı barışı koruma faaliyetleri ve askeri güç kullanımının olmadığı diğer yöntemlerin tercih edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle askeri güç kullanımında oluşacak maliyetlere katlanmak zorunda kalınmayacaktır (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 60).

d) Marksizm ve Güvenlik

Ulusal güvenlik konusunda ele alabileceğimiz temel yaklaşımlardan birisi de Marksizm'dir. Marksizm ulusal güvenlik politikalarına kuramsal inşa boyutundan ziyade eleştirel düzeyde katkıda bulunmaktadır (Birdişli, 2017: s. 76).

Marks, diyalektik materyalizmi benimseyerek, tanrı inancını inkâr etmiş ve olan biten her şeyin özünde doğanın ve maddenin olduğunu varsaymıştır. Marks, ekonomik üretim ilişkilerinin tamamen toplumun kurumsal ve ideolojik yapısını oluşturduğunu belirtmektedir. Bu düşüncenin temelinde ekonomik yapıyı denetleyen siyasi sistemi de denetler fikriyatı yatmaktadır. Bu doğrultuda Marks ve Engels siyasi kuruluşları ekonomik alt yapıya göre şekillenen üst yapılar olarak tasvir etmiştir. Bu yüzden devletler ekonomik yapıyı kuvvetlendirmeye ve sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmaktadır (Arı, 2013a: s. 45).

Marks, üretim araçlarına sahip olan burjuvazi ve onun için çalışan ve üretim araçlarına sahip olmayan proletarya arasındaki sosyo-ekonomik çatışmanın tarihsel süreç içerisindeki en temel sosyo-ekonomik değişime sebep olduğunu düşünmektedir. Sosyo-ekonomik iki sınıf arasında gerçekleşen bu çatışma neticesinde proletarya devrimi gerçekleşecek ve burjuvanın sahip olduğu diktatörlüğe son verilecektir. Özel üretim araçlarına sahip burjuvanın tiranlığına son erecek, özel mülkiyet ortadan kalkacak ve komünist bir düzen kurulacaktır. Marks'ın öne sürmüş olduğu bu düşüncelerin uluslararası arenada kendini göstermesi Sovyetler Birliği'nin ilk lideri Vladimir Ilych Lenin'in ortaya atmış olduğu emperyalizm teorisi ile gerçekleşmiştir. (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 63).

Lenin, emperyalizm teorisini ortaya attığı “*Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*” adlı eserinde karteller ve tröstlerden oluşan kapital tekel gruplarının ilk olarak kendi ülkelerinin iç piyasalarını ele geçireceğini, iç piyasaların kapitalist düzende zorunlu olarak dış pazara bağlı olduğunu belirtmektedir. Lenin'e göre, bu durum, yapının işlemesi açısından doğal bir süreç olan sermaye ihracının artmasına böylelikle büyük tekel gruplarının yabancı ülkeler ve sömürgeler ile ilişkilerini geliştirerek nüfus bölgelerini genişleteceklerini sağlayacaktır. Bu çerçevede bu gruplar kendi aralarında gerçekleştirmiş oldukları antlaşmalar ile enternasyonal kartel gruplarının oluşumuna sebep olmaktadır (Lenin, 1992: s. 72).

Birdişli (2017: s. 76-77), Marks'ın güvenlik açısından üretim araçlarına sahip burjuvazinin çıkarlarını koruma yönünde hareket ettiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda hâkim sınıf çıkarlarına karşı oluşabilecek tehditleri topyekûn bir güvenlik sorunu olarak değerlendirecektir. Bu açıdan devlet önemli bir role sahiptir. Güvenliği etkileyecek

tehditleri daha geniş bir perspektifte değerlendirerek toplumun güvenliğine karşı bir tehdit olarak görece ve korumacı önlemleri içeren kolektif güvenlik politikaları güdecektir. Marks, bu noktada devletin egemen sınıfın hâkimiyetini sürdürebilmesinin bir aracı olacağını varsaymaktadır.

3.2. Eleştirel Teoriler

Güvenlik konusunda eleştirel çalışmaların 1960'lı yıllarda gerçekleşmeye başladığı görülmektedir. Vietnam Savaşı'nda ABD'nin almış olduğu yenilgi ve Soğuk Savaş döneminde Küba Krizi gibi uluslararası arenada yaşanan hayati derecede önemli gelişmeler kamuoyunda savaşların uygun politika araçları olup olmadığı konusunda sorgulanmasını sağlamıştır. Ayrıca güvenliğe eleştirel yaklaşım güvenliğin nasıl sağlanacağı üzerine değil aynı zamanda güvensizliğin kaynağı ile ilgilenmektedir. Güvenlik konusunda eleştirel yaklaşım klasik bakış açısıyla güvenliği sadece düşman ve düşmanlıkların bulunmadığı bir barış hali çerçevesinde değerlendirmekten ziyade bir bütün içerisinde sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı da ele alan ve tehdit algısını da içerisine dâhil eden bir düzlemde analiz etmiştir (Birdişi, 2017: s. 99).

Eleştirel teoriyi önemli kılan özelliklerinden biri, bilginin belli ilişkiler ağı içerisinde nasıl oluştuğu ve kendine yer ettiğine dair değerlendirmede bulunması üzerine bir yaklaşım olmasıdır. 1981 yılı sonrası uluslararası ilişkiler disiplini büyük bir değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Hiç kuşku yok ki eleştirel teorinin birçok konuda yaptığı eleştirel yaklaşımın rolü büyüktür. Birçok düşünür Marx'ın *Feurbach Üzerine Tezler*'de söylemiş olduğu "*filozoflar sadece belirli yollarla dünyayı yorumlamışlardır; oysa asıl mesele, onu değiştirmektir.*" deyişinden etkilenmiştir. Burada dünyayı değiştirebilmek için onu iyi analiz etmek ve iyi anlamak gereklidir. Bundan dolayı eleştirel teori, sosyal, siyasal ve ekonomik düzenin gelişim, değişim ve dönüşümünü sağlayabilecek düşünsel bir perspektif oluşturma amacındadır (Burchill, 2017: 219).

Eleştirel teorinin kökeni, Aydınlanmaya kadar götürülebilir. Marx, Hegel ve Kant gibi düşünürlerin düşünce geleneğine dayanır. Bununla beraber Nietzsche ve Weber'in düşüncelerinin yanında Antik Yunan'ın düşünce anlayışına da eğilmek gerekir. Toplumun işleyişini tahakküm süreciyle açıklayan Eleştirel Teori, "Çatışma Teorisi" ya da 1923 yılında Frankfurt Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Araştırmalar Enstitüsü bünyesinde zengin bir iş adamı olan Felix Weil'in sağladığı finansmanla çalışmaya başlayan bir grup

sosyal bilimcinin oluşturduğu bir düşünce akımı olduğundan “Frankfurt Okulu” adıyla da tanınmaktadır (Eleştirel Teori, 2019).

Frankfurt Okulu, uluslararası ilişkilerde post-pozitivist teoriler içerisinde yer alan ve ana akım rasyonalist teorilerin eleştirisini yapan, eleştirel teoriler içinde önemli bir yer tutan ekoldür. Eleştirel Teori düşünürleri; uluslararası sisteme özgü yapısal eşitsizliğin sebeplerini ve bu eşitsizliklerin nasıl ortadan kaldırılabileceğini düşünüp, açıklamaya çalışmaktadırlar. Marksist düşünce geleneğinden etkilenen ama bu gelenekle sınırlı kalmayan uluslararası düzende devletlerin kendi aralarında olan ilişkilerde küresel kapitalist sistemin adaletsizliklerine ne şekilde alan açtığını ve bu durumu gizleme eğilimlerini ortaya çıkarma amacı içerisindedirler. Marksizm’den etkilenen onun içerisinden doğan eleştirel teori Marksizm’i de eleştirmektedir. Modern dünyanın eleştirisini yapan ekol; modern dünyanın bir tarafında, Marksizm’i kitleleri kontrol altında tutmanın ideolojik temeli olarak kullanan, gerektiğinde baskı ve teröre de başvurmaktan kaçınmayan yeni komünist ülkeler, diğer tarafında vermiş olduğu maddi doyum ve “yanlış bilinç” nedeniyle çok daha güç fark edilen ince bir bireycilik ve tüketimcilik ideolojisiyle batılı kapitalist ülkeler yer almaktadır; ama sonuçta her ikisi de çalışan sınıfların gücünü zayıflatmakta ve devletin hâkimiyetini artırmakta olduğunu düşünmektedir (Yaramış ve Kolasi, 2014).

Frankfurt Okulu, eleştirel bir teori geliştirmek ve toplumun çelişkilerini sorgulayarak diyalektik öğrenme yöntemini yaygınlaştırmak için bilinen bir akademisyen grubuna atıfta bulunur ve Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, Erich Fromm ve Herbert Marcuse’un çalışmaları ile yakından ilişkilidir. Ekolün önde gelen düşünürleri ağırlıklı Yahudi burjuva ailelerin çocukları olduğundan Nazist bir yönetime hâkim Almanya’da marjinalleşmiş entelektüeller olarak görülmektedir. Fiziksel anlamda bir ‘okul’ değilse de Almanya’daki Frankfurt Üniversitesi’nin Sosyal Araştırmalar Enstitüsü’nde araştırmalar yürüten akademisyenlerce yaratılan bir düşünsel ekoldür. Günümüzde bu düşünürlerin mirasını devam ettiren en önemli isim Jürgen Habermas’tır (Yaramış ve Kolasi, 2014: s. 176).

İlk kuşak Eleştirel Teori düşünürleri uluslararası seviye ile doğrudan ilgilenmese de, uluslararası ilişkilerin eleştirel teorisinin ilgi alanı dışında kaldığı düşünülmemelidir. Zira Kant ve Marx’ın çalışmaları uluslararası düzeyde kavram ve olayların tüm dünyada

özgürleşimin amacı için ne derece önemli olduğu görülmüştür. Fakat Frankfurt Okulu, modern dünyanın eleştirisi hususunda uluslararası ilişkilere hiçbir zaman değinmemiştir (Burchill, 2017: s. 221). Eleştirel Teorinin Uluslararası ilişkiler teorisine dâhil edilmesi için çalışan isimlerden en önemlisi eleştirel teorinin ikinci kuşak düşünürlerinden Jürgen Habermas'tır. Habermas 20.yüzyıl ikinci yarısının en göze çarpan düşünürlerinden biridir (Grifts vd., 2011: s. 193). Habermas İlk kuşak düşünürlerden, modernitenin bazı kazanımlarını görmedikleri gerekçesi ile onlardan daha farklı düşünen bir düşünürdür. Bu eleştiri doğrultusunda 3 noktaya vurgu yapar. İlk nokta, Frankfurt Okulu kurucularından Adorno ve Horkheimer'in aksine bilimi başlı başına eleştirmeden önce bilimin teknik olarak faydalı bilgiler barındırdığını görmek gerektiğini düşünmektedir. İkinci noktada Horkheimer ve Adorno'nun aydınlanmacı ve modern dünyanın eleştirisinde devletlerde hukuk ve ahlak temellerinin atıldığı gerçeğini görmezden geldiklerini belirtmektedir. Vurguladığı üçüncü noktada ise, Habermas, "adetlerden özgürleşen", "modern sanatta merkezsizleşen" bireyselliğin kendini göstereceği özgürlük alanlarının yaratıldığını ama eleştirel teorinin ilk mensuplarının bu durumu göz ardı ettiklerini belirtmektedir. Habermas'ın modernliğe adil davranılmadığı şeklinde vurguladığı 3 nokta budur (Biol, 2009).

Şu ana kadar bir uluslararası politika teorisi ortaya koymayan fakat iletişimsel eylem teorisi, kuramsal gelişim ve kozmopolitan etik ile ilgili birçok teorinin merkezinde bulunan Habermas, Kosova ve Irak müdahaleleri konusundaki düşünceleri kozmopolitan demokrasi sistemiyle ilgili belirli bir seviyede şüphe içerisindedir. Habermas, Global kurumlar arasındaki ilişkinin, birlik, beraberliği sağlayacak ve kuvvetlendirecek gelişmiş araçlar ve ilkeler açısından halen eksik olduğunu belirtmekle beraber kurumsal anlamda yaşanan gelişmelerin küresel düzeyde hukuksal kozmopolitanizmi sağlayabileceği hususunda iyimserdir. Habermas bu iyimserlikten ötürü rasyonalizme ve demokrasiye aşırı derecede bağlıdır. Habermas'ın bağlılığı yetişmiş olduğu Nazi dönemine dayanmaktadır. Alman milliyetçiliğini yükselten Naziler, sivil ve siyasal hakları görmezden gelmişler ve aydınlanma düşüncesinin temelini oluşturan özgürlük ve eşitlikle büyük zarar vermişlerdir. Bu noktada Habermas, rasyonelliğin ve akılcılığın vazgeçilmez değerler olduğunu sürekli aşılama çalışmıştır (Griffiths vd. 2011). Habermas amaçlar-aracılar akılcılığının her türlü değer üzerinde olmasını eleştirmiş, bu eleştirinin sebebini "Aydınlanma potansiyeline" bağlamıştır. İktidar ve doğrunun arasındaki adaletsizlik ve

eşitsizliklerin giderilmesi için doğru Aydınlanma tutumu içerisinde olan bir yaklaşımla sağlanabileceğini belirtmiştir. Eleştirel teori, Habermas ile beraber uluslararası ilişkiler teorileri arasına girmeye başlamış ve Habermas odaklı eleştirel teori birçok düşünür tarafından uluslararası ilişkiler teorisine nakledilmeye çalışılmıştır (Bırol, 2009: s. 43).

Eleştirel teoriler kapsamında konu odaklı güvenlik çalışmalarına rastlamak mümkündür. Temeli Frankfurt Okulu'na dayanan eleştirel güvenlik teorilerinin en önemli özelliği insan odaklı olmalarıdır (Birdişli, 2017: s. 105).

a) Feminist Güvenlik Anlayışı

Feminist yaklaşım 1980'lı yıllardan itibaren klasik uluslararası politikaları ve uygulamalarını birçok açıdan eleştirmeye başlayarak uluslararası politika tartışmaları arasına katılmıştır. Pek çok düşünceyi bünyesinde barındıran feminist teori, cinsiyetin uluslararası politikada bugüne kadar göz ardı edildiği ve önem derecesinin yüksek olduğunu savunmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 69).

Uluslararası ilişkilerin en önemli konularından biri olan güvenlik alanında yapılan çalışmalarda feministler, iki noktaya vurguda bulunmaktadır. Birincisi kadınların durumu ve güvenliklerinin ihlali söz konusudur. İkincisi ise ataerkil sistemin kadınları bir meta olarak görmesi ve şiddet içeren davranışlarda bulunması hali ve güvenlikle bağlantısıdır. Bu doğrultuda kuvvetli bir şekilde klasik güvenlik yaklaşımını eleştiren feministler güvenliğin kapsamının sadece askeri ve siyasi boyuttan ibaret olmadığını, kimlikle ilgili sosyal bir boyuta sahip olduğunu ve toplumsal cinsiyet rollerinin de güvenlik analiz sürecinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (Koyuncu, 2013: s. 99-100).

Feminist yaklaşım, realist varsayımların; özellikle anarşi ve egemenliğin erkekler arasındaki etkileşim ve dünyayı görme tarzlarından kaynaklandığını belirtmektedir. Bu doğrultuda Realist görüşe göre; dış politika karar sürecinde, devlet egemenliği ve askeri güç kullanımı konularında erkekler temel aktörlerdir. Bu durumu kanıtlar nitelikte dünyada liderlerin çoğunun erkek olması kadınların uluslararası arenada dışlandıkları tartışmalarını ortaya çıkarmıştır (Joshua ve Jon, 2014: s. 111-116).

Bu çerçevede feminist yaklaşım uluslararası politika ve cinsiyet ilişkisine vurguda bulunarak erkek hâkimiyetinin kadınları önemsiz görüp ikinci plana ittiğini, onları ezdiğini ve sömürdüğünü varsaymaktadır. Bu yüzden feminizmin güvenlik teorileri kapsama alanına girdiği konunun temelini kadına uygulanan toplum içerisindeki baskı ve

sömürüyle beraber güvenlik tehdidine yol açan şiddet, rekabet, münakaşa ve çatışma gibi istenmeyen gerilimlere benzer kaynakların yol açtığı savunulmaktadır. Bu sebeple feministler yaşanan savaşlar ile erkeklerin dominant ve hâkim doğası arasındaki birlikteliğe göndermede bulunarak güvensizliklerin ve oluşan tehditlerin özünde bu biyolojik ve psikolojik hakikatin olduğunu ileri sürmektedir (Birdişli, 2017: s. 105).

b) Galler/Aberystwyth Ekolü Güvenlik Anlayışı

Galler ekolü eleştirel güvenlik yaklaşımları içerisinde çok önemli bir yere sahiptir. Her ne kadar Marksizm ve İtalyan Marksist düşünür Antonio Gramsci'den etkilenmiş olsa da Marksizm'in iddia ettiğinin aksine toplum dinamikleri karşısında proletaryanın başarısızlığa uğraması Galler Ekolünün Marksizm'den kopuş yaşamasına ve yeni bir anlayışa yönelmesine sebep olmuştur (Kızılçelik, 2008: s. 118).

Galler Ekolünün kendini göstermesi Soğuk Savaş sonrası döneme rastlamaktadır. Soğuk Savaş döneminde yaşanan silahsızlanma görüşmeleri ve yapılan anlaşmalar güvenlik çalışmalarında yeni gelişmelerin ve değişimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda Soğuk Savaş dönemi yapılanmalar sorgulanmaya başlamış, Soğuk Savaş dönemi güvenlik politikaları yavaş yavaş önemini yitirmiştir. Akademisyenler ve politika yapıcılarını güvenlik problematiğini farklı açılardan değerlendirmeye başlamıştır (Waltz, 1991: s. 217-222).

Galler Ekolü, Aberystwyth Üniversitesi çatısı altında eleştirel teori alanında çalışmalar yapan bir akademisyen grubuna atıfta bulunur ve Ken Booth, Richard Wyn Jones ve Andrew Linklater'ın çalışmaları ile yakından ilişkilidir. Galler Ekolü düşüncesi motivasyonunu Immanuel Kant ve Karl Marx başta olmak üzere Theodor Adorno, Max Horkheimer ve Jürgen Habermas gibi Frankfurt Okulu teorisyenlerinin sahip olduğu siyaset teorisi geleneğinden almaktadır. Galler Ekolü teorisyenlerinin yaklaşımlarındaki en değerli ve belirgin düşünce bireylerin ve toplumların yapısal kısıtlamalardan kurtulduğu güvenlik anlayışını radikal bir şekilde yeniden kavrama arzusudur (Burke, 2007: s. 6).

Eleştirel güvenlik çalışmaları hiçbir şeyin üretilmeden tüketilemeyeceğini varsaymaktadır. Bu yüzden güvenliğin tüketilen bir olgu olmadan üretilen bir kavram olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda güvenliğin nasıl sağlanacağından çok güvenliğin kaynağına odaklanılması gerektiğine vurguda bulunmaktadır (Birdişli, 2014: s. 234).

Galler ekolünün yeni güvenlik yaklaşımları içerisinde ilk hamlesi güvenlik anlayışını derinleştirmek olmuştur. Bu hamle ile siyasi gündemler ve akademik kavramlar arasındaki ilgi açığa çıkmaktadır. Galler ekolü güvenliğin siyasiliği ortaya çıkararak, güvenlik politikalarının temelden sorgulanmasını amaçlamaktadır. Ekol güvenliğin devlet ve devletin kaygılarından ziyade insanların endişelerini içerecek şekilde genişlemesi gerektiğini düşünmektedir. Aksi takdirde tarihsel ve siyasal süreç içerisinde yaşananlar referans alınarak devletlerin güvenlik anlayışları çerçevesinde militarist ve devletçi uygulamaların katı olabileceği ve insanlık dışı muamelelerle karşılaşılabilceği vurgulanmaktadır (Bilgin, 2010: s. 84-85).

Bu çerçevede insanların özgür seçimler yapabilmesi ancak bu şekilde kendilerini güvende hissedeceğini varsayan Galler Ekolü güvenlik politikalarını oluşturan tehdit ve tehlike algılarının da bu özgür seçimler doğrultusunda şekillenmesi gerektiğini düşünmektedir. Böylelikle öğretilmiş korkular, ötekileştirmeler, yönlendirilmiş davranışlardan arınarak güvensizlikten ziyade güven sağlanacağını ve istikrarlı bir barış ortamının oluşturulacağını, bu olumsuz etkilerden kurtularak bireylerin ve toplumun özgürleştirileceğini varsaymaktadır (Birdişli, 2017: s. 113).

c) Paris Ekolü Güvenlik Anlayışı

Paris ekolü Fransız bir filozof olan Michel Foucault ve yine Fransız bir sosyolog olan Pierre Bourdieu'dan esinlenerek Avrupa merkezli bir güvenlik yaklaşımı olarak Didier Bigo tarafından geliştirilmiştir. Paris ekolü, iç güvenlik sorunlarının sınır dışına geçerek iç ve dış güvenlik alanlarının beraber olduğunu ve bu doğrultuda ulus-ötesi bir "polis" mekanizmasının meydana geldiğini ve güvenlik politikaları oluşturduğunu varsaymaktadır. Paris ekolüne göre güvensizliklerin oluşma biçimi söylem ve pratikle yani uygulanan güvenlik politikaları ile gerçekleşmektedir (Akgül, 2012: s. 107).

Birdişli (2010: s. 237), Paris ekolünün gelişmesindeki en büyük etkenin Fransa'nın sömürgeleri olan Cezayir ve Tunus gibi ülkelerden gelen göç hareketleri ve bununla ilişkili olarak göçmen sorunlarından kaynaklanan güvenlik problemlerini işaret etmektedir.

3.3. Konstrüktivist Yaklaşım

Uluslararası ilişkiler alanında yaşanan gelişmeler çok sayıda kuramsal yaklaşım tarafından açıklanmaktadır. Klasik teorilerin aksine uluslararası ilişkiler alanını çok farklı

bir perspektiften değerlendirmeye çalışan konstrüktivizm de bunlardan biridir. Konstrüktivizm, uluslararası ilişkiler alanına damga vuran büyük tartışmaların üçüncüsü sonucunda ortaya çıkmış, 1980'lerden itibaren Post-pozitivistler ve Pozitivistler arasında cereyan eden ve temelinde uluslararası ilişkiler teorilerinin sorgulanmasını amaç edinen alternatif bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Waever, 1996; Lapid, 1989).

Konstrüktivizm, ilk olarak Nicholas Onuf (1989: s. 2) tarafından “*World of Our Making*” adlı kendi eserinde bahsedilmiş olsa da kavramın popüler olmasını sağlayan kişi uluslararası ilişkiler disiplini içerisindeki öncülerinden Alexander Wendt'dir. Wendt, inşacılığı (Konstrüktivizm) uluslararası sistemin yapısal teorisi olarak değerlendirmektedir. Wendt, konstrüktivizmin temel iddialarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Devletler uluslararası politika teorisinin analizinde temel birim olarak değerlendirilir.
2. Devletler sistemi içerisindeki kilit yapılar materyal olmaktan ziyade intersubjektif bir niteliğe sahiptir.
3. Devlet kimlikleri ve çıkarları, sisteme dışsal faktörler olan insan doğası ve iç politika tarafından verilmekten ziyade önemli ölçüde sosyal yapılar tarafından inşa edildiği irdelenmektedir (Wendt, 1994: s. 385).

Konstrüktivizm her şeyden önce sosyalliğe büyük önem atfetmektedir. Doğa ile sosyal dünyayı birbirinden ayıran bir bakış açısına sahip olan konstrüktivizm, ontolojik olarak sosyal gerçekliğin inşasını amaçlayan bir kuramdır. Kaya, insanların sosyal birer varlık olduğunu, çevresi ve doğa ile sürekli bir etkileşim halinde hareket ettiğini belirtmektedir. Bu noktada insanoğlunun etkileşim süreci *sosyal bir yapı* ve belli başlı *kurallar* doğrultusunda *amiller* ve *kurumların* katkıları ile gerçekleşmektedir. Yaklaşım içerisinde bahsi geçen kurallar, kurumlar, amiller ve sosyal yapı çok önemlidir. Genel olarak sosyal yaşamın işleyişini sağlayan ve düzenleyen kavramlar; kurallar ve kurumlardır. Amiller ise, kurallar tarafından belirlenen, somut olarak dünyayı etkileyen birey ya da bir grup birey olarak tanımlanmaktadır. Amiller, gerçek insanların sistem içerisinde aktif katılımcılar olarak bulunmasını ifade eder. Bu insanların almış oldukları statü, görev ve rollerde amillik kurumunu ifade etmektedir. Özetlemek gerekirse; belli kurallar doğrultusunda, bulundukları toplum içerisinde amil olabilen insanlar, toplumun

diğer üyeleri adına eylemlerde bulunan bireyler olarak değerlendirilebilir (Kaya, 2014: s. 72-74).

Özellikle realizm ve liberalizm gibi ana akım teorilere eleştiri getiren konstrüktivizmin temel varsayımları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- i. İnter-disipliner bir yaklaşım olarak değerlendirilebilecek konstrüktivizm; felsefe, psikoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve sosyoloji gibi çeşitli bilim dallarından etkilenmiştir.
- ii. Ana akım teorilerin önem vermediği kültür, kimlik, söylem gibi normatif değerleri ön plana çıkararak, uluslararası ilişkileri insan bilincinin irdelendiği sosyal ilişkiler bütünü olarak değerlendirmektedir.
- iii. Uluslararası ilişkilerin kendine özgü kurallar barındırdığı ve uluslararası yapı içerisinde bulunan devletlerin bu kurallar doğrultusunda hareket eden ve bu yapıyı oluşturan birincil amiller olduğu düşünülmektedir.
- iv. Realist teoriye eleştiri getirerek devletlerin davranışlarını etkileyen tek unsurun güç olmadığını birçok faktörün önemli rol oynadığını varsaymaktadır.
- v. Ayrıca realist yaklaşımın güce ve liberal yaklaşımın barışa atıfta bulunarak yapmış oldukları değişmez değerlendirmeleri sorgulamak suretiyle bu yaklaşımlara her zaman şüpheci baktığı söylenebilir.
- vi. Konstrüktivizme göre insanların düşünce tarzı toplumun inançlarına göre şekillenmekte ve bu noktada amiller olarak adlandırılan kimlikler önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kimlik-çıkarcı ilişkisini irdeleyen konstrüktivizm devletlerin uluslararası sistemin aktörleri olduğunu, devlet çıkarlarının sistemin devlete dayattığı bir durum değil, devletlerin yapı içerisinde birbirleri ile gerçekleştirmiş oldukları etkileşim sonucu kazanmış oldukları kimliklerin ürünü olarak değerlendirilmektedir.

4. STRATEJİK GÜVENLİK YAKLAŞIMI

Stratejik çalışmaların kilit kavramı stratejidir. Antik Yunan'da general anlamına gelen “*strategos*” ve generalin işi veya sanatı anlamına gelen “*strategia*” kullanılırdı. Aynı şekilde strateji kavramının kökenini oluşturan “*strategos*” Eski Mısır'da da en yüksek mevkili askeri ve sivil idarecileri tanımlamak için kullanılmıştır (Akgül, 2012: s. 3; Dedeoğlu, 2014: s. 92).

Eski Yunan'da strateji kavramı, generallik sanatı olarak tasvir edilmekte yani askeri araçların savaşın kazanılması amacıyla kullanılmasını ifade etmektedir. Ünlü aristokrat, Prusyalı General Carl Von Clausewitz (1975: s. 148), 1832'de kaleme aldığı Savaş Üzerine adlı eserinde stratejiyi, savaşın amacı doğrultusunda muharebenin araç olarak kullanılması şeklinde tanımlamıştır. Clausewitz, stratejinin savaş planı yaptığını, belirlenen veya belirlenebilecek hedeflere ulaşılması muhtemel manevraları tespit ettiğini, bu hedeflere yönelik sefer planları hazırladığını ve yapılacak muharebeleri ayrı ayrı örgütler şeklinde değerlendirmektedir.

Aynı şekilde İngiliz asker, askeri tarihçi ve kuramcısı olan Sir Basil Henry Liddell Hart 1941 yılında kaleme aldığı “Strateji Dolaylı Tutum” adlı eserinde strateji kavramını politikaların amaçlara ulaşabilmesi için askeri unsurların yerleşimi ve uygulanması sanatı şeklinde ifade etmektedir. Bir başka asker Prusyalı General Helmuth Karl Bernhard Von Moltke'de stratejiyi, generalin emrine verilen unsurların savaşın amacına ulaşmak adına pratik seviyede uygulanması şeklinde tanımlamıştır (Hart, 2003).

Dedeoğlu (2014: s. 93), nasıl ki güvenlik kavramı tehditle beraber değerlendirilmesi gerekiyorsa strateji kavramının da güvenlik ile birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda stratejiyi, varlığını koruma ve sürdürme yolunda kendisine tehdit oluşturan karşı tarafı önlemeye yönelik hareket ve uygulamalar şeklinde ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle strateji, güvenliğin nasıl tesis edileceği konusunda bir çözüm önerisinin bulunması, uygulanması ve neticelendirilmesini kapsamaktadır.

Yapılan tanımlamalar doğrultusunda strateji kavramının politik amaçların gerçekleştirilmesi için askeri güç kullanımı ya da kullanılması tehdidinde bağlı pratik ve teorik olarak tasvir edilebilir. Askeri unsurlar ve politik amacın arasındaki bağı açıklamaya çalışan bu kavrama literatürde askeri strateji denir. Askeri strateji kavramı

ekseriyetle taktik kavramı ile karıştırıldığından açıklama yapmada fayda vardır. Askeri strateji muharebenin savaşın amacı doğrultusunda kullanılması olarak tanımlanırken taktik muharebe meydanında elde bulunan unsurlarla savaşın düzenlenmesi ve yöneltilmesi olarak tanımlanmaktadır (Garry, 1999'dan aktaran Akgül, 2012: s. 4). Clausewitz, savaş sırasında askeri unsurların kullanılması teorisi olarak taktiği açıklarken, savaşın amacı doğrultusunda muharebenin kullanılması teorisi olarak da askeri strateji kavramını kullanmıştır (Clausewitz, 1975: s. 150-151).

Dedeoğlu (2014: s. 140-142) dar anlamı ile stratejiyi, siyasi amaçlara ulaşılması adına elde bulunan araçların kullanılması veya kullanılma tehdidi teorisi olarak tanımlar. Stratejiler, tarihte bütün uygarlıkların genel olarak yaşamın kaynağı olan su kenarlarında yer almaya çalıştıkları ve buna paralel bu durumun getirmiş olduğu avantajlardan yararlanma konusunda başkaları ile paylaşmama veya bu tür su kaynaklarında konumlanamamış uygarlıklarında bu bölgeleri ele geçirmek için yapmış oldukları manevra faaliyetleri ile gelişmiştir. Etimolojik olarak Fransızca bir kelime olan “rivalite” yani rekabet anlamına gelen sözcüğün, nehir anlamına gelen “rivière” sözcüğünden gelmesi tesadüf değildir. Bu kavram, uygarlıkların su kaynaklarına ulaşmak ve buraları paylaşma mücadeleleri doğrultusunda meydana gelmiştir. Su kaynaklarına yakın olan insan topluluklarının yer altı, yer üstü, canlı türleri, bilgi vb. gibi değerlere daha hızlı bir şekilde ulaştıkları söylenebilir. Bu kazanımları elde etmek adına toplumlar önüne çıkan her yeni engel türünü aşmak için yeni mücadeleler geliştirmiştir. Engellerin aşılma yolunda geliştirilen bu mücadeleler stratejinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Strateji, bireyin ya da toplumun elinde bulunan bütün araçları sevk ve idare ederek belirlenmiş bir hedefe varmak adına kullanılmasıdır. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere strateji kavramı, aktörün çevresi ile etkileşim içinde olması ve rakibini alt etmek adına elindeki bütün kaynakları uygun bir şekilde harekete geçirmesi olarak tasvir edilebilir. Bu açıdan, strateji kavramının ana özelliklerinden bahsedilebilir:

- a. Uluslararası ilişkilerde statik bir durum çok az, genel itibarıyla dinamik bir yapı söz konusudur ve aktörler çok fazladır. Bu çerçevede strateji kavramı birçok parametrenin hesap edilmesi ve bütün olasılıkların değerlendirilmesi üzerine kuruludur.

- b. Strateji sürekli yenilik, ilerleme ve değişimlere açık olmalıdır. Amaçlara ulaşmaya çalışırken ileriye dönük planlar ortaya koyup, kaynakların yeterliliğine göre sistematik bir hesap yapılmalıdır.
- c. Strateji, kendi varlığını koruma, birlik ve bütünlüğünü sağlama kadar rakibini zayıflatma ve bölme üzerine de geliştirilir. Bu çerçevede rakip tarafın çıkar ve hareket kabiliyeti izlenerek kendi durumlarının gizlenmesi üzerine hareket edilir.
- d. Strateji, mücadele edilen rakibin zayıf ve kararsız olduğu alanlarda yapılmasını içermektedir. Böylelikle rakiple daha kolay mücadele edilebilecektir.
- e. Uluslararası ilişkilerde yapılan hamleler belli bir sıra dizisine veya hiyerarşik sıralamaya göre yapılmaz. Bu sebeple strateji, rakiple eş zamanlı bir şekilde yapılan mücadele üzerine kurulmalıdır ve hızlı, doğru, detaylı, yeteri kadar bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır.
- f. Strateji, hedefe ulaşmak için gayret gösteren birimlerin ilişkilerini ve koordinasyonunun düzenlenmesini gerektirir.
- g. Strateji, elinde bulunan gücü birden bire gereksiz harcamak yerine, daha dengeli bir şekilde mücadelenin seyrine göre kullanmayı gerektirir (Dedeoğlu, 2014: s. 141-145).

Genel olarak sayılan bu özellikler arttırılabilir. Bu özellikler doğrultusunda stratejiler, sert önlemler alınarak rakibin tamamıyla ortadan kaldırılması veya daha ılımlı politikalar güdülerek rakibi dönüştürmek suretiyle sisteme entegre edilmesi şeklinde geliştirilebilir. Her iki durumunda avantaj ve dezavantajları bulunabilir. Bu da yapılan stratejiyi başarısızlığa uğratabilir. Sert önlemler bazı durumlarda karşı tarafta fikir, ideoloji ve inanç yapılarının kuvvetlenmesine sebep olabilmektedir. Bu da uzun vadede olayların boyutlarını genişletebilmekte, önlenmek istenen tehdit yanlış strateji uygulamaları ile içinden çıkılmaz bir hâl alabilmektedir (Dedeoğlu, 2014: s. 140-146).

Bu sebeple hayati öneme sahip strateji kavramı her yönüyle değerlendirilip uygulama noktasında ona göre adımlar atmak isabetli bir durum olacaktır.

4.1. Genel (Grand) Strateji ve Diğer Güvenlik Stratejileri

Stratejiden kapsam bakımından ayrılan genel (grand) strateji, stratejinin tamamlamadığı eksikliklerden dolayı meydana gelmiştir. Bir ulusun askeri, ekonomik, siyasi ve psikolojik unsurlarını gerek savaş gerek barış dönemlerinde yönetimi elinde bulunduran otoritenin tayin ettiği ulusal politik amaçları doğrultusunda yönlendirme

sanatıdır. Bu tanım üzerine, stratejinin belirlenmesinde otoritenin, sadece askeri unsurları değil elinde bulunan bütün araçları kullanması gerektiğini ortaya koyar (Akgül, 2012: s. 5).

Devletler, girişmiş oldukları mücadelelerde üstün gelmek adına çeşitli yollar denemiştir. Bu sebeple, ekonomik güçlerini arttırmak, siyasi güçlerini arttırarak toplumun desteğini almak ve karşı rakibin diplomasi hareketlerini kısıtlama ihtiyacı duymuşlardır. Bu gereksinimlerden ötürü, İngiliz ordusunda görevli bir asker ve askeri tarihçi olan J. F. C. Fuller vb. araştırmacılar, 1920’li yıllarda düşmanlarını etkisiz hale getirebilmek adına gerek askeri gerek askeri olmayan faaliyetlerin kullanımını grand strateji kavramı olarak tanımlamışlardır (Brands, 2014’den aktaran Özdemir, 2018: s. 8). Başka bir görüşe göre ise, grand strateji kavramının özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın zorlu süreçleri içerisinde strateji kavramının yetersiz kalmasıyla beraber İngiliz ve Amerikalı araştırmacıların kavramı genişletmesi üzerine ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Martel, 2015’den aktaran Özdemir, 2018: s. 8). Farklı değerlendirmeler olsa da literatürdeki hâkim görüş savaşın amacına ulaşması için elde bulunan bütün imkânların seferber edilmek suretiyle ulusal gücün kullanımı olarak tanımlanan grand strateji kavramının ilk kez Birinci Dünya Savaş’ından sonra İngilizcede kullanıldığıdır (Brands, 2014’den aktaran Özdemir, 2018: s. 8). Hart (2003), grand stratejiyi, siyasi amaçlara ulaşmak adına ülkenin otoriteleri tarafından ekonomik, askeri ve diplomatik tüm imkânların yönlendirilmesi ve koordine edilmesi olarak tanımlamaktadır. Bu açıklamalar doğrultusunda; devletler amaçlarına ulaşmak adına savaşlarda strateji ve taktik kavramlarını kullanmaktadır. Strateji, devletlerin elde etmek istedikleri çıkarlarına uzun vadede ulaşmak için kullandıkları bir kavramdır. Değişen ve gelişen tarihsel süreç içerisinde strateji anlamını gün geçtikçe genişletmiş; siyaset başta olmak üzere ekonomi ve sosyal ilişkilerde kullanılmaya başlanmıştır. Strateji kavramının kullanım alanının genişlemesi ile dış politikaya önemli ölçüde etkide bulunmuştur. Bu sebeple devletler aldıkları dış politika kararları ve araçlarını kullanarak amaçlarına ulaşmak için sistematik planlar kurgulamıştır. Böylelikle geleneksel anlamda strateji kavramı yetersiz kalmış ve strateji kavramını geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek hâsıl olmuştur. Kavram, bilinenin aksine savaş olgusu içerisindeki tanımından ziyade daha üst bir mertebede yer alan grand strateji olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Grand strateji kavramı siyasal bir mücadele olarak görülebilir. Nitekim strateji ve taktiğe nazaran daha geniş bir bakış açısını, unsurları ve

zaman dilimini kapsayan grand strateji iç ve dış politika kararları arasında denge unsuru olmuştur. Karar alıcılar açısından bu gelişmeler doğrultusunda ülkelere yön gösteren bir harita niteliğindedir.

4.2. Ulusal Güvenlik Politikaları

Uluslararası alanda devletler güvenliklerini sağlamak amacıyla geliştirmiş oldukları güvenlik politikaları gereği birçok stratejiye başvururlar. Devletin bu stratejileri uygulamalarındaki amaç güvenlik açıklarını en asgari düzeye çekmek ve algıladıkları tehditleri bertaraf etmektir. Bu doğrultuda uygulanan ulusal güvenlik politikaları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

a) Yalnızcılık Politikası

Yalnızcılık politikası uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde Amerika'nın tarihsel süreçte çıkar ve tehdit algılamalarına göre hareket ederek başta Avrupa olmak üzere dünya politikasında yaşanan mücadelelerden kendini izole etmesi ile meydana gelmiş bir güvenlik stratejisidir. Yalnızcılık politikasının temelinde; ABD'nin barış ve savaş dönemlerinde uluslararası ittifaklarda yer almayarak dünya politikalarında sorumluluk almaması, kendi değerlerini dünya çapında empoze etmeye çalışmaması, uluslararası düzen kurma gibi bir iddiasının olmaması, daha çok kendi iç politikalarına yönelmesi, kendi çıkarları ve tehdit algıları doğrultusunda dış politika yürütmesi, dışarıdan herhangi bir müdahale ile özellikle demokrasisi ve iç düzenini olumsuz yönde etkileyebilecek unsurların önlenmesi amacı yatmaktadır. ABD, yalnızcılık politikası ile özellikle XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Avrupa'da yaşanan güç dengesi mücadelelerine dâhil olmama ve Avrupa'nın olumsuz koşullarından kendini izole etme amacıyla olmuştur (Çakmak, 2016; s. 108).

Sönmezoğlu (2005: s. 246), yalnızcılık stratejisini devletlerin algılamış oldukları tehditleri indirgemek ya da komple ortadan kaldırmak, başka devletlerin işlerine karışmamak ve başka devletler ile askeri ittifaklar içerisine dâhil olmama amacı güden bir strateji olarak tanımlamaktadır. Yalnızcılık stratejisinde devletler uluslararası ilişkiler sorunlarına en asgari düzeyde veya hiç katılım sağlamama, diğer toplumlar ile en alt düzeyde diplomatik ve ticari ilişkilerde bulunma, özellikle askeri birliktelikler içine girme veya herhangi bir ülkeye askeri ayrıcalıklar tanıma konusunda isteksiz davranma eğiliminde hareket etmektedirler.

Birdişli (2016b: s. 60), yalnızcılık politikası yürütmeyi kolaylaştıran etkenleri; stratejiyi yürütecek devletin otarşık özelliğe sahip olması, uluslararası arenada devletler arasındaki güç dağılımının birbirine yakın olması ve coğrafik özellikler şeklinde sıralamıştır.

Tarihsel süreç içerisinde coğrafik özelliklerden kaynaklı yalnızlık politikası uygulayabilen devletler olmuştur. Etrafı okyanuslar ile  evirili Japonya XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar, aynı şekilde ABD XIX. yüzyıldan II. Dünya Savaşına kadar sahip oldukları bu coğrafik özellikler sayesinde kolaylıkla yalnızcılık politikasını y r tebilmişlerdir (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 108).

b) Bağlantısızlık Politikası

Bağlantısızlık politikası, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Soğuk Savaş döneminde bir tarafta ABD liderliğindeki Batı Bloğu diğer tarafta SSCB liderliğindeki Doğu Bloğu içerisinde yer almak istemeyen    nc  Dünya  lkelerinin göstermiş olduğu politik tutumu vurgulayan siyasal akımdır (Birdişli, 2016b: s. 80).

Bu akımın temelinde bağımsızlığını yeni kazanmış ve gelişmekte olan ülkelerin Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu mücadeleden kendilerini izole ederek uluslararası arenada bağımsız politikalar yürütmeyi amaçlamışlardır (Brown, 1966: s. 517).

Bağlantısızlık hareketinin öncülüğünü yapan liderler Yugoslavya Devlet Başkanı Josip Broz Tito, Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır, Endonezya Cumhurbaşkanı Achmed Sukarno, Gana Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah ve Hindistan Başbakanı Cevahirlal Nehru'dur (Birdişli, 2016b: s. 81).

Bu hareketin öncülüğünü yapan liderlerin bireysel açıklamaları olsa da toplu bir şekilde ilk defa Bağlantısızlık hareketinin temelleri 1961 yılında Kahire'de yapılan hazırlık toplantısı ile atılmıştır. Toplantıda Belgrad konferansına davet edilen ülkelerden uymaları gereken şartlar belirlenmiş ve aşağıda yazılı olan beş maddeye riayet etmeleri istenmiştir. Bağlantısızlık hareketi ülkelerinin uyması gereken maddeler:

- i. İlgili her ülke, farklı sosyal ve siyasal yapılarıdaki uluslarla bağlantısız ve barış içerisinde ilişkiler yürütme üzerine kurulu politikalar g deceklerdir.
- ii. Halk kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerini sürekli olarak desteklemelilerdir.

- iii. Kolektif askeri paktlara ve Doğu-Batı arasında yaşanan Soğuk Savaş anlaşmazlıklarına katılmamalıdır.
- iv. İki kutuplu sistemde büyük güçlerden herhangi biriyle askeri anlaşmalar yapmamalı, Soğuk Savaş taraflarından herhangi birini tutmamalı Doğu-Batı Blokları arasında cereyan eden gerilimlerden uzak durmalıdır.
- v. Soğuk Savaş sürecinde hiçbir tarafa faydalanacakları şekilde kendi ülke toprakları üzerinde askeri üs sağlayacakları anlaşmalar yapmamalıdır (Anabtawi, 1965: s. 352-353).

Yukarıda yapılan açıklamalar doğrultusunda Bağlantısızlık politikasının özü Soğuk Savaş döneminde Doğu-Batı eksenli yaşanan gerilimlerden uzak durarak bu bloklar ile askeri ve siyasi ittifaklar kurmadan, bağımsız politikalar yürütme olarak tanımlanabilir.

c) Tarafsızlık Politikası

Tarafsızlık devletlerin başka devletler arasında yaşanan çatışmalara müdahil olmaması ve herhangi bir tarafta yer almamasını sağlayan hukuki ve siyasi bir prensiptir (Kegley ve Blanton, 2011: s. 354).

Pazarcı (2012: s. 547), savaş esnasında tarafsızlık ilkesini iki ya da daha fazla devlet arasında meydana gelen savaş durumunda, tarafsızlık statüsünü ilan eden devletin herhangi bir şekilde taraflara yardımda bulunmaması ve savaşın dışında kaldığı siyasal ve hukuksal durum şeklinde ifade etmektedir.

Birdişli (2016b: s. 64), tarafsızlık ilkesinin ideolojik ve ekonomik açıdan devletin kesin bir tercih içerisinde olma zorunluluğunun olmadığını belirtmektedir. Bu hukuki prensip devletin belirli oluşumlar içerisinde olması ve özellikle savaş zamanlarındaki hukuki statüsünü ortaya koymak için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda tarafsız olan devlet Avrupa Birliği (AB), Avrupa Konseyi, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) veya UNESCO gibi örgütlere üye olabilir. Fakat askeri ve stratejik amaçlı kurulmuş olan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) veya Batı Avrupa Birliği (BAB) gibi örgütlere bir “taraf” olacağı nedeni ile üye olamaz.

Bir devlet tarafsız devlet veya sürekli tarafsız devlet statüsü elde edebilir. Uluslararası ve bölgesel yaşanan çatışmalarda bir devlet tek taraflı olarak tarafsız kalacağını deklare edebilir. Sürekli tarafsızlıkta ise, büyük devletler bir devleti bu statüde

değerlendirebilir. Bu statüye haiz devlet, diğer devletler gibi bağımsızlığa ve egemenliğe sahiptir. Fakat bulunduğu statüsünden dolayı savaş zamanlarında çatışmalara taraf olamamakta ve barış zamanlarında ise herhangi bir ittifak içerisinde yer alamamaktadır. Sürekli tarafsızlık statüsü hukuki bir durumu ifade eder ve diğer tüm devletler bu duruma saygı göstermek zorundadır (Pazarcı, 2005: s. 178).

d) Güç Dengesi Politikası

Uluslararası sistemde barış ve istikrarın sağlanabilmesi için devletler kendi güçlerini diğer devletler ile eşit duruma getirmeye çalışmalıdır. Realistler bu duruma güç dengesi adını vermişlerdir. Uluslararası sistem içerisinde olacak güçlü devletler diğer devletler için tehlike olarak görülmektedir. Devletler güç dengesi politikaları ile tek bir hegemon devletin veya devletler topluluğunun dünyayı tahakküm altına almasını engellemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda devletler kendi iç kaynaklarını kullanarak ya da başka devletler ile ittifaklar oluşturarak diğerleri karşısında kuvvetlerini arttırmaya çalışırlar ve sistem içerisinde güç dengesini sağlama amacındadırlar. Güç dengesi politikaları kapsamında uygulanan yöntemlerden en önemlisi askeri ittifaklar olmakla beraber böl ve yönet, toprak tazmini ve silahlanma uygulamaları çoğunlukla kullanılmaktadır (Morgenthau, 2005: s. 179-194).

Güç dengesi sisteminin ortaya çıkışı Avrupa'da XVIII. ve XIX. yüzyıllarda yaşanan klasik güç dengesine dayanmaktadır. Kaplan, güç dengesi sisteminde en az güçleri hemen hemen birbirine eşit beş ulus devletin olması gerektiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda sistem içerisinde kurulacak olan devletler topluluğu veya tek bir devletin sistemin çökmesini sağlayacak derecede güçlenmesine müsaade edilmemektedir. Bu durumda her devletin diğer devletler karşısında güçlü konuma geçmek için sürekli olarak gücünü arttırma eğiliminde olma isteği sistemde denge unsurunun sürekliliğini sağlamaktadır. Her ne kadar bazı devletlerin diğerlerinden fazla güçlenmesi durumu gerçekleşse de bu durum süreklilik arz etmemektedir. Sistem içerisinde yapılan ittifaklar da geçici çıkar ilişkileri ve amaçları temelinde oluşturulduğundan onların da uzun vadeli olmayacağı varsayılmaktadır. Bu yüzden sistem içerisinde istikrarlı ittifaklar görmek zordur (Arı, 2013a: s. 110).

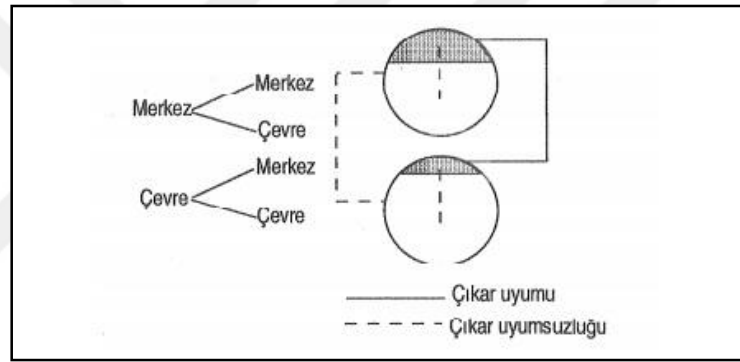
e) Emperyalizm Politikası

Emperyalizm, uluslararası ilişkiler alanında ve dış politikada bir devletin ülke sınırları dışında kendine kaynak yaratmak veya jeostratejik öneme sahip kaynakları denetim altına almak adına uluslararası arenada etkinliğini arttırmak için kendinden daha zayıf devletler üzerinde sahip olduğu güç unsurları ile hâkimiyet kurması şeklinde tanımlanabilir (Birdişli, 2016b: s. 77).

Kautsky, emperyalizmi gelişmiş sınai kapitalizmin ürünü olarak değerlendirmektedir. Kautsky, sanayileşmiş kapitalist ulusların hangi ulusun elinde olursa olsun geniş tarım bölgelerini egemenliği altına almaya çalıştığı durumu emperyalizm olarak tanımlamaktadır. Fakat Lenin, bu tanımlamayı sadece tarım bölgelerinin ilhak edilmesinin öne çıkarılmasını ve bu durumu yalnızca ilhakı gerçekleştiren ulusların sınai sermayelerine bağlanmasını keyfi ve yanlış bulmaktadır. Ayrıca Lenin, Kautsky'ın emperyalizmin ilhak eğilimi olduğu düşüncesini siyasal bir indirgeme olarak değerlendirmekte ve yetersiz olduğunu dile getirmektedir. Lenin emperyalizmi bir şiddet ve gericilik eğilimi olarak görmektedir. Emperyalizmi, kapitalizmin en son aşaması olduğunu varsayan Lenin, emperyalizmin ayrımcı özelliğinin tek başına sınai sermaye değil tümüyle mali-sermaye olduğunu varsaymaktadır. Böylece emperyalizm politikaları doğrultusunda ayırt etmeksizin her türlü toprağa el atıldığını ve emperyalizmin öncülüğünü yapan ilkenin egemenlik için uğraşan büyük güçlerin rekabeti olduğunu ileri sürmektedir. Bu doğrultuda devletler yalnızca kendi egemenliklerini kuvvetlendirmeyi hedeflemekten ziyade diğer devletlerin egemenliklerini sarsmak için de toprak ilhakında bulunmaktadırlar (Lenin, 1992: s. 92-93).

Bu çerçevede Galtung, emperyalizmi sadece ekonomik ilişkiler ve kapitalist yayılmacılıkla açıklamaya çalışan klasik Marksist Leninist düşünceleri eleştirmiştir. Galtung, emperyalizmi yapısal bir ilişki biçimi olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda ortak paydada buluşan çıkarların ilişkisi ve uyuşmayan çıkarlar arasındaki çatışmaya vurguda bulunmaktadır. Sözü edilen çıkar çatışması amaçları farklı grupların çıkarlarının bir noktada buluşturulamaması olarak değerlendirilmektedir. Örneğin; bir ülkede iktidar yaşam koşullarını halkın yaşam koşullarına göre orantısız bir şekilde arttırırsa iki taraf arasında çıkar çatışmasının meydana gelmesine sebep olmaktadır (Arı, 2013a: s. 52).

Bu doğrultuda Galtung, emperyalizmi de çıkar çatışması üzerine değerlendirmektedir. Galtung (2004: s. 26-31) dünyanın merkez ve çevre ülkelerinden oluştuğunu belirtmektedir. Merkez ülkelerin periferi ülkeler üzerindeki hegemonyası sonucu oluşan çıkar farklılaşmasını emperyalizm olarak değerlendirmektedir. Galtung'a göre; merkez ülkenin merkezi, periferi ülkelere ulaşmada periferi ülkelerin merkezini kullanmaktadır. Bu durumu sağlayabilmek adına merkez ülkenin merkezi ile periferi ülkenin merkezi arasında bir çıkar uyumu oluşmalıdır. Periferi ülkenin merkezi ve çevresine göz atıldığında iki grup arasında uçurum kadar fark olduğu görülmektedir. Bu durum merkez ve periferi ülkeler arasında karşılaştırıldığında bariz bir fark vardır. Merkez ülkenin merkezi ile çevresi arasında çok fazla fark yok iken periferi ülkenin merkezi ve çevresi arasında uçurum söz konusudur.

Şekil 4.1. Emperyalizmin Yapısı (Galtung, 2004)

Galtung, periferi ülkelerin merkezi ve çevresi arasındaki bu farkın, merkez ülkenin, periferi ülkeye ulaşma ve etkileyebilmede periferi ülkenin merkezini kolaylıkla kullanmasını mümkün kılan bir durum olarak belirtmektedir. Bu düşünceye göre genel itibarıyla merkez ve çevre ülke arasında çıkar çatışması olmasına rağmen merkez ülkenin merkezi ile periferi ülkenin merkezi çıkar ilişkisi bağlamında ittifak içerisinde. Yaklaşımın temel noktası bu durum etrafında şekillenmektedir. Periferi ülkenin kendi çevresi ile çıkar farklılığı oluşmadığı durumda merkezin merkezi ile periferi ülkenin merkezi arasında ittifak söz konusu olmayacaktır. Buna paralel emperyalistik bir ilişki de oluşmayacaktır. Emperyalist ilişkilerde taraflardan biri her zaman diğerine göre önemli ölçüde kazançlı olmaktadır (Galtung, 2004: s. 31-32).

Açıklamalar doğrultusunda; gelişmişlik seviyesi yüksek güçlü devletlerin az gelişmiş devletler üzerinde; kaynaklarını kullanmak, bununla beraber güçlü devletin

ülkesinde yapmış olduğu üretim neticesinde ortaya çıkan artık ürünlerini güçsüz ülkelere pazarlamak vasıtasıyla ekonomik fayda sağlamak ve güçsüz ülkenin demografik yapısından faydalanarak iş gücünü kullanmak suretiyle güç elde etmek adına ülkeler üzerinde sağlamış olduğu hâkimiyet emperyalizm olarak tanımlanabilir.

f) İttifak Politikası

İki veya daha fazla egemen devletin algıladıkları tehdit unsurlarının büyüklüğü ve elde edecekleri yardım beklentileri doğrultusunda resmi veya gayr-i resmi bir şekilde yapmış oldukları güvenlik dayanışmasına ittifak denir. İttifaklar neticesinde belli düzeyde bağlılık ve birbirlerine karşı fayda sağlanacağı varsayılır. Fakat yapılan antlaşma doğrultusunda birlikteliğe sadık kalmamak veya antlaşmaya uymamak başka yollarla telafi edilmiş bile olsa katlanılması gereken durumlara mal olmaktadır (Walt, 1987: s. 1).

Birdişli (2017: s. 343) ittifakı uluslararası arenada devletlerin güvenlik sorunlarıyla baş etmesinin en eski ve yaygın yöntemi olarak belirtmektedir. Bununla beraber yetersiz kaynağa sahip veya coğrafi açıdan dezavantajlı devletlerin karşılaştıkları veya karşılaşılabilecekleri tehditlere karşı ittifaklara gereksinim duyacaklarını dile getirmektedir. Bu doğrultuda ilk önce ekonomik sorunlarla başa çıkabilmek ve buna paralel karşılaştıkları güvenlik sorunlarını en etkili şekilde çözebilmek adına Avrupalı devletlerin kurmuş olduğu Avrupa Birliği'ni örnek olarak göstermektedir.

Snyder (1990: s. 104-105) ittifakı; devletlerin açıkça tanımlanıp tanımlanamayan diğer devletlere karşı üyelerinin ya güvenliği ya da büyütülmesi için tasarlanmış askeri güç kullanımı (ya da kullanılmaması) temeline dayalı devletlerin resmi birliktelikleri şeklinde tanımlamıştır. İttifakları, iki veya daha fazla devletin diğer devletler ile olan anlaşmazlık ya da savaşlarda birbirlerine destek olacakları beklentisi üzerine kurulu iş birliğinin resmi bir alt kümesi olarak belirtmektedir.

İttifak ve koalisyonların en temel özelliklerinden bir tanesi bazı özel durumlarda diplomatik kuvvetlerini arttırmak ve düşmanı gerçekleştirmek istediği eylemlerden caydırmaktır. İttifakların sağlam temeller üzerine kurulu olması birlikteliğin uzun ömürlü olmasını sağlamakla beraber uluslararası alanda prestijinin yükselmesine de katkıda bulunmaktadır (Arı, 2013b: s. 295).

Dedeoğlu (2014: s. 302) devletlerin birlikte hareket etme adına yapmış oldukları antlaşmaları ittifak olarak tanımlamaktadır. Güvenlik temelli ittifaklarda üyelerin

karşılıklı çıkarlarının ortak olması ve üyelerin karşı taraftan algıladıkları risklerin benzerlik göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Devletler güvenliklerini sağlayamayacağını düşündükleri tehditler karşısında diğer güçlü devletlere karşı ittifaklara yönelmektedirler. İttifakların genel özelliklerini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

- i. Çıkar ortaklığı ve herhangi bir anlaşmazlık durumunda ortak hareket etmek ve bu doğrultuda yetenekleri dengelemektir.
- ii. İttifaklar ile yeni ortam kurmak veya herhangi bir ortama müdahil olmaktır
- iii. İttifaklar iş birliğine dayalı yürütülen politikaların hukuksal yöntemler ile resmiyete dökmektir
- iv. En önemli yaptırım caydırıcılık olmasına rağmen bazı durumlarda müttefikler ile beraber dışa karşı müdahaleler de söz konusu olabilmektedir (Dedeoğlu, 2014: s. 304).

Devletler uluslararası alanda uluslararası sistemi betimleyen ittifak yapılanması uygulamaları doğrultusunda politikalar yürütmektedirler. Yapılan açıklamalar neticesinde devletlerin ortak çıkarlar ve tehdit algılamaları doğrultusunda gerçekleştirmiş olduğu bu uygulamalar ittifak politikası olarak adlandırılabilir.

4.3. Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri

Ulusal güvenlik, ilk olarak ABD’de 18 Ekim 1947 tarihinde “National Security Act” (Ulusal Güvenlik Yasası) ile gündeme gelmiştir. Yasa da güvenlik vurgusunun yanında çıkar ve tehdit kavramlarından çoğunlukla bahsedilmiş fakat içeriği konusunda herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Bu doğrultuda ABD güvenlik politikalarını şekillendirecek ve yönlendirecek olan çıkar ve tehditler zamana bırakılarak devlete bir hareket serbestisi sağlamıştır. Bununla beraber yasanın 108’nci maddesinin (a) bendine göre göreve ilk kez gelen ABD Başkanı, kongreye yıllık olarak ulusal güvenlik stratejisi üzerine detaylı bir rapor sunmak zorundadır (Birdişi, 2017: s. 42; National Security Act, 1947).

Raporun içeriği incelendiğinde;

- a. ABD ulusal çıkarlarını referans alan dünya genelinde ABD’nin amaçlarını ve çıkarlarını belirlemek,

b. ABD dış politikası üzerinden değerlendirmelerde bulunarak yapacağı faaliyetleri ve ulusal güvenlik stratejisi doğrultusunda kendisine gelebilecek bir saldırıya karşı caydırıcılık kapasitesini ortaya koymak,

c. ABD'nin amaç ve hedeflerini gerçekleştirebilmek için sahip olduğu politik, askeri, ekonomik ve diğer milli güç unsurlarının kısa, orta ve uzun vadede kullanımı hakkında bilgi vermek,

d. ABD'nin ulusal güvenlik politikalarını faaliyete geçirmek için kabiliyet ve kapasitesini değerlendirmek ve kongrenin bu güvenlik stratejileri ile ilgili bilgilendirilmesini sağlayacak bilgi ve belgeleri barındırmaktadır (Birdişli, 2017: s. 42).

Her ne kadar ulusal güvenlik politikaları ilk kez ABD'de de ortaya çıkmış olsa da NATO ittifakı vesilesi ile müttefik ve rakip birçok ülkeye de yaygınlaştığı bilinmektedir. Soğuk Savaş döneminde hem NATO hem de Varşova Paktı üyelerinin ulusal güvenlik stratejilerinin anlayış ve tutumları, ittifaklar içerisinde homojen bir görünüm sergilemiştir. Sovyetlerin dağılması ile ittifaklar içerisinde yer alan ülkeler sonraki süreçte daha milli politikalar güderek ulusal güvenlik stratejilerini bu doğrultuda belirlemeye başlamışlardır. Ülkeler tarafından kurgulanan ulusal güvenlik politikaları ya da ulusal güvenlik strateji belgeleri dış politikada bir bildiri niteliğindedir (Birdişli, 2017: s. 42-43).

Ulusal güvenlik stratejisi kavramı, ülkelerin kararlı liderleri, örgütlenme kültürleri ve hükümet yapıları tarafından şekillendirilmiş planlı, sistematik ve rasyonel bir süreci ifade eder. Bu süreç, ülkelerin hedeflerine ulaşma niyetiyle ilgili olarak hem uluslararası sistem hem de kendi iç güvenlik ortamı içindeki güvenlik anlayışlarını kamuya açık ve yetki bildirimi ile sonuçlanması şeklinde amaçlamaktadır. Bu belgeler, karar alıcılar tarafından hazırlanan ve yayınlanan resmi nitelikteki stratejilerdir. Nitekim ülkelerin uluslararası sistemdeki ulusal güvenlik konularını ele alan ve her birinin kendi adına tanımlayıcı bir dizi farklı resmi strateji belgesi bulunmaktadır. Örneğin; bu belgeler, ulusal güvenlik stratejisi, tanıtım belgesi, stratejik savunma incelemesi ve ulusal savunma stratejisi olarak adlandırılabilir. Bu belgelerden en kapsamlı olanı genellikle ulusların, ulusal güvenlik stratejisidir. Ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri çeşitli amaçlar sunmaktadır (Stolberg, 2012: s. 12-13). Sharon Caudle (2009: s. 10-11), etkili bir ulusal güvenlik stratejisini şu şekilde değerlendirmektedir: mevcut ve gelecekte oluşabilecek güvenlik ortamının ayrıntılı bir stratejik vizyonunu iletmek, ulusun değerlerini ortaya

koymak, topraklarına yönelik tehditlerin kapsamlı bir analizini sunmak, karar vericilerin ulusal güvenlikle ilgili politika ve stratejilerini güçlendirmek, öncelikli ve ölçülebilir hedefler sunmak ki konjonktüre göre bu hedefler; güvenlik amaç ve hedeflerine ulaşılmasını etkileyecek karşılaştırmalı kabiliyetler, konular ve eğilimler gibi uluslararası ve yerel unsurları tanımlamak, geliştirmek ve ilgili tüm birimleri ve ajansları ile ulusal güvenlik politikası ve stratejisi oluşturma konusunda karar alıcılarını; ulusal hedeflere ulaşmak için kullanılacak eylem ve kaynakların (yöntem ve araçların) tanımlanması ve ulusal stratejinin uygulanması için sorumluluklarını bütçelemek, planlamak ve organize etmek adına kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik etmek ve stratejinin amaçları doğrultusunda kaynak talep etme aracı olarak hedeflere ulaşmak için tasarlanan faaliyetler arasında bağlantı görevi görmekte olan bir yol haritası niteliğindedir.

Tanımlamalardan yola çıkarak; ulusal güvenlik stratejisinin belirlenmesi ve uygulanması milli güç unsurlarının ulusal güvenlik ilkeleri doğrultusunda ne şekilde entegre ve koordine edilebildiği ile bağlantılıdır. Yani ulusal güvenlik gerekli yapılanmalar ve süreçler üzerinden yürütülen ulusal güvenlik politikalarının bir ürünüdür. Devletler için ulusal güvenlik yapıları ve ulusal güvenlik ilkeleri ulusal güvenlik politikasının ana unsurlarıdır. Ulusal güvenlik yapıları içerisinde; ulusal güvenlik ile ilgili kararların alındığı ve politikaların tespit edildiği üst düzey bir ulusal güvenlik konseyi, konseyin çalışmalarının sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi adına gerekli istihbaratı bilgiler sağlayan istihbarat birimleri, karar alma sürecinde tüm kamu kurum ve kuruluşlarının koordinasyonundan sorumlu kurullar ve son olarak karar verme mekanizmalarına danışmanlık yapan uzman ekiplerden meydana gelmiş ulusal güvenlik danışmanları bulunmaktadır. Ulusal güvenlik politikalarının ikinci sacayağı olan ulusal güvenlik ilkeleri ise, çıkar ve tehdit tanımlamalarından meydana gelmekte ve süreç sonunda ulusal güvenlik strateji belgesi ortaya çıkmaktadır. Bu belge sürecin bir çıktısı olarak ulusal güvenlik politikasının uygulanması noktasında bir yol haritası niteliğindedir. Kamuoyunun bilgilendirilmesi amacını da taşıyan bu belge Beyaz Kitap (White Paper) olarak adlandırılmaktadır. Bunun haricinde ülkelerin, kamuoyuna açıklanamayan gizlilik derecesi yüksek bazı taktiksel kararları mevcuttur. Pek çok spekülasyona ve manipülasyona sebep olan bu güvenlik politikaları gayri resmi olarak nitelendirilmekte, Türkiye örneğinde olduğu gibi Kırmızı Kitap olarak isimlendirilmektedir (Birdişli, 2017: s. 43-44).

Birdişli (2017: s. 44), ulusal güvenlik strateji belgelerinin hazırlık sürecinin kendine özgü bazı glklerinin olduğunu aşağıdaki maddeler halinde değerlendirmektedir;

1. Bürokratik işleyişin niteliği
2. Amaç ve hedeflere ulaşma yolunda uzlaşının sağlanması gerekliliği
3. Amaca ve hedefe ulaşma yolunda kullanılacak araçlar üzerinde uzlaşının sağlanması gerekliliği
4. Politikaların uygulanabilirliği noktasındaki zorunluluk.

Bu ıkarımı destekler nitelikte bir açıklama yapmak gerekirse, ulusal güvenlik konusunda dış politika, birbirinin karşısında olan eğitimli, bilgili ve zeki iki şahsın bulunduğu bir alan olarak tanımlanabilir. Birçok meselede olduğu gibi dış politikada da eşgüdümlü bir şekilde hareket etmek zordur. Dış politikada koordine edilmesi gereken birden fazla mesele ve bu meselelere müdahil olan birçok aktör mevcuttur. Bu aktörler arasında olan birliktelik ve iletişim her zaman srekliyet arz etmez. Öyle olduğu varsayılrsa bile bu aktörlerin aynı meselelere farklı perspektiften baktıkları ve farklı anlamlar yüklemeleri muhtemeldir. Bu durumda sürece kurumlar bazında liderlik etmek isteyecek birçok unsur olacaktır. Bu sebeple süreci sevk ve idare konusunda kimin liderlik etmesi gerektiği belirsiz olabilmekte ve çatışmalara sebebiyet verebilmektedir. Buna paralel farklı kurumların yıllar içerisinde şahıslarına münhasır edindikleri kültür, bakış açısı ve çıkarları birbirleri ile karşı karşıya gelebilir. Bu durumda onları bir araya getirmek ve ortak bir payda da buluşturmak liderlik, kabiliyet, şans ve işbirliği kültürü gibi üstün beceriler ister. Nitekim bu yapılar evrensel bir hale gelmiş şekilde söz haklarını, kendilerine ayrılan bütçelerini ve personel sayılarını, hareket alanlarını ve özerkliklerini muhafaza etmek isterler. Ulusal güvenlik politikalarının ne şekilde yürütülmesi konusunda her zaman kendi düşünceleri vardır. Politikaların karar alma sürecinde her ne kadar siyasi otoritenin güdümünde olduğunu bilseler bile uygulama noktasında kendi işlerine karışılması onlar açısından istenilen bir durum değildir. Evrensel bir durum haline gelmiş olan bürokrasinin siyasiler için bencil, cehalet içerisinde ve yetenekten yoksun pragmatik fırsatçılar olduğu düşüncesi ABD’de sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu sebeple, bürokrasi gerek iş bölümünde gerek karar alma sürecinde kendi kararlarının aksine bir tutum ortaya konuğu vakit rahatsızlıklarını süreci yavaşlatarak, aksatarak hatta değiştirerek veya durdurarak gösterebilmektedirler (Koç, 2005: s. 243-244).

Ulusal güvenlik stratejisi temelini oluşturan unsurlardan koordinasyon sürecinde yaşanabilen/yaslanabilecek olan olumsuzluklara rağmen günümüzde karmaşık bir yapı haline gelmiş ulusal güvenlik, askeri, ekonomik, siyasi, iç ve dış olmak üzere birçok konuda beraber değerlendirilmeli, farklı kurum ve kuruluşların sürece en üst seviyede performansı hedeflenerek katkı sunması sağlanmalıdır. Uygulama sürecinde en uygun görev paylaşımı yapılarak, sürecin aksaklıkları tespit edilip, işlevsiz aktörlerin egale edilerek daha çok siyasi merkezli bir yapı odaklı, konjonktüre göre kısa, orta ve uzun vadeli verimli politika kararları alabilen bir yönetim tesis edilmelidir.

5. STRATEJİK KÜLTÜR VE STRATEJİK KÜLTÜR ÖĞELERİ

Uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde uluslararası arenada gelişen olayları anlamlandırabilmek adına çeşitli teori, yaklaşım ve analiz yöntemlerinden faydalanılmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde gerek toplumların gerekse ulus devletlerin birbirleriyle olan ilişkileri sürekli olarak irdelenmiş ve bir sonraki hamleler tahmin edilmeye çalışarak güvenliğin sağlanması adına yaşanabilecek tehlikeleri ve tehditleri önceden en az hasarla atlatma veya tamamıyla bertaraf etme amaç edinilmiştir.

Bu doğrultuda, aktörlerin almış oldukları kararları ve fiiliyata geçirdikleri veya geçirecekleri eylemleri anlama noktasında stratejik kültür kavramının önemi büyüktür. Her ne kadar stratejik kültür kavramına ilk olarak 1977’de Jack L. Snyder tarafından kaleme alınan “*The Soviet Strategic Culture: Implications Limited Nuclear Operations*”¹ (Sovyet Stratejik Kültürü: Sınırlı Nükleer Operasyonlar Seçenekleri) adlı raporda yer verilmiş olsa da (Snyder, 1977) kavramın özüne Thucydides, Sun Tzu, Clausewitz, Liddell Hart gibi asker ve tarihçilerin kaleme almış oldukları eserlerde rastlamak mümkündür.

Savaş ve barış dönemlerinde ulusal ve uluslararası politika kararlarının alımı ve uygulanmasında kültürel özelliklerin etkili olduğuna dair emarelerin eski eserlerde de olduğu değerlendirilmektedir. Thucydides, şehir devletlerinin davranışlarını anlamak için Peloponez Savaşı boyunca ve öncesinde şehir devletlerinin siyasi ve kültürel farklılıklarının anlaşılmasının üzerinde önemle durmuştur (Bagby, 1994: s. 133). Sun Tzu, “*Savaş Sanatı*” adlı eserinde “*Emrindekileri kültüre yönlendir, savaş sanatı ile birleştir; bu sana zafer getirecektir.*” demiştir (Tzu, 2008: s. 34). Sun Tzu (2008: s. 10) maksimum başarıya ulaşırken minimum güç kullanımı ile savaşmadan kazanma stratejisinin Çin’in bilinen kültürünü meydana getiren Dövüş Sanatı ve Tedavi Sanatının özünü oluşturan Taoist düşünceye dayandığını belirtmektedir. Ayrıca Sun Tzu (2008: s. 51) düşmanı ve kendisini tanıyanın savaşlarda asla yenilmeyeceğini, kendini tanıyıp düşmanı tanımayanın zaferle karşılaşacağı gibi yenilgiye de uğrayabileceğini, hem

¹ RAND Corporation adlı dünya çapında hizmet veren siyasi, strateji ve düşünce kuruluşundan Jack L. Snyder tarafından ABD Hava Kuvvetleri için ABD’nin olası sınırlı nükleer operasyonlarına Sovyet tepkilerini etkileyebilecek bir analiz niteliğinde hazırlanmış rapordur.

kendini hem düşmanı tanımayanın kesinlikle yenilgiyle karşılaşacağını vurgulaması stratejik kültür bağlamında değerlendirilmektedir.

Clausewitz (1975) 1832’de yayımladığı “*On War*” (Savaş Üzerine) adlı eserinde aynı şekilde düşmanın hem moral açıdan hem de fiziki güç unsurları bakımından iyi tanınması gerektiği ve düşmanın moral yönünden çökertilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılan açıklamalar doğrultusunda stratejik kültür kavramının eski tarihlere dayandırılmasının mümkün olduğu söylenebilir. Yakın tarihte ise, strateji ve kültür arasındaki bağlantıyı irdeleyen en önemli XX. yüzyıl düşünürlerinden birisi İngiliz askeri tarihçi Basil Liddell Hart olmuştur. Hart, 1932 yılında kaleme aldığı “*The British Way in Warfare*” (Savaşta İngiliz Tarzı) adlı eserinde İngilizlerin geleneksel olarak karasal savaşlardan kaçındıkları daha çok sahip oldukları deniz donanması vasıtasıyla düşmanlarına ekonomik baskı uygulamayı tercih ettiklerinden bu savaş tarzı ile büyük stratejik başarılar kazandıklarından bahsetmektedir. Bu stratejik prensibi I. Dünya Savaşı’nda terk ettiğini ve İngilizlerin kendisini tehlikeye attığını varsaymaktadır (Hart, 1932).

Stratejik kültür kavramı, uluslararası güvenlik çalışmalarında strateji, kültür ve kimlik kavramlarına analiz eğilimlerin artması ile büyük önem arz etmeye başlamıştır. Stratejik kültürü kavramsal olarak açıklayabilmek için öncelikle strateji ve kültür kavramlarını tanımlamak doğru bir metodoloji olacaktır. Bu doğrultuda strateji kavramı bu tez çalışmasının dördüncü bölümü olan “*Stratejik Güvenlik Yaklaşımı*” başlığı altında derinlemesine incelenmiştir. Bu yüzden bu bölümde yalnızca kültür kavramına yer vererek stratejik kültür kavramı açıklanmaya çalışılacaktır.

Kültür kavramı etimolojik olarak Latince bir kelime olan “*cultura*” sözcüğünden türemiştir. “*Cultura*” ekip ürün almak, üretmek anlamlarında ve birçok dünya dilinde benzer şekilde kullanılmıştır. Aynı şekilde Arapçada kullanılan “*hars*” yani “toprağın işlenmesi ve Türkçedeki “ekin” sözcüğü kültür kelimesinin eş anlamlısıdır. Bir üretim şekli olan toprağın işlenmesi kültür olduğu gibi yeme-içme alışkanlığı, yapılan tören ve ayinler ya da oynanan oyunlarda kültür olabilmektedir. Bu noktada kültür, tarihsel süreç içerisinde çok zengin anlamlar kazanmış ve sadece toprağın işlenerek ürün elde edilmesine dayalı olarak düşünülecek üretimin, insanoğlunun düşüncesindeki evrime, inançlarına, teknolojik ve teknik gelişime kadar hayatının her noktasına sirayet eden bir

olgu haline gelmesini sağlamıştır. Kültür kavramının tanımı; bütün toplumsal grupları düzenleyen doğal kuralları, örf, adet, gelenek, görenek, düşünce yapısı, sanatsal özellikleri, alışkanlık ve inanışları, bu grupların kendilerine özgü kabiliyetlerini içerisinde barındıran bütünsel bir olgu olarak literatürde birçok bilim adamı tarafından kabul görmektedir (Gülmez, 2014: s. 3; “Ekin”, 2020).

Weiss (1973: s. 1376-1377) “kültür” ya da “bir kültür sistemini”, yaşıyan bir varlığa veya bir organizmaya benzetmektedir. Weiss kültürün yapısını ve sınırlarını tanımlamaya çalışmış, kültürü başlangıç noktası kültürel sistemi de hedefi olarak tayin etmiştir. Bu doğrultuda Swidler (1986: s. 277-278) de kültürün, insan eylemlerini etkileyen bir kavram olduğunu değerlendirmektedir. Bu noktada üç aşamalı bir analiz de bulunmuştur. Swidler, ilk aşamada insanların karşılaştıkları çeşitli problemlerin üstesinden gelmek için kullandıkları semboller, hik yeler, ritüeller ve dünya görüşlerinin yer aldığı bir alet çantasından söz etmektedir. İkinci aşamada kültürün analiz edilebilmesi adına eylemsel seçimlerin zamanla sürekli hale gelebilmesine odaklanmaktadır.    nc  aşamada ise kültürün önemini eylemlerin sonuçlarını belirlemekten ziyade eylemin stratejisini oluşturmak için ihtiyaç duyulan kültürel bileşenleri sağladığına bağlamaktadır. Bu doğrultuda eylem stratejilerinin kaynağının kültür olduğu ve kültürün eylemsel stratejileri belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Kroeber (1948: s. 8-9) kültürü sosyal ve bireysel olarak tüm insanları etkisi altına alan ve muazzam etkiler yaratan bir faktör olarak tasvir etmektedir. Kültürün öncülüğünü yaptığımız yaşam şeklimizi yönlendiren ve ana hatları ile ortaya koyan bir kavram olduğunu ve her bireyin muazzam bir kültür tarafından şekillendiğini belirtmektedir.

Ferris ve Stein (2008: s. 96), kültürün hemen hemen tüm insan uygarlığını kapsayan sosyal yaşamın neredeyse bütün alanlarına nüfuz etmiş bir kavram olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda bir grup insanın tüm yaşam biçimi; dil ve jestler, kıyafet tarzı, güzellik standartları, ritüeller,  ocuk yetiştirme tarzı, müzik ve eserler, hatta bir markette sıraya girme anlayışına kadar bir nesilden diğerine aktarılan davranış biçimlerinin tümünü kültür olarak tanımlamaktadır. En temel anlamıyla dünyevi işlerin devamlılığı sürecinde temel inanışlar ve varsayımlar ortaya koyar ve neyin doğru neyin yanlış, iyi veya kötü olduğunu belirleyen paradigmaları içerir. Kültür doğuştan değil sonradan yavaş bir şekilde aşama aşama öğrenilen değerler bütünüdür. Kültür insanın

içerisinde kökleşmiş ve insanla özdeşleşmiştir. İnsanın çevresindeki dünyayı anlamlandırmasına bununla beraber neyi nasıl yapacağına rehberlik eden bir yol haritası niteliğindedir.

Kültürün insanların hayatlarını düzenleyen bir gerçeklik olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber kültürün siyasal ve ekonomik ilişkiler ile bağlantılı olduğu da kaçınılmazdır. Tarihsel süreç içerisinde siyasal ve ekonomik iktidarı elinde bulunduranların kültürü de denetlenmesi gereken bir sistem olarak değerlendirmiş ve bu doğrultuda hareket edilmiştir. Eski Sovyet cumhuriyetlerinde sıklıkla rastlanılan bu durum verilebilecek en iyi örneklerden birisidir. Aynı şekilde Güney Afrika’da yıllarca beyazlar ve siyahiler arasında farklılıklar hüküm sürmüştür. Siyahiler beyazların bulundukları ortamlardan faydalanamamış, yaşam tarzı ve davranış şekilleri yeri gelmiş onaylanmış yeri gelmiş reddedilmiş veya yasaklanmış. Anlaşılan o ki özellikle din kökenli yönetim anlayışından totaliter rejimlere kadar birçok sistemde kültür sürekli denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu durum cezalandırma veya ödüllendirme tarzı insanların eşit olmadığı bir sistemin oluşumuna sebebiyet vermiş ve kültürün tarafsız bir şekilde gelişemeyeceği anlaşılmıştır. Buradan şu sonuç ortaya çıkmaktadır; politikalar kültürü, kültür de politikaları şekillendirmektedir (Gülmez, 2014: s. 9).

Bu açıklamalar doğrultusunda strateji ve kültür arasındaki bağlantıyı sağlayarak; devletlerin dış politika ve güvenlik konularında tercihlerini etkileyen paradigmlar ve faktörlerin değerlendirilmesi ve karar alma yetilerine etkilerini analiz edebilmek adına devletlerin stratejik kültürünün irdelenmesi gerekmektedir.

Stratejik kültür kavramının çıkış noktası olarak kabul edilen “*The Soviet Strategic Culture: Implications Limited Nuclear Operations*” (Sovyet Stratejik Kültürü: Sınırlı Nükleer Operasyonlar Seçenekleri) adlı raporda Snyder (1977: s. 8); stratejik kültür kavramını “*Ulusal stratejik toplum üyelerinin eğitim ya da taklit yoluyla sonradan edindikleri alışılmış davranış kalıpları, koşullandırılmış duygusal tepkiler ve fikirlerin toplamı olarak tanımlamaktadır*”.

Johnston (1995: 36), stratejik kültür çalışmalarının üç kuşağa ayrılabilceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda ilk kuşağın, Amerika ve Sovyetler arasındaki nükleer strateji farklılıklarına odaklandığını irdelemektedir. Bu noktada kavramın öncüsü kabul edilen Snyder’den esinlenen Colin Gray, David Jones ve Ken Booth gibi yazarlar bu

farklılıkların sebebini derinlemesine kök salmış tarihi deneyimler, coğrafya ve politik kültür gibi makro ölçekli çevresel faktörlerden kaynaklandığını varsaymışlardır.

Gray (1981: s. 22), belirgin bir Amerikan stratejik kültürünün olduğunu varsaymaktadır. Gray'ın bahsettiği stratejik kültür, Amerikan yurttaşlığı ile karakterize olmuş politik dünya görüşü, coğrafya ve kültür bileşenlerinden meydana gelen belirgin Amerikan deneyimlerinin tümünden, kim olduğunu sorgulayan, nasıl düşünme, hissetme ve hareket etmesi gerektiğini sorgulayarak kendini tanımlamaya çalışan ulusal bir tarihi algıdan türemiş kuvvet ile ilgili söylemsel ve eylemsel bir kavrama dikkat çekmektedir. Buna paralel Gray, Amerikan ulusal tarzının, stratejik konularda belirgin bir Amerikan biçiminin olduğunu düşündüren stratejik kültür fikrinden türemiş olduğunu varsaymaktadır.

Jones (1990: s. 35) devletlerin stratejik kültürlerini etkileyen unsurları irdelemektedir. Gray ile benzer düşünceler içerisinde olan, Sovyet stratejik kültürünü analiz eden Jones; bu kültürün Marksist-Leninist idarenin ve ondan sonraki Sovyet Cumhuriyetlerinin, Rus İmparatorluğundan miras kalan coğrafi, siyasi, askeri, etno-kültürel varlığı devraldığını ve bu unsurların saldırgan bir stratejik kültür meydana getirdiğini belirtmektedir.

Booth (2005: s. 25), stratejik kültür kaynağının; tarih, coğrafya ve siyasi kültür olduğunu belirtmektedir. Askeri kurum, siyasi elit ya da kamuoyu gibi etkili faktörlerin tutum ve davranış kalıplarının bileşimini temsil eden kavramın stratejik kültür olduğunu varsaymaktadır. Savaş ve barış konularında bir dizi davranış veya davranış biçiminin ortaya koyulduğunu ve süreci şekillendirdiğini dile getirmektedir. Fakat süreç içerisinde aktörlerin güvenlik alanında diğer aktörlerle nasıl etkileşime gireceği konusunda herhangi bir tanımlama getiremez. Booth ayrıca stratejik kültürün; uluslararası politikada dış tehditlere karşı duyarlılık, güç kullanımı, sivil-asker ilişkileri ve stratejik doktrin gibi konularda davranışların gelişmesine yardımcı olduğunu dile getirmektedir.

Johnston (1995: s. 37), birinci kuşak stratejik kültür çalışmalarını farklı girdi sınıflarını içeren birçok unsuru tek bir kavram içerisine sığdırarak stratejik kültür olgusunu salt bir şekilde tanımlamaya çalıştığı ve stratejik kültürü dayandırdıkları unsurların farklı stratejik tercihler karşısında açıklanmasının zor olacağı sebebi ile bu düşüncelerini kullanışsız bulmuştur. Johnston, devletin eylemleri ile stratejik kültürü

arasında bir bağ olmaması durumunda stratejik kültürün yokluğunun söz konusu olacağı problematiğini sorgulamaktadır.

İkinci kuşak stratejik kültür çalışmaları 1980'lerin ortalarında literatürde yer almaya başlamıştır. Bu kuşak lider odaklı bir değerlendirmede bulunarak liderlerin düşünce yapıları ya da söylemleri ile eylemleri ve aslında ne yapmaya odaklandıkları arasında önemli bir fark olduğunu varsaymaktadır. Bu doğrultuda şiddete ve belirlenen düşmanlara karşı şiddeti meşru bir şekilde kullanabileceği ortamın meydana getirildiği stratejik karar alma noktasında stratejik kültür politik hegemonya unsuru olarak değerlendirilmektedir (Johnston, 1995: s. 39).

İkinci kuşak stratejik kültür düşünürleri arasından Klein (1988: s. 138), ABD'nin sahip olduğu coğrafi avantajı, konvansiyonel ve nükleer silahlar gibi unsurlar vasıtasıyla sağlamış olduğu hegemonyasını stratejik kültürü doğrultusunda örneklendirmiştir. Buna göre ABD, elindeki unsurları kullanarak deklare ettiği politikasının misilleme, caydırma ve savunma üzerine kurulu olduğunu, gerektiğinde karşı saldırı stratejisi benimseyeceğini belirtmektedir. Bu noktada deklare edilen bu politikaların karar alıcılar tarafından tehdit unsuru olarak algılanan düşmanlara meşru bir yöntem olarak kullanılmıştır.

Johnston (1995: s. 40), birinci kuşak stratejik kültüre davranış ve stratejik kültür arasında gerçekleşen ilişkiden kaynaklı getirdiği eleştiriyi ikinci kuşak içinde değerlendirmektedir. İkinci kuşakta stratejik kültür bir araç olarak görülmektedir fakat stratejik söylemin davranışı etkilemesinin beklenip beklenmemesi hakkında net bir yargıda bulunmadığından bahsedilmektedir. Bu çerçevede siyasi elitlerin kendinden öncekiler tarafından üretilmiş stratejik kültürler vasıtasıyla kısıtlanabileceğini belirtmektedir. Klein, tarihsel deneyimlerin bir ürünü olan stratejik kültürün birbirinden farklı milletler, devletler veya kurumlarda değişiklik gösterebileceğini dile getirmektedir (Klein, 1988: s. 136). Fakat Johnston, lider davranışları ve stratejik kültür arasında bir bağ olmadığı, hegemonik olarak davranışın bir grubun çıkarları doğrultusunda ortaya çıktığı ve stratejik tercihlerin kültüre göre değil bu çıkarlara göre belirlendiğini dile getirerek bu görüşe karşı çıkmaktadır (Johnston, 1998: s. 40-41).

Üçüncü kuşak stratejik kültür çalışmaları ise 1990'larda Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ortaya çıkmıştır. Johnston, düşünsel bağımsız değişkenlerin kavramsallaştırmasında hem daha sıkı hem de daha eklektik olma eğilimindedir. Stratejik

kararları bağımlı değişken olarak değerlendirir ve daha dar bir anlamda irdelemektedir. Bu noktada askeri kültür, siyasi-askeri kültür ve diğer örgüt kültürünü bağımsız değişken olarak kabul eder. Bunların hepsi realist bir yapıyı hedef olarak alır ve yapısal materyalist çıkar kavramlarının stratejik seçimi açıklayamadığı noktalara odaklanmaktadır. Birinci kuşağın stratejik kültür kavramı üzerine gereksiz tekrarlarından kaçınmak adına kültürel tanımlamalarda davranışları bir unsur olarak değerlendirmemektedir (Johnston, 1995: s. 41).

Kendisi de üçüncü kuşak düşünürlerden olan Johnston, birinci ve ikinci kuşağa nazaran üçüncü kuşak stratejik kültür çalışmalarının güçlü yönleri olduğunu iddia etmektedir. Bunlardan ilki davranışı, bağımsız değişkenin dışında tutarak ilk kuşağın determinizminden kaçınmak olmuştur. İkinci olarak bu kuşak, alternatif açıklamalarda bulunarak rekabetçi teori anlayışını benimsemiştir.

Daha kesin bir stratejik kültür kavramı ortaya koymaya çalışan Johnston, stratejik kültürü davranışsal seçimleri sınırlayan bir alan olarak değerlendirmektedir. Stratejik kültürün, devletlerarası siyasi işlerde askeri gücün etkisi ve rolü kavramlarını analiz ederek yaygın ve uzun süreli stratejik tercihler oluşturmak adına analogiler, diller, tartışma yapıları, metaforlar vb. gibi semboller sisteminden oluştuğunu belirtmektedir (Johnston, 1995: s. 46).

Stratejik kültür çalışmaları Johnston'un incelemeleri ve Gray ile olan tartışmalarından sonra alanda dikkat çeken bir kavram olmaya başlamıştır. Stratejik kültür literatürüne büyük katkı sağlayan en önemli tartışma olduğu söylenebilir. Çalışma içerisinde anlatılanlardan yola çıkarak Johnston'un, stratejik kültür ile alakalı tamamen davranış dışı düşünsel bir tanım tercih ettiği değerlendirilmektedir. Johnston, stratejik kültürü oluşturan inançlar ve fikirlerin, stratejik davranışa sebep olan öğelerden birisi olduğunu varsaymaktadır. Gray ise; tanımında hem düşüncelerin hem davranışların olması ve stratejik kültürün bağlamsal olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Stratejik kültürü, davranış ve düşünsel olarak izole tutan Johnston'un aksine stratejik kültürün hem düşünsel hem de maddi olan tüm değişkenlerin bir ürünü olarak ifade etmektedir. Gray stratejik kültürün bu şekilde izole edilebileceği ve ayrılabilceği konusunda şüpheli davranır ve tüm araştırmacıları Johnston'un düşünceleri doğrultusunda böyle verimsiz bir işe girmemeleri konusunda uyarmaktadır.

Gray, kültür ya da kültürleri, zorunlu olarak benzersiz bir tarihsel deneyime sahip olan belirli bir coğrafi temelli güvenlik topluluğuna az ya da çok özgü olan, ebedi olmasa da kalıcı toplum içerisinde aktarılan fikirleri, tutumları, gelenekleri, zihin alışkanlıklarını ve tercih edilen işleyiş yöntemlerini içerdiğini belirtmektedir (Johnston, 1995; Gray, 1999).

Stratejik kültürün temeli, kriz zamanlarında gerçekleşen biçimlendirici olaylar ve geçmiş deneyimlere dayanmaktadır. Bu doğrultuda, tarihsel süreç içerisinde çeşitli faktörlerin etkisiyle temelden veya aşamalı bir şekilde değişikliğe uğrayabilir. Stratejik kültürün nitelik ve özelliğini oluşturan ve fark edilmesi oldukça güç olan bir takım unsurları vardır. Bu unsurlar; aktörlere göre değişiklik göstermekle beraber inançlar, duygular, korkular, amaçlar ve tutkuları ifade eden değerler bütünüdür. Geçmiş deneyimler ve ders alınan olaylardan meydana gelmiş ve özümsemiş bu değerler uluslararası sistem içerisinde ulus devletlerin stratejik kültürünü meydana getirmektedir (Margaras, 2004'den akt: Coşkun, 2007: s. 74).

Lantis (2006: s. 16-17), tarihsel süreç içerisinde hem maddi hem de düşünsel birçok stratejik kültür kaynağının olduğunu belirtmektedir. Tarih ve deneyimlerin devletlerin doğuşu ve evrimi ile onları içeren stratejik kültürel kimlikler için önemli hususlardır. Bu doğrultuda Lantis stratejik kültürün potansiyel kaynaklarını sınıflara ayırarak aşağıda tablodaki gibi belirtmektedir.

Tablo 5.1 Stratejik Kültürün Potansiyel Kaynakları (Lantis, 2006: s. 17)

Fiziksel	Politik	Sosyal/Kültürel
Coğrafya	Tarihsel Deneyim	Mitler ve Semboller
İklim	Politik Sistem	Tanımlayıcı Metinler
Doğal Kaynaklar	Elit İnanışları	
Nesiller Arası Değişim	Askeri Kurumlar	
Teknoloji		

Devlet davranışları genel olarak stratejik kültür çalışmalarının odak noktasını oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında ele alınan kavramsal ve kuramsal tanımlamalar doğrultusunda Amerikan stratejik kültürü Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri üzerinden

analiz edilmeye çalışılmaktadır. Stratejik kültür kavramını ortaya koyduğu düşünölen fikirler ve inanışlar, söylemler ve semboller, iç ve dış faktörler ve somut çıkarlar derinlemesine irdelenerek Amerikan stratejik kültürü belirlenmeye çalışılmıştır.

6. ABD TARİHİ VE TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE ABD’NİN DEĞİŞEN GÜVENLİK ANLAYIŞI VE DIŞ POLİTİKASI

ABD’nin ulusal güvenlik strateji belgeleri üzerinden stratejik kültürünün irdelendiği bu tez çalışmasında ortaya konulan hipotezin ispatlanması adına bir takım motivasyonlarla desteklenmesi gerekmektedir. Bunların en önemlilerinden biri de ABD’nin en başından beri karakterize olmuş ulus anlayışıdır. Amerikan kimliğinin nasıl oluştuğu ve köklendiğinin anlaşılabilmesi adına ABD tarihinin derinlemesine incelenmesi buna paralel başta siyasi kültürü ve stratejik kültürünün anlamlandırılması faydalı olacaktır. Bu yüzden ABD tarihine tüme varım yöntemi ile diyakronik bir şekilde Amerika kıtasının keşfinden başlayıp günümüzü kapsayacak bir şekilde çalışmanın bu bölümünde yer verilecektir.

6.1. Amerika Kıtası’nın Keşfi ve Kolonilerin Kurulması

Osmanlı Devleti’nin XIV. yüzyılda Çin ve Hindistan’a ulaşan İpek Baharat yolunun hâkimiyetini eline geçirmesi ile Avrupalılar kendi adlarına bu çok karlı ticaret merkezlerine ulaşmanın farklı yollarını aramak zorunda kalmışlardır. Burada en önemli belirleyicilerden birisi de 1453 yılında gerçekleşen İstanbul’un fethi olmuştur. Osmanlı devletinin İstanbul’u fethi ile özellikle Avrupalı denizciler farklı yol arayışlarına hız kazandırmışlardır. M.Ö V. ve M.Ö IV. Yüzyıllarda Yunanlı ve Fenikeli kâşifler tarafından da bu tür girişimlerin gerçekleştirildiği ve ilk coğrafi keşifler olarak anıldığı alan yazınında bilinmektedir. Bu girişimler yeni ticaret yollarının bulunmasına dünyanın farklı bölgelerinin ve kültürlerinin tanınmasına hizmet etmiştir. M.Ö. V. ve M.Ö. IV. Yüzyıllarda gerçekleştirilen bu ilk coğrafi keşiflerin aksine Batı Avrupalıların XV. Yüzyıldan itibaren gerçekleştirmiş olduğu coğrafi keşifler, bu keşifleri gerçekleştirenlerin deniz aşırı sömürge imparatorlukları kurmasını sağlamıştır. Coğrafi keşifler sayesinde; Portekiz, İspanya, İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi Batı Avrupa devletleri ticari açıdan muazzam bir yükseliş yakalamış, dünyada söz sahibi aktörler olarak dönem dönem hâkim güç sıfatıyla kendilerini göstermişlerdir. XV. Yüzyılda Batı Avrupa kaynaklı ilk coğrafi keşifler kendisi de bir denizci olan Portekiz kralı Henry’nin destekleri ile gerçekleşmiştir. Portekiz adına hizmet eden kâşifler Batı Afrika sahillerini dolaşarak Senegal ve Cape Verde’ye ulaşmışlardır. Portekizliler 1440 yılından itibaren köle olarak çalıştırmak için Afrika’dan Avrupa’ya insan taşımaya başlamışlardır. Bunun yanı sıra Afrika’nın yer altı

zenginliklerini de Portekiz'e nakletmişlerdir. Henry'nin ölümünden sonra tahta çıkan V. Alfonso döneminde de Batı Afrika'daki keşifler devam ettirilmiş, Gine ve Altın Sahili de Portekiz'in sömürgesi haline gelmiştir. Bartolomeu Dias adında Portekizli bir denizcinin Ümit Burnu'nu dolaşarak Hint Okyanusu'na ulaşması hem Batlamyus'un Hint Okyanusu'nun karalarla çevrili bir göl olduğu iddiasını çürütmüş hem de Osmanlı topraklarından geçmeden Çin ve Hindistan'a ulaşmanın mümkün olduğunu Avrupalılara göstermiştir (Erhan, 2013: s. 12).

Portekizlilerin sömürgesi olan Batı Afrika sahilleri boyunca Ümit Burnu'nu dolaşarak Hint okyanusuna varmak yerine daha kısa mesafeli alternatif bir yol bulmak için uğraşan Kristof Kolomb'un İspanya adına Amerika kıtasını keşfetmesi bir dönüm noktası olmuştur. Amerika kıtasının bilinen keşfi 15. Yüzyıla dayanmaktadır. Kıta, literatürde birçok millet tarafından önceden keşfedildi tartışmalarına açık olsa da 1492 yılında Kristof Kolomb² tarafından ilk defa keşfedildiği kabul edilmektedir (Kurtuluş, 2010). Kolomb, 3 Ağustos 1492 yılında Isabella de Castille³ tarafından görevlendirilerek Palos'tan çıktığı yolculuğuna Karayip adaları ardından Sargazos denizini geçip Atlas okyanusundan sürekli Batı'ya ilerleyerek 11-12 Ekim gecesi San Salvador adını verdiği Bahamalardan Guanahani'ye (bugünkü adı Watling adası olan yer) varmıştır. Devamında daha batıya yönelip Küba ve Haiti'yi keşfederek Büyük Antillere⁴ ulaşmıştır. Palos'a dönüşünde bu başarısından dolayı Katolik Krallar tarafından Kristof Kolomb'a amirallik ve kral yardımcılığı unvanı verilmiştir. Kısa bir süre sonra 17 gemi ile tekrar Yeni Dünya yolculuğuna çıkan Kolomb, üç yıl kadar süren bu serüvenin sonunda (Eylül 1493-Haziran 1496) Guadeloupe, Porto Riko, Jamaika, Dominik ve Küba'nın bütün güneybatı kıyılarını keşfetmiştir. Bu bölgelerde bulunan Kızılderililer ile İspanyol sömürgeciler arasında çetin savaşlar olmaya başlamıştır. Bu süre zarfında Kolomb, Trinidad, Tobago ve Granada adalarını içeren kıtanın Orinoco'ya olan kıyısı boyunca ilerlemiştir. 1502 yılında dördüncü sefer keşfettiği yerlere yolculuk yapan Kolomb, 1504 yılına kadar Antillerin keşfini tamamlamıştır. Sonrasında Orta Amerika ve Darien körfezinde Honduras

² Sömürge arayışı için İspanyol Krallığı adına deniz aşırı yolculuklar yapan ünlü denizci, kâşif.

³ Isabel I, Lakabı Katolik Isabel olarak bilinen, Kastilya ve Aragon kraliçesi. Hükümdarlığı döneminde İspanya'nın birliğini sağlamış, Kristof Colomb'u Yeni Dünya'nın keşfi ile görevlendirmiş ve güçlü bir sömürge imparatorluğunun temelini oluşturmuştur.

⁴ Orta Amerika'da Antil denizi ile Atlantik denizi arasında yer alan takımadalar.

kıyılarını tarayan Kolomb, iki yıl sonra Atlantik'i aşarak Hindistan'a vardığı inancı ile hayatını kaybetmiştir ("Kristof Kolomb", 1992: 572). Hindistan'a ulaştığını düşünen İspanyolların Amerikan yerli halklarını "Hintli" anlamına gelen "İndio" olarak isimlendirmeleri günümüzde halen devam eden bir tabudur (Erhan, 2013: s. 12).

1490 yılında, İtalyan bir denizci olan Amerigo Vespucci, İspanya'ya giderek Sevilla'da bulunan İtalyan bir ticaret şirketinde işe başlamıştır. Kristof Kolomb'un İspanya adına yapmış olduğu ikinci ve üçüncü seferlerini tertiplemiştir. Kolomb'dan esinlenen Vespucci, Portekiz gemileri ile 1501-1502 yılları arasında Yeni Dünya'ya yolculuğa çıkmış ve bu seferinde Brezilya kıyılarını keşfetmiştir. İspanya adına çalışan Kristof Kolomb'un gözden düşmesi ile 1505 yılında İspanya'nın hizmetine girmiştir. Amerigo Vespucci'nin ismi, kendisinin haberi olmadan Rahip Martin Waldseemüller (Haylocomilus) tarafından 1507 yılında Saint Die'da yayımlanan "*Cosmographie İnroductio... İnsuper Quatuor Americi Vespucii Navigationes*" adlı eserinde Yeni Kıta'ya verilmiştir ("Vespucci", 1992).

O dönemde Yeni Dünya'nın sömürgeleştirilmesi ve zenginliklerinin Avrupa'ya taşınması için muazzam bir rekabet devam etmiştir. 1513 yılında İspanya adına hizmet eden Vasco Nunez de Balboa⁵ Panama Kıstağını geçerek Pasifik Okyanusu'na ulaşmıştır. İspanya adına 1519-1521 yılları arasında Meksika'yı işgal eden denizci Hernando Cortez, Aztek İmparatorluğu'nun sonunu getirmiştir. 1531 yılında ise Francisco Pizzaro adında İspanyol bir kumandan İnka İmparatorluğu'nu tamamen ortadan kaldırmıştır. Amerika kıtasında sömürgecilik faaliyetlerinde bulunan ve ilerleyen bu komutanlara "fatihler" adı verilmiştir. Bu istilacılar karşısında dezavantajlı bir şekilde mücadele etmeye çalışan Aztek ve İnka savaşçılarının onları mağlup etmek için hiç şansı olmamıştır. Avrupalılar karşısında çok büyük kayıplar veren Amerikan yerlilerinin çoğu da çiçek, tifüs, kızamık, grip, difteri vb. hastalıklardan hayatlarını kaybetmişlerdir. Yapılan araştırmalarda, Amerika kıtasının istilasından 130 yıl sonra kıta nüfusunun %95 azaldığı bilinmektedir. 1518 yılında takriben 25 milyon olan kıta nüfusu 1623 yılında 700 bine kadar gerilemiştir. Nüfus azalmasında hastalıkların büyük etkisi olsa da İspanyol istilacıların katliamlarının milyonlarca insanın ölümüne yol açtığı yadsınamaz bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Kıtaya yönelik yapılan sömürgecilik faaliyetlerinin haricinde İspanyollar kendi dil ve

⁵ İspanyol denizci ve kâşif.

dinlerini de orada bulunan yerlilere empoze etmişlerdir. Portekiz himayesi altında kalan Brezilya hariç günümüzde Güney Amerika halklarının birçoğunun dinlerinin Katolik ve dillerinin İspanyolca olması o dönemde atılan politikaların temellerine dayanmaktadır. Yine aynı şekilde bugünkü Kanada sahillerinde Fransızca konuşulmasının temelleri de, 1534 yılında Jaques Cartier adında Fransız bir denizcinin Kuzey Amerika'ya ulaşarak Fransa'nın da sömürge yarışına katılması ile atılmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak 1541 yılından Quebec'te ilk Fransız kolonisini kurmuştur. Yeni Fransa olarak adlandırdıkları bu topraklarda kürk ticareti ile uğraşan Fransızlar 1642 yılında ise Montreal'i kurmuşlardır (Erkan, 2013: s. 13).

XVII. Yüzyılda başta iktisadi ve sosyal gelişimdeki sıkıntılar, üstüne siyaset ve din kargaşalıkları yüzünden Avrupa'dan Yeni Kıta'ya takriben 250.000 kadar göçmen ulaşmıştır. Bu Avrupalılar Anglikanizm'in tepkisiyle II. Charles'ın kovduğu Püritenler ve III. Williams'ın yurtdışı ettiği II. James taraftarları olmuştur. Yaşamış oldukları sıkıntılardan kaynaklı rasyonel, teknik ve din konusunda daha esnek bir düşünce yapısına sahip olan bu insanlar 1607-1733 yılları arasında on üç koloninin birliğini sağlayarak Amerikan düşüncesini sağlam temeller üzerinde oluşturmuşlardır ("Amerika", 1992: 416).

İngiliz kolonizasyonu ilk olarak Yeni Dünya'da 1607 yılının Nisan ayına rasgelmektedir. Bu kolonistler İngiliz denizci Christopher Newport'un zor şartlar altında Chesapeake körfezinin ağzına üç gemisini demirlemesi ile Amerika'ya gelmişlerdir. 13 Mayıs 1607 yılında Britanyalı ilk göçmenler, Christopher Newport yönetiminde yalnızca erkeklerden oluşan bir grup halinde Hampton Roads'a gemilerle yanaşmışlardır. Aynı yıl türlü savunma tesislerini kapsayan bölgeler, depolar ve kulübe evler ile ilk yerleşim yeri olan Jamestown'ı inşa etmişlerdir (Nevins ve Commager, 2005: s. 19).

İlk İngiliz kolonistler, Londra piyasasında yüksek fiyatlara satıldığı için tütün ekimine başlamışlar bir yandan domuz ve koyun sürüsü sayılarını artırmayı başarmışlardır. 1619 yılında nüfusu 2000'i geçmeyen kolonistlerin İngiltere'den gelen yeni göçlerle sayıları artmaya başlamıştır. Bu durum ayrıca ilk defa Amerika'da temsili hükümetin tesis edilmesini ve Jamestown Kilisesi'nde 30 Temmuz 1619 tarihinde Amerika kıtasında ilk yasama meclisinin toplanmasını sağlamıştır. Zamanla Avrupa'daki dinsel zorbalıklar, ekonomik sıkıntılar, zor yaşam koşulları yüzünden yılmış insanların

Yeni Dünya'ya gelerek yeni koloniler kurmaları ile kıtadaki popülasyon artmaya başlamıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 25-27).

Amerika'da yaşanan bu kolonileşme hareketleri sonucunda bu işten en karlı çıkan İngiliz kolonistler olmuştur. Başlangıcı 15. Yüzyıla kadar olan bu keşif hareketleri sırasında İspanya ve Portekiz, denizlerde sağlamış oldukları avantaj ile Yeni Dünya'da hâkimiyetlerini kurmuşlardır. Portekiz'in zamanla zayıflaması ile Yeni Dünya'daki İberik yarımadasının temsilcisi olarak denetim görevini İspanya üstlenmiştir. 1588 tarihine kadar devam eden bu durum İspanya'nın İngiltere donanması karşısında büyük bir yenilgi alması ile son bulmuştur. Avrupa'nın İngiltere, Fransa ve Hollanda gibi sömürgeci devletleri, bir yandan birbirleri ile savaşıırken diğer yandan Portekiz ve İspanya'nın Yeni Dünya'da elinde bulundurduğu sömürgeleri almışlardır. Böylelikle bu devletler 17. Yüzyılda Amerika'da kolonilerini kurmayı başarmışlardır. İngiltere bu süreçte Hollandalıları iki kez yenmiş ve 1667 yılında Amerika'dan tasfiye etmiştir. Aynı şekilde Fransa ile yine sömürgecilik yarışından dolayı 1688-1763 yılları arasında dört kez savaşmış ve en son Yedi Yıl Savaşlarında Fransa'yı mağlup ederek Kuzey Amerika Kıtasının çoğunluğunu eline geçirmiştir. Bu durum İngiltere'yi kolonilerinin Fransa gibi büyük ve güçlü bir devlet tarafından istilası korkusundan kurtarmıştır. Diğer sömürgeci devletlerin de güçlerini yitirmesi ile Kuzey Amerika'da İngiliz kolonilerinin genişlemesinin önünde hiçbir engel kalmamıştır. Bu atmosferde yaşanan güvenlik duygusu kolonilerde, Amerikan bağımsızlık ruhunun gelişmesini sağlamıştır (Sander, 2003: s. 151-152).

Kuzey Amerika'daki İngiliz koloniler kıtanın güneyine yerleşenler gibi kıtanın yer altı zenginliklerini elde edip ülkelerine tekrardan dönmek hırsıyla değil geldikleri yerlerde yaşamış oldukları dinsel baskılar, ekonomik sıkıntılardan kurtulmak ve özgürce yaşayacakları bir yurt yaratmak arzusu ile göç etmişlerdir. Göç ederken kendilerine yurt edinme düşüncesi ile geldiklerinden ailelerini de yanlarında getirmişler, kıtada bulunan yerlilerle çok fazla iç içe girmeyerek kendi benliklerini muhafaza edebilmişlerdir. Güneye göç edenlerde bu durum aksi şekilde işlemiştir. Güneye göç eden kolonilerin geçici heveslerle gelip ülkelerine dönmek düşüncesi olduğundan ailelerini yanlarında getirmemiş geldikleri bölgelerdeki çeşitli yerlilerle kaynaşarak yeni melez ırkların ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Kendini muhafaza etmiş olan Kuzey kolonistleri birlikte güçlü bir devlet oluşturabilmiş fakat çok parçalı Güneyliler yirmiden fazla devlete bölünmüş ve

birleşememişlerdir. İngiliz kolonilerinin bir diğer avantajı ise aristokrasi ve monarşiden kaynaklı toprak sıkıntısının yaşanmaması olmuştur. Nüfus artıkça bölgede bulunan boş ve yeni arazilere yerleşilmiş ve eşit çiftçi toplulukları oluşmuştur. İngiliz kolonistler Yeni Kıtaya gelirken Avrupa’da yaşadıkları sıkıntılardan kaynaklı özgür bir yaşam düşüncesini kafalarında oluşturmuşlardı. Bu doğrultuda bölgeye yerleşen topluluklar arasında birçok din ve mezhebin varlığı söz konusu olduğundan tek bir dini İngiltere Kuzey Amerika’sına zorla kabul ettirmeye çalışmamışlardır. Sonuçta kolonistlerin yurtlarını terk etme sebeplerinden en önemlisi dini baskıların çekilmez bir hal alması olmuştur. Ayrıca bu kolonistlerin birbirlerine güçlü bir şekilde bağlanmalarını sağlayan diğer dış faktörlerden ilki Fransa’nın yaratmış olduğu askeri ve ekonomik baskı olmuştur ki Fransa’nın Yedi Yıl Savaşlarından sonra İngiltere’ye karşı yenilmesi ile bu durum ortadan kalkmıştır. İkincisi ise bölgede bulunan yerlilerin kolonistlerin can ve mal güvenliğine tehdit oluşturması olmuştur. Bu faktörler doğrultusunda on üç koloni birbirine sınıksız bağlanmış ve yeni bir ulusun oluşması yolunda sağlam bir temel atılmıştır. Zamanı gelince bu ulus bilinci İngiltere sömürgeciliğine karşı bir Amerikan bağımsızlık mücadelesine dönüşmüştür (Sander, 2003: s. 153-155).

6.2. ABD’nin Bağımsızlığı ve Anayasasının Meydana Getirilmesi

Bağımsızlığa giden yolda sömürgeciler; fiziki şartlar, yaşam tarzı, toplum ve yönetim anlayışındaki farklılıklar açısından XVIII. Yüzyıldan itibaren üç gruba ayrılmıştır. Kuzeyde New Hampshire, Massachusetts, Rhode Island ve Connecticut’tan oluşan New England bölgesinin nüfusu 1700 yılında 94.000 iken 1763 yılında 19.000 kadarı köle olmak üzere 495.000’e ulaşmıştır. Kuzey genellikle büyük şehirler ve üniversitelere sahip olmakla beraber ağırlıklı olarak radikal püriten, burjuva, kapitalist ve her türlü düşünceye açık, özgür insanlardan oluşmaktadır. Maryland, Virginia, Kuzey ve Güney Karolina ve Georgia’dan oluşan Güney’in nüfusu 1700 yılında 108.000 iken 1763 yılında 281.000’i köle olmak üzere 735.000’e kadar yükselmiştir. Nüfusun 550.000 kadarını kapsayan çoğunluğu, Virginia’da yerleşmiştir. Maryland ve Virginia’da tütün, Güney Karolina ve Georgia’da pirinç ve indigo, Kuzey Karolina’da tütün ve pirinç yetiştirilen büyük topraklarda köleler çalıştırılmıştır. Liman ve sanayi şehirlerinin az olduğu Güney bölgesinde Avrupa’daki gibi zengin ve kültürlü toprak sahiplerinin varlığı söz konusu olmuştur. Merkez ise, New York, New Jersey, Delaware, Pennsylvania gibi şehirlerden oluşmaktaydı. 1700 yılında bu yerleşim yerlerindeki nüfus 53.000 iken 1763

yılında 23.000 kadarı köle olmak üzere 423.000 olmuştur. Bu bölgelerde ırkların iç içe geçtiği gözlemlenmiş, nüfusun üçte ikisini Fransız Calvinciler, Alman ve İsveçliler oluşturmuştur. Philadelphia gibi büyük şehirlere sahip olan Merkez, Kuzey ve Güney arasında bir bağlantı kurmuştur. Bağımsızlık savaşında imzalanan sözleşmelere bağlı kalarak bunu açıkça ortaya koymuştur (“Amerika Birleşik Devletleri”, 1992).

Koloni döneminin sonlarına yaklaşırken elverişli toplumların kültürel gelişiminde büyük ilerlemeler yaşandığı görülmektedir. New England’da özellikle eğitim ve öğretime ayrıca önem vermişlerdir. Rhode Island hariç diğerleri ilköğretimi zorunlu tutmuş, bununla beraber Yunanca ve Latince eğitimi zorunlu kılan ortaokulların varlıklarını da artırmaya çalışmışlardır. Harvard ve Yale üniversiteleri kurulmuş ve hızla geliştirilmiştir. Rhode Island’da o dönem adı Dartmouth olan günümüzde Brown Üniversitesi olarak anılan okulun kurulumu devam ediyordu. Bu kadar kısa bir süre içerisinde özellikle Harvard’da birçok gelişmiş Avrupa ülkesindeki üniversitelerden geri kalmayacak şekilde ilahiyat, felsefe ve klasik araştırmalar üzerine eğitim ve öğretim gerçekleştirilmiştir. Merkez kolonilere bakıldığında ise, Maryland’de devlet tarafından desteklenen fakat kötü bir sisteme sahip bir eğitim örgütlenmesi gerçekleştirmişlerdir. Bunun yanında Quakerlar ve Almanlar kiliselere bağlı okullar açmışlar, Pennsylvania ve Philadelphia’nın iç kısımlarında özel okullar kurmuşlardır. New York Long Island’da şehir okulları, New York City’de ise gramer okulları (Yunanca ve Latince eğitimin zorunlu olduğu ortaokul) vardı fakat sistemli bir eğitim yapısına sahip olamamışlardı. Bu yüzden Merkez ve Güney bölgelerinde bulunan zengin plantasyon sahipleri Kuzey kolonilerinden özel öğretmenler tutmuşlardır. Bu öğretmenler okuma-yazma, Yunanca, Latince ve pratik matematik dersleri vermişlerdir. Bununla beraber Merkez ve Güney kolonilerinin bulunduğu bölgelerde zamanla birçok üniversite kurulmuştur. Bunların başlıcaları; Virginia’da William and Mary Üniversitesi, bugünkü adı University of Pennsylvania olan College of Philadelphia, bugünkü adı Columbia University olan King’s College olarak sayılabilir. Amerika’da ilk matbaa 1639 yılında Cambridge’de kurulmuş o tarihten beri faaliyetlerini durdurmadan devam etmiştir. Koloniler kitap, dergi, almanak ve gazete gibi basılı dokümanlara özen göstererek eğitim ve öğretime ne kadar önem verdiklerini göstermişlerdir (Nevins ve Commager, 2003: s. 72-73).

İngiliz kolonileri kendi ayakları üzerinde durabilmişler ve Amerikan kolonileri arasında en gelişmiş topluluk olmuşlardır. Bunun başlıca nedenleri daha çok nüfusa sahip

olmaları, otonom bir yapıda olmaları, dirençli ve üretken olmalarıdır. İngiliz kolonilerinde bulunan özgürlük anlayışı, gelişmişlik ve düzen diğer kolonilerden de göç almasına sebep olmuştur. Bu sebeple gün geçtikçe daha da güçlenen İngiliz kolonileri, İngiliz Kraliyetine karşı gelebilecek güce sahip olmuş gerekli ekonomik ve askeri şartları sağlayabilmişlerdir (Gözen, 2016: s. 7).

Kuzey Amerika’da zamanla popülasyonun artması, özerk devletlerin kurulması, kendi anayasalarını hazırlamaları ve eşit haklara sahip birliklerin kurulmasını sağlamıştır. Bağımsızlık hareketlerinin yaşandığı bu dönemde bütün rakip devletleri egale etmiş olan İngiltere hem sömürgelerini kontrolü altına almak hem de Yedi Yıl Savaşlarının getirmiş olduğu ağır ekonomik şartlardan kaynaklı kendi tebaasının üstündeki vergi yükünü sömürgelerine yansıtmak düşüncesiyle hareket etmek istemiştir. Vergiler ile gelen bu ekonomik ağır baskı 13 kolonide huzursuzluk ve ayaklanma olarak ortaya çıkmıştır (Sander, 2003: s. 155).

Bunların öncesinde Avusturya Veraset Savaşları sırasında İngiltere ve Fransa, Kuzey Amerika’da “Kral George Savaşı” (1744-1748) adıyla yürütülen savaşta karşı karşıya gelmişlerdir. İngiliz kolonilerinden oluşan milis kuvvetler çetin mücadeleler sonucu savaşta Fransa’nın elinde bulunan Louisbourg Kalesi’ni ele geçirmişlerdir. Fakat 1748 yılında İngiltere ve Fransa arasında imzalanan Aix La Chapelle Antlaşması’yla İngiltere Hindistan’da elde ettiği kazanımlar karşılığında bu kaleyi Fransa’ya bırakmaya razı olmuştur. İngiltere’nin çıkarları doğrultusunda Amerika’daki kolonilerinin haklarını hiçe saydığı inancı oluşmuş ve bu kolonilerde rahatsızlığa sebep olmuştur. İngiltere’nin kolonilerine karşı bu tutumunun ardından Amerika’da bulunan kolonistlerde “Amerikalılık” bilinci güçlenmeye başlamıştır (Erhan, 2013: s. 71-70). Nitekim Ohio bölgesinin aidiyeti konusunda İngiltere ve Fransa arasındaki gerginlikte yedi İngiliz kolonisinin temsilcileri 1754 yılında New York eyaletinin Albany şehrinde toplanarak Benjamin Franklin’in öne sürdüğü savaş ve barış kararlarının alınmasında İngiltere’den bağımsız hareket etme düşüncesini tartışmışlardır. Fakat bu durum neticesinde o dönem İngiltere ile ilişkilerin bozulacağı düşünüülerek, Fransa gibi güçlü bir devlet karşısında yalnız kalınacağı ve bu olayda ticari kazanımların zarar görebileceği korkusuyla koloniler bu düşünce önerisini ret etmişlerdir (Erhan, 2013: s. 70).

İngiltere Parlamentosu 1764 yılında Şeker Vergisi, 1765 yılında Damga Vergisi (Stamp Act) ve 1773 yılında Çay Vergisi ile kolonilere yeni ekonomik yükler getirmiştir. Bu vergiler ile yaşadıkları esarete daha fazla sessiz kalamayan 13 koloni “temsil olmadan vergilendirme olmaz – taxation without representation” sloganıyla hareket ederek bu duruma itiraz etmişlerdir. İngiltere’nin merkantilist bir ekonomi modeli ile hareket ederken kolonilere birde bu ağır vergileri yüklemesi kolonilerin tahammül sınırlarının zorlanmasına sebep olmuştur (Gözen, 2016: s. 8). Bu doğrultuda Benjamin Franklin 1770 yılında kolonilerin çıkarları ve güvenliklerinin söz konusu olmadığı konularda İngiltere’ye asker ve vergi vermenin mantıksız olduğu düşüncesini ortaya atmıştır. Aynı şekilde Thomas Paine’nin de kaleme aldığı Sağduyu (Common Sense) adlı eserde Avrupa işlerinden uzak durulması, okyanus ötesinde yaşananların kolonileri ilgilendirmediği düşüncesinin Amerikalıların öncelikleri arasında olması gerektiğini dile getirmiştir. Paine’nin bu düşünceleri, Amerikan Bağımsızlık Savaşının temel düşüncesi ve bağımsızlık sonrası Amerikan dış politikasında izlenecek yol olan “yalnızcılık” politikası anlayışının uzamsalı olması açısından çok önemlidir. Kolonilerde yaşanan düşünsel gelişmeler ve İngiltere’nin aynı şekilde devam eden tavrı aradaki ilişkilerin iyice kopmasına sebep olmuştur (Erhan, 2013: s. 71).

İngiliz askerlerinin Amerika sokaklarında gezmeleri koloni liderlerinin halkı kışkırtmaları için ellerine koz vermiştir. Halk bu rahatsız edici durumdan bunalmış artık İngiliz askerlerine sözlü ve fiziki saldırılarda bulunmaya başlamıştır. Rhode Island açıklarında kaçakçılık faaliyetlerine karşı güvenlik sağlayan İngilizlere ait sekiz toplu küçük Gaspee savaş gemisi Providence yakınlarında karaya oturmuştur. Bunu fırsat bilen bir grup vatandaş gemiye çıkarak mürettebatı etkisiz hale getirmiş ve gemiyi yakmıştır. Bu olay karşısında çay vergisi hariç Townshend Yasası ile koyulan bütün vergiler kaldırılmıştır. Fakat otoritenin bir ölçüsü gözüyle görülen çay vergisinde ısrar edilince, bu olay Amerikan Devrimin kapılarını aralamıştır. Her limanda direnişe karar veren halk yığınları Charleston’da çayları mahzenlere kilitlemiş, Philadelphia ve New York’ta çay getiren gemiler geri gönderilmiştir. Boston’da olaylar biraz daha sert bir şekilde cereyan etmiş, Sam Adams yönetiminde 50 kişilik bir grup Kızılderili kılığına girerek 16 Nisan 1773 tarihinde gemilere çıkmış ve 343 çay sandığını açıp denize boşaltmıştır. Birçok bölgede sevinçle karşılanan bu durumda Boston, direkt olarak Kral III. George’a karşı çıkmıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 109-110).

Amerikan Devrimini tetikleyen bu olay tarihte “Boston Çay Partisi” ismiyle anılmış ve İngiltere sömürgeciliğine karşı ilk sistemli tepki olarak sembolik öneme sahip olmuştur. Karşılıklı gerilimlerden sonra İngilizler ile koloniciler arasında 1775 yılında ilk çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Kuzey Amerika’daki 13 koloninin temsilcileri, 4 Temmuz 1776’da Kıtasal Kongre (Continental Congress) adıyla anılan bir toplantıda bir araya gelerek Thomas Jefferson’ın kaleme aldığı Bağımsızlık Bildirisi ile Amerikan Bağımsızlık Savaşını resmen başlatmıştır. Bu bildiri ile Amerika Birleşik Devletleri İngiltere’ye karşı bağımsızlığını ilan etmiştir (Erhan, 2013: s. 71).

Fransa ve diğer Avrupalı devletler (İspanya, Hollanda) İngiltere ile yaşadığı geçmişteki savaşların rövanşını almak ve Amerika’da İngiltere’nin gücünü zayıflatarak kaybettiği kolonileri geri kazanma düşüncesi ile kolonilerle sıcak temas kurarak, gerekli silah ve malzeme yardımında bulunmuşlardır. Amerika Bağımsızlık Mücadelesinin kanaat önderlerinden Benjamin Franklin Paris’e giderek Fransa’dan açıkça yardım talebinde bulunmuş ve 1778 yılında yapılan antlaşma doğrultusunda büyük yardımlar elde etmiştir. Kolonilere gelen savaş teçhizatlarının % 90’ı Fransa’dan gelmiştir. Savaş sürecinde Fransız donanmasının İngiliz donanmasını abluka altına alarak İngiltere’nin zayıflamasını sağlamış ve Fransa, 1783 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile kolonilerin İngiltere’den bağımsızlığını elde etmesinde önemli rol oynamıştır (Gözen, 2016: s. 8).

Bu mücadeleler arasında kolonistler ayrıca iç meseleleri ile de ilgilenmeye çalışmışlardır. Özgürlük felsefesini kendisine referans almış Amerikalılar yönetimin sistematik bir şekilde uygulanabilmesi için yazılı bir metne ihtiyaç duymuşlardır. Bu sebeple 1778’de hazırlanıp 1781 Mart’ında yürürlüğe koyulan Konfederasyon Maddeleri olarak adlandırılan bazı ilkeleri kabul etmişlerdir. Fakat kolonileri bir arada tutmada yetersiz ve zayıf olan bu sistem bütün ulusu kapsayacak merkezi bir yürütme organına, mahkemeler sistemine sahip değildi. Her eyaletin bir oya sahip olduğu Amerikan Kongresi etkili ve faaliyet gösterebilecek kapasitede değildi. Bu kurum vergi koyamaz, işlenen suçlara karşı suçluları cezalandıramaz ve ayrı devletlere diğer ülkelerle yaptığı antlaşmalara uymaları konusunda zorlayamazdı. Ve hükümet işlerini yürütmek ve hükümet borçlarını ödemek için yeterli para toplayabilecek güçte değildi (Nevins ve Commager, 2005: s. 135-136).

Bu şartlar altında kolonileri bir arada tutacak kadar güçlü olmayan bu yapının zamanla dağılabileceği endişesi ile 1787 yılında yeni bir anayasa hazırlanmıştır. George Washington, Thomas Jefferson ve John Adams gibi Amerika'nın kurucu babalarının da aralarında bulunduğu 55 temsilciden oluşan Anayasa Konvansiyonu, Philadelphia - Pennsylvania'da Amerika Birleşik Devletlerini kuran Federal Anayasayı kabul etmişlerdir. George Washington bu oylamada ABD ilk başkanı John Adams'da ABD ilk Başkan Yardımcısı sıfatıyla seçilmiştir. Onaylanma sürecinin ardından ABD anayasası 1789 yılında resmen yürürlüğe girmiştir (Gözen, 2016: s. 9).

6.3. Genişleme Politikası ve Monroe Doktrini (İzolasyonizm)

ABD'nin bağımsızlığını ilanından sonra ilk işi kendi bölgesinde genişlemek ve Latin Amerika, Akdeniz ve Pasifik ülkeleri ile ticari ve ekonomik ilişkiler geliştirmek olmuştur. Bu dönemde ABD, İngiltere ve Fransa arasında yaşanan Napolyon Savaşları'nda (1789-1814) hem siyasi hem askeri tarafsızlık politikası izlerken ayrıca bu ülkeler ile ticari ilişkilerini geliştirmeye de devam etmiştir. ABD ilk Başkanı George Washington Veda Konuşmasında, ABD çıkarları doğrultusunda “hiçbir ittifakın içinde yer almamak, Avrupa'nın savaşlarına müdahil olmamak” gerektiğini önemle vurgulamıştır. Washington'dan sonra gelen başkanlar John Adams ve Thomas Jefferson'da bu tavsiyeleri büyük oranda dikkate almıştır. ABD'nin tarafsızlık politikası güderek dengeli bir tavır sergilediği fakat savaşın olumsuz atmosferi içerisinde de ekonomik ilişkilerine azami önem vererek kar oranlarını sürekli artırması pragmatik bir politika sergilediğini göstermiştir (Gözen, 2016: s. 10).

ABD'nin toprak yönünden ilk genişlemesi bağımsızlığını kazandığı 1783 yılına denk gelmiştir. İngiltere ile imzalanan Paris Antlaşmasında ABD ve Kanada sınırının müzakere edildiği ve neticesinde doğuda Pittsburgh'tan Batı'da Chicago'ya kadar olan bölge ve kuzeyde Kanada'dan güneyde Florida'ya varan topraklar ABD'nin himayesine girmiştir. Bir başka toprak kazanımı ise, Başkan Thomas Jefferson zamanında gerçekleşmiştir. İlk Başkan Washington'un tavsiyelerini dinleyen Jefferson 1803 yılında ekonomik olarak zorda olan Fransa'dan Louisiana'yı 15 milyon Amerikan dolarına satın alarak kuzeyde Kanada'dan güneyde Atlantik kıyılarına kadar bütün Orta Amerika'yı da kapsayacak şekilde egemenliği altına almıştır. O dönemde Başkan Yardımcılığı görevinde bulunan Monroe, ABD'nin Pasifikteki etkinliğini sağlayan bu satın alma

işlemini gerçekleştiren kişi olmasına rağmen bu durum Başkan Jefferson’a büyük prestij kazandırmıştır. İspanya’nın elinde bulunan Florida bölgesi zamanla ABD himayesine girmiştir. Bağımsız Texas Cumhuriyeti 1845 yılında ilhak edilmek suretiyle ABD ile birleşmiştir. Pasifik kıyılarında bulunan Oregon 1846’da, Kaliforniya ve Colorado’yu da içine alan bölge 1848 yılında ABD tarafından Meksika’dan satın alınmak suretiyle egemenlik altına alınmıştır (Çolakoğlu, 2005: s. 183; Gözen, 2016: s. 10).

Dengeci ve pragmatik bir politika izleyen Amerika yayılcılık anlayışı ile başarılı bir şekilde hedeflerine ulaşmış, bir yandan da kendi içerisinde güçlü bir yapı tesis ederek dünya siyasetinde yavaş yavaş kendine yer bulmaya başlamıştır.

Devletlerin içerisinde bulunduğu bazı durumlar uygulayacakları politikaları da belirlemede yol gösterici olmuştur. Yalnızcılık politikası da devletlerin potansiyel düşmanlarının dikkatinden kaçınmada en etkili faktörlerden biridir. Bu doğrultuda dengeci ve pragmatik politikalar yürüten ABD’nin coğrafi konumundan kaynaklı okyanuslarla çevrili olması yalnızcılık politikasını uygulayabilmesinde büyük bir avantaj sağlamıştır (Bozdağlıoğlu, 2013: s. 108).

İlk defa ABD Başkanı James Monroe tarafından 2 Aralık 1823 yılında ilan edilen bir bildiri ile resmi olarak yalnızcılık politikası yürütüleceği deklare edilmiştir. Doktrinin ortaya çıkışının geri planında yukarıda da bahsedildiği gibi eski başkanlar Washington ve Jefferson’ın fikirleri etkili olmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerinin çoğunlukla monarşi ile yönetilmesi ABD’nin ise cumhuriyetçi ve demokratik liberal bir yönetim anlayışı benimsemiş olması Avrupa’dan uzak durulması için geçerli sebeplerden biri olarak görülmüştür. ABD, bu politika ile Avrupa’daki çatışmalardan uzak kalarak başta kendi kıtası olmak üzere Avrupa dışı bölgelerde de yayılma şansını elde etmiştir. Monroe Doktrininin en büyük amaçlarından birisi de Avrupalıların kendi işlerine karışmasını engellemek olmuştur (“Amerika Birleşik Devletleri”, 1992: 417-418).

Monroe Doktrini, 1823’de Başkan Monroe’nin Kongreye yaptığı konuşmasında; kolonizasyonu reddeden bir düşünce ile Avrupa’nın dünyanın Batı yarımküresinde tekrardan yeni uydu devletler elde etmesini yasaklama ve Avrupa’nın Yeni Dünya’da bulunan ulusların iç işlerine karışmama ve bağımsızlıklarını tehdit edecek şekilde onlara müdahale etmeyi yasaklayan bir bildiri niteliğinde olmuştur. Bu bildiri ile Başkan Monroe döneminden (1817-1825) Birinci Dünya Savaşı’na (1917) kadar olan dönemi

kapsayan bir asır boyunca ABD'nin uygulayacağı yalnızcılık politikasının resmi temelleri atılmıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 198-199).

6.4. ABD İç Savaşı ve Modern Amerika'nın Doğuşu

ABD uygulamış olduğu politikalar ile 1850'lerde Pasifik'ten Latin Amerika'ya, Asya'ya, Avrupa'ya, Akdeniz'e kadar olan bütün bölgelerde dünya çapında ticari ilişkilerini geliştirmiştir. Bu durum ekonomik yönden büyük bir avantaj sağlamaya başlasa da ABD'yi kendi içerisinde büyük bir anlaşmazlığın içerisine sürüklemiştir. Bu sebeple 1861-1865 yılları arasında Kuzey ve Güney eyaletleri arasında gerçekleşen iç savaş ABD'yi parçalanmanın eşiğine getirmiştir (Gözen, 2016: s. 11).

İç savaşın temel sebeplerinden bir tanesi insan hakları ve özgürlükler olmuştur. ABD gibi insan hakları konusunda hassas, belli paradigmlar üzerine kurulu bir ülkede yaşanan çağ dışı kölelik olayları başta Başkan Abraham Lincoln tarafından tutarsız karşılanmış ve bu durumun ortadan kaldırılması adına gereken her bedelin ödenmesine inanılmıştır. Bunun yanında ülkeyi iç savaşa sürükleyen en önemli sebeplerden bir tanesi de zenci köleliğinin altında yatan ekonomik nedenler olmuştur. Ekonomisinin büyük bölümü tarıma dayalı olan Güney eyaletlerine özellikle pamuk tarlalarında çalıştırılmak üzere Afrika'dan çok sayıda zenci köle getirilmiştir (Sander, 2003: s. 158). Öyle ki 1850'lerde ülke çapında nüfus 23 milyonu aştığında zenci köle sayısı 3.200.000 civarına yaklaşmıştır. Güney Carolina ve Mississippi eyaletlerinde zenci köleler beyaz nüfusu sayıca aşmış, Louisiana'da hemen hemen eşit duruma gelmiş, Alabama'da ise takriben nüfusun yedide üçünü oluşturmaya başlamışlardır. Güneyde birçok bölgede zenci köleler nüfus bakımından tamamıyla üstünlük kurmuşlardı (Nevins ve Commager, 2005: s. 238). Howard Zinn (2005: s.179) Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi adlı eserinde ise, kölelerin sayısı 1790'larda 500.000 civarı iken Güney Eyaletlerinde 1000 ton pamuk üretildiğini, 1860 yılına gelindiğinde köle sayısı 4 milyona ulaşmış ve üretilen pamuk miktarının 1.000.000 tona çıkmış olduğunu belirtmiştir.

İç savaşın patlak vermesine sebep olan zenci köleler çok ucuza ve ağır şartlar altında çalıştırılmışlardır. Ekonomisi daha çok endüstriye dayalı olan Kuzey eyaletleri, köleliğin ortadan kaldırılması ile kölelerin serbest kalacağını ve bu kölelerin daha iyi yaşam koşulları sağlayabileceği düşüncesi ile Kuzey eyaletlerine göç edeceklerini ve bu sayede Kuzey bölgesi ucuz emek ve insan gücü sağlamayı düşünmüştür. Bunun yanında

Kuzey ülkeleri için handikap oluşturan diğer unsurda İngiltere'nin siyasi baskılar sonucunda Güney eyaletlerine Afrika'dan getirdiği zenci köleleri ucuz bir şekilde temin etmesi ve karşılığında tekstil sanayisinde kullanmak üzere üretilen pamuğu yine ucuz yollu alması olmuştur. Kuzey eyaletlerinin gelişen tekstil endüstrilerinde kullanmak üzere bu pamuğa olan gereksinimi artmış, İngiltere ve diğer Avrupa ülkelerinin bu pamuğu Güney eyaletlerinden ucuz bir şekilde alması çokta işine gelen bir durum olmamıştır. İşte bu sebeple kendi çıkarları doğrultusunda hareket eden; köleliğe son vermektense birlikten ayrılmayı göze alan Güney eyaletleri ile Abraham Lincoln başkanlığındaki Kuzey eyaletleri büyük bir savaşın içerisine sürüklenmişlerdir (Sander, 2003: s. 158-159). İç savaş 1861-1865 yılları arasında dört yıl kadar sürmüş, 600.000 insanın hayatını kaybetmesine ve bir milyondan fazla insanın yaralanmasına neden olmuştur. Howard Zinn, iç savaşta verilen zayıtı, 30 milyonluk ülkede 623.000 insanın ölümü ve 423.000 insanında yaralanması şeklinde zikretmiştir. ABD için olumsuz bir durum gibi görünen bu olay, Başkan Lincoln'ın izlemiş olduğu başarılı iç ve dış politikalar neticesinde ülkenin parçalanmanın eşiğinden dönmesini ve bu olaydan daha da güçlenerek çıkmasını sağlamıştır. Bu zafer Başkan Abraham Lincoln'ın itibarını artırmakla beraber dünya çapında köleliğin kaldırılması doğrultusunda yol gösterici olmuştur. İç savaş sonrası ABD'de muazzam gelişmeler yaşanmış; başta sanayileşme gelişmiş buna paralel zenginliği artmıştır. Aynı şekilde tarım üretiminde hissedilir bir artış yaşanmış, elektrik ve diğer teknolojik gelişmeler doğrultusunda yaşam standardında büyük ilerleme kaydedilmiştir. Ekonomik özgürlüğünü elde eden ABD askeri kapasitesini, siyasi yapısını ve dış politikasını önemli ölçüde hissettirmeye başlamıştır (Gözen, 2016: s. 12; Zinn, 2005: s. 251).

ABD'de yaşanan iç savaş Güney ve Kuzey eyaletlerinde toplumsal ve ekonomik devrimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Her ne kadar modern Amerika'nın temeli savaş öncesi gelişmelere dayandırılrsa da görünen tarzda oluşumunun iç savaşla başlamıştır. İç savaşın getirmiş olduğu zorluklar ile beraber savaş endüstrisinde büyük gelişmeler yaşanmış, doğal kaynakların işletilmesi daha sistematik bir hal almıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda yatırım bankacılığının gelişimi sağlanmış ve yabancı ülkelerle ticari ilişkiler genişlemeye başlamıştır. Bu durum ülkede "endüstri kaptanları" ve "sermaye sahipleri"nden oluşan elit bir grubun yükselişine neden olmuştur. Ülke genelinde tesis edilmeye çalışılan demir yolu ağı ve telgraf şebekesi yapımı hız kazanmış, demir yolu

çağı başlamıştır. İç savaş sonrası dönemde gerçekleştirilen icatlar, insan emeğine olan ihtiyaçları azaltarak makineleşmenin yaygınlaşmasını teşvik etmiş ve endüstriden ziraata kadar bütün iş kollarında uygulanmaya başlamıştır. Buna paralel şehirlerde yaşanan büyük gelişmelerle kısa bir zamanda Yeni Dünya'ya gelen yüzbinlerce insana iş kapısı açılmıştır. Güney'in yenilgisi ile sonuçlanan iç savaş plantasyon sahibi sınıfın ortadan kalkmasını sağlamış, zenci köleler serbest kalmış, zirai ekonomi büyük bir değişim ve dönüşüme uğramıştır. Bu gelişme ortaya yeni bir sınıfın çıkmasına ve Yeni Güney'in oluşumuna zemin hazırlanmıştır. Kuzey'de ise yatırım ve spekülasyonlar için yeni alanlar açılmış ve pek çok savaş milyoneri ortaya çıkmıştır. Endüstri, maliye ve doğal kaynaklar üzerindeki kontrolün büyük şehir merkezlerine kaydırılması sağlanmıştır. Bu gelişmelerle modern Amerika'nın doğusunda yeni sınıf dağılımları ortaya çıkmaya başlamıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 281-282).

6.5. ABD Endüstrisi ve Ticaretinin Yükselişi

Howard Zinn (2005: s. 269), iç savaştan sonra endüstride yaşanan gelişmeleri eleştirel bir yaklaşımla tasvir etmiştir. Zinn, bu süreçte siyahilerin gelişmelerinin engelleneceğini, uygun çalışma şartları elde etmek için grevler düzenleyen beyazlara hoşgörülü olunmayacağını ve Kuzey-Güney siyasal ve endüstriyel elitlerinin insanlık tarihinin en büyük ekonomik gelişmesini tesis etmiş olacağını belirtmiştir. Bu elitler, toplum içerisinde bir refah piramidi oluşturmaya çalışmışlar ve siyahiler, kadın işçiler, Avrupalı göçmenler, Çinliler bu yapının tesis edilmesinde kullanılmışlardır.

İç savaş sonrası Birleşik Devletler hissedilir derecede dünyanın en büyük endüstri devleti olmaya başlamıştır. Dünya çapında birçok ülkeden daha fazla kömür ve demir madeni çıkarmış, daha çok çelik üretmiş, petrol çıkarıp rafine etmiş bunlarla beraber daha fazla fabrika tesis etmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda ABD, demiryolu ağını genişletmeyi hızlandırmıştır. Öyle ki ABD'nin kuruluş yıllarında tarım ağırlıklı bir üretim söz konusu iken, bir asır sonra mamul ürünlerin oranı tarım ürünlerinin oranının beş katı olmuştur. ABD sınai gelişimini etkileyen ve hızlı bir ekonomik değişim ve dönüşümün yaşanmasını sağlayan belli başlı faktörler olmuştur. Bunlar; en başta ABD hükümetlerinin yürüttükleri iç ve dış politikaların etkisi olmakla beraber doğal bir sürecin gelişimi, dünya genelinde hammadde kaynaklarının Rusya haricinde başka herhangi bir ülkede olmayacak şekilde bol ve çeşitli olması, ham maddelerin kullanımında teknolojik

gelişmelerin hızlı bir şekilde ilerlemesi, büyüyen bir ekonomiye büyük oranda destek olan su ve demir yolu nakliyat şebekesi, yaşanan göç vb., etkilerle nüfus artış hızına paralel ilerleyen iç ve dış pazar artışı, eyaletler arasında bürokratik gümrük engellerinin yaşanmaması ve dış ticarete hükümet yardımlarının aktif bir şekilde desteklenmesi olarak sıralanmıştır. Bu faktörlere ek olarak en önemli motivasyonlardan birisi de en başından beri Amerikalıların sahip olduğu girişim ruhu ve iyimserlik özellikleri olmuştur (Nevins ve Commager, 2005: s. 305-306).

İç savaş (1860-1865) ile 20. yüzyılın ilk başlarına kadar olan sürede teknolojiye yaşanan gelişmeler doğrultusunda insan gücünün yerini buhar ve elektrik gücü almaya başlamıştır. Ağaçtan elde edilen ahşap malzemenin yerini demir, demirin yerini çelik malzemeler almıştır. Bessemer⁶ çelik üretim yönteminden önce demirin işlenip çeliğe dönüştürülmesi günde 3 ile 5 ton arasında gerçekleştirilirken aynı iş 15 dakika gibi kısa bir sürede gerçekleştirilmeye başlamıştır. Artık makineler petrolden elde edilen ürünlerle yağlanabilmiş ve elektrik enerjisi sayesinde caddeleri, fabrikaları, evleri aydınlatılabilir hale gelmiştir. Çelikten yapılan ray sistemleri ve buhar gücü sayesinde demir yolları ile insan ve yük taşımacılığı hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ABD’de bulunan demiryolu ağı 193.000 mil uzunluğuna ulaşarak ülkeyi baştan sona kaplayan bir sistem haline gelmiştir. Aynı şekilde hayatı büyük oranda kolaylaştıran telefon, daktilo ve hesap makinesi gibi icatlar ortaya çıkmıştır (Howard Zinn, 2005: s. 269).

İç savaş ve 20. yüzyılın başlarını kapsayan dönemde gerçekleşen üretim oranları incelendiğinde; Amerikan kömür üretiminin %800, çelik ray üretiminin %523, demiryolu uzunluğunun %567 ve buğday üretiminin %256 oranında artış gerçekleşmiştir. Aynı şekilde yaşanan gelişmelerin etkisiyle de Yeni Kıta’ya olan göçler iki katına çıkmaya başlamıştır (Kissinger, 1994: s. 37).

Sanayinin gelişmesi; kömür, demir, petrol ve elektrik üretimine endeksli olmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğinde Pennsylvania ve Batı Virginia dağlarında, Illinois bölgesinde, Great Smokies dağ yamaçları boyunca ve Kansas, Colorado, Teksas’ı

⁶ Sir Henry Bessemer, genç yaşta birçok icatta bulunmuş, mekanik ve madencilikle ilgilenmiş İngiliz sanayicidir. 1855 yılında bulduğu kendi adını taşıyan çelik üretim yöntemi maliyetinin düşüklüğü nedeniyle her tarafta benimsenmiştir.

kapsayan milyonlarca dönümlük arazide yüksek oranda antrasit ve bitümlü kömür keşfedilmiştir. Sadece New Meksiko'da bulunan kömür rezervi ile Amerikan fabrikalarının bir asır yetecek ihtiyacı karşılanabileceği o dönemlerde belirtilmiştir. Amerika 20. yüzyılın başlarında yılda 500 milyon ton kömür üretim kapasitesine ulaşmıştır. Aynı şekilde ABD, 1900 yılından sonra petrol üretiminde dünyanın diğer ülkelerinin toplam üretim değerinin altına düşmemiştir. Özellikle demir rezervi de bir o kadar bol olduğu tespit edilmiştir. Yarım yüzyıldan fazladır yapılan üretime rağmen rezervlerin iki asır kadar daha rahatlıkla yeteceği tahmin edilmiştir. Bütün bu zenginliklerin yanında Amerika topraklarının en avantajlı tarafı ise, sahip olduğu büyük su gücü potansiyeli olmuştur. Sahip olunan bu su gücünün 300 milyon nüfusluk bir toplumun sınai ihtiyaçlarına cevap verebileceği değerlendirilmiştir (Nevins ve Commager, 2005: s. 306).

ABD'de yaşanan gelişim hareketi doğrultusunda Amerikan ekonomisi önemli bir gelişme kaydetmiştir. Sanayi devriminin ikinci yarısında Amerika'da yaşanan kimya, otomotiv, çelik vb. gibi öncü sektörlerde yaşanan hızlı ilerlemeler 20. yüzyılda ABD'nin dünyanın en büyük ekonomisine sahip olmasını sağlamıştır. Bu motivasyonla dünya genelinde yaşanan emperyalist politikalara ABD'de katılmaya başlamıştır. Burada en büyük tetikleyici faktörlerden bir tanesi de 19. yüzyıl son çeyreğinde dünya çapında yaşanan ekonomik durağanlık olmuştur. İç savaşın ardından 1867 yılında Rusya'dan Alaska'nın 7,2 milyon dolar bedelle satın alınmasından sonra duraklayan genişleme politikası 1898 yılında Küba krizi ile yeniden cereyan etmiş, ABD ve İspanya'yı karşı karşıya getirerek, yapılan savaş ABD'nin zaferiyle sonuçlanmıştır. Bu doğrultuda ABD Filipinler, Porto Riko, Guam ve Hawaii adalarını ilhak etmiştir. Bu durum ABD'nin Atlantik'ten Hint Okyanusu'na kadar uzanan bir coğrafyayı kontrol altına alabilmesini sağlamış ve 20. yüzyılın şekillenmesinde belirleyici bir unsur olmuştur (Erdem, 2013: s. 149; Armaoğlu, 1997: s. 719).

6.6. ABD'nin Dünya Devleti Olması ve Açık Kapı Politikası (Roosevelt Siyaseti)

ABD, iç savaş sonrası dönemde yaşamış olduğu teknolojik, askeri, ekonomik ve dış politikadaki değişim ve dönüşüm hareketleri ile dünyanın en ücra köşelerine erişebilme imkânı yakalamıştır. ABD'nin dünyaya yayılma motivasyonundaki temel unsurlar; daha fazla toprak elde etme, bütün dünya ile ticareti genişletebilme, gunboat

diplomasisi⁷, deniz güçlerinin okyanus ötesine yayılabilmesi, uluslararası ve bölgesel nüfuz alanları oluşturma isteği, Pasifik ve Orta Amerika'da hedeflediği yerleri işgal ve ilhak etme arzusu olarak değerlendirilmiştir (Gözen, 2016: s.12).

Bu motivasyonlar doğrultusunda ABD İspanya ile girişilen savaşın çok daha öncesinde bir dünya devleti olduğunu ispatlamıştı. ABD başkanları Chester A. Arthur ve Grover Cleveland döneminde modern güçlü bir donanma inşa edilmeye başlanmıştır. Bu dönemde ABD'nin 1880'e kadar ihracatının toplamı 835 milyon doları geçiyorken, 20 yıl içerisinde bu oran 1,4 milyar dolara ulaşmıştır. Alaska'nın para karşılığı Rusya'dan alınmasından sonra yeteri kadar araziye sahip olduğu düşüncesi ile yayılma politikasından vazgeçilmiş gibi görünse de bu durum çok sürmemiştir. Almanya'nın Samoa'ya el koyma girişimleri sonrası ABD 1875 yılında bu duruma karşı çıkmış ve Samoa adalarının bir kısmını işgal etmiştir. Aynı şekilde ABD, şeker endüstrisini ele geçirdiği Hawaii'de 1887 yılında stratejik öneme sahip Pearl Harbor limanını bir deniz üssü olarak kullanma hakkını elde etmiştir. Hawaii adaları ABD bayrağı altına gireceği 1898 yılına kadar adada bulunan Amerikalı halk tarafından yönetilmiştir (Nevins ve Commager, 2005: s. 427-428).

ABD'de 19. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan dönemsel ekonomik bunalımlar, sermayeye baskı yapan işçi hareketleri ve hükümetin kontrolünde olmayan tekellerin sömürge faaliyetlerini teşvik etmek için yönetime baskı uygulamaya başlamıştır. O dönemde Küba'da yaşanan İspanya'ya karşı ayaklanma vakıası yayılma düşüncesine bir bahane teşkil etmiştir. İlk başlarda sadece Küba'daki isyancılara maddi destek sağlayan Amerika'da İspanya'nın kıtadan atılması fikri kuvvetlenmeye başlamıştır (Sander, 2003: s. 160-161). 1896 yılında Cumhuriyetçi Parti'den William McKinley ABD 24. Başkanı olarak seçildiğinde, Küba'yı İspanya'dan satın almak istemiş fakat İspanya tarafından olumlu bir cevap alamamıştır. Bu olaylar yaşanırken ABD'de oluşan basın ve kamuoyu baskısı ile Amerika, Küba konusunu belirli bir sonuca vardırmaya çalışmıştır. Bu durum yayılmanın sadece Küba ile sınırlı kalmaması, Meksika Körfezine hâkim Karayip Adaları ile Pasifik tarafında bulunan Panama berzahına egemen olan alanlarında alınması düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Düşüncenin sözcülüğünü ilerde Amerika'nın tanınmış

⁷ Diplomatik girişimlerin etkili olamadığı noktada sahip olunan deniz ve kara kuvvetlerinin dış politikada baskı aracı olarak kullanılma taktiği.

jeopolitik uzmanlarından biri olacak ve dünya hâkimiyeti için deniz gücünün önemine vurguda bulunan Yüzbaşı Alfred T. Mahan yapmış olmakla beraber bu stratejik yaklaşımın fikir babalığını Massachusetts Senatörü Henry Cabot Lodge ve Bahriye Bakan Yardımcısı Theodore Roosevelt yapmıştır. Amerika-İspanya savaşının meydana gelmesinde bu düşüncelerin vermiş olduğu motivasyon ve heyecanın da büyük etkisi olmuştur (Armaoğlu, 1997: s. 735).

Küba'da yaşanan isyanın uzaması ABD için ciddi ekonomik yansımalarla sebep olmuştur. Sonuçta ABD Küba'ya 50 milyon dolarlık yardımda bulunmuş ve adada yaşanan devrimden önce ABD ile Küba arasında 100 milyon dolara varan ticaret hacmi gerçekleşmiştir. İspanya ile yapılmaya çalışılan diplomatik çabalar sorunsuz kalmış, Amerikan vatandaşları Küba'da can, mal ve özgürlük kayıplarına uğramaya başlamışlardır (Nevins ve Commager, 2005: s. 433).

Yaşanan diplomatik gerilimler ve olaylar arasında Amerika'ya ait Maine adlı bir gemi 25 Ocak 1898'de dostluk ziyaretinde bulunmak adına Küba'nın Havana limanına gelmiştir. Ancak Maine gemisi anlaşılmayan bir sebeple 15 Şubat 1898 tarihinde infilak etmiş ve batmıştır. Sebebi bilinmeyen bu olayda mürettebatta bulunan 260 Amerikan askeri hayatını kaybetmiştir. Amerikan basını ve kamuoyunda büyük tepkilere yol açan bu olay neticesinde ABD İspanya'ya ültimatoluk vererek; 1 Ekim 1898'e kadar isyancılarla mütareke edilmesi, toplama kamplarının dağıtılması, sivil halkın kalkınması için Amerikan yardımlarının kabul edilmesi ve Amerika ile işbirliği yapılması gibi bir dizi şart öne sürmüştür. İspanya toplama kamplarının dağıtılması hariç bu isteklerin birçoğunu kabul etmemiştir. Neticesinde 19 Nisan 1898 yılında ABD kongresinin desteği ile Küba'nın bağımsızlığı, İspanya'nın Küba'dan çekilmesi ve bu kararların uygulanabilmesi için Başkan'a yetki verilmesi kararlaştırılmıştır. Amerika-İspanya savaşı birkaç ay gibi kısa bir sürede sonlanmıştır. 1890'dan beri hazır olan Amerikan donanması Küba ve yine İspanya'ya ait olan Porto Riko'ya asker çıkarmış, başka bir donanma ise Uzakdoğu'da Filipinlere doğru hareket etmiştir. Savaşta büyük bir yenilgi alan İspanya 10 Aralık 1898 yılında Paris'te ABD ile yaptığı antlaşmada Filipinleri, Pasifik'te Guam adasını ve Porto Riko'yu Amerika'ya bırakmış ve Küba'nın da bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştır. ABD ise bu şartlar gereği İspanya'ya 20 milyon dolar ödemeyi kabul etmiştir (Armaoğlu, 1997: s. 736).

ABD, İspanya ile yapmış olduğu bu savaş ve antlaşma sonucunda bir dünya devleti olduğunu göstermiş, uluslararası arenada söz sahibi olmaya başlamıştır. ABD, gelişmişlik yönünden geri kaldıkları düşünülen ulusları kendi çıkarlarını gözeterek, yapılan reform, örgütlenme ve gelişim hareketleri yönünde eğitime görevini kendisinde görmeye başlamıştır. Amerika'nın, Monroe doktriniyi uygulama noktasında İngiliz donanmasına olan tabiiyeti 1890 yılında ABD donanmasının kurulmaya ve kısa bir süre içerisinde büyük oranda gelişmeye başlaması ile Monroe doktrini politikasını kendi başına yürütebilme kabiliyetine haiz olmuştur. ABD donanmasında yaşanan gelişmeler ileride olacak ihtiyaçları gözler önüne sermeye başlamıştır. 1898 İspanya Savaşı'nda donanmanın ve özellikle Oregon adlı geminin Pasifik kıyılarından Küba denizine Amerika'nın güney tarafından Home Burnunu dolanarak 68 gün gibi uzun bir sürede geçişi, uygun bir bölgede kanal açılması gerektiği fikrini uyandırmıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 438-439).

Amerika'nın dünyaya açılmasında bir milat olan ABD-İspanya (1898) savaşı sonucunda ABD'nin elde etmiş olduğu bölgelerin avantajları ile Uzakdoğu'ya hâkim bir ülke haline gelmiştir. Böylece Amerika'nın Uzakdoğu bölgesi ile bağlantıları artmış ve gün geçtikçe güçlenmiştir. Bu motivasyon ile ABD "Açık Kapı Politikası"nı uygulamaya geçirmiştir. ABD bu politika ile Uzakdoğu'da bulunan Çin ve Japonya'nın bağımsızlık, toprak ve idare bütünlüğünü sağlamak ve bu iki ülke ile ticari ilişkilerini güvenli bir şekilde gerçekleştirmek istemiştir. Bu doğrultuda ABD, bu iki ülke ile yapacağı antlaşmalarda "en fazla kayırlan devlet" ilkesini uygulamayı amaçlamıştır. Her ne kadar ABD'nin Çin'de bir nüfuz bölgesi oluşturma gibi bir niyeti olmasa da Çin-Japonya (1894-1895) Savaşı'ndan sonra Avrupalı devletlerin Çin'i Japonya elinden kurtarmayı gerekçe göstererek bölgeye hâkim olma çabaları ABD'de rahatsızlığa sebep olmuştur. Bu durum nüfuz bölgesi oluşturan ülkelerin yalnızca kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi ve diğer ülkelere sağlanacak ticari ayrıcalık antlaşmalarına müsaade edilmeyeceği anlamına gelmektedir. İspanya Savaşı'ndan (1898) büyük kazançlar ile çıkan ABD, elde etmiş olduğu avantajlarla Uzakdoğu'ya hakim olmaya başlamanın vermiş olduğu motivasyon ile de "Açık Kapı Politikası"nı uygulamaya koymuştur (Armaoğlu, 1997: s. 776-777).

6.7. Birinci Dünya Savaşı ve ABD Politikaları

Birinci Dünya Savaşı, ulus devletler arasında ortaya çıkan bir takım krizler nedeniyle meydana gelmiştir. Yaşanan sömürgecilik yarışı, muazzam büyüklükte ordu ve donanmalar oluşturulması, militarizm faaliyetlerinin artırılarak kamuoyunun manipüle edilmesi büyük bir savaşın habercisi niteliğinde olmuştur. Gergin ortam, 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahtı Arşidük François Ferdinand'ın Saraybosna'da ordu denetimi sırasında Gavrilo Prencip adında bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ile milyonlarca insanın ölümüne sebebiyet verecek bir savaşa dönüşmüştür (Yakut, 2013: s. 174).

Amerika'da büyük hayret ve şaşkınlıkla karşılanan bu savaşta, dönemin ABD Başkanı Woodrow Wilson bütün halkın hislerine tercüman olmuşçasına ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını ilan etmiştir. Her ne kadar halkın zihninde ve hükümet politikalarında tarafsızlık ilkesi olsa da İngiltere, Fransa ve Belçika'nın da içlerinde bulunduğu ittifak devletlerinin kazanması arzu edilmiştir. Bunun belli başlı nedenleri; Amerikan halkının İngilizlerle geçmişten gelen kültür, gelenek, ortak kuruluşlar ve benzer anlayışlara sahip olmaları, Fransızlara ise Amerikan devriminde yapılan Fransa yardımlarından ötürü vefa duygusunun mevcut olması etkili olmuştur. Bu görüşlerin aksine Amerika'da bulunan Alman asıllı Amerikalılar ile İngiltere'ye geçmişten kin besleyen bir takım İrlanda asıllı gruplar ise Almanya'nın önderliğini yaptığı İttifak devletlerinin kazanmasını arzulamışlardır. İşin ırksal boyutunun haricinde Almanya'nın Pasifik'te, Çin'de, Karayipler'de uygulamış oldukları politikalar, bulundukları bölgelerde gerçekleştirmiş oldukları acımasız hareketler ve Alman devlet adamları ve entelektüellerinin küstah tavırları Amerikalıları savaşın öncesinden Alman aleyhtarı olmaya itmiştir. Almanya'nın devlet yönetim ve toplum işlerinde mutlakiyetçi tavır sergilemeleri savaşı kazanıp Avrupa'ya hâkim olduklarında demokrasi anlayışını benimsemiş Amerika ile büyük sorunlar yaşayacağı düşüncelerinin uyanmasına da sebep olmuştur. Bu durumlar gerek savaşın başında gerekse ilerleyen safhalarında Amerika'nın uygulayacağı politikaları derin bir şekilde etkilemiştir (Nevins ve Commager, 2005: s. 456-457).

I. Dünya Savaşı başladığında ABD yalnızcılık politikasını devam ettirmiş ve tarafsız olmanın vermiş olduğu rahatlık ile gerek İngiltere ve Fransa gerekse Almanya ile

ticari ilişkilerine XIX. yüzyılda olduğu gibi devam etmiştir. Elbette bu tarafsızlık gerçeği yansıtan bir durum olmamıştır. Yukarıda bahsedilen sebeplerin de etkileri ile Amerika'nın İngiltere ve Fransa ile ekonomik ve ticari hacmi her geçen gün artarken (725 milyon dolardan 2,75 milyar dolara) Almanya ile her geçen gün düşüş şeklinde kendini göstermiştir (325 milyon dolardan 2 milyon dolara). Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan biriside Amerika'nın müttefiklerle olan ticari ilişkileri genel olarak silah, cephane ve askeri araçlardan oluşmasıdır. Bununla birlikte ABD müttefiklere bu zor zamanlarda 2,3 milyar dolar kredi imkânı sağlarken Almanya'ya yalnızca 27 milyon dolar gibi küçük bir meblağ kredi imkânı sunmuştur. Bu durumdan hoşnut olmayan Almanya, Amerika'dan müttefiklere giden ticaret ve yük gemilerine abluka uygulamaya başlamış zaman zaman da saldırılar düzenleyerek batırmışlardır (Gözen, 2016: s. 14).

Bu saldırıların en önemlilerinden birisi ve ABD'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasını sağlayan olay "*Lusitania*" adlı New York'tan 1 Mayıs 1915 tarihinde hareket eden 32.000 tonluk lüks bir yolcu gemisi olmuştur. "*Lusitania*" 7 Mayıs 1915'de saat 14:09'u gösterirken İrlanda Kinsale Burnu açıklarında Alman bir denizaltısından fırlatılan torpido ile batırılmıştır. Gemide bulunan 128'i Amerikalı 1198 yolcu ve mürettebat sulara gömülerek hayatını kaybetmiştir. Bu saldırı Amerika'da büyük bir şok etkisi yaratmış, kamuoyunda güçlü bir Almanya karşıtlığı oluşmaya başlamıştır (Ansiklopedi, 1976: s. 484-489).

Yaşanan bu gelişme doğrultusunda her ne kadar Almanya daha dikkatli olunacağı yönünde taahhütlerde bulunsa da Amerika'nın savaş için kuvvetli bir şekilde hazırlanması gerektiği düşüncesi genel bir kanı olarak ortaya çıkmıştır. Sürekli olarak uluslararası barış söylemlerinde bulunan ve Amerika'nın savaştan uzak durmasını sağlamaya çalışan Woodrow Wilson 1916 yılında tekrar ABD Başkanı olarak seçilmiştir. İkinci sefer başkan seçildikten sonra aynı şekilde Amerika'yı savaşın dışında tutmaya çalışacağını deklare etmiş fakat hiçbir unsurun Birleşik Devletlerin onurunu zedelemesine ve lekelemesine izin vermeyeceğini vurgulamıştır (Nevins ve Commager, 2005: s. 458).

Bununla beraber ABD, casusluk ve karşı-casusluk faaliyetleri neticesinde Almanya'nın Meksika'yı kışkırtarak ABD aleyhine savaşa girmesi için teşvik etmeye çalıştığını deşifre etmiştir. Alman Dışişleri Bakanı Arthur Zimmermann'ın adını taşıyan bu olay tarihte "*Zimmermann Telgrafı*" olarak isimlendirilmiştir. Zimmermann, 19 Ocak

1917’de Meksika büyükelçisine kriptolu bir telgraf çekerek; bir Almanya-Meksika ittifakı önermiş, Meksika’nın Amerika’ya saldırması karşılığında New Meksiko, Teksas ve Arizona eyaletlerini Meksika’ya vadetmiştir. Aynı şekilde Almanya, Japonya’yı da taraf değiştirerek Pasifik Okyanusunda ABD’ye saldırma konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Bu olaylar İngiliz deniz istihbaratçıları tarafından telgrafın deşifre edilerek Washington’a gönderilmesi ve 1 Mart’ta Amerika basınında yayımlanınca kamuoyunda büyük bir sansasyona sebep olmuştur. Almanya’nın yapmış olduğu denizaltı saldırılarına birde bu sinsi casusluk planları eklenince Amerika Kongresi 6 Nisan 1917 tarihinde Almanya’ya savaş ilan etmiştir. Amerika’nın Üçlü İtilaf devletleri yanında Almanya’nın karşısında bütün imkânlarıyla savaşa girmesi İtilaf devletleri açısından büyük bir avantaj olmuştur (Sander, 2003: s. 385-386).

ABD’nin savaşa katılması bir anda dengelerin değişmesini sağlamıştır. ABD’nin Avrupa’da savaşılan asker sayısı takriben 2 milyonu bulmuş ve bu sayı müttefik ordularının yüzde 20’sini oluşturmuştur. Askeri gücün yanında ABD, mali destek, silah, cephane gibi savaş malzemeleri ile I. Dünya Savaşı’nın kazanılmasında itici güç olmuştur (Gözen, 2016: s. 14).

ABD Başkanı Woodrow Wilson yürüttüğü politikalar ve verdiği mesajlar ile de savaşın kazanılmasında askeri unsurlar kadar etkili olmuştur. Özellikle bu savaşın Alman halkına karşı değil baskı ve zorbalıkla tahakküm uygulamaya çalışan otokrat Alman hükümetine karşı olduğunu ısrarla deklare ederek Almanya’nın içerden parçalanmaya maruz kalmasını sağlamaya çalışmıştır. Bununla beraber savaş sonrası yapılacak barış antlaşmalarında Amerikan kamuoyunun istemesine rağmen antlaşmaların savaşın taraflarını cezalandırır nitelikte olmaması ve topraklarının ilhak edilmeyeceği şeklinde olması gerektiğini sürekli olarak dile getirmiştir (Nevins ve Commager, 2005: s. 463).

ABD Başkanı Woodrow Wilson’un attığı en önemli adımlardan bir tanesi de I. Dünya Savaşı’nın uluslararası düzeyde sonlandırılması ve yeni bir dünya düzeninin tesis edilmesi doğrultusunda 8 Ocak 1918’de ABD Kongresi’nde yapmış olduğu barışın temel ilkelerini açıkladığı konuşma olmuştur. Literatüre Wilson İlkeleri olarak geçen bu esaslar 14 maddeden oluşmuştur. Bu maddeler; diplomasi alanında açıklık ilkesine özen gösterilmesi ve gizli antlaşmalar imzalanmaması, savaş veya barış durumunda denizlerin serbestliği, milletler arasında ekonomik engellerin ortadan kaldırılarak ticari ilişkilerin

eşitliğinin sağlanması, silahsızlanmanın sağlanması, sömürge isteklerinin bölge halkının çıkarlarının da gözetilerek tarafsız bir şekilde ayarlanması, Rusya’da işgal edilmiş toprakların boşaltılması ve toplumun yönetim konusunda serbest bırakılması, Belçika’nın egemenlik hakları gözetilerek boşaltılması ve yeniden tesis edilmesi, İşgal altında tutulan Fransa’nın boşaltılması ve Alsace-Lorraine bölgesinin Fransa’ya verilmesi, İtalya sınırlarının yeniden düzenlenmesi, Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde yaşayan halklara özerklik hakkı tanınması ve ulusların kendi kaderini kendi tayin hakkı doğrultusunda Avrupa’da sınırların yeniden düzenlenmesi ve ülkelerin bağımsızlık ve toprak bütünlüklerini koruyacak bir uluslararası örgütün (Milletler Cemiyeti) kurulması şeklinde deklare edilmiştir. Savaşta büyük yara almış, orduları çekilmek zorunda kalmış, müttefikleri gücünü yitirmiş ve dahası karşısında her geçen gün güçlenen ABD olan Almanya, yapılacak bir barış antlaşması ile topraklarını saldırıdan kurtarabileceğini görmüştür. Bu doğrultuda Almanya 4 Ekim’de Woodrow Wilson’a yayınlamış olduğu 14 maddelik ilkeler esasına dayanacak şekilde müzakere için başvuruda bulunmuştur. Bu süre zarfında ülke içerisinde yaşanan ayaklanma ve devrim hareketleri Almanya’da yönetimin değişmesine neden olmuştur. Sosyal Demokrat Friedrich Ebert 9 Kasım 1918’de Başbakanlığa getirilmiş ve yeni gelen hükümet cumhuriyetin ilan edildiğini duyurmuştur. Bu gelişme ile İmparator II. Wilhelm tahtan feragat ederek kaçmıştır. Almanya temsilcileri 11 Kasım 1918 yılında İtilaf devletlerinin ağır şartlarını içeren Rethondes Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak savaşın sona ermesini sağlamıştır (K.Yakut, 2013: s. 188-191).

6.8. İki Savaş Arası Dönem ve ABD Politikaları

Birinci Dünya Savaşı’nın sonuçları çok ağır olmakla beraber dünya çapında etkileri günümüzde dahi hissedilir derecede büyük olmuştur. Savaş’ta tahminen 10 milyon asker hayatını kaybetmiş, 20 milyon kadarı ise yaralanarak vücut bütünlüğünü yitirmiştir. Uzun bir süre Avrupa sokaklarındaki engelli insanlar savaşın karanlık yüzünü hafızalardan kazınmamak üzere göstermiştir. Aynı şekilde büyük ekonomik çöküntüye sebep olmuş bütün dünyada refah seviyesinin bariz bir şekilde gerilemesine yol açmıştır. Özellikle Avrupa’da büyük topluluklar halinde işsizlikler meydana gelmeye başlamıştır. Savaş yüzünden evler, fabrikalar, harap olmuş ekonomiler tükenme noktasına gelmiştir. Her geçen gün artan enflasyon ulusal paraların büyük değer kaybetmesine sebep olmuş zamanla biriken borçlar ödenemeyecek hale gelmiştir. I. Dünya Savaşı’nın Avrupa’ya

ekonomik faturası çok ağır olmuş takriben 350 milyar dolar olarak tahmin edilmiştir. Avrupa’da yaşanan bu ekonomik çöküntü içerisinde iki endüstri ülkesi Amerika ve Japonya, büyük bir gelişim kaydetmeye başlamıştır (Sander, 2003: s. 393).

Bu dönemde Başkan Wilson’un düşüncelerinin aksine hareket eden Cumhuriyetçi parti ağırlıklı ABD Kongresi, yeni özgürlük anlayışı ve evrenselliği ret ve inkâr ederek ülkeye 10 yıl kadar hâkim olacak ayrılıkçılığın ve “*bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler*” (Laissez Faire- Laissez Passer) anlayışın yerleşmesini sağlamışlardır. ABD, yabancı ülke rekabetinden çekindiği, yabancı pazarları ele geçirmeye istekli ve otonom bir ekonomi anlayışı ile sadece kendisi için değil bütün dünyayı tehlikeli bir durumla karşı karşıya getirecek merkantilist bir ekonomi politikası uygulamaya başlamıştır. Bu doğrultuda Cumhuriyetçi ABD Kongresi 1920 yılında diğer ülkelere karşı gümrük tarifesi uygulayan yasayı kabul ederek yabancı ürünlere karşı bir koruma duvarı oluşturmuştur. Başkan Wilson, ısrarla Avrupa’nın savaştan kalma borçlarını ödeyebilmeleri için onlara ticari açıdan destek çıkılması gerektiğini deklare etmiş olsa da iktidarı tamamen ele geçiren Cumhuriyetçiler, Avrupa devletlerinin ABD’ye mal satmalarını engelleyecek ve gümrük kotalarında o zamana kadar görülmemiş seviyeleri bulan McKumber gümrük tarife yasasını kabul etmişlerdir. İlerleyen yıllarda bu politikalarında ısrarcı olan Cumhuriyetçiler, o dönemin ünlü ekonomistlerinin uyarılarına rağmen ABD tarihinin en yüksek gümrük tarifelerini içeren Smooth-Havley gümrük yasasını yürürlüğe koymuşlardır. Bu durum sadece Avrupa mallarının ABD piyasalarına kapanmasıyla kalmamış ABD mallarının da Avrupa pazarlarına girmesini engelleyecek karşılıklı gümrük tarifelerinin uygulanmasına yol açmıştır. Sonuç olarak; ABD ekonomisinde üretim fazlalığı ve gelir dağılımı adaletsizliğinden de kaynaklanan 1929 ekonomik krizine sebebiyet vermiş, bütün dünyayı 10 yıl kadar sürecektir olan ekonomik bir buhrana sürüklemiştir (Nevins ve Commager, 2005: s. 468-482).

Başkan Wilson savaşın olmadığı ve barışın kalıcı bir şekilde tesis edildiği bir ortam yaratabilmek adına Wilson ilkelerinde de öne sürdüğü 4. Maddesine binaen silahsızlanma meselesine büyük önem atfetmiştir. Bu doğrultuda ABD denizde ve karada silahsızlanma konusunda antlaşmalara imza atmışlardır. ABD, Japonya’nın Uzakdoğu’da silahlanma ve ABD ile rekabete girmesiyle, Başkan Warren G. Harding Washington’da bir konferans (11 Ağustos 1921) düzenleyerek, İngiltere, Fransa, Hollanda, Belçika, Japonya, İtalya, Çin ve Portekiz temsilcilerini Uzakdoğu sorunlarını görüşmek üzere

davet etmiştir. Davet sonucu 12 Kasım 1921-6 Şubat 1922 tarihleri arasında süren konferansta üç antlaşma imzalanmıştır. Buna göre; ABD, İngiltere, Japonya, Fransa ve İtalya arasında 6 Şubat 1922’de imzalanan “Deniz Silahlarının Sınırlandırılması” antlaşmasına göre; bu ülkelerin denizlerde sahip olabilecekleri azami deniz kuvveti belirlenmiştir. Antlaşma kapsamında ABD ve İngiltere 525.000, Japonya 315.000, Fransa ve İtalya 175.000 tonaja kadar gemilere sahip olabilecekleri belirlenmiştir. Bu antlaşma ile İngiltere ABD ile deniz üstünlüğünü paylaşmak zorunda kalmış, ABD, Japonya karşısında büyük bir diplomatik zafer kazanmıştır (E. Yakut, 2013: s. 221).

ABD, bu dönemde sürekli ve belli ittifaklar içerisinde yer almaktan kaçınmış, I. Dünya Savaşı’na İngiltere ve Fransa ile birlikte girmiş olmasına rağmen kendisini müttefik olarak addetmekten çok ortak güç olarak değerlendirmeyi tercih etmiştir. ABD Kongresi, savaştan sonra Wilson ilkeleri uyarınca düzenlenmiş olan ve Almanya’ya kabul ettirilen Versay antlaşmasını ve yeni kurulan Milletler Cemiyeti’ne üye olmayı onaylamayarak reddetmiştir. ABD bu tutumu ile geleneksel Yalnızcılık politikasını tekrardan sürdürmeyi planlamıştır (Çolakoğlu, 2016: s. 205).

Milletler Cemiyeti, bu süreçte ABD’de yürütülen Yalnızcılık politikası ile kuruluşunun fikir babası olan ve o dönemde büyük bir güç olarak ortaya çıkan ABD’nin moral, motivasyon ve fiili desteğinden yoksun kalarak zamanla işlevini yitirmiştir. Aynı şekilde ABD’nin uygulamış olduğu yüksek oranlı gümrük tarifeleri dünya ekonomisinin çöküşünü tetiklemiştir. ABD’nin Uzakdoğu işlerine çekimser durması Japonların saldırgan tavırlarını teşvik etmiş ve yapılan silahsızlanma antlaşmalarıyla demokrasiler arasında askeri ve denizcilikle alakalı motivasyonun dağılmasına yol açmıştır. Bu dönemde yaşanan gelişmeler doğrultusunda Japonya, Uzakdoğu’da Büyük Britanya ve ABD’nin hâkimiyet kurmaya çalışmasına karşı tavır almaya başlamış, aynı şekilde bu durumdan istediğini elde edemeyen İtalya yeni lideri Benito Mussolini’nin etkisiyle de saldırgan tutumlar sergilemeye başlamıştır. Almanya ise, I. Dünya Savaşı’nda almış olduğu yenilginin nefret duygusu ve Versay Antlaşmasının ağır koşullarını kabullenememiştir. 1930’dan sonraki süreçte bu ülkelerde totaliter rejimler kurulmuş ve yalnızca I. Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan antlaşmalara değil bütün uluslararası hukuk ve dünya düzenine karşı olmuşlardır (Nevins ve Commager, 2005: s. 492-493).

Bu çerçevede özellikle Almanya ve Japonya'nın Asya'da yapmış olduğu eylemler ABD'nin çıkarlarına zarar vermeye başlamıştır. Atlantik'te Almanya ve Pasifik'te Japonya ABD'nin serbest ticaretini etkileyecek savaş gemisi ve denizaltı saldırılarında bulunmuşlardır. Ayrıca Japonya'nın 1931 yılında Mançurya'yı 1937 yılında Çin'i ilhak etmesi ABD'nin büyük önem attığı “açık kapı politikasını” etkisiz hale getirmeye başlamıştır. Bu noktada II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında İngiltere'ye ekonomik ve askeri teçhizat desteğinde bulunan ABD, Japonya'nın 7 Aralık 1941 tarihinde Amerika'nın Hawaii adalarında bulunan Pearl Harbor askeri üssüne saldırı düzenlemesi ile savaşa müdahil olmuştur. Böylece direkt olarak bir ittifak içerisinde yer alan ABD ile Almanya'da 11 Aralık 1941'de birbirlerine savaş ilan etmişlerdir (Armaoğlu, 2018: s. 196; Çolakoglu, 2016: s. 207).

6.9. İkinci Dünya Savaşı ve ABD Politikaları

İkinci Dünya Savaşı 1 Eylül 1939 tarihinde Alman askeri kuvvetlerine ait bir kruvazör olan Schleswig-Holstein'in Danzig'de⁸ Westerplatte adlı küçük bir Polonya askeri üssünü sabah saat 04.45'de bombalaması ile başlamıştır. Almanya askeri güçleri, bombalamanın ardından kara harekâtı başlatarak beş tank filosu, hafif zırhlı ve motorlu birimlere sahip ellinin üzerinde tümenle Polonya sınırını geçmiştir. Almanlar “*Yıldırım Savaşı*” (Blitzkrieg) adını verdiği zırhlı kuvvetlere ve sürate dayalı aynı zamanda hava saldırısı ile desteklenen bu kara harekâtını geliştirmişlerdir. Almanya, bizzat saldırı ve işgal üzerine kurulu yapısıyla *Wehrmacht*⁹ askeri unsur üstünlüğünü çok iyi kullanarak Polonya savunmasını rahatlıkla yarmayı başarmıştır. Bu gelişme karşısında 17 Eylül 1939'da SSCB'ye ait askeri kuvvetler Doğu Polonya'yı işgal ederek savaşa müdahil olmuştur. Bu hamle karşısında Alman orduları, 27 Eylül'de Varşova'yı ele geçirmiştir. Bitmek bilmeyen Nazi saldırıları savaşın şiddetinin her geçen gün artmasına sebep olmuştur. İki yıl gibi bir süre zarfında Avrupa ve Asya'da yaşanan çatışmaların birleşmesi ile savaş dünya çapında yayılmıştır (Best vd., 2015: s. 211; Armaoğlu, 1999: s. 185).

⁸ Baltık Denizi'nde bulunan tarihi ve ticari liman kentidir. 1919 yılında Paris Barış Görüşmelerinde Polonya devletinin denizlere serbest bir şekilde açılabilmesi için “Bağımsız Şehir” statüsüne kavuşmuştur. Hitler, Danzig'de yaşayanların büyük bölümünün Alman olduğunu bahane ederek 1939'da Polonya'ya saldırmıştır.

⁹ Nazi Almanya'sının 1935-1945 yılları arasında hava, kara ve deniz silahlı kuvvetlerine verilen isim.

ABD, II. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında tarafsız olduğunu beyan etmesine rağmen muhtelif zamanlarda başta İngiltere olmak üzere müttefik devletlere askeri ve nakdi yardımda bulunmaktan geri kalmamıştır. ABD, 1939 yılında yürürlüğe giren “*Peşin Öde ve Al Yasası*” ile İngiltere’ye silah satımında bulunmaya başlamıştır. Şartların ağırlaşması ile alım gücü azalan devletlere destek olmak için ABD, 1941 Mayıs’ında “Ödünç Ver-Kirala Programını” yürürlüğe koymuştur. Bu doğrultuda verilen krediler savaştan sonra ödenmek üzere ülkelerin desteklenmesini sağlamıştır. Bununla beraber ABD, Atlantik’te İngiliz ticaret konvoylarını destekleme görevini üstlenmiştir (Yakut ve Yakut, 2013: s. 46).

ABD’nin II. Dünya Savaşı’na müdahil olmasını sağlayan en büyük nedenlerden biriside Japonya’nın Uzakdoğu’da yayılmacı politikalar izlemesi olmuştur. Japonya 1937 yılında Çin’i işgal etmiş, Amerika’nın savaşta tarafsızlık beyan etmesine rağmen müttefiklere yapmış olduğu yardımlardan huzursuzluk duyarak ABD’nin Çin’deki menfaatlerini engelleyici tavırlar sergilemeye başlamıştır. Dönemin Japonya Başbakanı Fumimaro Konoe, 3 Kasım 1938 yılında Doğu Asya’da “Yeni Düzen” adını verdiği bir doktrin ile Amerika’nın Uzakdoğu’ya yönelik “*Açık Kapı Politika*”sını hiçe saymış, buna karşılık ABD ise, bu durumu ret ederek “*Tanımazlık Doktrini*”ni benimsemiştir. Bu gelişme ile beraber ABD, her ne kadar çok büyük bir meblağ olmasa da Çin’in mukavemet gücüne destek olabilecek 25 milyon dolarlık bir kredi desteği sağlamıştır. ABD ve Japonya arasında yaşanan bu diplomatik gerginlikler II. Dünya Savaşı’nın başlaması ile daha kötü bir hal almıştır. ABD kendi çıkarlarına zarar verebileceği düşüncesi ile totaliter rejimlere karşı demokratik rejimleri desteklemiş, bu durum da Almanya Japonya’ya baskı uygulayarak ABD’nin üzerine gitmesi konusunda teşvik etmiştir. Japonya, İngiltere ve ABD’nin istila etmesini istemediği Asya’da yayılmacı arzularının etkisi ile de ABD’ye karşı daha fazla çatışma içerisine girmiştir (Armaoğlu, 1999: s. 195).

Almanya, 10-11 Mayıs’ta *Schlieffen Planı*¹⁰ ile *Wehrmacht* saldırısını başlatarak Fransız ve İngilizlerin en iyi tümenlerini alt etmek suretiyle orta Fransa’yı eline

¹⁰ Almanların tarafsız olan Belçika üzerinden askeri unsurlarını geçirerek Fransa’ya karşı önleyici askeri saldırı yapmayı amaçladığı, adını Alman Genelkurmay Başkanı General Alfred Von Schlieffen’den alan 1914 öncesi plan.

geçirmiştir. Fransız direnişini kuvvetlendirebileceği düşüncesiyle yetki verilen Mareşal Phillippe Pétain ve General Maxime Weygand'ın da yenilgiyi kabul etmeleri ile 17 Haziran'da Paul Reynaud'ın yerine hükümet başkanlığını devralan General Pétain, altı gün sonra Hitler ile ateşkes antlaşması imzalamıştır. General Pétain antlaşmadan sonra 1 Temmuz'da ismini, meydana geldiği küçük kaplıca kasabasından alan Vichy hükümetini kurmuştur. Hitler, Fransa'ya ordusunu sınırlaması ve muazzam miktarda savaş tazminatı ödemesi konularında zorlamış, Kuzey Fransa ve kıyılarının işgaline razı olmasını sağlamıştır (Best vd., 2015: s. 215-217).

Fransa'nın almış olduğu yenilgi ile Almanya'nın karşısında sadece İngiltere'nin kalmış olması Amerika için de bir tehdit unsuru olmaya başlamıştır. Bu sebeple ABD, 2 Eylül 1940'da yapmış olduğu antlaşma gereği İngiltere himayesi altında bulunan Newfoundland, Bermuda, Bahama, Jamaika, St. Lucia, Antigua, Trinidad ve İngiliz Guyanası'ndaki deniz üslerini 99 yıllığına İngiltere'ye 50 destroyer verme karşılığında kiralamıştır. Amerika üzerinde en çok etkide bulunan olaylardan biri de Japonya'nın 27 Eylül 1940 tarihinde Almanya ve İtalya ile üçlü ittifak antlaşması yapması olmuştur. Bu antlaşma ile Avrupa'da yeni bir Alman ve Asya'da yeni bir Japon düzeni kurma sürecinde ABD tarafından gelebilecek müdahaleleri engellemek üzere direkt olarak Amerika hedef alınmış ve ABD'nin İngiltere ile yakınlaşması engellenmeye çalışılmıştır. Fakat bu durum ABD üzerinde ters tepkiye neden olmuş İngiltere ile daha yakın ilişkiler kurması ve ABD'nin askeri gücünü daha da artırmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda 1941 Ocak ayında Washington'da toplanan Amerikan ve İngiliz askeri yetkilileri Güney-Doğu Asya'da yaşanabilecek herhangi bir Japon saldırısına karşı planlar hazırlamıştır. Ayrıca ABD 11 Mart 1941'de çıkarılan “Ödünç Ver ve Kirala kanunu” kapsamında İngiltere'ye 27 Mart'ta 7 milyar dolar kredi imkânı sağlamıştır (Armaoğlu, 1999: s. 195-196).

Bu gelişmeler doğrultusunda ABD, Üçlü Pakt tarafından caydırılamadığı gibi oluşmakta olan iki kutuplu ittifak arasındaki etik farklılığı bir sembol olarak değerlendirmiştir. ABD, bir tarafta barış ve özgürlüklere değer veren bir ittifak diğer tarafta zorbalığa, savaş ve esarete dayalı bir koalisyon olarak büyük resmi görmüştür. Ayrıca “Ödünç Ver-Kirala” sistemi ile de sağlamış olduğu kredi Britanya'yı büyük bir ekonomik sıkıntıdan kurtarmış, iflas etmesini ve savaşta teslim olmasını engellemiştir (Best, vd., 2015: s. 2017-2018).

ABD, yaşanan bu gerginliklerin azaltılması için Japonya Başbakanı Hideki Tojo'ya toprak bütünlüğüne ve bağımsızlıklara saygı, başka ülkelerin içişlerine karışmama, güç kullanarak olan düzeni değiştirmeye çalışmama ve ticarete ayırım gözetmeme gibi belli başlı ilkelere uymaları konusunda uyarıda bulunmuştur. ABD, diplomatik bu girişimlerin yanında petrol ambargoları ile Japonya'yı sıkıntıya sokmak amacıyla olmuştur. Fakat bu girişimler ters etki yapmış ve Japonların daha saldırgan hale gelmesine sebebiyet vermiştir. Sonuç olarak 7 Aralık 1941 tarihinde ABD'nin Hawaii adalarında bulunan Pasifik donanmasını hedef almış Pearl Harbor askeri üssüne çok büyük zarar vermiştir. Birleşik Devletlerin Pasifik'teki donanmasını etkisiz hale getirmek isteyen Japonya'ya ABD saldırıdan 1 saat sonra savaş ilan ederek tam anlamı ile II. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Her ne kadar savaşın seyri ilk başlarda Japonya lehine gibi görünse de ABD, 12-13 Kasım 1942'de Solomon Adaları açıklarında Japon Donanması'nı büyük bir yenilgiye uğratarak savaşın seyrinin Uzakdoğu'da Japonya aleyhine dönmesini sağlamıştır (Yakut ve Yakut, 2013: s. 46).

Pearl Harbor saldırısı, ABD'yi savaştan uzak tutmadığı gibi elindeki bütün unsurlarını ve enerjisini savaşa kullanma, üretim kapasitesini en üst seviyelere çıkarma, Amerikan ulusunda bütün dünyayı saran totaliter yönetim tehlikelerine karşı savaşma arzusunun doğmasına sebep olmuştur (Nevins ve Commager, 2005).

II. Dünya Savaşı'nın kaderini değiştiren diğer bir olayda ABD'de gerçekleşen üretimdeki artış ve teknolojik gelişmeler olmuştur. ABD, donanmasını 1930'lerden sonra her iki okyanusta da görev alabilecek şekilde geliştirmiş, savaş başladığı zamanlarda yapılan siparişler Amerikan endüstrisinin büyük bir bölümünün savaş sanayisi üretimine kaymasını sağlamıştır. ABD'nin çıkarmış olduğu "Ödünç Ver-Kirala" yasası müttefiklerin ihtiyaç duyduğu gıda ve savaş malzemelerini karşılamış, aynı zamanda ABD endüstrisini savaş üretimi yapacak hale getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda ABD iki milyon kadar askeri Fransa'ya denizaşırı göndermiştir fakat bunlar donanım ve silah açısından İngiltere ve Fransa'ya bağlıydı. İkinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde Birleşik Devletler dünyanın her yerinde birçoğu düşman unsurlarının denetiminde olan bölgelerde dört milyondan fazla askeri göndererek her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmiş, ayrıca İngiltere, Çin, Fransa ve başka müttefik ülkelere de destekte bulunacak kapasiteye ulaşmıştır. ABD Başkanı Franklin Roosevelt'in deyimi ile Birleşik Devletler "demokrasinin silah deposu" haline gelmiştir. ABD 1940 Temmuz'undan Japonya'nın

mağlup edildiği 1945'e kadar 300.000 uçak, 86.000 tank, üç milyon makinalı tüfek, çeşitli özelliklere sahip 71.000 gemi, 55 milyon ton ticaret gemisiyle petrol, kereste, çelik ve alüminyum çıkarmıştır. ABD aynı şekilde uçak üretiminde de büyük yol kat etmiş, Pearl Harbor saldırısından önceki 18 ayda 23.000 olan uçak üretim sayısı 1942'de 48.000, 1943'te 86.000, 1944'de 90.000'in üstünde gerçekleşmiştir. Savaş yılları boyunca halkın refahı neredeyse hiç etkilenmemiştir. Bunun sebebi endüstride olan artışın tarımda da kendini göstermesi ile gerçekleşmiştir. Savaş'ın başladığı 1939 yılı ile 1944 yılları arasında Amerikan çiftliklerindeki üretim oranı %25 artmıştır. Amerikan çiftçileri 1939 yılına nazaran 1944 yılında 477 milyon ölçek (bushel) mısır, 324 milyon ölçek buğday, 500 milyon libre pirinç daha fazla üretmişlerdir (Nevins ve Commager, 2005: s. 507-512).

II. Dünya Savaşı'nın dönüm noktası 1943 yılı olmuştur. Almanların Şubat ayında Doğu cephesi olan Stalingrad kuşatmasında Sovyetler tarafından durdurularak mağlup edilmesi, doğu cephesinin tümünde bir geri çekilmeye sebep olmuştur. Aynı şekilde Kuzey Afrika'nın da müttefik devletler tarafından İtalya'nın elinden alınması zaten savaşta yıpranmış olan İtalya'nın çökmesine sebep olmuştur. Bu olaylar neticesinde Almanya'nın işgaline maruz kalmış bölgelerde milli hareketler çıkmaya başlamış bu da Almanya'nın işini daha da zorlaştırmıştır. Savaşın müttefikler lehine gelişmesi ile birlikte müttefik devletler gerek savaş biran önce sonlandırmak gerekse savaş sonrası düzenin ilkelerini konuşmak için bir takım konferanslar düzenlemişlerdir (Armaoğlu, 1999: s. 200).

Müttefik devletler gücü yavaş yavaş tükenmiş olan mihver devletlerine son darbeyi indirmek için harekete geçmiş, 10 Temmuz 1943'te İtalya'nın kuzeyine doğru ilerlemiş ve bu ülkeyi işgal etmişlerdir. Savaşın başından bu yana yaşanan başarısızlıklar ve neticesinde ülkenin işgal edilmesi İtalyan halkında büyük huzursuzluklara sebep olmuştur. Ülke yönetiminde söz sahibi olan Büyük Faşist Konseyi, 24 Temmuz 1943'te aldığı karar ile Benito Mussolini'yi iktidardan düşürmüştür. Yeni kurulan hükümet yetkilisi Mareşal Bodoglio, Mussolini'yi hapis cezasına çarptırmış ve Faşist Partiyi lağvetmiştir. İtalya 3 Eylül 1943'te müttefiklerle bir ateşkes antlaşması yaparak savaştan çekildiğini duyurmuş, 13 Ekim 1943'te Almanya'ya savaş ilan etmiştir. İtalya'nın savaştan çekilmesi Almanya'yı savaş meydanında yalnız başına bırakmıştır. İtalya'nın müttefiklere katılması ile de Akdeniz bölgesi müttefiklerin egemenliği altına girmiş,

Yunanistan ve Yugoslavya’da yaşanan Alman karşıtı ulusal kurtuluş hareketleri hızlanarak Almanları daha zor duruma düşürmüştür. Müttefik devletler karşısında 1943 yılından beri zayıflayan Almanya’ya karşı müttefik devletler tarafından 6 Haziran 1944’te yapılan Normandiya çıkarması Almanlara büyük bir darbe vurmuştur. Bu zafer neticesinde 9 Ağustos 1944’te Paris, Alman işgalinden kurtarılmış ve Fransa’da yeni hükümet General Charles de Gaulle tarafından kurulmuştur. Müttefiklerin doğudan ve batıdan işgali ile Berlin işgal edilmiş ve Hitler bu durum karşısında intihar ederek hayatına son vermiştir. Hitler’in ölümünün ardından Alman Devlet Başkanlığına Amiral Doenitz geçmiş ve 7 Mayıs 1945’te Alman Delegeleri Reims şehrinde Eisenhower’ın ana karargâhında kayıtsız-şartsız teslim olduklarını bildirmişlerdir (Yakut ve Yakut, 2013: s. 53-54).

ABD, Almanya’nın savaştan devre dışı olmasından sonra Japonya’ya karşı saldırılarını artırmaya başlamış, 9-10 Temmuz 1945’te Tokyo şehrini havadan bombardıman yağmuruna tutarak şehri harap etmiştir. Her yönden tükenmiş olan Japonya teslim olma teklifini geri çevirmiş ve ABD buna karşılık ilk önce 6 Ağustos’ta Hiroşima’ya ardından 9 Ağustos’ta Nagazaki’ye atom bombası atarak Japonya’nın kayıtsız-şartsız teslim olmasını sağlamıştır. Her iki şehirde de yıkım çok büyük olmuş yüzbinlerce insan ölmüştür. Japonya 10 Ağustos’ta İsviçre vasıtasıyla Japonya İmparatoru’nun hak ve imtiyazlarına dokunmamak şartıyla Amerika’ya teslim olduğunu bildirmiş, 2 Eylül 1945 sabahı Tokyo koyu açıklarında demirlemiş *Missouri* adlı gemide teslim belgesini imzalamıştır (Armaoğlu, 1999: s. 210).

II. Dünya Savaşı insanlık tarihine damga vurmuş, yirmi sekiz milyonu sivil elli milyon insanın ölümü ile sonuçlanmıştır. Bu savaşta Sovyetler ve Çin otuz milyon ile en çok insan kaybı yaşayan ülkeler olmuş, Almanya ve Japonya’da bu sayı dokuz milyonu bulmuştur. Savaşın tam ortasında iki ideolojinin arasında kalan Polonya’da da sivil kayıplar dört ila beş milyon kadar gerçekleşmiştir. Savaşta yaşanan sivil kayıplarının fazlalığı yaşanan şiddetin ne denli büyük olduğunu ve savaşan ideolojilerin ne kadar güçlü olduğunu göstermiştir (Best, vd., 2015: s. 238).

6.10. Soğuk Savaş Dönemi ve ABD Politikaları

Soğuk Savaş’ın arka planında yatan en büyük nedenlerden biri ABD ve Sovyetlerin bölgesel güvenlik arayışları olmuştur. Bu doğrultuda kendilerine has bir

gelenek benimsemiş ve bu durum dış politikalarına yansımıştır. Sovyetler Birliği liderleri, sürekli tehditkâr bir dış çevrede, kırılgan bir yapıda varlığını sürdürmek için kendine özgü bir dış politika tutumu benimsemişlerdir. Sovyetlerin uluslararası arena da süper güç olma isteği ve ABD'nin bu duruma karşı tutumu yarım asır kadar bir süre dünya politikasına hâkim olmuştur. Sovyetler, coğrafi olarak ABD veya deniz kıyısına ve engebeli dağlık arazilere sahip ülkelerin aksine dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı sürekli savunmasız durumda olmuştur. Sovyetlerin sahip olduğu geniş çaplı arazi ve ülkede bulunan iklim şartları; ülke içerisinde uyumu, iletişimi ve ulaşımı oldukça zorlaştırmıştır. Buna ek olarak; Rus halkının farklı dil, din ve etnik yapısındaki çeşitlilik birlik beraberliği sağlama konusunda durumu daha da ağırlaştırmıştır. Tarihi süreç içerisinde Sovyetlerin başka ülkeler tarafından saldırıya uğrayarak, işgal edilmesi Rus liderler üzerinde güvenlik konusunda saldırgan bir tutuma sahip olmalarına sebep olmuştur. Bu durum ülkenin iç meselelerden çok dış sorunlara ağırlık vermesine ve gücün merkezileşmesine yol açmıştır. Nitekim tarih boyunca çok uzak bölgelerini bir arada tutmak için düzenli bir ordu kurmayı ve Rus halkının çoğunluğunun sürekli olarak seferberlik içerisinde bulunmasını sağlamıştır. Coğrafi açıdan dezavantajlı durumda olan Rus toplumunun savunma amacıyla askerileşmesi zamanla gücünün dışarıya doğru yayılmasını mümkün kılmıştır. ABD Başkanı Jimmy Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski bu durumu; son iki yüzyılda Rus topraklarına gerçekleştirilen saldırıların Rusların komşularına karşı yaptığı yayılımcı hareketler yanında gölgede kaldığı şeklinde değerlendirmiştir. (Hook ve Spanier, 2014: s. 28-29).

II. Dünya Savaşı sonrası uluslararası arenada Birleşik Devletler ve Sovyetlerin iki büyük güç olarak ortaya çıkmasını tetikleyen bazı faktörler olmuştur. Savaş öncesi dönemde dünya politikasında söz sahibi ve dengeleyici rolü olan devletler savaşta büyük yara almış; Almanya, Japonya ve İtalya savaş kaybetmiş, Fransa ve İngiltere savaşta galip gelmesine rağmen savaşın bu ülkeler üzerindeki yıkıcılığı o kadar büyük olmuştur ki toparlanmaları 1970'li yılları bulmuştur. Bu durum başta Avrupa ve Asya olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde kuvvet boşluklarının oluşmasına sebep olmuştur. Her ne kadar ABD, II. Dünya Savaşı'nda Avrupa'ya yığmış olduğu askerleri geri çekmese de iki kıtada da Sovyetlerin büyük oranda hâkimiyeti söz konusu olmuştur. Ruslar tarihten aldıkları ders ile Marksist-Leninist düşünceleri harmanlayarak Komünizm fikriyatını tüm dünyaya yaymak için ellerine büyük bir fırsat geçirmişlerdir. Bu doğrultuda ilk olarak

1944-1945 yıllarında Alman işgalini bahane ederek asker yığdıkları Polonya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Romanya ve Macaristan'da komünist rejimlerin oluşması için faaliyetlerde bulunurken Çin'de de komünist Mao Tse-Tung'u destekleyerek komünist bir rejimin hâkim olması için girişimlerde bulunmuştur. Bunun yanında İran, Türkiye ve Yunanistan'a baskı uygulayarak bu ülkeler üzerinde de çeşitli planlar kurgulamış böylelikle Basra Körfezi, Hint Okyanusu ve Doğu Akdeniz'e inmeyi amaçlamıştır (Armaoğlu, 1999: s. 217).

II. Dünya Savaşı'nın sonu gelmeden, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki görüş farklılıkları kendini göstermeye başlamıştır. Yalta Konferansı'nda ve Ağustos ayında yapılan Postdam Konferansı'nda Almanya konusu öncelikli olmakla beraber Avrupa'nın bölünmesi ABD ile Sovyetler arasında büyük krizlere yol açmıştır. Savaş esnasında müttefik olan devletler Soğuk Savaş gerginliği yaşamaya başlamışlardır. ABD, savaşta bitmiş olmasına rağmen 6 ve 9 Ağustos 1945'de Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atom bombası atmıştır. Bunun en büyük sebebi Pearl Harbor saldırısının öcünü almak değil kendi düşünceleri doğrultusunda yayılmacı politikalar sergileyeceği düşünülen Sovyetler Birliğine gözdağı vermek olmuştur. ABD, elinde bulunan nükleer gücün yıkıcılığını tüm dünyaya göstererek bir taraftan Sovyetlerin, Avrupa ve dünyada yayılmasını engellemek diğer taraftan dünya çapında hegemonyasını tesis etmeyi amaçlamıştır (Gözen, 2016: s. 17).

Soğuk Savaşın görünen ve sembolü olarak değerlendirilebilecek olayı Almanya'nın bölünmesi olmuştur. Yalta Konferansı'nda 1945 yılında ABD, Sovyetler Birliği ve Britanya savaş sonrası Almanya'nın durumu hakkında birçok konuda antlaşmaya varmışlardır. Bu doğrultuda ülke Nazilerden ve askerden arındırılacak, kartelleşme engellenecek ve âdemimerkeziyetçi bir yönetim tesis edilmiş olacaktır. Bununla beraber Almanya ve Berlin dört ayrı işgal bölgesine ayrılarak (dördüncü bölge Fransa'nın olacaktı), bölgelerin en yüksek yetkilisi orada bulunan işgalci devletin askeri valisi olacak şekilde düzenlenmiştir. İdari olarak taksim edilmesine rağmen iktisadi olarak bir bütün halinde kalması kararlaştırılmıştır. Fakat Sovyetlerin Postdam Konferansı'nda 10 milyar dolar savaş tazminatı alması kararlaştırılmasına rağmen 1945-1946 yılları arasında Batı bölgelerinden bu savaş tazminatını alamayacağını anlaması ve 1946 sonbaharında İngilizler ile Amerikalıların kendilerine ait olan bölgeleri birleştirme girişiminde bulunduğunu öğrenmesi Sovyetlerde bu ülkelere karşı zaten zayıf olan güven

duygusunu tamamen ortadan kaldırmıştır. İngiliz ve Amerikan ikili bölgesi 1 Ocak 1947’de birleştirilmiş ve 23 Mayıs 1949 yılında kurulan Federal Almanya Cumhuriyeti’nin temelleri atılmıştır. Sovyetlerin kendi bölgesinde uygulamış olduğu politikalardan kaygı duyan Amerika ve Britanya’nın amacı bağımsız bir Batı Almanya devleti kurmak ve Sovyetlerin bu bölgedeki imkânlardan faydalanmasını engellemek olmuştur. Bu bölgenin birleşmesinden sonra Almanya’nın resmi olarak bölünmesi hız kazanmış ve Sovyetler bu manevraya karşılık 7 Ekim 1949’da Demokratik Almanya Cumhuriyeti’ni kurmuştur (Best, vd., 2015: s. 245-247).

ABD, savaştan en avantajlı çıkan devlet olmakla beraber 1929 yılında yaşanan ekonomik buhrandan da sağlam bir şekilde çıkmasını bilmiştir. II. Dünya Savaşı’nda Pearl Harbor hariç Anakarasında herhangi bir saldırıya uğramaması da kendisi için olumlu bir gelişme olmuştur. Savaş sonrası ekonomik sisteme yön vermek için kendi önderliğinde kurulan IMF, Dünya Bankası gibi kurumları da hâkimiyeti altına almıştır. O zamana kadar da nükleer silah tekeline sahip ülke de ABD olmuştur. Bunca olumlu gelişmeye rağmen ABD büyük bir problem ile karşı karşıya kalmıştır. ABD, Avrupa’da ve Asya’da güvenliği tesis etmek suretiyle tüm dünyada hâkimiyet sağlamak ve Sovyetlerin Doğu Avrupa’da bulunan varlığına son vermeyi amaçlamıştır. Nitekim ABD, SSCB’nin uluslararası komünizmi Avrupa başta olmak üzere tüm dünyaya yaymaya çalışmasını engellemek için “çevreleme” (containment) adını verdiği politikayı uygulamaya koymuştur (Tellal, 2013: s. 68).

ABD Başkanı Harry Truman, 12 Mart 1947 yılında Kongre karşısında Yunanistan’daki durumu ayrıntılı bir şekilde anlatarak kendi adını taşıyan Truman doktrininin esaslarından bahsetmiştir. ABD’nin yalnızca özgürlüklerin geliştiği bir dünyada hayatta kalabileceğini söyleyerek sözlerine başlamış ve totaliter rejimler tarafından insanlara zorbalıkla kendi düşüncelerinin kabul ettirilmeye çalışıldığı, bu durumun uluslararası barışı ve neticesinde ABD’nin güvenliğini tehlikeye atacağını dile getirmiştir. Bu doğrultuda özgür insanların kendi kaderlerini kendilerinin tayin etmelerine yardımcı olmanın zorunluluklarına vurguda bulunmuştur. Başkan Truman, Yunanistan ve Türkiye’ye askeri malzeme ve ekonomik yardımda bulunmak üzere Kongre’den 400 milyon Amerikan doları ve bu ülkelerin yeniden yapılanmalarına yardımcı olmak, askeri eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmak üzere Amerikan personelinin bu ülkelere gönderilmesine onay verilmesini istemiştir. Kongre’nin desteğini alan Truman böylelikle

çevreleme politikasını başlatmıştır. Truman doktrininin kabul edilmesi ile Yunanistan'da yaşanan, Kraliyet yanlıları ile komünistler arasındaki mücadele komünistlerin alt edilmesi ile sonuçlanmış bu durum Yunanistan'ın ABD yanında yer almasını sağlamıştır (Hook ve Spanier, 2014: s. 43).

Truman doktrini Yunanistan ve Türkiye'yi kapsayacak ve sadece askeri yardım içerecek şekilde planlanmıştır. Fakat Amerikan nüfuzu, bütün Batı Avrupa'yı etkileyecek şekilde Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından Haziran 1947'de kendi adını taşıdığı Marshall planını açıklamasıyla en üst seviyelere çıkmıştır. Resmiyette "Avrupa Kalkınma Planı" olarak anılan program, bütün Batı Avrupa'yı kapsayacak şekilde 1948'den 1952'ye kadar 14 ülkeye doğrudan yardımlar, hibeler, küçük lokomotif ve traktörler, ilaç ve borç teminatlarını içeren 13 milyar dolarlık Amerikan mali yardımlarını ulaştırmıştır. Yapılan bu büyük yardım ile ABD ve Avrupa arasında güçlü bir transatlantik bağının sürekliliği temin edilmiştir. Bu yardımlardaki en büyük amaç Avrupa'da yükselecek olan sol siyasi partilerin önünü keserek, komünizm ve Sovyet tehlikesine karşı önlem almak olmuştur. Sonuçta yaşanan ekonomik sıkıntılar sol siyasi eğilimlerin güçlenmesine sebep olmuş, bu yardımlar ise, sol fraksiyonlara karşı en iyi panzehir görevi gördüğü düşünülmüştür. ABD'nin düşündüğü en önemli esaslardan birisi de bu yardımları alan ülkelerin ABD'de yapacağı harcamalar doğrultusunda ülkesinin ekonomik kalkınmasına fayda sağlayacağı olmuştur. ABD, Marshall planı ile hem Batı liderliği konumunu kuvvetlendirmiş hem de Amerikan ihraç malları için yeni pazarlar bulmuştur (Best, vd., 2015: s. 254-255).

Bu yardımlar doğrultusunda Sovyetler, saldırı pozisyonundan savunma konumuna geçmiştir. ABD, çevreleme politikasının askeri kanadı olarak Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünü (NATO) kurmuştur. 12 kurucu üyeye sahip örgüt 4 Nisan 1949'da kurulmuştur. İttifak Antlaşması'nın: "*Taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da kendilerinden birine ya da daha fazlasına yöneltilecek silahlı bir saldırının, hepsine yönelmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa, BM Yasası'nın 51'inci Maddesi'nde tanınan bireysel ya da kolektif öz savunma hakkını kullanarak her birinin, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile uyum içinde, silahlı güç kullanımı da dâhil olmak üzere gerekli görülen eylemlerde bulunarak, saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Böylesi herhangi bir saldırı ve bunun sonucu*

olarak alınan bütün önlemler derhal Güvenlik Konseyi'ne bildirilecektir. Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak ve korumak için gerekli önlemleri aldığı zaman, bu önlemlere son verilecektir.” şeklinde olan 5. madde ile NATO askeri bir ittifak özelliği kazanmıştır. NATO iki kutuplu bu sistemde ve sonrasında büyük rol oynamış ve karşı kutba ait olan Varşova Paktı'nın kurulmasının en önemli sebebi olmuştur (Tellal, 2013: s. 70).

ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan Soğuk Savaş'ın tırmanmaya geçtiği dönem Eisenhower'ın Başkanlığa geldiği dönemdir. Başkan Eisenhower ve Dışişleri Bakanı Yardımcısı Dulles NATO'yu güçlendirmek adına Sovyetlere karşı “Topyekûn Karşılık” stratejisini benimsemiştir. Bununla beraber Çin'in BM'ye girişini engellemiş, Güney Kore'yi desteklemek için BM'nin askeri operasyonunda başı çekmiştir. Özellikle Orta Doğu'da Sovyetler Birliğine karşı ülkelerin iç işlerine karışma hakkını kendinde görmüştür. ABD, bu dönemde uluslararası istihbarat servisi olan CIA aracılığı ile U-2 Krizi, nükleer silahlanma yarışı, Berlin Krizi, Küba Krizi, Vietnam Savaşı ve İran'da Başbakan Musaddık'a darbe düzenlenmesi gibi olayları gerçekleştirmiştir (Gözen, 2016: s. 19).

Soğuk Savaş döneminde yaşanan en önemli gelişmelerden birisi de 1962 Küba Krizi olmuştur. Küba Krizi, ABD'nin Türkiye'ye ve Sovyetlerin Küba'ya yerleştirdikleri füzelerden dolayı dünyanın nükleer bir savaş tehdidi ile karşı karşıya kaldığı bir dönem olmuştur. Her iki tarafın füzeleri sökme sözü vermeleri ile ortam sakinleşmiş, telafisi olmayacak bir olayın yaşanması engellenmiştir. Bu doğrultuda “yumuşama” (detant) dönemi başlamış, 20 Haziran 1963'da Kremlin ve Beyaz Saray arasında başkanların her hangi bir olayda direk telefon ile görüşebileceği “kırmızı hat” olarak anılan bir sistem kurulmuştur (Armaoğlu, 1999: s. 312).

ABD, Soğuk Savaşı sadece Sovyetler Birliği ile değil Çin ile de yaşamıştır. Çin'in Kuzey Vietnam'da destek verdiği komünistlerin Güney Vietnam'ı işgal etmesini engellemek için Vietnam'a askeri birliklerini göndermiştir. ABD, ulusal çıkarları doğrultusunda Vietnam'da özgürlüklerin sağlanması için yardım edilmesi gerektiği düşüncesindedir. Başka Eisenhower, o dönemde göz ardı edilecek bir yardımın ilerde maliyetinin daha fazla olacağını dile getirmiştir. John F. Kennedy'de kendinden önceki ABD Başkanları Truman ve Eisenhower gibi düşünmüş; Hanoi'deki komünist liderliğini

Sovyetlerin talimatları doğrultusunda hareket eden bir grup olarak görmüş ve Amerikan çıkarları çerçevesinde Vietnam’da bir komünist yayılmasını engellemek için Güney Vietnam’ı savunmanın küresel çevreleme politikasının gerekliliği olduğunu savunmuştur. Nitekim Vietnam’a asker gönderen ABD, 1960’lı yılların sonlarına doğru Vietnam’da 500.000 asker sayısına ulaşmıştır. Fakat Vietnam’da istediği başarıyı elde edemeyen ABD 60.000 askerini kaybetmiştir. Bu durum hem dünya hem de Amerikan kamuoyunda ABD’nin Vietnam’da neden bulunduğu sorgulanmasına sebep olmuştur. ABD’nin emperyalist bir tutum içerisinde olduğunu düşünen ABD müttefiki ülkelerde bile ABD karşıtlığı baş göstermeye başlamıştır. Vietnam Savaşı ABD içerisinde büyük sıkıntıların yaşanmasına hatta kendi içine kapanık bir siyaset yürütmeye başlamasına sebep olmuştur (Kissinger, 2000; Gözen, 2016: s.19-20).

ABD yaşanan gelişmeler doğrultusunda 1973 yılının Ocak ayında Paris’te yapılan bir ateşkes antlaşması ile Vietnam’dan çekilmek zorunda kalmıştır. Dönemin ABD Başkanı Richard Nixon her ne kadar ABD için “onurlu bir barış” kazandıklarını iddia etmiş olsa da halkın genel kanısı bu yönde olmamıştır. Bundan sonraki süreçte bütün eforunu Sovyetler ve Çin’e yönlendirmek isteyen Nixon halkın güvenini sağlamak zorunda kalmıştır. Fakat ülkede yaşanan Watergate Skandalı¹¹ ile Nixon 1974 yılı Ağustos ayında istifa etmek zorunda kalmıştır. Vietnam geri çekilmesini yönetme görevi Nixon’ın halefi olan Gerald R. Ford’a kalmıştır. ABD’nin yaşadığı Vietnam mağlubiyeti dünya çapında zihinlerde oluşan baş etmesi güç ülke olduğu düşüncesini yıkmıştır (Hook ve Spanier, 2014: s. 102).

ABD Vietnam’da aldığı yenilgi krizini yaşarken 1973-1974 yılında yaşanan petrol krizinden dolayı ekstra ekonomik yük altına girmiştir. Petrol Krizi, 1973 yılında Arap-İsrail Savaşı’nda İsrail’e destek veren ABD ve diğer ülkelere karşı OPEC (Organization for Petroleum Exporting Countries) ülkelerinin petrol fiyatlarını dört kat arttırarak uygulamış oldukları ambargo olmuştur. Bu durum ABD ve diğer Batılı ülkelerin üretimde girdi maliyetlerini arttırarak bu ülkeleri ekonomik sıkıntı içerisine sürüklemiştir. Bu gelişme neticesinde ABD, İsrail’e savaşı sonlandırması konusunda baskı yapmış,

¹¹ 1972 yılında Başkan Nixon’ın Cumhuriyetçi Partisinden bir takım kişilerin, Washington’da bulunan Watergate adındaki bir otel ve iş merkezinde bürosu bulunan Demokrat Partililerin ofislerine telefon dinleme cihazları yerleştirmelerinin ortaya çıkması ve neticesinde Başkan Richard Nixon’ın istifa etmek zorunda kalmasına sebep olan olay.

böylelikle OPEC ülkeleri ile ABD ilişkileri olumlu yönde gelişmiş, Arap ülkeleri ile ticareti hızla ilerlemeye başlamıştır. ABD, kendisi için olumsuz olan bir durumu ürettiği teknoloji ile Arap ülkelere ihraç ederek krizin üstesinden gelmeyi başarmıştır (Gözen, 2016: s. 20).

Yarım asır kadar süren Soğuk Savaş iki kutuplu dünyada kutup liderlerinin sıcak çatışmaya girmeden dolayı yollardan birbirleri ile mücadele ettiği bir dönemi ifade etmektedir. Birbirlerini alt etmek için silahlanma, propaganda, casusluk, karşı casusluk gibi araçlarla hedeflerine ulaşmak için çalışmışlardır. Soğuk Savaş genel itibarıyla ideolojilerin savaşı olarak da değerlendirilmiştir. Soğuk Savaş bitirdiği düşünülen olaylar farklılık göstermektedir. Kimilerine göre Soğuk Savaş'ın sembolü olan Berlin Duvarı'nın ve onunla beraber SSCB yanlısı komünist rejimlerin yıkıldığı 1989 yılı kimilerine göre de SSCB'nin fiilen dağıldığı tarih 26 Aralık 1991 olarak değerlendirilmiştir (Tellal, 2013: s. 73-75).

6.11. Soğuk Savaş Sonrası Dönem ve ABD Politikaları

Francis Fukuyama, Karl Marks'ın iddia ettiği komünist ütopyanın tarihin sonu olacağı iddiasının aksine 1989 yılında kaleme aldığı "The End of History" adlı makalesinde Soğuk Savaş'ın sonu veya tarihin belli döneminin geçişi olmadığı, insanoğlunun yönetiminde Batı Liberal demokrasisini benimseyerek yönetim anlayışında evrenselleştirmiş olduğunu dile getirmiştir (Fukuyama, 2012: s. 425-426).

SSCB'nin 1991 yılında ve öncesinde Doğu Avrupa'daki sosyalist rejimlerin 1989'da teker teker dağılması ile dünya genelinde komünist ve sosyalist devletler büyük bir değişim ve dönüşüm içerisine girmişlerdir. Kuzey Kore dışında dünya üzerinde varlığını sürdüren komünist ülkelerin birçoğu liberalleşme yönünde önemli adımlar atmaya başlamıştır. Batı ile simgeleşen paradigmlar, SSCB'de alternatif olan sosyalizmi yenilgiye uğratmıştır. Sadece devletler arası bir savaş değil değerlerin ve ideolojilerin çarpıştığı Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile bu işten zaferle ayrılan Batı bütün değerlerini ve kurumlarını başta komünist ülkeler olmak üzere bütün dünya ülkelerine empoze etmeye başlamıştır. Batı, sadece ABD hegemonyasına dayalı tek kutuplu bir uluslararası sistem değil, Batının siyasal, ideolojik ve kültürel paradigmları ile kurumlarını tüm dünyaya kabullendirmek amacıyla olmuştur. Bu doğrultuda diğer ülkelerde kapitalist ekonomi ve liberal demokratik bir siyasal yapı tesis etmeye çalıştığı

“yeni dünya düzeni” kavramını ortaya atmıştır. Böylelikle komünist ülkeleri tasfiye edip serbest piyasa ekonomisi modeli getirilerek ekonomide büyük bir değişim ve dönüşüm sağlanmaya çalışılmıştır. Uluslararası sermaye ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, yatırım serbestliğinin sağlanması, özelleştirme faaliyetleri, serbest piyasa mekanizmasının oluşturulması gibi politikaları ülkelerin benimsemesi arzulanmıştır. “Yeni dünya düzeni” kavramı 1991 yılında ilk olarak ABD Başkanı George H. W. Bush tarafından dile getirilmiş, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasi kavramları çerçevesinde ülkelerin siyasi yapılarını tesis etmesi hedeflenmiştir (Erdem ve Özkoç, 2013: s. 195-196).

SSCB’nin 1991 yılında dağılması ile dünya arenasında ABD tek süper güç haline gelmiştir. Bu süreçte Soğuk Savaş’tan sonraki ilk Başkan George H. W. Bush’tan başlayarak dünya arenasında gerekirse zorla daha dönüştürücü, daha yayılcı ve agresif politikalar yürütmeye başlamıştır (Gözen, 2016: s. 23).

ABD, Soğuk Savaş sonrası ayakta kalan tek süper güç olarak uluslararası savaş ve barışı yönlendirebilme yetisine sahip olduğunu göstermek için 1990-1991 Birinci Körfez Savaşı’nda kendisini ön plana çıkarmıştır. Savaş’ın altında yatan bir takım sebepler; başta 1980-1988 yılları arasında İran-Irak Savaşı’ndan kalan sıkıntılara meşruluk kazandırmak ve dış politikada egemenlik arayışına dayanmaktadır. Ayrıca Kuveyt’in küçük ve zayıf bir ülke olmasından dolayı Irak’ın burayı işgal etmesinin göz ardı edileceği düşüncesine sahip olması da savaşın sebepleri arasında değerlendirilmiştir. Fakat en önemli sebeplerden bir tanesi İran-Irak Savaşı’nda ekonomisi iyice zayıflamış ve bütün kaynaklarını tüketmiş Irak’ın, Kuveyt ve Suudi Arabistan başta olmak üzere 80 milyara yakın borcu olması ve savaş boyunca kaybettiği petrol gelirleri ve askeri harcamalarının da 208 milyar doları bulması olmuştur. Buna bağlı olarak halkın zaruri ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntılar yaşamış, birçok hayati fonksiyonunu yerine getiremez hale gelmiştir. Bununla beraber İran-Irak Savaşı sonrası yapılan zafer propagandası halkta karşılık bulmamıştır. Yaşanan ekonomik sıkıntılar neticesinde Irak lideri Saddam Hüseyin 1,5 milyonluk orduyu terhis etmek zorunda kalmış, bu durum da işsizlik oranlarının artmasına ve toplumsal rahatsızlıklara sebep olmuştur. İşte bu yüzden Kuveyt’in işgalinin Irak’ın yaşadığı olumsuzlukları giderebileceği alternatif bir çözüm olarak düşünülmüştür. Irak işgal ile borçlarını ödeyebileceği petrol geliri elde edebilecek, diğer taraftan tehlikeli olabilecek ordusunu başka bir işle meşgul ederek merkezden uzak

tutabileceğini hesap etmiştir. BM Güvenlik Konseyi, almış olduğu Irak'ın ve Kuveyt'in mal varlıklarının dondurulması gibi ambargo seçenekleri uygulanarak Irak'ı Kuveyt işgalinden vazgeçirmeye çalışmış fakat diplomatik girişimlerle başarılı olamamıştır. Irak'ın işgalden vazgeçmemesi üzerine Amerika'nın önderliğinde kurulan çok uluslu bir koalisyon ile adı "Çöl Fırtınası" olan bir harekât başlatılmıştır. Harekâtın başladığı 27 Eylül 1991 tarihinden 43 gün sonra barış antlaşması imzalanmış ve Irak Amerika'nın önderliğindeki koalisyon güçleri tarafından Kuveyt'ten çıkarılmıştır. Ülkenin güneyinde kurulabilecek kökten dinci bir Şii devlet varlığından ötürü Irak'ın devrik lideri Saddam Hüseyin'in devrilmesi uygun bulunmamıştır. Ayrıca koalisyon kuvvetlerinin Irak'ın iç işlerine karışma gibi bir yetkisi olmaması ile beraber Fransa ve Rusya'nın böyle bir durumu desteklemeyeceği değerlendirilmiştir. Bu işgal ile Arap dünyasında hegemonyasını oluşturabileceğini düşünen Saddam Hüseyin büyük bir yenilgiye uğramış ve Kuveyt'in Sabah Kraliyet ailesine teslim edilmesi ile Batı'nın zaferi tescillenmiştir (Best, vd., 2015: s. 525-526).

Burada elde ettiği başarının motivasyonu ile Başkan Bush, uluslararası yaşanan sıkıntıların BM öncülüğünde çözüme kavuşturulabileceğini ortaya koymuştur. ABD, BM'nin siyasi gücü, uluslararası hukuk ve meşruiyet gücünü arkasına alarak ABD ekonomik ve askeri gücü ile yaşanan veya yaşanabilecek uluslararası sorunları çözebileceği inancına sahip olmuştur. Bu doğrultuda gerek Başkan Bush gerekse ondan sonra yönetimi devralanlar uluslararası arenada birçok askeri operasyon gerçekleştirmiştir. ABD, Birinci Körfez Savaşı'ndan sonra Bosna Hersek, Haiti, Kosova ve Afganistan olmak üzere birçok sorunlu bölgeye müdahalede bulunmuştur (Gözen, 2016: s. 23-25).

Başkan Bush, dönemi boyunca komünizmi alt etmiş ve Almanya birleşme sürecini müzakere etmiş, Irak'ın Kuveyt'i işgalini çok taraflı girişimlerle engellemiştir. Bu olaylar kamuoyunda Bush açısından olumlu karşılanmış olmasına rağmen ülkenin içerisinde bulunduğu yüksek işsizlik ve bütçe açığının yaratmış olduğu ekonomik gerileme daha önce adı pek fazla duyulmamış, dış politikadan ziyade iç meselelere odaklanacağı sözünü veren Demokrat Partili Arkansas Valisi Bill Clinton'a ABD başkanlığını getirmiştir. Başkan Bush göreve geldiğinde geçmiş yıllarda Amerikan dış politikasına yol haritası olan temel ilkelere odaklanmıştır. Amerikan halkının her ne kadar gerilimlerden uzak durulması gerektiği anlayışının farkında olmasına rağmen Başkan Clinton, hayata

geçirilen dünya arenasındaki politikalar doğrultusunda yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmelerin ABD'nin menfaatine olduğunun farkına varmıştır. Bu çerçevede dünya siyasetinde aktif bir şekilde rol alınması gerektiği kanısına olmuştur. Bu doğrultuda Clinton, Başkan Bush'un "yeni dünya düzeni" anlayışından yola çıkmış liberal uluslararası sistem stratejisine benzeyen politikalar yürütmüştür. Anlık çıkarlardan ziyade aynı paradigmaları benimseyen yönetimler ve kurumlarla beraber hareket ederek ülkeler arasında güven sağlayıp Soğuk Savaş sonrası dönemde elde etmiş olduğu üstünlüğü muhafaza etmeye çalışmıştır (Hook ve Spanier, 2014: s. 189-190).

Başkan Bill Clinton, kendinden hemen önceki Cumhuriyet Partili Başkanlar Reagan ve Bush'un aksine askeri harcamaları azaltarak vergi politikaları ile kamuya ait olan harcamaların sübvansede edilmesini sağlamıştır. Dünyada yaşanan ekonomik büyümenin olumlu atmosferinin etkisiyle de yaşanan Monika Lewinsky skandalına rağmen Başkan Clinton Amerikan halkı tarafından desteklenmiş ve 2001 yılına kadar başkanlığı sürdürmüştür. Clinton'ın dış politikaları sadece Amerikan halkı tarafından değil diğer ülkeler tarafından da desteklenmiştir. Bunun en önemli sebebi, ABD'nin uluslararası sorunları ve krizleri başta müttefik devletler olmak üzere diğer devletlerle beraber hareket ederek çözme yoluna gitmesi olmuştur. Buna ek olarak sorunlara BM gibi örgütler vasıtasıyla uluslararası hukuka uygun bir şekilde çözümler üretilmesi ile yapılacak eylemlere meşruiyet kazanılması hedeflenmiş ve ABD hegemonyasının uluslararası toplum tarafından meşru görülmesini sağlamıştır (Erdem ve Özkoç, 2013: s. 198).

Clinton döneminde muhalefette olan Yeni Muhafazakârlar 1990'larda dış politikada giderek etkilerini arttırmışlardır. Genellikle askeri güç kullanmak suretiyle sert güç uygulamalarının gerekliliğinden söz eden bu topluluk Yahudi lobisinin mensupları olmakla beraber silah ve petrol lobisini de ellerinde tutmuşlardır. Yeni Muhafazakârlar Clinton döneminde çok fazla bir varlık gösterememelerine rağmen 2000 yılı ABD başkanlık seçiminde Cumhuriyetçi Başkan aday George W. Bush'u yani 1990-1991 Birinci Körfez Savaşı'nı yönetmiş olan Başkan Bush'un oğlunu desteklemişlerdir. Demokratların adayı Al Gore ile oğul Bush arasında gerçekleşen seçimlerin berabere kalmasından dolayı seçim sonuçlarının Yeni Muhafazakâr yargıçların ağırlıkta olduğu iddia edilen Amerikan Yüksek Mahkemesine gitmesi neticesinde Bush lehine karar verilmiş ve oğul Bush ABD Başkanı olarak ilan edilmiştir. ABD'nin ekonomik ve sosyal

sorunları doğrultusunda iç meselelere ağırlık vermeyi planlayan Başkan Bush, 11 Eylül 2001 yılında New York'ta bulunan ikiz kuleler ticaret merkezi ve Savunma Bakanlığı Pentagon'a yapılan yıkıcı saldırılar neticesinde radikal kararlar alarak iç ve dış politikasını tamamıyla değiştirmiştir (Gözen, 2016: s. 26).

Başkan Bush bu saldırıları ülkesine yapılmış bir savaş nedeni olarak değerlendirmiş, sadece bu saldırıların destekçilerine karşı değil teröre karşı genel anlamda savaş açmak için ant içmiştir. Kongre'de yaptığı 20 Eylül 2001 tarihli konuşmasında Başkan Bush, *“Her bölgedeki devletin şimdi vermesi gereken bir karar var. Ya bizimle birliktesiniz ya da teröristlerle”* şeklinde bütün dünyaya bütün kararlılığı ile mesajını iletmıştır. Bu konuşma ile Bush, dünyanın birçok yerinde terörle mücadele konusunda nasıl bir yol haritası izleyeceğini de deklare etmiştir (Hook ve Spanier, 2014: s. 279).

Bu gelişmeler doğrultusunda hali hazırda Bush yönetimini destekleyen Yeni Muhafazakârlar (Neo-Conservatives) yönetim kademelerine getirilerek yeni dünya düzenine karşı duran ve “haydut devlet” olarak tasvir edilen içlerinde Müslüman devletlerinde bulunduğu ülkelerin radikal bir şekilde rejimlerinin dönüştürülmesi ve yeni dünya düzenine uyumlu hale getirilmeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunu gerçekleştirirken Clinton yönetiminin yaptığı gibi uluslararası bir meşruiyete sahip olmak zorunda da kalmamışlardır. Bu doğrultuda 11 Eylül saldırılarının sorumlusu olarak görülen El-kaide terör örgütünün destekçisi olarak nitelendirilen Afganistan işgali ile başlayan süreç 2003 yılının Mart ayında Irak'ın işgali ile devam etmiştir (Erdem ve Özkoç, 2013: s. 199).

ABD elinde bulunan güç ile uluslararası sistemde imparatorluğunu sağlamlaştırmak istemiştir. Bush ve Yeni Muhafazakâr grup demokrasi, insan hakları, özgürlüklerin ve serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaşması gerektiğini deklare etmişlerdir. Fakat söylemleri ve eylemleri tamamıyla farklı bir şekilde gelişmiştir. Nitekim diyalog ve diplomasi ile uluslararası hukuka uygun bir şekilde işleyişten ziyade dış politikada daha çok saldırgan ve keyfi uygulamalar ile hareket etmişlerdir. Bu durumun en güzel örneği Irak'ta görülmüştür. Irak'ı altı aydan kısa bir sürede yeniden değişim ve dönüşüm hareketleri ile yapılandıracağını düşünen ABD, büyük bir direnişle karşılaşmıştır. Öyle ki 2007 yılına gelindiğinde takriben 4000 ABD askerini hayatını

kaybetmiştir. Irak tarafında ise durum çok vahim olmuştur. Kimi kaynaklar 2003 saldırıların başladığı tarihten 2007 yılına kadar 1,2 milyon insanın kimi tahminler ise 20.000-30.000'den 600.000'e kadar insanın hayatını kaybettiğini dile getirmiştir. Bununla beraber Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 2 milyon Iraklının ya ülke içinde ya da ülke dışında komşu ülkelere göç ettiğini rapor etmiştir (Best, vd., 2015: s. 567).

ABD'nin karşılaştığı bu direniş ABD açısından büyük maliyetlere yol açmıştır. Öncelikle ABD, uluslararası toplum nezdinde Soğuk Savaş sonrası elde etmiş olduğu prestiji ve sempatiyi kaybetmiştir. Bu mücadele içerisinde büyük ekonomik ve beşeri kayıplar yaşamış bunun sonucunda 2008 yılına gelindiğinde mali ve ekonomik sıkıntıya girmiş ve tüm dünyanın etkilenmesine sebep olmuştur. Son olarak ülkelerde düzeni sağlayacağı iddiasıyla müdahalede bulunana ABD Ortadoğu bölgesindeki birçok ülkede istikrarsızlığın artmasına yol açmıştır. Yaşanan bu olumsuzluklar karşısında Amerika'da Başkan Bush'a karşı muhalif söylemler artmaya başlamıştır. En önemlilerinden birisi *Baker-Hamilton Raporu* olmuştur. Bu rapora göre; ABD Irak'ta büyük kayıplara uğramıştı ve bunun sonlandırılması gerektiği tavsiye edilmiştir. Bu öneriyi önemseyen Bush bu doğrultuda Irak'tan çekilme kararı almış ve Türkiye'nin de desteğini alarak Irak'ın toprak bütünlüğü muhafaza edilmek suretiyle 5 Ekim 2007'de yapılan antlaşma ile başta PKK olmak üzere bütün terör örgütleri ile mücadele kararı alınmıştır. Bu süreç yeterli zamana ve güce sahip olmayan Bush tarafından değil Başkan Barrack Hüseyin Obama tarafından işletilmiştir (Gözen, 2016: s. 28).

Başkan Obama, selefi Bush'un 2011 yılı sonuna doğru Irak'tan çekilme takvimine uymakta kararlı olmuştur. ABD 2003 yılı Mart ayında başlattığı Irak işgalinde dokuz yılda bir milyondan fazla asker bulundurmuş, 4500 askerini kaybetmiş ve 32.000'den fazla askeride yaralanmıştır. Bu işgal girişimi ABD'ye 800 milyar Amerikan dolarına mal olmuştur. Başkan Obama 21 Ekim'de askerlerinin sene sonuna kadar ülkede olacağını dile getirerek dokuz yıllık savaşa son vermiştir (Hook ve Spanier, 2014: s. 339).

ABD'yi büyük bir ekonomik krize sürükleyen Bush yönetiminden sonra Obama, dış politikada yeni bir yol haritası izlemiştir. Selefi Bush'un aksine militarist politikalardan ziyade daha uzlaşmacı, uluslararası hukuk kuralları ve örgütleri aracılığıyla diğer uluslarla beraber ortak çıkarlar doğrultusunda hareket edileceğini deklare etmiştir.

Bu doğrultuda yalnızca müttefiklerle değil düşman olarak algılanan rakiplerle de sorunların öncelikli olarak askeri değil müzakere yöntemiyle çözüleceğini dile getirmiştir. Obama, kendi döneminde o zamana kadar olandan daha fazla diplomasi ve katılıma önem verilmesi gerektiği, ittifaklarının yeniden inşa edilmesi, uzun vadede daha güvenli bir yapı oluşturmak adına uluslararası arenada ilişkilerini onarmanın yollarına bakılacağı konusuna vurguda bulunmuştur. Bu doğrultuda Obama, askeri güç unsurlarından çok yumuşak güç kullanımının teşvik edileceği üzerinde önemle durmuştur. Bush'un pahalı terör savaşının ve Bush doktrininin maliyetinin sürdürülemezlikten kaynaklı Obama'nın dünya çapında yapıcı söylem ve eylemleri, iç ve dış politikada daha dengeli politikalar yürütüleceği Amerikan halkı arasında karşılık bulmuştur (Gerges, 2013: s. 302-303).

Bu doğrultuda Obama dış politikada selefi Bush'tan kalan olumsuz havayı ortadan kaldırmak için çabalamıştır. Bu çerçevede adımlar atmış, Bush'un yapmış olduğu tek taraflı dış politikadan ziyade uluslararası aktörlerle çok taraflı iş birliğine yönelmiştir. AB, Çin, Rusya Federasyonu gibi büyük güçlerle önceden yaşanan güven sorunları diyalogun artırılması ile aşılmaya çalışılmış ve bölgesel düzeyde barış girişimlerinde bulunulmuştur. Başkan Obama ayrıca El-Kaide terör örgütü lideri Usame Bin Ladin'i öldürerek akıllara kazınmış olan terör tehdidi algısını ortadan kaldırmış ve büyük bir prestije sahip olmuştur. Bunun yanında İslam dünyası ile ilişkilerini geliştirmiş, İslam dünyasındaki olumsuz imajını ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Başkan Obama her ne kadar iyimser bir tavır ile bir takım sorunları çözmüş olsa da küresel çapta yaşanan ekonomik ve mali krizin aşılmasında, "İki Devletli Filistin" formülünü İsrail'in itirazlarından ötürü uygulama noktasında ve İran ile ortak bir payda da buluşma konusunda başarılı bir performans sergileyememiştir. Ayrıca Afganistan'da yaşanan güven problemi aşılamamış söylenenin aksine barış ve istikrar getirilememiştir. İlave olarak 2011 yılında Ortadoğu coğrafyasında yaşanan Arap Baharı gelişmelerinde bölgesel istikrar ve statükodan yana değil değişim ve dönüşümden yana bir tavır takınmış diktatör liderlerin ülkelerin yönetiminden ayrılması için çalışmıştır. Fakat Irak'ta olduğu gibi açık bir şekilde müdahaleden ziyade daha geri planda bir politika yürütmeyi tercih etmiştir (Gözen, 2016: s. 28-29; Gerges, 2013: s. 304-306).

Başkan Obama'dan sonra gelen Cumhuriyetçi Başkan Donald Trump, uluslararası alanda hegemonyasını korumak için daha saldırgan, kural ve kaide tanımayan,

uluslararası kamuoyunun hassasiyetlerini önemsemeyen, müttefiklerinin menfaatlerini göz ardı eden, kendi çıkarları ve kazançları doğrultusunda hareket eden bir yönetim anlayışı sergilemiştir (Kardaş, 2018).

Ayrıca Cumhuriyetçi Parti Başkan adayı Donald Trump daha seçilmeden önce yapılmış olan bütün serbest ticaret antlaşmalarına mesafeli olduğunu dile getirmiştir. Donald Trump, 20 Ocak 2017’de göreve başlamış ve söylemlerine aynı şekilde devam etmiştir. Başkan Trump, yapmış olduğu eylemler ve söylemleri ile gerginliğe neden olacak kutuplaştırıcı politikalar yürütmüştür. ABD’nin ticari açıdan korumacı bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini dile getiren Trump, küreselleşme, sermaye hareketliliği ve özellikle göçmenlere karşı katı bir tutum içerisinde olduğunu her fırsatta beyan etmiştir. Başkan Obama dış politika eksenini Uzakdoğu’ya kaydırmış ABD açısından en büyük siyasi ve ekonomik tehdidin Çin olduğunu işaret etmiştir (Demir, vd., 2017: s. 127).

Halen ABD başkanlığı görevini yürüten Cumhuriyetçi Parti’den Başkan Donald Trump’ın 20 Kasım 2020 tarihinde yapılacak olan ABD Başkanlığına aday olarak gösterileceği söylenmiştir (BBC, 2020).

7. ABD’NİN STRATEJİK KÜLTÜRÜNÜN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİ BELGELERİ ÜZERİNDEN ANALİZİ

Tez çalışmasının bu bölümüne kadar oluşturulan kavramsal ve kuramsal çerçeve doğrultusunda ABD’nin 1987 yılından bu yana yayımlamış olduğu on yedi adet ulusal güvenlik strateji belgesinin nitel analizi aşağıda derinlemesine yapılmıştır.

Yıllara göre diyakronik bir şekilde analiz edilen belgeler bölümler halinde değerlendirilmiş bu çerçevede; belgeler doğrultusunda fikirler, söylemler ve temel inanışlar ortaya koyulmuş, semboller ve söylemsel arka plan vurgulanmış, belgelerde tanımlanan somut çıkarılara yer verilmiştir. Aynı şekilde belgelerin yayımlandıkları dönemlerde iç ve dış faktörler tespit edilerek ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinin nitel analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışma içerisinde ABD stratejik kültürünü tanımlayabilmek adına bir analiz çerçevesi oluşturulmuş, ABD stratejik kültürü irdelenmiştir. ABD ulusal güvenlik stratejilerini değerlendirmek için oluşturulan prizma çerçevesinde bir takım parametreler değerlendirme indeksi olarak kullanılmıştır. Bu parametrelerin kavramsal içerikleri aşağıdaki gibidir:

a. Fikirler, söylemler ve temel inanışlar: Snyder (1977: s. 8) stratejik kültürü;

“Stratejik kültür, ulusal bir stratejik topluluk üyelerinin öğretim veya taklit yoluyla edindikleri fikirler, koşullandırılmış duygusal tepkiler ve alışılmış davranış kalıplarının toplamı olarak tanımlanabilir” şeklinde ifade etmiştir.

Bu doğrultuda nesilden nesile aktarılan fikirler, düşünceler ve temel inanışların stratejik kültür üzerinde büyük öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Johnson ve Larsen (2006: 3) stratejik kültürü;

“Ortak deneyimlerden ve kabul edilen anlatılardan (hem sözlü hem de yazılı) türetilmiş, kolektif kimliği ve diğer gruplarla ilişkileri şekillendiren ve güvenliğe ulaşma hedeflerinde uygun amaçları ve araçları belirleyen, paylaşılmış inançlar, varsayımlar ve davranış biçimlerinden oluşur.” şeklinde tanımlamaktadır.

Çalışma içerisinde UGSB’ler incelenirken belgelerin yayımlandığı dönemler arasındaki benzerlikler, farklılar ve niyetleri ortaya koyan fikirler, düşünceler ve temel inanışların ABD stratejik kültürü ile alakalı tespitlerde bulunabilmede yol gösterici nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

b. Söylemsel arka plan ve Semboller: Ulusal güvenlik stratejisinde yer alan mitler, sloganlar ve söylemsel arka plan nitel analizin temel taşlarından birisi olarak

kullanılmıştır. Bu parametreler sahip olunan fikriyatın niyetini ortaya koymada büyük önem arz etmektedir. Ayrıca nesiller boyunca süregelen değerlerin aktarılmasında yol gösterici özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber tarihin seyrini değiştiren semboller, içerisinde bulunulan dönemin ehemmiyetini ortaya koymakla beraber geçmişle bir bağ kurulmasında referans noktası niteliğindedir.

c. Somut çıkarlar: Ulusal güvenlik stratejilerinde ulaşılması arzulanan hedefler, elde edilecek olan maddi unsurlar, öncelikler kısacası somut çıkarların araştırıldığı alanı ifade etmektedir.

d. Dış faktörler: Ulusal güvenlik stratejilerine yön veren dış politik koşulların ve uluslararası düzenin irdelendiği bölümde; yaşanan gelişmeler, süreci etkileyen aktörler ve uluslararası sistemin niteliği değerlendirilmektedir. Belirlenen stratejinin uygulanması noktasında hayati derecede öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

e. İç faktörler: Ulusal güvenlik stratejisinin yayımlandığı dönemde süreci etkileyen aktörlere yer verilmiştir. Bu doğrultuda görevde bulunan liderler, iç siyasi yapı, halk ve yaşanan gelişmeler belge doğrultusunda irdelenmiştir.

ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1986 yılında yürürlüğe giren Goldwater-Nichols Savunma Bakanlığı Yeniden Düzenleme Yasası (Kamu Hukuku 99-433) bölüm 603'de yayımlanması zorunlu tutulmuş bir rapordur. UGS'si, 1987'den beri yayımlanmaktadır fakat raporlar bazı zamanlarda geç iletilmekte veya iletilmediği dönemler olmaktadır. UGS, yürütme organının ulusal güvenlik vizyonunu yürütme organına iletmek üzere Kongreye göndermiş olduğu rapordur. UGS, ülkenin ulusal güvenlik hedefleri doğrultusunda sahip olunan güç unsurlarının ne şekilde kullanılması gerektiği konusunda gündem oluşturur. Hazırlanan UGS, ABD'nin uluslararası platformda çıkarları, taahhütleri, hedefleri ve gerek iç gerek dış politikalarının yanı sıra tehditlere karşı uygulanacak caydırıcılık ve savunma potansiyelini ortaya koymakla yükümlüdür (www.history.defense.gov).

UGS'ler Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanmaktadır. Konseye, ABD Başkanı başkanlık etmektedir. Başkanın Yürütme Ofisine bağlı hizmet veren Konsey; Başkan Yardımcısı, Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Hazine Bakanı'ndan oluşmaktadır (www.whitehouse.gov).

7.1. ABD'nin 1987 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy of The United States” (Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan'ın *“Özgürlük, Barış ve Refah... Amerika bununla ilgili... kendimiz, dostlarımız ve dünyanın dört bir yanında demokrasi adına mücadele eden insanlar için.”* sözüyle başlamaktadır. Belge Haziran 1987'de yayımlanmıştır.

1987 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 41 sayfa, altı ana bölümden oluşmaktadır (Reagan, 1987). Ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Amerikan Bakış Açısı
- II. ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Esasları
- III. ABD Dış Politikası
- IV. ABD Savunma Politikası
- V. Stratejinin Uygulanması
- VI. 1990'lara Doğru Bakış

Belgenin *“Amerikan Bakış Açısı”* başlıklı ilk bölümünde yapıcı ve olumlu söylemlerde bulunmaktadır. ABD'nin, sürekli değişen ve karmaşık dünyada politikaları ve performansları ile dünyaya liderlik ettiği, bu doğrultuda özgürlük, barış, refah, demokratik yönetim sistemleri tesis etmek ve bunları sağlamaya çalışanlara destek vermeyi ilke edindiğini beyan etmektedir. ABD *“Ulusal Güvenlik Stratejisi”* Esasları adlı ikinci bölümde özellikle II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD'nin SSCB ve komünizm tehlikesi ile karşı karşıya kaldığı ve bu sorunla mücadele etmenin gerekliliği ve yöntemlerinden bahsederken, ABD'nin çıkarlarını ve çıkarlarına karşı gelebilecek tehditleri tanımlamakta ve çözüm önerileri sunmaktadır.

Üçüncü bölümde ABD dış politikası ele alınmış, temel amaçların sürekliliği, dış politika unsurları, uluslararası ekonomi politikaları, ulusal gücün siyasi ve bilgi unsurları, bölgesel politikalar hakkında değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda dış politikada ulusal çıkarlarını korumak ve demokrasiyi desteklemek adına sahip olduğu enstrümanlara vurgu yapılmıştır. Bu unsurlara tek tek yer verilmiş hepsinin önemine ayrı başlıklar altında değinilmiştir. Buna paralel dış politika başlığı altında uluslararası ekonomi politikalarına yer verilmiş, güçlü büyüme ve piyasa odaklı politikalar uygulanacağı beyan edilmiştir. Aynı şekilde ABD'nin gerek yurtiçi gerekse yurtdışında

ekonomik büyümei teşvik eden pazar odaklı politikalar yürüteceğı görölmekte ve sık sık özel girişimlere güven duyduğunu ve bireysel refahı en üst seviyelere çıkaracak ekonomi politikalarını desteklemeyi ve teşvik etmeyi amaçladığını deklare etmektedir. ABD 1987 UGSB'sinin yine dış politikayı ele aldığı bölümde ulusal gücün siyasi ve bilgi unsurları hakkında değerdendirmede bulunmaktadır. Bu açıdan siyasi alanda ABD'nin ulusal güvenliğine karşı bir meydan okuma olduğu değerdendirmesine vurgu yapılmaktadır. Bu durum fikir mücadelesi ile başa çıkılması ve dünya demokrasilerinin siyasi alt yapısını desteklemeye yardımcı olmak şeklinde tanımlanmıştır. Burada en büyük engel SSCB ve ona bağılı ölkeler olmak üzere yaymak istedikleri düşünceye işaret edilmiştir. Bu mücadelede kullanılan kamu ve özel sektör unsurlarına yer verilmiş, üzerlerine düşen ve yapılması gerekenler tek tek anlatılmıştır.

Belli konu başlıkları altında hazırlanan ABD 1987 UGSB'sinde “*Birleşik Devletlerin Dış Politikası*” adlı bölümün bölgesel politikalar kısmında Dünya'nın Batı Yarımküre, Batı Avrupa, Doğu Asya ve Pasifik, Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Güney Asya ve son olarak Afrika olarak bölgelere ayrıldığı ve bölgeler halinde değerdendirildiğı görölmektedir. ABD'nin ulusal güvenliğini referans alarak bölgelerde uygulamış olduğu dış politikalara ve bölge hakkında geniş çaplı değerdendirmelere yer verilmektedir. Her bölgenin değerdendirmesi sonunda bölgeye yönelik bir mesaj da iletilmektedir.

ABD 1987 tarihli UGSB'sinin “*Birleşik Devletler Savunma Politikası*” başlıklı dördüncü bölümünde giriş olarak ABD'nin savunma politikalarına yönelik açıklamalarda bulunmaktadır. Bu doğrultuda hedefler ve tehditler göz önüne alınarak hareket edilmesi ve her türlü duruma karşı eğitimli, örgütlenmiş ve askeri güçler ile hazırlıklı olunması gerektiğı vurgulanmıştır. Ayrıca bu güçlerin iyi bir şekilde, plan, doktrin ve komuta ilişkileri ile desteklenmesi gerektiğı dile getirilmiştir. Bu unsurlarla beraber ittifak ilişkilerine önem verildiğı ve dünyanın her yerinde kara, hava ve deniz unsurları ile bulunulması gerekliliğine atıfta bulunmaktadır. Aynı zamanda rakip olarak görölen Sovyetler ile rekabet stratejileri izlenilmesi ve karşılıklı üstünlüğün elde edilmesi dile getirilmektedir. Bu doğrultuda nükleer caydırıcılığın¹² olası bir askeri unsur olarak

¹² Soğuk Savaş döneminde yıkıcı etkiye sahip nükleer silahların karşılıklı olarak kullanılması durumunda her iki tarafında yok olma tehdidi ile sonuçlanabileceğı üzerine kurulu askeri bir strateji.

kalması fakat konvansiyonel askeri unsurlara nazaran daha düşük maliyetli bir alternatif olarak görülmesine önem verilmektedir. Son olarak ABD elinde bulunan stratejik gücü, kendisi ve müttefikleri için en etkili şekilde kullanmalı, sahip olduğu insan gücü ve endüstriyel kaynakları artırma ve değerlendirebilme kabiliyetini geliştirmeye devam etmeli şeklinde bir mesaj vermektedir.

ABD, dış politikada kendi gücünün ve Sovyetlerin zayıflıklarından yararlandığını bildirmektedir. Bu doğrultuda çeşitli motivasyonlara atıfta bulunmakta ve açıklamalar getirmektedir. Teknoloji, ittifaklar, bireysel özgürlükler ve rekabetçi stratejiler gibi unsurları karşılıklı olarak değerlendirmekte, bilfiil psikolojik savaş uygulamaktadır.

Belgenin, “*Stratejinin Uygulanması*” başlıklı beşinci bölümünde kaynak eksikliklerinin strateji hedeflerine etkili bir şekilde ulaşmada büyük bir engel teşkil ettiğine vurguda bulunarak, ABD’nin önceki bölümlerde değerlendirilen Ulusal Güvenlik Stratejisini uygulama kabiliyetlerini tartışmaktadır. Bu doğrultuda dış politika kapasitelerinden bahsederek; ABD’nin ulusal güvenliğini korumak, çıkarlarını gözetmek, sahip olduğu değerleri ve ilkeleri dünya çapında iletmek için dış yardım ve diğer dış operasyon programlarından bahsetmektedir. Etkili bir ulusal güvenlik stratejisinin başarılı bir şekilde yönetilebilmesi için yeterli kaynakların tedarik edilmesi gerektiğine önem atfetmektedir. Bu doğrultuda savunma stratejilerine yönelik derinlemesine bir değerlendirmede bulunmaktadır.

ABD 1987 UGSB’sinin son bölümü olan “*1990’lara Doğru Bakış*” başlığı altında Başkan Ronald Reagan, ABD Başkanı seçildiği ilk günden belgenin hazırlandığı tarihe kadar olan süreç ile alakalı genel bir değerlendirmede bulunmakta, gelecek yıllarda yapılması gerekenler hakkında mesajlar vermektedir.

1987 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

ABD 1987 UGSB’si fikirler, düşünceler ve temel inanışlar çerçevesinde irdelendiğinde kapak sayfasında özgürlük, barış ve refah üzerine verilen mesajın büyük bir önem arz ettiği anlaşılmaktadır. Buradan yola çıkarak Amerika, dış ve savunma politikalarının temel unsurlarını netleştirerek dünya arenasında daha yapıcı ve olumlu politikalar güdeceğini beyan etmektedir (Reagan, 1987: s.1).

ABD, dünyada liderlik rolüne sahip olduğunu bildirmekte ve liderlik rolüne rehberlik eden amaçlarından bahsetmektedir. Bu hedefler ABD 1987 UGSB'sinde şu şekilde yer almaktadır:

- a. Dünya çapında özgürlük, barış hedeflerine bağlılık ve refah,
- b. Dünya genelinde bulunan ittifak ortaklarımızla güçlü ve yakın ilişkiler,
- c. Kendi kaderini tayin etme, özgürlük ve makul bir yaşam ve gelişme standardı için mücadele edenlere aktif yardım,
- d. Sovyetler Birliği hakkında realist düşüncelere sahip olma, totaliterlik ve demokrasi arasındaki önemli ayrımı açıklığa kavuşturma arzusu,
- e. Savaşı önlemek ve dünyayı daha huzurlu bir yer haline getirmek, istikrarsızlığa yol açacak gereksiz gerginlikleri engellemek için Sovyet liderleriyle birlikte çalışmanın uygun yollarını aramak (Reagan, 1987: s.1).

Bu hedefler doğrultusunda ABD'nin hazırlamış olduğu ulusal güvenlik stratejisinin sağlam temeller üzerine kurulu ve istenilen başarıya ulaşmada yol haritası niteliğinde olduğu dile getirilmektedir. Bu çerçevede Batı demokrasilerinin yeniden canlandığı, dünya çapında ulusların demokratik fikirler ve serbest piyasa ekonomisine yöneldiği vurgulanmaktadır. Bu süreçte ABD, demokratik yaşam tarzının faydalarının farkına varıp kendilerine bu istikamette yol çizen ulusları teşvik edeceğini beyan etmektedir. Amerika, sağlam temeller üzerine kurulu stratejilerini uygulamada yalnız başına değil, kendileri gibi düşünen ve aynı hedefler doğrultusunda mücadele eden uluslar ile ortak hareket ettiğini özellikle vurgulamaktadır (Reagan, 1987: s.1).

ABD, insan hakları, ileri teknoloji, yüksek yaşam standardı ve küresel ekonomide yaşanan gelişmeler doğrultusunda insanlık üzerinde yaratacağı muazzam etkiye atıfta bulunarak, dünya genelinde yaşanan demokratik ve totaliter rejimler arasında yaşanan tarihi mücadelenin doğru tarafında olduğunu dile getirmektedir (Reagan, 1987: s.1).

Ayrıca ABD, 1987 ulusal güvenlik strateji belgesini yönetim, kongre ve Amerika halkının gayretlerine dayandırarak, meşruiyet kazandırdığı görülmektedir (Reagan, 1987: s.1).

1987 UGSB'si, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ABD'nin, savaşta harap olmuş ülkeler ile ittifak yapma, Sovyetler Birliğine özgü totaliter yönetimlerin ve komünizmin yayılmasını engelleme gibi bir takım sorunlarla başa çıkmak zorunda kaldığını belirtmektedir. ABD tehdit olarak tanımladığı Sovyetlerin, bu yayılmacı tavrına karşı

dünya barışı için “çevreleme politikası” ile yanıt verdiğini beyan etmiştir. Bu planın uygulanması sürecinde stratejik olarak üç unsur ele alınmıştır; İlk olarak Sovyet askeri genişlemesini caydırmak ve kontrol altına almak adına gerekli olan çok geniş çaplı askeri unsurların ABD tarihinde ilk defa Batı Avrupa ve Doğu Asya’daki müttefik ülkelerin sınırları içerisinde konuşlandırılması olarak belirtilmektedir. İkinci olarak Japonya ve Batı Avrupa’ya yönelik geri kazanım programı kapsamında ABD uluslararası ekonomi politikası ve son olarak kendi kaderini tayin hakkı, demokrasiye doğru evrim, dekolonizasyon gibi paradigmlar doğrultusunda hem ekonomik hem güvenlik desteğini içeren Üçüncü Dünya’ya yönelik politikalar. Bu politikalar uygulanmaya çalışılırken Üçüncü Dünya ülkelerinin istikrarsızlığından faydalanmaya çalışarak Sovyet tarzı Marksist-Leninist yönetimler tesis etmeye çalışan Sovyetler ile mücadele edildiği ve II. Dünya Savaşı sonrası geçen otuz yılda bu stratejilerin sonucu olarak büyük başarılarla imza atıldığı vurgulanmaktadır. Fakat 1970’lerde sona eren savaş sonrası dönem de ekonomik ve askeri üstünlüklerin kaybedilmesi ve eşitlenmesi üzerine yeni stratejiler geliştirilmesi gerektiği irdelenmektedir. Belgenin hazırlandığı dönemde Ulusal Güvenlik Stratejisinin ABD hedeflerini anlama ve Sovyetler Birliği ile ilişkilerde realist bir yaklaşım sergileme bununla beraber ulusal güvenlik stratejisinin ABD çıkarları ve güvenliğine yönelik oluşabilecek tehditler doğrultusunda daha sağlam bir temele dayandırılması belirtilmiştir. (Reagan, 1987: s. 3-4).

ABD, güvenliği ve çıkarları doğrultusunda en önemli tehdit olarak Marksist-Leninist ideoloji ile motive olan Sovyetlerin uluslararası sistemi değiştirmeyi ve Sovyet küresel hegemonyasını kurmaya çalıştığı bir meydan okumayı algılamaktadır (Reagan, 1987: s. 6). Bu doğrultuda; ABD, Sovyetlerin yayılmacı politikalar sürdürmek için merkezi totaliter bir sistem kurduğunu ve bu sistemi uluslararası hedeflerini gerçekleştirmek için harekete geçirdiğini düşünmektedir. ABD, uluslararası arenada Sovyetlerin, “ulusal kurtuluş” savaşları yürüten, bölgesel istikrarsızlıkları teşvik eden ve bu durumdan faydalanan, silah, insan gücü ve eğitim ile uluslararası terörist gruplara, Afganistan’da yasadışı mücadele yürüten kitlelere yardımda bulunduklarını vurgulamaktadır. ABD, Sovyetlerin direkt olmasa da dolaylı yollardan Küba, Kuzey Kore, Nikaragua, Suriye ve Libya gibi radikal hükümetler aracılığı ile nihai hedefi ABD, Batı Avrupa, Japonya ve diğer ılımlı Batı yanlısı hükümetler olan terörist faaliyetler içerisinde yer alan devrimci güçlere muazzam para, silah ve danışmanlık sağladığını kesin

bir dille belirtmektedir (Reagan, 1987: s.6). Ayrıca Sovyetlerin, Batı üretim teknolojileri bilgilerine sağlanan erişim sayesinde Sovyet savunma tesislerinin olması gerekenden daha kısa bir süre zarfı içerisinde gelişmiş silahlar üretebildiğini vurgulamaktadır. Bunlara ek olarak muazzam bir propaganda yeteneği ile Sovyet ideolojini dünyaya pompalamaya çalıştığını belirtmektedir (Reagan, 1987: s.7).

Sovyet tehdidi ile mücadele ederken, ABD çıkarlarına ciddi zararlar verebilecek diğer uluslararası tehdit unsurlarının ve sorunlarının ihmal edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda; dünyadaki ekonomik istikrarsızlıklar, küresel nüfus patlaması buna bağlı olarak gıda, su ve yoksulluk sorunları, nükleer silahlardaki artış, uyuşturucu kaçakçılığı ve insan hakları ihlalleri gibi istikrarsızlaştırıcı tehdit ve sorunlarla mücadele edilmesi gerektiğini deklare etmektedir. Bunların yanında ABD, uluslararası terörizme ayrı bir önem atfetmektedir ve bu yüzyılın en önemli meselelerden biri olacağının altını çizerek belirtmektedir. ABD 1987 UGSB'si terörizm ile etkili bir şekilde mücadele etmenin ABD'nin başlıca ulusal güvenlik hedefi olduğunu bildirmektedir (Reagan, 1987: s. 7).

ABD dış politikasını, demokratik yaşam tarzı tarafından desteklenen ulusal güvenlik stratejisinin itici gücü olarak görmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde demokrasilerde ekonomik canlılığın yaşandığı ve verimliliği artırdığı vurgulanmaktadır. ABD, Ulaşılmak istenen dünyanın, demokrasilerin gelişmesi ve yayılması ile gerçekleşebileceğini değerlendirmekte ve bu doğrultuda savaş sonrası Batı Avrupa ve Asya'ya yapılan yardımlar gibi desteklere devam edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Siyasi istikrar, sosyal adalet ve ekonomik ilerleme yolunda demokrasilerin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır (Reagan, 1987: s. 9).

Amerika Birleşik Devletleri, uluslararası çıkarlarını korumak ve dünya çapında demokrasiye yönelimi desteklemek için çeşitli araçlar kullanmaktadır. Bu araçların başında gelen unsurlardan biri karakterize olmuş Amerikan ruhu ve refahıdır. ABD bunu bir mesaj olarak tüm dünyaya yaymayı çıkarına görmektedir (Reagan, 1987: s. 9-10). ABD aynı şekilde tüm dünyaya örnek olduğunu dile getirdiği ekonomisini ulusal güvenlik stratejisinin, ekonomik fırsatı ve bireysel refahı en üst düzeye çıkaracak serbest piyasa odaklı ekonomi politikaları ile desteklemeyi ve teşvik etmeyi amaçladığını belirtmektedir. Bu doğrultuda dinamik bir şekilde büyüyen ekonomisinin ABD'nin

verimliliğini artırdığını, bilimsel ve teknolojik liderliğini sürdürdüğünü, insan potansiyelinden en iyi şekilde faydalanarak yetenekli ve rekabetçi bir Amerikan ekonomisi ile 21. yüzyıla geçmeye çalıştığını vurgulamaktadır (Reagan, 1987: s. 11).

ABD, kendisini ve müttefiklerini rakipleri tarafından gelebilecek tehditlere karşı caydırma özelliğine sahip, diplomatik yolların kapısını aralayacak ve istikrarlı bir ortamı tesis edebilecek güçlü bir askeri kabiliyete sahip olunması gerektiğini düşünmektedir. ABD, Amerikan hedeflerine ulaşmak için uluslararası ittifak ortaklıklarına ihtiyaç olduğu düşüncesine ayrıca önem atfetmektedir. Bu doğrultuda ABD ile aynı duygu ve düşünceleri paylaşan müttefiklere kendilerini savunmaları için gerekli araç yardımıyla bulunulması gerektiğini belirtmektedir. Bu durum, ABD'nin düşman ülkelere karşı caydırıcılığına yardımcı olacak, bölgesel istikrarı teşvik edecek, hayati derecede önemli denizaşırı askeri tesislere erişim kolaylığı sağlayacak ve kendi askeri gereksinimlerini asgari ölçüde kullanma avantajını elde edeceği düşüncesindedir. ABD'nin hedeflerine ulaşmasındaki en önemli unsurlardan bir tanesi de ekonomik yardımlar olmuştur. Bu yol ile dünya liderliği konumunun temelini sağlamlaştırdığını düşünmektedir. Bu ekonomik yardımlar ile ülkelerin kendi ayakları üzerinde durmaları için güç kazanmalarını sağlarken yürüttüğü ticaret politikaları ile kendi refahına büyük ölçüde katkıda bulunduğu kanısındadır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler doğrultusunda kendisini dünya lideri gören ABD, bu gelişmeleri müttefik ve gelişmekte olan ülkelerle ilişkileri desteklemek için önemli bir stratejik varlık olarak değerlendirmektedir (Reagan, 1987: s. 10).

ABD ve müttefiklerinin çıkarlarını tehdit eden küresel ya da bölgesel çatışma durumlarında diplomatik arabuluculuğu siyasi bir çaba olarak kullanmaktadır. Ortak küresel sorunları ele alma ve bunların çözümüne aktif bir şekilde katılım sağlayabilme adına uluslararası organizasyonlara katılımı gerekli görmektedir. Bu doğrultuda ABD, barışı koruma, insan haklarının gelişimi, serbest ekonomik ve politik sistemlerin geliştirilmesinde söz sahibi olabileceğini düşünmektedir. Ayrıca ABD, uluslararası barışı ve istikrarı tehdit ettiğini düşündüğü Marksist-Leninist rejimlere karşı özgürlük ve barış isteyen gruplara destek vermeyi hedefleri doğrultusunda gördüğü en önemli unsurlardan biri olarak deklare etmektedir (Reagan, 1987: 10-11).

ABD, potansiyel çatışma alanlarında düşman unsurlar tarafından gerçekleştirilebilecek herhangi bir saldırganlığı caydırmak ve gerekirse kendisi bir saldırı

için iyi örgütlenmiş, insanlı ve donanımlı askeri güçlere sahip olması inancındadır. Bu doğrultuda ABD stratejisinin ittifak güçleri tarafından da desteklenen savaşa hazır askeri unsurların ileri konumlandırılmasına dayandığını bildirmektedir. Bununla beraber nükleer caydırıcılıktan, terörizm ile başa çıkmak üzere yapılandırılmış kuvvetlere sahip olması gerekliliğine vurguda bulunmaktadır. ABD, sahip olduğu bu güçlerin etkili entegrasyonunu ve istikrarını sağlamak üzere planlar, doktrinler ve komuta kademeleri ile desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir (Reagan, 1987: s. 19).

ABD ve müttefiklerinin askeri uygulamaların çoğunda Sovyetler üzerinde büyük oranda teknolojik üstünlüğe sahip olduğunu ve bu durumun iki toplumun doğasından kaynaklandığını; Batı'nın sahip olduğu araştırma ruhu ve serbest bilgi alışverişinin kaçınılmaz olarak teknoloji ve yeniliğin gelişmesinde kapalı toplumlara nazaran daha fazla ilerlemesine izin vereceğini kesin bir dille vurgulamaktadır. Bu doğrultuda ABD; rekabetçi, serbest girişimci, inovatif, büyüme odaklı ve yeni teknolojilerin çok çeşitli alanlara uygulanması anlayışı ile hareket etmektedir (Reagan, 1987: s. 20).

ABD, yukarıda bahsi geçen anlayış tarzıyla teknolojik avantajların, kendisi ve müttefik devlet ekonomilerine ve savunmalarına doğrudan katkıda bulunduğunu belirtmektedir. Her ne kadar Sovyetlerin askeri açıdan sayısal olarak üstünlüğe sahip olduğu düşüncesinde olsa da kalitatif olarak ABD'nin ezici bir üstünlüğünün olduğunu vurgulamaktadır. Sovyetlerin, Batı'nın teknolojik üstünlüğünün bilincinde olduğu ve Sovyetlerin bu teknolojiyi elde etmek için büyük çaba sarf ettiğini dile getirmektedir. Bu nedenle ABD teknoloji transferini kontrol ve askeri gizli bilgileri muhafaza etme gerekliliğini savunma politikasında hayati bir unsur olarak görmektedir. ABD, rekabetçi stratejiler gereği sahip olduğu teknolojik avantajı kullanarak Sovyetlerin elinde bulunan teknolojileri pasifize etmeyi amaçlamaktadır (Reagan, 1987: s. 20).

ABD, caydırıcılık politikasına ayrı bir önem atfetmektedir. Caydırıcılığı savunma politikasının en önemli unsuru ve ittifak ilişkilerinin yapı taşı olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple caydırıcılık politikasını sadece Birleşik Devletlere karşı konvansiyonel ve nükleer saldırıları engellemek için değil, aynı zamanda müttefiklerinde korunması şeklinde genişletilmesi gerektiğini deklare etmektedir. Ayrıca ABD, yaşanacak bir nükleer savaşın kazanılmayacağını bu sebeple asla savaşılmaması gerektiğini ve nükleer

savaş gücünü kullanmaktan ziyade farklı bir stratejik bakış açısına sahip düşmanı caydırmaya çaba sarf ettiğini vurgulamaktadır (Reagan, 1987: s. 21-22).

ABD, nükleer ve konvansiyonel silahların yıkıcı etkisini azaltmak adına silahların kontrolünü sağlamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda karşılıklı, doğrulanabilir ve tam anlamı ile uygulanabilir silah kontrol anlaşmaları imzalamak istemektedir (Reagan, 1987: s. 23-24).

1987 UGSB'sinde ABD, Sovyetleri caydırabilmenin bir yolunun da etkili ittifak ilişkilerinden geçtiğini beyan etmektedir. Bu ittifaklardan en önemlisinin uzun zamandan beri Avrupa'da barışı ve güvenliği sağlayan NATO olduğunu, ittifak ortaklarının tek başına devasa Sovyet konvansiyonel güçleri ile başa çıkamayacağını fakat birlikte muazzam bir caydırıcılık yeteneğine sahip olduklarını belirtmektedir (Reagan, 1987: s. 26).

ABD, en önemli ittifakı olarak NATO'yu işaret etmesine rağmen tek ittifakının NATO olmadığını dünya çapında 43 ülke ile iki taraflı veya çok taraflı güvenlik taahhütlerine sahip olduğunu vurgulamaktadır (Reagan, 1987: s. 27).

ABD, herhangi bir çatışma durumunda etkili insan ve endüstriyel kaynakların seferber edilmesini askeri yeteneklerine temel destek sağlayacağı inancındadır. Bu doğrultuda GSMH'nin %6'sını savunmaya ayırmıştır. Fakat barış dönemi ekonominin savunma gereksinimlerine değil sivil pazarın ihtiyaçlarına kanalize edildiğini bildirmektedir (Reagan, 1987: s. 30).

ABD, ulusal güvenliğini sağlamak adına komuta, kontrol, iletişim, navigasyon, çevresel takip, uyarı ve gözetim faaliyetleri doğrultusunda uzay sistemleri kullandığını belirtmektedir. Fakat Sovyetlerinde uzay programlarının güçlü bir şekilde büyüdüğünü ve ABD'nin bu konudaki liderliğini zora sokabileceği gerekçesi ile kongreden uzay politikaları ile ilgili gereken desteğin verilmesini istemektedir (Reagan, 1987: s. 31).

ABD, ulusal güvenlik stratejisinin sağlam temeller üzerine kurulması ve yürütülmesi için ulusal güvenliğe yönelik tehditlerin doğru bir şekilde değerlendirilmesi adına etkili istihbarat yeteneklerine sahip olunması gerektiğini düşünmektedir (Reagan, 1987: s. 31-32).

Ayrıca ABD, Üçüncü Dünya ülkelerinde yaşanan düşük yoğunluklu çatışmaların güvenlik ve çıkarlarına tehdit olabileceğini değerlendirmektedir. Bu yüzden çatışmaların; ekonomik, politik, bilgilendirici ve askeri unsurların kullanımı dâhil olmak üzere birçok araçla sürecin yönetilmesi gerektiğini düşünmektedir (Reagan, 1987: s. 32).

Başkan Ronald Reagan'ın ağzından yazılan ABD 1987 UGSB'sinde Başkan 1990'lara bakış başlığı altında ulusal güvenlik strateji alanındaki en önemli gücün ABD'nin dünyadaki özgürlük ışığı olarak imajını tazelediği ve dünyaya örnek teşkil ettiğini dile getirmektedir. Başkan ayrıca dünya çapında özgürlük, adalet ve demokratik yaşam tarzlarına cephe alan unsurların sonunun geldiğini çünkü bu rejimlerin dayattığı anlayışın insani değerlere ters olduğunu beyan etmektedir (Reagan, 1987: s. 41).

1987 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

ABD'yi temsilen Başkan Ronald Reagan, 1987 UGSB'sinde Amerika'nın dünyaya liderlik ettiği ve diğer ülkeler tarafından imrenerek takip edilen bir cazibe merkezi olduğunu vurgulamaktadır.

Başkan, yönetiminin en başından ülkenin güvenlik stratejisini dört geniş hedef doğrultusunda belirlediğini bildirmektedir. Bu hedefler:

1. Sovyetlerin birçok askeri kuvvet kategorisinde ABD'yi geride bıraktığı bir dönemin ardından ülkenin askeri gücünü geri kazanmak,
2. Ülkenin ekonomik gücünü yeniden temin etmek ve dünya çapında ekonomik sistemi yeniden canlandırmak,
3. Dünya lideri olarak uluslararası sahip olduğu itibarı yeniden tesis etmek,
4. Son olarak, hükümetlerin değil bireylerin kendi ekonomilerini, maneviyatlarını ve politikalarını kısacası kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi gerektiği ve bu mesajı tüm dünyaya yaymayı görev edinerek; Amerikan ulusu ile karakterize olmuş bu gururu geri kazanmak istediğini beyan etmektedir.

1987 Ulusal güvenlik stratejisinin, ABD'nin çıkarlarını desteklemek ve korumak için ulusal hedeflere ulaşma yolunda hazırlanmış sistemli bir plan olarak tanımlanmaktadır.

ABD, 1987 UGSB'sinde en büyük tehdit olarak Sovyetler ve Sovyet bağımlısı ülkeleri sembolik birer düşman olarak görmektedir.

1987 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD'nin önemle vurguladığı noktalardan bir tanesi de ulusal güvenlik stratejisinin, ulusal çıkarlarını yansıttığı ve bu çıkarları destekleyen ulusal hedeflere ulaşmak adına sistemli bir plan oluşudur. Bu motivasyonla vazgeçilmez ulusal çıkarlarını şu şekilde tanımlamaktadır:

- a. Temel ve bağımsız değerleri doğrultusunda sağlam yapıya sahip kurumları ile ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak var olması
- b. İstikrarlı bir şekilde büyüyen ABD ekonomisi
- c. Dünya genelinde özgür ve demokratik kurumlar ve serbest piyasa ekonomisinin gelişimi
- d. ABD ittifak ilişkilerinin istikrarı (Reagan, 1987: s. 5).

1987 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Ronald Reagan yönetiminin şahin politikaları ile Soğuk Savaşın sonunu getirmeye yaklaştığı dönemde; Sovyetler Birliği ve dünya çapında Sovyet yanlısı politikalar takınan rejimler ABD tarafından büyük bir tehdit olarak 1987 UGSB'sinde geniş bir şekilde yer almaktadır. Sovyet tehdidinin yanında bölgesel istikrarsızlıklara neden olan, ABD ve müttefiklerinin çıkarlarını ve güvenliklerini tehlikeye sokan radikal rejimler: Küba, Kuzey Kore, Nikaragua, Suriye ve Libya olarak belirtilmektedir.

Bunun yanında Sovyetlerin ve Sovyet yanlısı rejimlerin desteklediği, nihai hedefleri ABD, Batı Avrupa, Japonya ve ılımlı politikalar güden Batı yanlısı hükümetler olan terörist gruplar 1987 UGSB'sinde ayrıca vurgulanmaktadır.

Son olarak ABD, baskıcı hükümetleri, komünist olmayan fakat kendi ideolojisine karşı olan ulusları, dünya borç stokunu, ticaret dengesizliklerini ve ekonomik sistemde yaşanan karşılıklı üstünlüklerden kaynaklı uluslararası ekonomik kaygıları, küresel nüfus patlamasını bunun yanında gıda, su ve yoksulluk sorunlarını, küresel uyuşturucu kaçakçılığını nükleer silahların yaygınlaşmasını ve insan hakları ihlalleri gibi sorunları kendisine ve müttefiklerine tehdit olarak algıladığı bir dış faktör olarak görmektedir.

1987 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

1987 UGSB'si yayımlandığında Cumhuriyetçi partiden Ronald Reagan ABD başkanıydı. Başkan Reagan'ın Soğuk Savaş döneminde yaşanan yumuşa dönemine her zaman şüpheci yaklaştığı ve bunu her seferinde dile getirdiği bilinmektedir. Yumuşama

dönemi sonrası gelen Reagan'ın ABD'nin alacağı kararlar konusundaki ruh haline uygun olduğu değerlendirilmektedir. (Hook ve Spanier, 2014: s. 135). İkinci Soğuk Savaş dönemi ve çevreleme politikası olarak adlandırılabilir dönem Ronald Reagan başkanlığında gerçekleşmiştir. Çok aktif bir dış politika izleyen Reagan, hem ekonomik hem askeri alanda daha yayılcı bir tavır sergilemiştir.

Bu UGSB'de Sovyetlerin başta silahların kontrolü antlaşmaları dâhil birçok kez verilen taahhütleri yerine getirmediği vurgulanmaktadır. Bu durumun Amerikan halkında hayal kırıklığı yarattığı ve UGSB'de Sovyetlerin bu tutumuna karşı askeri ve ekonomik unsurları artırmanın gerekliliği bununla beraber Sovyetlerle yapılan doğrulanması çok güç antlaşmalardan vazgeçildiği irdelenmektedir. Bu süreçte en önemli iç faktör ABD Başkanı Ronald Reagan olmuştur. UGSB içerisinde Sovyetlerin Marksist-Leninist yaklaşımına karşı saldırgan bir şekilde cephe alan Başkan, kongreden ve Amerikan halkından destek istemekte ve bu rejimlerin artık sonunun geldiğini dile getirmektedir (Reagan, 1987).

7.2. ABD'nin 1988 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy of The United States” (Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan tarafından Haziran 1988'de yayımlanmıştır.

1988 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 48 sayfa ve beş ana bölümden oluşmaktadır. Belgenin son üç sayfasında 1988 yılı Dünya Siyasi Haritası yer almaktadır. (Reagan, 1987). Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisinin Tarihsel Boyutları
- II. Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisinin Temelleri
- III. Güç, Politika ve Strateji
- IV. Güç Unsurlarını Ulusal Güvenlik Stratejisine Entegre Etmek
- V. Stratejinin Uygulanması

Belgenin başlangıç kısmı olan önsözünde Başkan, bir önceki yıl yayımlamış olduğu özetle stratejisi çıkarları korumak ve dünyadaki güvenlik hedeflerini geliştirmek olan 1987 belgesinin ulusa en iyi şekilde hizmet ettiğinden bahsetmektedir. Başkan, çıkarlar ve hedeflerin kalıcı değerler üzerine kurulu olduğunu bu doğrultuda belirlenen

stratejilerin yıldan yıla çok az değişiklik gösterdiğini bu nedenle 1988 belgesindeki tartışmaların çoğunun 1987 belgesindekiler ile paralellik gösterdiğini ve aradaki önemli gelişmeleri 1988 belgesinde aktarılacağını beyan etmektedir. Maddeler halinde sıralanan farklılıkların belge içerisinde ayrıntılı bir şekilde değerlendirildiği belirtilmektedir.

“*Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisinin Tarihsel Boyutları*” başlıklı birinci bölümde Ulusal Güvenlik Stratejisinin Amerikan halkı ve Kongre tarafından daha iyi anlaşılması ve özellikle dünya demokrasisinin lideri olarak sorumlulukları yerine getirme noktasında gereken fikir birliğine katkıda bulunacağı konusunda vurguda bulunmaktadır. Ayrıca özgürlük kavramına büyük önem atfederek tüm nesiller tarafından benimsenmesi gereken bir değer ve Ulusal Güvenlik Stratejisinin sağlamaya çalıştığı bir güvence olarak tanımlanmaktadır. II. Dünya Savaşı’ndan belgenin kaleme alındığı zamana kadar geçen süre zarfında Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisine yer verilmiş ve tarihsel süreç içerisinde yapılan eylemler anlatılmıştır.

Belgenin “*Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisinin Temelleri*” adlı başlığı altında ulusal güvenlik anlayışından bahsedilmiş ve uygulanan stratejinin benimsenmiş olan barış, insanlık onuru, kişisel özgürlük, bireysel haklar, mutluluk arayışı ve refah gibi paradigmlar temellinde eyleme geçtiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda belgenin bu bölümünde nihai amacının ne olduğu ve bu amaca nasıl ulaşılması gerektiği belirtilmektedir. Belgede Ulusal Güvenlik Stratejisinin temeli olarak hizmet eden bu değerlerin ulusal çıkarlar ve hedefler doğrultusunda hareket etmesi gerektiği dile getirilmektedir. Bu çıkar ve hedefler maddeler halinde tanımlanmakta ve çıkarlara tehdit olan unsurlar geniş bir perspektifte ele alınmıştır.

“*Güç, politika ve strateji*” adlı üçüncü bölümde ulusal çıkar ve hedeflere ulaşmak için ve karşı karşıya kalınan veya kalınabilecek tehditlerle başa çıkabilmek adına kullanılan askeri, ekonomik, diplomatik, moral değerler, ittifak ilişkileri, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler gibi araçlar ve amaçlara geniş bir çerçevede yer verilmiştir.

Belgenin “*Güç Unsurlarını Ulusal Güvenlik Stratejisine Entegre Etmek*” başlıklı beşinci bölümünde uluslararası alanı bölgelere ayırarak her bölgede planlanan ve uygulanan stratejiden derinlemesine bahsedilmektedir. Bu doğrultuda Batı Yarımküre, Sovyetler birliği ve Doğu Avrupa, Batı Avrupa ve NATO, Orta Doğu ve Güney Asya,

Doğu Asya ve Pasifik, Afrika ve düşük yoğunluklu çatışma bölgeleri üzerine geliştirilmiş stratejiler deklare edilmektedir.

Son olarak ABD 1988 UGSB'sinin "*Stratejinin Uygulanması*" başlıklı bölümünde belgenin akılcıca hazırlandığı ve sadece stratejinin ne olduğu değil ne kadar iyi desteklendiği ve uygulamasına ilişkin önemli engeller olup olmadığı problematiği üzerine tartışmalara yer verildiğinden bahsedilmektedir. Bu tartışmalar neticesinde güvenlik stratejisinin yürütülmesi sürecinde karşılaşılan engeller tespit edilerek olumsuz etkilenen alanlara odaklanmayı mümkün kılacağı varsayılmaktadır. Bunun sadece yönetimin gayretleri ile değil Kongrenin iş birliğine dayalı olarak gerçekleştirilebileceği vurgulanmaktadır.

1988 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Reagan (1988), önsöz kısmında 1987 UGSB'sine göndermede bulunarak o dönemde Güvenlik Stratejisinde belirlenen hedeflerden kazanımlar elde edildiği düşüncesinde olduğunu beyan etmektedir. Elde edilen kazanımlar bu döneme ait belgedeki stratejiler doğrultusunda güçlendirilmeye devam edecektir. Bu doğrultuda Başkan, dünya demokrasilerinin liderliği başta olmak üzere bütün sorumlulukların yerine getirilebilmesi noktasında Amerikan halkının ve Kongrenin yönetimin fikir birliğine katkıda bulunacağı inancındadır.

Reagan (1988: s. 1), 1988 UGSB'sinin ulusal gücün temel unsurları ile ulusal çıkarları desteklemek, barış, güvenlik ve özgürlük hedeflerine ulaşmak, çıkarlara ve hedeflere yönelik siyasi, askeri ve ekonomik tehditleri analiz ederek bu tehditleri bertaraf etmek, geleceği olumlu yönde gelişen hedefler ve idealler doğrultusunda şekillendirmeye yardımcı olacağı inancındadır. Bu doğrultuda iyi bir analiz seviyesi oluşturarak sahip olunan sınırlı kaynakların en verimli şekilde kullanılması düşüncesindedir.

ABD politikalarının, değişen yönetimlere rağmen yıldan yıla çok az değişiklikler içerdiği, tarihsel süreç içerisinde dikkate değer bir tutarlılığa sahip olduğu ve II. Dünya Savaşı'ndan belgenin hazırlandığı döneme kadar çıkar ve hedeflerinin belli olduğu düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 1).

Başkan Reagan (1988: s.1), Avrasya bölgesinin dünyanın en stratejik noktası olarak görerek buraya sahip olabilecek düşman bir devlet veya devlet grubunun ABD'nin temel ulusal güvenlik çıkarlarını tehlikeye sokabileceği inancındadır. Bu durumu

önleyebilmek adına iki dünya savaşı verdiklerini beyan eden Başkan Reagan 1945'den beri Sovyetler Birliği'nin de Batı Avrupa, Asya ve Orta Doğu'ya hükmetmek için jeostratejik avantajını kullanarak küresel güç dengesini ABD aleyhine değiştirmeye çalıştığını düşünmektedir. Buna paralel bütün iktidarların ulusal güvenlik stratejisi doğrultusunda sahip olunan bütün güç unsurlarını kullanarak ABD'nin müttefikleri ile beraber Sovyetlerin Batı Avrupa ve Doğu Asya'daki büyük endüstriyel güç ve işgücüne hâkim olmasının engellenmesi gerektiği fikrinde olduğunu beyan etmektedir.

ABD, nükleer silahlar ve kıtalararası füze sistemlerinin ortaya çıkmasını kendilerine hayati derecede önemli bir tehdit olarak görmektedir. Bu sebeple kırk yılı aşkındır nükleer savaşın caydırılması ve tehdidin azaltılmasını ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin ana hedefi olarak değerlendirmektedir. Bununla beraber ulusal gücün ekonomik unsurunu Ulusal Güvenlik Stratejisinin temel bileşeni olarak tanımlamaktadır. Bu unsurun genişleyen dünya ekonomisi ve ticaret sistemine olan güçlü desteğini temel bir ulusal çıkar olarak değerlendirmektedir. Endüstriyel demokrasileri önemli ticaret ülkeleri olarak tanımlayan Reagan, özgür girişim dünyası, insanların, malların ve fikirlerin serbest dolaşımı gibi temel ahlaki değerlerin de ABD refahının anahtarı olduğu inancındadır (Reagan, 1988: s. 2).

1988 UGSB'sinde irdelenen önemli noktalardan biri de nükleer silahların ortaya çıkmasıyla beraber bu silahları kıtalararası taşıyabilen sistemlerin geliştirilmesi üzerine olmuştur. Başkan Reagan, XIX. yüzyıldan beri ABD'nin doğu ve batısında bulunan okyanuslar, kuzey ve güneyinde bulunan müttefik devletler sayesinde geleneksel saldırılara karşı coğrafi avantajını kullanarak nispeten güvende kaldıklarını fakat kıtalararası füze sistemlerinin hem ABD'yi hem de müttefiklerini tehdit ettiği düşüncesindedir. Bu doğrultuda ABD; kendi menfaatlerini, dost ve müttefik ülkelerin korunmasını sağlayabilmek adına ulusal bir güce sahip olmakla beraber ekonomik ve askeri gücü yansıtmaya ve güvence altına alma yeteneğini koruyarak uzak mesafelerde kuvvet bulundurmaya suretiyle düşmanca bir saldırı düşünenleri caydırma fikriyatındadır (Reagan, 1988: s. 2).

Belgede vurgulanan önemli konulardan bir tanesi de ABD'nin dünya liderliği rolünü üstlenmiş olmasına rağmen barış ve özgürlük değerlerini çıkar ve siyasi paradigmaları doğrultusunda aynı fikriyatta olan ülkelerle ortak paydalarda bulunarak

ilerletmek gerektiği düşüncesidir. Bu doğrultuda Başkan Reagan, güçlü ittifaklara bağlılık taahhüdünün, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan beri Amerika stratejisinin tutarlı ve hayati bir bileşeni olduğunu belirtmektedir. Belgede, her ne kadar ABD askeri ve ekonomik olarak güvenlik stratejilerini müttefikler olmadan da belirleyebilse de bunu yapmayacağını müttefiklerle sorumlulukların paylaşılması ve dayanışmanın herkesin gücünü arttırdığı aynı şekilde ABD'nin en temel hedefi olan demokrasilerin yaygınlaşmasını sağladığı düşüncesi belirtilmektedir (Reagan, 1988: s. 2).

ABD ayrıca rakipleri ile diplomatik ilişkiler geliştirerek ortak ilgi alanları bulmayı, gerginlik kaynaklarını indirgemeyi ve ilişkilerde daha öngörülebilir ve istikrarlı olmayı amaçlayan müzakerelere katılma arzusunda olduklarını belirtmektedir. Bu doğrultuda silah azaltma müzakereleri yaparak nükleer cephanelerde ciddi oranda indirimelere gidilen antlaşmalar yaptıklarını düşünmektedir. ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin tarihsel boyutları listesinin arttırılabileceği belirtilmekle beraber stratejinin temelini coğrafi hususlara dayandırmakta ve demokrasinin temel paradigmalarını korumak için tasarlandığını vurgulamaktadır (Reagan, 1988: s. 2).

Reagan (1988: s. 3), bir ülkenin güvenliğinin sadece askeri güç bazında değerlendirilmesini dar bir tanım olarak nitelendirmektedir. Güvenliğin askeri savunma çerçevesinde dış saldırılara karşı korunmadan daha fazlası olduğunu düşünmektedir. Bu doğrultuda Ulusal Güvenlik Stratejisinin, sahip olunan değerler çerçevesinde oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Bu değerleri insanlık onuru, kişisel özgürlükler, bireysel haklar, mutluluk arayışı, barış ve refah olarak belirtmektedir. Reagan, bu paradigmaları kendi kaderini tayin hakkını, demokratik kurumları, ekonomik kalkınma ve insan haklarını teşvik eden uluslararası bir düzen sağlama arzusuna götüren değerler olarak düşünmektedir. ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin amacını bu değerleri muhafaza etmek ve ilerletmek olarak deklare etmektedir.

ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi, Amerikan ulusal çıkarlarını yansıtmaktadır ve bu çıkarları destekleyen ulusal hedeflere ulaşmada bir yol haritası niteliğindedir. Bu hedeflere ulaşmada ulusal gücün eşgüdümlü kullanımının gerekli olduğunu düşünen Reagan, bu hedefleri şu şekilde sıralamaktadır:

- a. Ulusun ve müttefiklerin güvenliğini sağlamak adına müttefikler ile işbirliği içerisinde, gelebilecek her türlü tehdide karşı caydırma stratejisi izlemek fakat bu

durumun başarısız olması durumunda saldırıyı püskürtmek veya tamamıyla ortadan kaldırmak için her türlü önlemi almak.

- b. Küresel ekonominin gün geçtikçe zorlaşan şartları ile başa çıkabilmek ve ulusal güvenliği sağlayabilmek adına güçlü bir ekonomik sistemi teşvik etmek, özellikle yabancı tedarik kaynaklarına bağımlılığın arttığı her alanda tedarik zincirinin potansiyel kırılganlığını engelleyerek sürekliliğini sağlamak.
- c. Tüm dünyada demokrasi, özgürlük ve insan hakları değerlerini savunmak ve ulaştırmak adına ulusal bağımsızlıkların sağlanması, özgür kurumların gelişmesi, ekonomik kalkınma ile beraber özgür, insancıl, sosyal ve politik düzenin büyümesini teşvik etmek. Bu doğrultuda Sovyetler Birliği ve bağımlısı devletlerinde liberal politikaların gelişmesini sağlamak.
- d. ABD ve müttefiklerinin bulunduğu bölgelerde gerçekleşebilecek çatışma risklerini ortadan kaldırmak adına barışçıl anlaşmazlıkları çözmeyi amaç edinmek.
- e. Dünya genelinde ortak kaygılar taşıyan uluslarla etkili ve dostane ilişkiler kurmak bu doğrultuda barışı, dünya düzeni, politik, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmede uluslararası kurumları daha etkili hale getirmek. Bu noktada sadece dost ve müttefik ülkelerle değil Sovyetler başta olmak üzere düşmanca tavır sergileyen bütün ülkelerle ilişkiler geliştirmek ve ABD'nin dünyadaki etkisini arttırmak (Reagan, 1988: s. 3-4).

Başkan Reagan (1988: s. 5-6), ABD güvenlik çıkarları ve Avrupa için halen en büyük tehdidin Sovyetler Birliği ve Varşova Paktının artan askeri güç unsurları olduğunu belirtmekle beraber Sovyetler içinde yaşanan liderlik tarzındaki değişikliklerin ve reform hareketlerinin uluslararası alanda olumlu bir imaj yarattığını da düşünmektedir. Her ne kadar birincil tehdit olarak Sovyetler görülse de ABD'nin ve müttefiklerinin; bölgesel ve düşük yoğunluklu çatışmalar, nükleer silahların yayılması, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, radikal politik ve dini hareketler, dost ve müttefik ülkelerde yaşanan istikrarsızlık halefiyet ve ekonomik kalkınma sorunları ile baş etmek zorunda olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda uzun süren İran-Irak savaşının da bölgede istikrarsızlığa ve tedirginliğe neden olduğu ve İran'daki radikal yönetimin ve Lübnan'daki vekillerin ABD'nin aleyhine hareket ettiği ve Sovyetlerin faydasına çalıştıkları düşünülmektedir. Bununla beraber bölgesel olarak yaşanan düşük yoğunluklu

çatışmalar uluslararası teröristler ve uyuşturucu kaçakçıları arasındaki artan bağlantılar, ırksal, mezhepsel ve diğer gerilimler ABD'nin çıkarlarına ve insani iyileşme umutlarına zarar verdiğine inanılmaktadır. Yaşanan bu gerilimler sonucunda yurtlarını terk etmek zorunda kalan mültecilerin ev sahibi ülkelerin ekonomileri ve toplumları üzerinde ağır yüklere sebep olabileceği düşünülmektedir.

Reagan'ın, 1988 UGSB'sinde vurguladığı önemli noktalardan birisi de nükleer silahların diğer uluslara da hızlı bir şekilde yayılması sorunu olmuştur. Bu durumun ABD ve Sovyetleri olası bir nükleer çatışmanın içerisine çekebileceği ve nükleer silahlardaki bu artışın caydırıcılık stratejisini istikrarsız bir hale getirerek öneminin kaybolması tehlikesi ile karşı karşıya bırakacağı düşünülmektedir. Her ne kadar şuan için Hindistan ve Pakistan arasında nükleer bir rekabet cereyan etmiş olsa da Orta Doğu, Afrika ve Latin Amerika'da dahil olmak üzere gelecek yıllarda dünyanın diğer bölgelerinin bu tehlikeye maruz kalınacağına inanılmaktadır (Reagan, 1988: s. 6).

ABD'nin dünya barışı ve refahı dolayısıyla adil ve ilerici bir uluslararası sistem kurma isteğinde olduğu fakat bunun diğer bölgelerde yaşanacak gelişmelerden etkileneceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda özellikle Afrika'da milyonlarca insanın gıda kıtlığı, sağlık hizmetlerinin yokluğu ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılayamama noktasında büyük tehlike içerisinde olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bazı ulusların toprak, orman, su ve havayı bilinçsiz bir şekilde tüketme ve kirletmesi nedeni ile çevresel ve sağlık sorunlarının küresel bir hal alacağı belirtilmektedir. Bu durumun telafisinin ülkelerin kendi hükümetleri aracılığıyla çözülebileceği bu sebeple o uluslarda politika değişiklikleri ve liderlik gerektiği düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 6).

Belgede, ulusal çıkarlar, hedefler ortaya koyulmuş karşı karşıya kalınan veya kalınabilecek tehditler değerlendirilmiştir. Bu noktada belirlenen gayelere ulaşmak için kullanılacak araçlar ve amaçlar tanımlamaya tabi tutulmuştur. Bu doğrultuda ABD, diplomatik, bilgilendirici, ekonomik ve askeri güç unsurlarına sahip olduğunu ve bu unsurları diğer devletlerin davranışlarını etkileme noktasında aktif bir şekilde kullandığı ulusal güç unsurları olarak deklare etmektedir. Sahip olunan bu güç unsurlarının stratejinin özü olduğu düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 7).

Başkan Reagan, Ulusal Güvenlik Stratejisinin uygulanması için kullanılan enstrümanlardan bahsederek entegre olduklarında, belli durumlarda

değerlendirildiklerinde ve ortak bir strateji doğrultusunda yönlendirildiklerinde etkili olacaklarını belirtmektedir. Bu araçlar şu şekilde sıralanabilir:

- a) ABD'nin kurucu babalarından kendilerine miras kalan ahlaki ve moral değerlerine atıfta bulunarak Amerikan ruhu ve refahının düşman ideolojisi ve uygulamalarına bir meydan okuma olarak tanımlanmaktadır.
- b) Diplomasiye katkısı olan ve düşman unsurların caydırıldığı askeri güce sahip olmak.
- c) ABD ile özgür ve serbest piyasa ekonomisi bağlamında ortak paydada buluşabilen ülkelerle ilişkileri güçlendirmeye çalışan bir ekonomik güce sahip olmak.
- d) ABD ile benzer düşüncelere sahip uluslararası ortaklarla ilişkilere bağlı ittifaklar geliştirmek.
- e) Gerçekleştirilen politikalar ve eylemler doğrultusunda yabancı kamuoyunu bilgilendirmek adına kamuoyu diplomasisi sürdürmek.
- f) Dost ve müttefik ülkelere kendilerini savunma araçlarına sahip olmaları için askeri gücü yeniden inşa etmek ve özgür dünyanın çıkarları doğrultusunda insan ve maddi kaynakların arttırılması ile güvenlik yardımlarında bulunmak. Böylelikle potansiyel çatışma noktalarında doğrudan katılım olasılığının da azaldığı düşünülmektedir.
- g) Dünya liderliği ve nüfuzunun geliştirilmesi noktasında dost ve müttefiklere iyi yapılandırılmış ve finanse edilmiş kalkınma programları sunmak.
- h) Dost ve müttefik ülkelerle olumlu ilişkiler geliştirmek adına bilim ve teknoloji alanında işbirliği yapılması.
- i) Uluslararası küresel sorunların çözümünde görev almak adına Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşlara katılım sağlayarak aktif çok taraflı diplomasi yürütmek.
- j) Çatışmalar dolasıyla ABD'nin ve müttefiklerinin çıkarlarının tehditlerle karşı karşıya kaldığı bölgelerde politik çabalar vasıtasıyla şiddeti sonlandırma ve özgürlüklerin desteklenmesi noktasında diplomatik arabuluculuk faaliyetlerinde bulunmak (Reagan, 1988: s. 7-8).

Başkan Reagan, 1988 UGSB'sinde 1970'lerin sonlarında başlayan bir geçiş döneminden bahsetmektedir. Bu geçiş döneminde Sovyetlerin GSMH'sinin yüzde 15-17 kadarını savunma sanayisine kanalize ederek başta Avrasya olmak üzere dünyanın birçok

bölgesinde nükleer eşitlik, nicelik açısından konvansiyonel güç üstünlüğü sağladığı belirtilmektedir. Bu sebeple müttefiklerle beraber nükleer silahlardan ziyade uzun menzilli, hava, kara ve deniz unsurlarının geliştirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca Avrupa’da ABD ve NATO müttefikleri egemen bir koalisyon olarak Sovyet ve Varşova Paktına karşı Batı Avrupa savunmasını sağlamada büyük rol oynadığını ve bunun memnuniyetle karşılandığı dile getirilmektedir. Reagan, geçiş döneminin daha sonlanmadığını kendinden sonraki yönetimlerinde ABD ve dostları için strateji ve politikalar yürüterek ABD önderliğinde geleceği olumlu yönde şekillendireceği inancında olduğunu dile getirmektedir (Reagan, 1988, s. 8-9).

Başkan Reagan, barış ve özgürlüğü sağlamak için diplomatik olarak ulusal güvenliği etkileyen nükleer savaş tehlikesi ve totaliter rejimlerin genişlemesine karşı her zaman mücadele ettiklerini belirtmektedir. Bu doğrultuda totaliter rejimler ve demokratik yönetimler arasında farklılıklar olduğunu düşünen Reagan, yarı özgür dünyalar olarak tanımladığı bu yerlere özgürlüğün götürülmesi düşüncesindedir. Bu doğrultuda komünist karşıtı gruplara kendi kaderlerini tayin etme, bağımsızlık ve insan haklarını tesis etme mücadelelerinde yardımcı olma politikaları yürüttüklerini belirtmektedir. Bu mücadelede en önemli unsurlardan birinin diplomatik girişimler olduğunu belirten Reagan, demokratik ve totaliter rejimler arasındaki farklılıkların ortaya konulmasının düşmanca bir hareket olmadığı düşüncesindedir (Reagan, 1988: s. 9-10).

ABD’nin ulusal güç kaynağının iç ekonominin gücüne dayandığı belirtilmektedir. Sürekli büyüyen ve teknolojik olarak güçlü bir ekonominin, ulusal güvenlik için hayati bir önem taşıdığı düşünülmektedir. Serbest ticaret oluşumlarına atıfta bulunulan belgede bu tür politikalar güden ülkelerin hızla büyüebildikleri ve kendilerini savunacak kaynaklara sahip güçlü ekonomilere sahip oldukları belirtilmektedir. Bununla beraber Uluslararası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT), Çok Taraflı İhracat Kontrolleri Koordinasyon Komitesi (COCOM) gibi uluslararası kurumlar aracılığıyla bir yandan kolektif bir şekilde kalkınmayı sağlamak diğer yandan Sovyetler ve bölgesel istikrarı tehdit eden ülkeleri protesto etmek ve ekonomik anlamda sıkıştırmak için politikalar yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Güçlü bir şekilde inşa edilmiş bu kurumların özgür bireylerin, işletmelerin ve finans kurumları arasındaki etkileyici ilişkilere yönelmelidir. Bu doğrultuda Sovyetlerin yeniden yapılanma ve ekonomik reform ile ilgili açıklamaları olumlu olmakla beraber Sovyet ekonomik

sisteminin halen serbest dünya kurumlarına katılma noktasında temelde uyumsuz olduğu belirtilmektedir (Reagan, 1988: s. 11-13).

ABD 1988 UGSB'sinde caydırıcılık politikası üzerine özellikle değinilmiştir. Başkan Reagan, herhangi bir savaş durumunun en son arzu edilen alternatif olduğunu fakat herhangi bir durumda savaşı en iyi şekilde yürütmek adına askeri açıdan hazırlıklı olunması gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda askeri gücün diğer ulusal güç unsurları ile entegre ve koordineli bir şekilde kullanımını siyasi çözümleri teşvik eden bir strateji olarak değerlendirmektedir (Reagan, 1988: s. 13). Caydırıcılık politikası kapsamında askeri açıdan her türlü gelişmenin takip edilmesi ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda; denizaltı balistik füzeleri (SLBM), kıtalararası balistik füzeler (ICBM), bombardıman uçakları, fırlatma platformları ve saldırı araçlarının geliştirilmesi ve muhafaza edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada Sovyet askeri teknolojisinin geliştirilmesine paralel ABD'de Stratejik Modernizasyon Programını sürdürdüğünü beyan etmektedir (Reagan, 1988: s. 14-15).

Bununla beraber ulusal güvenliğin sağlanması adına silah azaltma antlaşmalarına yönelmenin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır. Silah kontrolünün bir amaç değil, ulusal güvenliği arttırmada bir araç olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak Sovyetlerin elinde bulunan muazzam ölçüdeki askeri birikimi silahsızlanma antlaşmaları ile elimine etmek ve Sovyetlerin siyasi amaçlarını askeri güce dayalı savaş arzuları ile gerçekleştirme belirsizliklerinin ortadan kaldırılacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda ABD, eşitlikçi, doğrulanabilir, kendinin ve müttefiklerinin güvenliğini arttıracak antlaşmalar gerçekleştirmek istediğini beyan etmektedir (Reagan, 1988: s. 16-17).

ABD, Sovyetler ve bağımlısı ülkelerin maceracılığına karşı ittifak ilişkilerinde bulunduğunu belirtmektedir. Sadece NATO değil birçok bölgede Japonya, Kore Cumhuriyeti ve Avustralya ile önemli antlaşmalar da dâhil olmak üzere dünya çapında yaklaşık 43 ülke ile ikili veya çok taraflı güvenlik antlaşmaları yaptığını beyan etmektedir. Bu antlaşmalar doğrultusunda ilgili bölgelerde ileri konuşlandırılmış askeri güç unsurları bulundurulduğu ve kapasitesinin artırılmasının ittifak temelli stratejinin desteklenmesi noktasında gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Reagan, 1988: s. 19-20).

İleri konuşlandırılmış kuvvetlerin güçlendirme ve ikmal etme yeteneklerinin gerginlik dönemlerinde NATO'yu ivedi bir şekilde güçlendirebilmek ve etkili caydırıcı

bir unsur olarak kullanabilmek için hayati derecede önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durumu sağlayabilmek adına ABD kuvvetlerine yeterli lojistik desteğin sağlanması gerektiği düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 20).

Herhangi bir çatışma durumunda etkili seferberlik planları ile gerekli insan gücü ve endüstriyel kaynakların hızlıca tedarik edilmesi askeri yeteneklere temel destek sağlama noktasında hayati öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Bu durumu sağlamanın ABD'nin kararlılığını potansiyel düşmanlara en açık şekilde iletmenin etkili bir aracı ve yüksek caydırıcılık özelliğine sahip olduğu düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 21).

Başkan Reagan; ABD'nin güvenliğini arttırmak, uzayla ilgili faaliyetler vasıtasıyla dünyadaki yaşam kalitesini arttıran ekonomik, teknolojik ve bilimsel faydalar elde etmek, özel sektörün uzay ve uzayla ilgili yatırımlarını teşvik etmek, ABD ulusal güvenliği, dış politikası ve çıkarları doğrultusunda uluslararası işbirliği faaliyetlerinin desteklenmesini sağlamak adına ulusal uzay politikalarının yürütülmesi gerektiği inancındadır (Reagan, 1988: s. 22).

ABD 1988 UGSB'sinde sağlam ulusal politikalar geliştirilmesi ve yürütülebilmesi için ulusal güvenliğe yönelik tehditlere ilişkin zamanında doğru ve kapsamlı bilgi alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu noktada ABD istihbarat faaliyetlerinin hükümet kurumlarına dış, ekonomik ve savunma politikalarının etkili bir şekilde geliştirilebilmesi ve yürütülebilmesi için en iyi bilginin ivedi olarak sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Reagan, 1988: s. 23).

ABD, 1988 UGSB'sinde dünyayı çeşitli bölgeler halinde değerlendirmektedir. Bu doğrultuda Batı Yarımküre'de demokrasi, özgürlük ve ekonomik ilerleme hedeflerine ulaşmada Sovyet yayılmacılığı tehdidine sadece Küba'dan değil artık Nikaragua'dan da karşı çıkılması gerektiği düşünülmektedir. Latin Amerika'daki kritik ulusal güvenlik çıkarlarının korunması için Batı Yarımküre'de herhangi bir komünist blok oluşumuna müsaade edilmemeli ve demokratik yönetimlerin gelişmesi teşvik edilmelidir (Reagan, 1988: s. 25).

ABD'nin Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa stratejisi noktasında ABD-Sovyet ilişkilerinde geçmiş yıllarda görülen iyileşmeye rağmen Sovyet tehdidinin uzun vadeli olarak azalmadığı ve halen ABD ulusal çıkarlarına en büyük tehdidinin Sovyetler olduğu düşünülmektedir. Sovyetlerin her ne kadar kamuya açık reformları olumlu Sovyet

politikaları beklentilerini arttırsa da Sovyetlerin uzun vadeli hedeflerini deęiřtirmedięi dūřunūlmektedir (Reagan, 1988: s. 26).

ABD, 1988 UGSB'sinde Batı Avrupa ve NATO stratejisinde Batı Avrupa'nın gūvenlięini ABD Ulusal Gūvenlik Stratejisinin en önemli bileřeni olarak tanımlamaktadır. ABD ve Avrupa'nın, ekonomik iřbirlięi ve Sovyet yayılcılıęını kontrol etme noktasında ortak çıkarlara sahip olduęu dile getirilmektedir. Avrupa ile ortak miras ve demokratik deęerleri paylařan ABD, Batı Avrupa'da bölgenin gūvenlięini saęlamak ve Sovyet baskısını ortadan kaldırmak, siyasi, ekonomik refahını yūkseltmek, Sovyetler Birlięi ve Varřova Paktı'na yönelik politikalar konusunda Avrupa hūkūmetlerine yardımcı olmak ve kolektif bir řekilde hareket etme amacındadır. Bu doęrultuda ayrı olan Doęu- Batı Avrupa'nın blūnmūřlūęūnūn ūstesinden gelineceęi inancı hākimdir (Reagan, 1988: s. 27).

Bařkan Reagan, Orta Doęu ve Gūney Asya stratejileri kapsamında bölgeye olan ekonomik ve askeri yardım fonlarının ve birkaç ūlkeye modern savunma silahlarının satışına yönelik kongre tarafından yapılan muhalefetin bölgede ABD çıkarları ūzerinde olumsuz etkiye bulunduğu inancındadır. Dost devletlere yönelik tehditlerin gūvenlik yardımı ve silah ihtiyaını arttırması zamanla gūvenlik yardımlarındaki bu kesintilerin daha zarar verici hale gelmesine sebep olduğu belirtilmektedir. Belgede bu açığı fark eden Sovyetlerin, ABD'den silah tedarik edemeyen devletlere silah sunma ve onlarla ilişkiler geliştirebilme olanağı sağladığı dile getirilmektedir (Reagan, 1988: s. 30).

ABD, Doęu Asya ve Pasifik stratejisi çerçevesinde bu geniř bölgeye nūfuz etme noktasında zorluklar yařadıęını dile getirmektedir. Reagan, bölgedeki gūvenlik hedeflerinin dost ve mūttefik ūlkelerin kendilerini tehditlere karřı korurken ekonomik ve politik olarak geliřtirmelerine yardımcı olmak řeklinde tanımlamaktadır. Fakat Asya ve Pasifik bölgesinde Sovyetlerin niteliksel olarak askeri gūcūnū istikrarlı bir řekilde geliřtirdięini belirtmektedir. ABD, bu durum karřısında bölgedeki ūlkeler ile politik ve ekonomik iliřkiler geliřtirerek ve bölgeye yerleřtirilen askeri gūlerin gerekli modernizasyonunu istikrarlı bir řekilde saęlayarak bölgeye nūfuz etmeyi dūřunmaktadır (Reagan, 1988: s. 30-32).

Başkan Reagan, Afrika'yı ABD ihracatı için önemli bir madensel kaynak ve potansiyel bir büyüme piyasası olarak değerlendirmektedir. Coğrafi konum açısından büyük avantaja sahip olduğunu özellikle kıyılarının en önemli uluslararası deniz geçişlerinde olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlarda önemli oy hakkına sahip bir bölge olduğunu vurgulamaktadır. Fakat bölgedeki çeşitliliğin ulusal güvenlik çıkarlarını sağlamada ABD'ye önemli zorluklar çıkardığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda ABD'nin Afrika'ya yönelik siyasi, askeri, ekonomik unsurları birleştirerek nüfuz etmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Aynı şekilde askeri ortaklıkların sürdürülmesi, Sovyet ve Libya istekleri ile tehdit altında kalan rejimlere destek verilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Sonuç olarak özel sermaye kaynaklarına ulaşım konusunda zorluklar yaşayan Afrika gibi az gelişmiş bir bölgeye hedeflerimize ulaşmak adına ekonomik ve güvenlik yardım programları ile nüfuz edilmesi gerektiği düşünülmektedir (Reagan, 1988: s. 32-33).

ABD 1988 UGSB'sinde bölgesel çatışmalara dikkat çekerek yüksek yoğunluklu çatışmaların birincil stratejik ilgi alanlarının çoğunda başarılı bir şekilde caydırılmış olmasına rağmen düşük yoğunluklu çatışmalarda caydırma stratejisinin etkili olmadığı ve ABD'nin hedeflerine ulaşmasında çeşitli tehditler oluşturduğu belirtilmektedir. Özellikle, Üçüncü Dünya ülkelerinde düşük yoğunluklu çatışmaların, ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarına olumsuz yönde hem bölgesel hem de küresel etkide bulunduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda ulusal güç unsurlarının dengeli bir şekilde uygulanması ile düşük yoğunluklu çatışmalarla başa çıkılması suretiyle ABD çıkarlarının korunması gerektiği belirtilmektedir. Bu çerçevede ABD güvenliğini koruyabileceği ve Üçüncü Dünya ülkelerinde uygun istikrar ortamının tesis edileceği, açık ticaret ve iletişim kanallarının sağlanabileceği, politik, ekonomik ve sosyal güçlerin nihayetinde ABD'nin avantajına olacağı inancı belirtilmektedir (Reagan, 1988: s. 34-35).

Başkan Reagan, belgenin son bölümü olan "Stratejinin Uygulanması" başlığı altında Ulusal Güvenlik Stratejisinin kilit ülkelerle olan diplomatik, ekonomik ve askeri ilişkilerin ABD'nin temel çıkar ve hedeflerini desteklediğini, yapılan antlaşmalar doğrultusunda mevcut taahhütlerin ABD'nin uzun vadeli yararına olduğu ve tehditlerin bertaraf edilmesinde önemli stratejiler barındırdığı inancındadır. Bu doğrultuda Reagan, ulusal stratejinin desteklenmesinde gereken kaynağın ödenmesi hususunda Kongre'nin ve Amerikan halkının desteğini almayı arzuladığını ve bunun dünya çapında ABD ulusal

güvenliğini sağlamak için gerekli olduğunu dile getirmektedir. Reagan, ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin sürekli gelişimi ve başarılı bir şekilde yürütülmesinin Yürütme Organının başlıca sorumluluğunda olduğunu belirtmekle beraber gelecek için sağlam temellere oturtulmuş bir vizyon ve gerçekçi bir eylem planı sağlayan güvenlik stratejisini yürütebilmek için Yönetim ve Kongrenin işbirliğine dayalı olması gerektiğini vurgulamaktadır (Reagan, 1988: s. 37-40).

1988 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Reagan, yayımlamış olduğu 1988 UGSB'sini geçen yıl yayımlamış olduğu ilk raporuna dayandığını belirterek aradan geçen on iki aylık süre zarfı içerisinde, özetlenen stratejinin, ulusal çıkarların ve gerçekleştirilmek istenen güvenlik hedeflerinin Amerikan halkına en iyi şekilde hizmet ettiğini belirtmektedir. Bununla beraber belge üzerinde önemle vurgulanan konu ABD Ulusal Güvenlik Stratejisinin yıldan yıla çok az değişiklik gösterdiği, ulusal çıkar ve güvenlik hedeflerinin kalıcı değerler üzerinden üretildiğidir.

ABD, özellikle dünyanın kalbi olarak tanımladığı Avrasya bölgesine hâkim olacak düşman bir devlet ya da devlet topluluğunun, en temel ulusal güvenlik çıkarlarını tehlikeye atacağını deklare etmektedir. Bu sebeple iki Dünya Savaşı verdiklerini belirten Başkan Reagan, 1945'den beri Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa, Asya ve Orta Doğu'ya hükmetmek için jeostratejik avantajını kullanarak ABD'nin güç dengesini bozma girişimlerini engellediklerini önemle vurgulamaktadır. Bu doğrultuda Avrasya bölgesinin ABD için hayati bir öneme sahip olduğu açıkça belirtilmektedir.

Ayrıca Sovyetlerde yaşanan iç reformlar ve dış politika girişimlerinin olumlu karşılandığı ve Sovyetlerin bir değişim ve dönüşüm içerisine girdiği yönünde bir düşünce hâkim olsa da ABD'nin güvenlik çıkarları önündeki en büyük küresel tehdidin halen Sovyetler Birliği olduğu düşünülmektedir.

Bununla beraber ABD, Orta Doğu bölgesinde Özgür Dünya devletleri çıkarlarının, uzun süredir devam eden İran-Irak savaşı sebebi ve İran'ın bölgede hâkim güç olma arzusu nedeniyle tehdit altında olduğunu değerlendirmektedir. Bu doğrultuda İran'daki radikal rejimin hem ABD hem de müttefikleri açısından büyük tehlike oluşturduğu ve Sovyetler Birliğine küresel anlamda fayda sağladığını düşünmektedir.

ABD, dünyanın birçok bölgesinde kırılğan demokratik hükümetlerin sayısız sosyal ve ekonomik sorunla baş etmeye çalıştığı düşüncesindedir. Bu yüzden ABD'nin çıkarları doğrultusunda bu yönetimlere her türlü yardımda bulunulması gerektiği vurgulanmaktadır.

Başkan Reagan, 1988 UGSB'sinde özellikle Kongre'nin ABD Ulusal Güvenlik Stratejisini destekleme noktasında isteksiz olduğu ve bu durumun askeri ve jeopolitik dengedeki kazanımları tehlikeye attığını belirtmektedir. Bu doğrultuda Kongre, Amerikan halkı ve yönetimin fikir birliğine vararak, oluşan bu endişe kaynağının ortadan kaldırılması ve dünya demokrasilerinin lideri olarak sorumlulukların yerine getirilmesi gerekliliği önemle deklare edilmektedir.

Belgede ABD açısından her ne kadar uluslararası terörizm, mülteciler sorunu, düşük yoğunluklu çatışmalar, uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlar ABD çıkarlarını tehlikeye düşürse de küresel bir sembol olarak görülen en büyük tehdidin Sovyetler Birliği olduğu değerlendirilmektedir. Dünya çapında Sovyetler ile verilen mücadelenin merkezi olarak görülen Avrupa'nın ikiye bölünmüş formları olan Doğu ve Batı Avrupa'nın da sembolik özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

1988 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

Reagan, Ulusal Güvenlik Stratejisinin ABD ulusal çıkarlarını yansıttığını ve bu çıkarları destekleyen ulusal hedeflere ulaşmak adına geniş bir plan olduğunu belirtmektedir. Bu strateji doğrultusunda güvence altına alınmak istenen ve korunmasının amaçlandığı ulusal çıkarlar şu şekilde tanımlanmaktadır:

- a. Amerika Birleşik Devletleri'nin temel değerlerini benimsemiş kurumları ve insanları ile özgür ve bağımsız bir ulus olarak hayatını devam ettirmesi.
- b. Bireysel refahı artırıcı ve ulusal çabaları destekleyen istikrarlı, sürekli büyüyen ve güçlü bir ABD ekonomisine sahip olmak.
- c. ABD menfaatlerini tehlikeye düşürebilecek tehditlerden uzak, istikrarlı ve güvenli bir dünya.
- d. Uluslararası alanda adil ve açık bir uluslararası ticaret sistemi ile bağlantılı dünya çapında insan özgürlüğünün, demokratik kurumların ve serbest piyasa ekonomilerinin gelişmesi.

Sadece dost ve müttefiklerle değil karşıt görüşlü aktörlerle de sağlıklı ve güçlü ittifak ilişkileri (Reagan, 1988: s. 3).

1988 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

ABD, Sovyetler Birliğinin yapmış olduğu reformları ümit verici olarak değerlendirirse de belgede halen ABD açısından en büyük küresel sorun oluşturan dış faktörün Sovyetler Birliği olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber Orta Doğu bölgesinde hâkim güç olmak isteyen İran, dünyanın birçok bölgesinde bulunan Leninist rejimler, özellikle bölgesel istikrarı tehdit eden ve uluslararası terörizmi destekleyen Küba, Libya ve Nikaragua gibi ülkeler, ABD'nin de yardımda bulunduğu Komünist karşıtı yönetimler ve gruplar önemli birer dış faktör olarak belirtilmektedir.

Ayrıca Sovyetler Birliği ve bağımlısı ülkelerle mücadele edilirken en önemli politikalardan biri olarak görülen ittifak politikası doğrultusunda birçok ulusu içerisinde barındıran, ABD liderliğindeki NATO'nun bu süreçte mücadele etmek zorunda olduğu büyük bir koalisyon gücü olarak Sovyetler Birliği liderliğindeki Varşova Paktı en önemli dış faktör olarak değerlendirilmektedir. 1988 UGSB'sinde NATO'yu tek ittifakı olarak değerlendirmeyen ABD, özellikle Japonya, Kore Cumhuriyeti ve Avustralya'nın da içerisinde bulunduğu 43 ülke ile iki veya çok taraflı antlaşmalar yaparak karşılıklı taahhütlere bağlı olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple yapılan ittifaklar ve antlaşmalar doğrultusunda ortak payda içerisinde yer almış ülkelerde dış faktörler bağlamında değerlendirilebilir.

ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi kapsamında küresel anlamda verdiği mücadele de kendisi, dost ve müttefik ülkelerin haricinde uluslararası örgütler vasıtasıyla da çıkar ve hedefleri doğrultusunda mücadele etmekte olduğunu belirtmektedir. Bu minvalde, 1988 UGSB'si kapsamında Uluslararası Para Fonu (IMF), Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT), Uluslararası Enerji Ajansı (İEA), Çok Taraflı İhracat Kontrolleri Koordinasyon Komitesi (COCOM) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası örgütlerin önemli dış faktörler arasında yer aldığı söylenebilir.

Son olarak dünya çapında yaşanan bölgesel ve düşük yoğunluklu çatışmalar, mülteciler sorunu, nükleer silahların yayılması potansiyeli, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, radikal politik-dini hareketler, dost ve müttefik ülkelerde yaşanan

halefiyet ve ekonomik kalkınma sorunları gibi istikrarsızlıklar 1988 UGSB'sinde ABD çıkar ve hedeflerini etkileyen dış faktörler olarak değerlendirilmektedir.

1988 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Bu UGSB yayımlandığı tarihte ABD Başkanlığı görevini Cumhuriyetçi Partiden Ronald Reagan yürütmektedir. Başkan Reagan, dünya çapında ABD çıkar ve hedeflerini gözetererek yayımlamış olduğu UGSB'de sürekli olarak stratejinin uygulanması sürecinde ayrılan bütçe konusunda Kongre'nin muhalefetiyle karşılaşıldığına göndermede bulunmaktadır. Kuvvetler ayrılığı ilkesinin güçlü bir şekilde uygulandığı ABD'de Kongre'nin alınan kararlarda çok etkili olduğu düşünüldüğünde belgenin içeriğinde yer alan bilgilere istinaden en önemli iç faktörlerden birisinin ABD Kongresinin olduğu değerlendirilmektedir.

Bununla beraber Başkan Reagan sürekli olarak ABD menfaatleri doğrultusunda Amerikan halkına belgede yayımlamış olduğu stratejinin ülkenin huzuru, refahı, çıkarları ve hedefleri doğrultusunda eyleme geçirilmesi gereken politikalar olarak anlatmaktadır. Bu doğrultuda halkında aktif bir şekilde desteğini isteyen Reagan'ın hazırlamış olduğu UGSB'de Amerikan halkının bir diğer iç faktör olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde belgede üstüne basarak belirtilen diğer iç faktör de ABD temel değerlerine bağlı kurumları gösterilebilir.

Bireysel refah için fırsat sunan ve ulusal çıkar ve hedeflere ulaşma konusunda kaynak taban oluşturan güçlü ve istikralı bir şekilde büyüyen ABD ekonomisi de Ulusal Güvenlik Stratejisinin itici gücü niteliğinde bir iç faktör olduğu düşünülmektedir.

7.3. ABD'nin 1990 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy of The United States” (Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı George Herbert W. Bush tarafından Mart 1990'da yayımlanmıştır.

1990 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 32 sayfa ve yedi ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Ulusal Stratejinin Temelleri: Amaçlar ve Çıkarlar
- II. Bugünün Dünyasındaki Eğilimler: Fırsatlar ve Belirsizlikler
- III. Bölgesel Sorunlar ve Müdahaleler

- IV. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Siyasi Gündemimiz
- V. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Ekonomik Gündemimiz
- VI. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Savunma Gündemimiz
- VII. Kamu Güveni

Başkan George H. W. Bush, belgenin başlangıç bölümü olan önsözünde; II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyadaki düzeni sağlama ve istikrarı koruma adına sadece müttefik ülkelerin değil düşman devletlerinde desteklenmek suretiyle ekonomik ilerleme ve demokrasinin gelişmesine katkıda bulunduklarını belirtmektedir. Fakat Sovyet tehdidinin her zaman bu işi baltalamaya çalışan bir güvenlik sorunsalı olarak karşısına çıktığını belirten başkan, bu sorunların aşılma ya yakın olduğu ve sahip olunan bütün imkanlarla elde edilen bu fırsatın kaçırılmayacağı anlatılmaktadır.

Belgenin “*Ulusal Stratejinin Temelleri: Amaçlar ve Çıkarlar*” adlı bölümünde Başkan Bush, geniş ve tutarlı hedefler peşinde olan ulusal güvenlik stratejilerinin kalıcı unsurlarını irdelemekte ve 1990'lardaki ulusal çıkar ve hedeflerinden bahsetmektedir.

“*Bugünün Dünyasındaki Eğilimler: Fırsatlar ve Belirsizlikler*” adlı II. bölümde ise, belgenin yayımlandığı dönemde dramatik bir şekilde yaşanan iç ve dış gelişmelerden söz edilmektedir. Bu doğrultuda Komünizm krizinden bahsedilmekte, demokratik rejimler arasındaki farklar irdelenmektedir. Bununla beraber; dünya çapında gelişen endüstriyel demokrasiler, küresel ekonomi, Üçüncü Dünya çatışmaları, silahlardaki eğilimler, uyuşturucu kaçaklığı, mülteci sorunları ve gelecek ile ilgili kaygılar değerlendirilmektedir.

“*Bölgesel Sorunlar ve Müdahaleler*” başlığı altında küresel bir güç olduğu düşünülen ABD'nin bölgelere göre hedeflerinin ve çıkarlarının değiştiğini ve buna göre öncelik sıralamasının olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda; Sovyetler Birliği, Batı Avrupa, Doğu Avrupa, Batı Yarımküre, Doğu Asya ve Pasifik, Orta Doğu ve Güney Asya ve Afrika bölgesel olarak ele alınmakta, yaşanan sorunlar ve yapılması gerekenler irdelenmektedir.

“*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Siyasi Gündemimiz*” adlı başlıkta; ABD'nin diplomatik, ekonomik ve askeri ulusal güç unsurları ile uluslararası arenada çıkarları ve hedefleri doğrultusunda yürüttüğü politikalardan bahsetmektedir.

Aynı şekilde “*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Ekonomik Gündemimiz*” adlı IV. bölümde sadece diplomatik ve askeri güç unsurları ile değil dünya liderliğini muhafaza etmek için kuvvetli ekonomik yapıyı sürdürmek gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda yürütülen politikalar anlatılmakta; fikirler, düşünceler ve inanışlar beyan edilmektedir.

Belgenin “*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: Savunma Gündemimiz*” başlığı altında ABD’nin tehditlere karşı uygulamış olduğu savunma politikalarından bahsedilmekte ve politikaların uygulanması sürecinde tespit edilen öncelikler değerlendirilmektedir. Bununla beraber ABD’nin çıkar ve hedefleri doğrultusunda geleceğe yönelik yapılan planlar irdelenmektedir.

“Kamu Güveni” adlı başlıkta ise; ABD ulusal güvenlik stratejisi hakkında kamuoyunu bilgilendirmek amaçlı planlamalar ve eylemler tanımlanmaktadır. Son olarak alınan kararların uygulanabilmesi noktasında Kongre ve Amerikan halkına düşen görevden bahsedilerek, ABD çıkar ve hedefleri doğrultusunda desteklerine duyulan gerekliliğe vurguda bulunmaktadır.

1990 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Bush, 1990 UGSB’sinde II. Dünya Savaşı’ndan sonra hem müttefiklerin hem de mağlup düşman devletlerin kendilerini toparlamasına yardımcı olmak, demokrasilerin gelişmesi için mücadele etmek ve küresel ekonomik ilerlemeye yardımcı olmak için benzeri görülmemiş adımlar atıldığı fakat bu süreçte Sovyetlerin sürekli bir tehdit olarak ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu durumun, ABD’nin önderlik ettiği bir ittifak tarafından önlenebildiği ve bu tarihi çabada ABD’nin başarılı olduğu düşünülmektedir (Bush, 1990).

ABD, tarihi boyunca ulusunun, vatandaşlarının ve yaşam tarzının güvenliğini tesis etmek; demokrasisinin ve diğer özgür ulusların gelişebileceği uluslararası barış, özgürlük ve ilerlemesine katkıda bulunarak halkının refahını arttırmaya çalıştığını beyan etmektedir. Bu geniş ve tutarlı hedeflerin ABD’nin kuruluşundan bu yana dış politika ve savunma politikasını yönlendiren itici güç olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ABD, ulus değerlerini paylaşan diğer uluslarda sürekli olarak ittifak ilişkileri içerisinde hareket ettiği ve ittifak stratejisine her daim bağlı olduğunu belirtmektedir. ABD stratejisinin kalıcı bir diğer unsurunun da özgür ve açık bir ekonomik sisteme bağlılık olarak

tanımlanmaktadır. Başkan Bush, seleflerinin birçoğundan ziyade yönetimi boyunca serbest piyasa ekonomisini teşvik etmek ve uluslararası ticareti engelleyen gerilimleri azaltmak için tüm uluslarla birlikte hareket etmeye kararlı olduğunu belirtmektedir. Başkan Bush, kırk yıl boyunca devam eden askeri tehdidin üstesinden gelemediği politik sorunların ticaret anlaşmaları ile çözümlenebileceği düşüncesindedir (Bush, 1990: s. 1).

ABD, yaşanan Soğuk Savaş döneminde dünyayı ABD ve Sovyetlerin nüfus alanlarına bölmeyi değil Avrupa ve Asya'daki bağımsız güç merkezlerinin oluşması için mücadele ettiklerini beyan etmektedir. Bu mücadelede dost ve müttefikler ülkelerin sürekli olarak yanlarında olduğunu ve birlik beraberlik içerisinde inşa ettikleri kurumlar ile politik ve ekonomik yönden ilerleyebildikleri düşünülmektedir. Başkan Bush, Sovyetlerin saldırılarına karşı gösterilen direniş politikaları sayesinde her zaman Sovyet gücünün azalacağı ya da kademeli olarak yumuşayacağı inancında olduğunu dile getirmektedir. Bu süreçte dünyanın en güçlü demokrasisi olarak küresel demokrasilere liderlik edildiği düşünülmektedir. Her ne kadar dünyanın bir barış sürecine doğru gittiği düşünülse de olan tehditlerin göz ardı edilmemesi düşünülmektedir (Bush, 1990: s. 2).

Bu doğrultuda güvenliği tehdit edebilecek herhangi bir saldırganı caydırmak, caydırma başarısız olursa düşmanın sahip olunan bütün güç unsurları ile alt etmek ve durumu lehine olacak şekilde sonlandırmak hedeflenmektedir. ABD, dış politikasını ilgilendiren her durumda olduğu gibi böyle bir durumda da müttefikleri ile hareket ederek caydırıcılığı en üst seviyede tutmayı düşünmektedir. Her şeyden önce ABD terörist saldırılarda dâhil olmak üzere ülke ve halkının güvenliğini sağlamak adına birincil olarak askeri güç unsurlarından ziyade diğer ulusal güç unsurları ile problemi kaynağından çözmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda adil ve doğrulanabilir silah kontrol anlaşmaları yaparak, stratejik ortakları modernleştirerek, stratejik savunma için teknolojileri sürekli olarak ileri taşıyarak ve ulusal güç unsurlarını güçlendirerek caydırıcılık seviyesini arttırmayı düşünmektedir (Bush, 1990: s. 2).

ABD stratejinin temel inanışlarından birisi de ülke refahının artırılması için güçlü, rekabetçi ve müreffeh bir ABD ekonomisinin teşvik edilmesi gerektiğidir. Bu sebeple; dış pazarlara, enerji ve mineral kaynaklarına, okyanuslar ve uzaya erişimin sağlanması; istikrarlı para birimleri, ticaret ve yatırımlarda düzen, ekonomik

anlaşmazlıkların yönetim ve çözümü için kabul görmüş ve uyulan kurallarla oluşturulmuş bir uluslararası ekonomik sistemin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır (Bush, 1990: s. 2).

ABD 1990 UGSB'sinin yayımlandığı dönemde iç ve dış ortamda yaşanan dramatik gelişmeler doğrultusunda ulusal güvenlik stratejisinin yeniden şekillendiğini belirtmektedir. Soğuk Savaş döneminde yaşanan komünizm krizi hakkında değerlendirmelerde bulunan Başkan Bush artık komünist diktatörlüklerin yıkılıyor olduğunu, Sovyet egemenlik ağının yavaş yavaş daraldığını ve demokratik rejimlerin ortaya çıktığı dile getirilmektedir. Bu başarıyı, uygulamış oldukları politikalara bağlayan ABD, bu tür bir temel siyasi değişimin çalkantılı olacağı; aksilikler ve yeni istikrarsızlıkların kaynağını oluşturacağı düşünülmektedir. Bu sebeple belirsizliklerin sebep olacağı sorunlarla mücadele konusunda önlem alınması gerektiği değerlendirilmektedir (Bush, 1990: s. 5).

ABD, başarısının ürünü olarak nitelediği endüstriyel demokrasilerinde bir takım problemlerle karşı karşıya kalabileceğini düşünmektedir. Ekonomik güç dengesi, ekonomik değişim ve uyum çağındaki ticaret anlaşmazlıklarının siyasi ve güvenlik bağlarını zorlayabilmeleri tehlikesi bunlar arasında gösterilmektedir (Bush, 1990: s. 6).

1990 UGSB'sinde dünya ekonomisinin her zamankinden daha rekabetçi olacağı; Japonya, Tayvan, Çin ve Kore Cumhuriyeti'nin toplam üretiminin ABD'ninkinden daha fazla olacağı değerlendirilmektedir. Batı Avrupa ve Avrupa Topluluğu (AT) emek, sermaye ve malların önündeki engelleri kaldırdığından daha da güçlü bir ekonomi haline geleceği düşünülmektedir. Sovyetler Birliği'nde yaşanan ekonomik ve siyasi dönüşüm (perestroyka) başarılı olarak nitelendirilse de Sovyetlerdeki üretimin; ABD, Japonya ve Batı Avrupa'nın üretiminin altında kalacağı tahmin edilmiştir. ABD politikası ekonomik büyümeyi akıllıca ve başarılı bir şekilde teşvik ederek ekonomik gücün yayılmasını sağlamıştır. Bu yayılım sürecinde açık ve genişleyen bir dünya ekonomik sisteminde ABD, başkalarının büyümesinden faydalanabileceği düşüncesindedir. Bu noktada Amerikan liderliği büyük önem taşımaktadır. Bu liderliğin yanında tek taraflılık, bölgeselcilik ve korumacılık gibi tehlikeli baskıları ortadan kaldırmak için küresel ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Yaşanan yeni dönemde süper güçler merkezli Üçüncü Dünya çatışmalarının yaşanabileceği ve ABD'nin çıkarlarını tehdit edebileceği varsayılmaktadır. Son derece

yıkıcı bölgesel savaşlar, bölgesel güçlerin silahlı kuvvetlerinin genişlemesi ve gelişmiş silahların yayılması ABD açısından daha da büyük bir tehlike olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir (Bush, 1990: s. 6).

Ayrıca silahlarla ilgili teknolojiye açık ara önde olduğunu varsayan ABD, bu avantajını uygun taktik, doktrinler ve operasyonel beceriler ile desteklenmesi gerektiği düşünmektedir. ABD, bu süreçte geliştirilecek hassas nitelikli silahlar ve yeni operasyonel kavramları savaş güçlerine entegre ederek yeni koşulların inovatif bir şekilde sürdürülmesi inancındadır (Bush, 1990: s. 7).

Başkan Bush, özellikle uyuşturucu ile mücadele konusuna büyük önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Narkotik suçların ABD ekonomisini baltaladığını, birçok Amerikan vatandaşının hayatını kararttığını ve Amerikan ulusal değerleri ve kurumlarına zarar verdiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda yasadışı uyuşturucuların hem arzının hem de talebinin azaltılması için ne gerekiyorsa yapılacağı çok net bir şekilde beyan edilmektedir. Bu noktada proaktif önlemler olarak sadece yurtiçinde değil uluslararası arenada diğer ülkelerle birlikte uyuşturucu kartelleri ile mücadele edileceği dile getirilmektedir (Bush, 1990: s. 7).

ABD'nin ulusal güvenliğine tehdit olarak görülen konulardan birisi de mülteciler meselesi olmaktadır. Dünyanın birçok bölgesinden insanların kıtlık, savaşlar, zulüm ve özellikle tiranlıklar yüzünden yurtlarından ayrılmak zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Bu noktada, ABD olarak mülteciler konusunda ülkesinin her daim zorda olan insanlara kapısının açık olduğunu belirten Başkan Bush, ayrıca ülke olarak yardım kuruluşlarına verilen desteklerle de bu süreçte mültecilerden yardımlarını esirgemediğini belirtmektedir. Böylelikle dünya çapında yaşanacak bir sorunu kaynağından çözerek kendi çıkar ve hedeflerine gelebilecek olan tehditleri bertaraf etmeyi planlamaktadır (Bush, 1990: s. 7).

Başkan Bush, ABD'nin her ne kadar küresel bir güç olsa da yaşanan gelişmeler doğrultusunda bölgesel olarak ABD'nin çıkarları doğrultusunda durum değerlendirmesinde bulunması gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda her an bir gerilim veya çatışmaya neden olabileceği değerlendirildiğinden özellikle Sovyetler Birliği ile ilişkilerinin stratejik olarak öncelikli öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden Sovyetler Birliği'nde yaşanan gelişmeler de göz önünde bulundurularak

Sovyetlerin uluslararası sisteme yapıcı bir ortak olarak entegre olabileceği düşünülmektedir ve Savaş sonrasında ilk defa bu hedefe ulaşılabilecek noktaya gelindiğine inanılmaktadır. Çünkü Sovyetlerin yetmiş yıl aradan sonra sınıf çatışması ve askeri üstünlük doktrinlerini reddederek; Savaş sonrası kendi politikalarını eleştirmeye başladığı ve demokrasiye doğru ilerleme yolunda adımlar attığı düşünülmekte ve bu durum ABD tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır (Bush, 1990: s. 9).

1990 UGSB'sinde Batı Avrupa özgürlük ve bireysel haklara bağlılığı paylaşan Atlantik devletleri olarak tanımlanmaktadır. ABD, Batı Avrupa ile ortak bir mirasa sahip olduğunu belirtmektedir. Bu noktada her ne kadar Sovyetlerde yaşanan reform hareketleri ile Avrupa'da bir yumuşuma dönemi yaşansa da ve Sovyetler Avrupa topraklarından tamamıyla çekilmiş bile olsa ABD'nin Avrupa'daki güçlerinin bulunması ve liderliğinin devam etmesinin barışın tesis edilmesi, güvenin ve istikrarın sağlanması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Bununla beraber ABD, Avrupa'da gerçekleştirilecek; Avrupa kaynaklarının daha verimli kullanılmasını sağlayacak olan ve Doğu Avrupa ülkeleri için bir cazibe merkezi olabileceği düşünülen güçlü bir Avrupa topluluğunu destelediğini özellikle vurgulamaktadır. Ayrıca Almanya'nın da gün geçtikçe birleşme yolunda ilerlediği değerlendirilmekle beraber birleşmiş bir Almanya'nın hem Kuzey Atlantik İttifakı hem de Avrupa Topluluğu'nun bir üyesi olarak kalmasının arzulandığı belirtilmektedir (Bush, 1990: s. 10).

Başkan Bush, Doğu Avrupa ülkelerinin sahip olduğu Avrupa kültürel ve politik geleneğine dayanarak Sovyetlerin hâkimiyeti altında kalamayacağını, dünya çapında özgür uluslar topluluğu arasına katılmaları gerektiğini düşünmektedir. Bu noktada Başkan Bush, Sovyetler ile Doğu Avrupa ülkelerinin haklarını sınırlandıracak hiçbir düzenlemeyi kabul etmeyeceklerini beyan etmektedir. Özgür ve müreffeh bir Doğu Avrupa'nın Sovyet çıkarları için bir tehdit oluşturmadığı dile getirilmektedir. Bu doğrultuda her geçen gün Doğu ve Batı Avrupa ülkelerinin sosyal ve ekonomik örgütlerde yakın zamanda birleşebileceği düşünülmektedir. Başkan Bush, Soğuk Savaş'ın Avrupa'nın bölünmesi ile başladığını belirtmekte ve Avrupa'nın yeniden birleşmesi ile sona ereceğine inanmaktadır (Bush, 1990: s. 11).

ABD, özgür dünyanın ihtiyaç duyduğu enerji kaynakları tedariki noktasında özellikle Orta Doğu bölgesindeki ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini zira

ABD'nin önemli çıkarlarının bu ilişkilere bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Başkan Bush tarafından, bölgede Libya ve Irak gibi haydut devlet olarak tanımlanan ülkelere Sovyetlerin çelişkili bir şekilde gelişmiş silahları temin etmesi haricinde Sovyetlerin bölgedeki politikalarının ılımlı olduğu düşünülmektedir. ABD, bölgede İsrail'in ve ılımlı Arap ülkelerinin güvenliği ve petrol tedarikinin sağlanması gibi çıkarlarını koruma zorunluluğu olduğunu bu yüzden Doğu Akdeniz, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'nda bir deniz varlığı bulunduracağını deklare etmektedir (Bush, 1990: s. 13).

Güney Asya'da ABD'nin dostları olarak nitelenen Pakistan ve Hindistan'da yaşanan demokratik ve liberal hareketlerin memnuniyetle karşılandığı dile getirilmektedir. Başkan Bush tarafından her iki ülke ile ilişkilerin geliştirildiği belirtilmekle beraber Hindistan ve Pakistan arasında uzlaşının teşvik edilmek istendiği ve nükleer silahların yayılımının durdurulması düşünülmektedir. Ayrıca Sovyetlerin Afganistan'dan çekilmeleri de memnuniyetle karşılanmakla beraber Sovyetlerin gayri meşru yönetime sağlamış olduğu silahlar nedeniyle Afganistan halkının kendi kaderini tayin edemediğini bu noktada da ABD'nin bu mücadeleyi sürdüren mücahitleri gerekli yardım yardımına devam edileceği belirtilmektedir (Bush, 1990: s. 13).

ABD, Afrika'da kurumsal yapılanma, ekonomik kalkınma ve barışı sağlamayı kendine misyon edinmiştir. Küresel demokrasi eğilimlerinin Afrika'da da olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü Afrika dünyadaki en önemli ham madde ve mineral kaynaklarına sahip olmakla beraber muazzam oranda insan potansiyeline sahip olan bölgelerden olduğu değerlendirilmektedir. ABD, bölgede savurgan ve verimsiz kamu iktisadi teşebbüslerinin yerine üretken özel sektörü ve bireysel girişimleri özgürleştiren reformları destekleyeceğini deklare etmektedir (Bush, 1990: s. 13).

ABD, ulusal güç unsurlarını; diplomatik ve politik, ekonomik ve askeri olarak tanımlamaktadır. Fakat değişen koşullarla beraber yeni dönemde bu unsurların değişiklik gösterebileceği değerlendirilmektedir. Zorluklar karşısında askeri güçlerin ve programların ayarlanması, azaltılması veya artırılmasının yanında müzakere, yük paylaşımı, ekonomik ve güvenlik yardımı, ekonomik kaldıraç ve siyasi liderlik gibi uygulamaların da olabileceği düşünülmektedir. Bundan sonraki süreçte askeri güç kullanımının Sovyetler karşısında değil Üçüncü Dünya'da gerçekleşebilecek olaylar karşısında olabileceği düşünülmektedir (Bush, 1990: s. 15).

ABD dış politikasında ilk önceliklerinden birinin, dost ve müttefikleriyle olan ittifak ilişkileri olduğunu belirtmektedir. Özgür dünyadaki iktidar merkezlerinin yükselişinin ABD'nin değerleri ile tutarlı ve ulusal çıkarlarını destekleyici nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden ABD, küresel liderliğin sorumluluklarını müttefikler ve dostlarıyla daha eksiksiz paylaşmaya hazır olduğunu deklare etmektedir (Bush, 1990: s. 15).

Başkan Bush, ABD ulusal güvenliğini arttırmanın bileşeni olarak gördüğü silah kontrol anlaşmalarının bir amaç değil araç olduğunu belirtmektedir. Bu antlaşmalar doğrultusunda herhangi bir kriz durumunda çatışmanın başlatılması teşvikinin azaltılması amaçlanmaktadır. ABD, istikrarın sağlanabilmesi için doğrulanabilir ve güvenilir antlaşmaların şart olduğunu düşünmektedir. Ayrıca bu yolda ABD; kendi, dost ve müttefiklerinin güvenliği için herhangi bir silah kontrol antlaşmasından ödün verilmeyeceği kesin bir dille beyan edilmektedir (Bush, 1990: s. 15-16).

ABD, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden belgenin yayımlandığı döneme kadar; elçilikleri, yayınları, konuşmacıları, değişim programları, kültür merkezleri ve birçok ABD Bilgi Ajansı Ofisleri aracılığıyla dünya çapında kamuoyunu bilgilendirici programlar geliştirdiğini ve sürdürdüğünü belirtmektedir. ABD, kapalı toplumlara ulaşarak Amerikan yaşam tarzını cezbedici bir şekilde onlara gösterip içerisinde bulundukları durumun değişmesi ve demokratik bir tarzına kavuşmaları için mücadele verildiği dile getirilmektedir. Bu sebeple Amerikan demokrasi mesajının, insan haklarına saygının ve fikirlerin serbest akışının geçmiş zamanlarda olduğu gibi bu dönemde de hayati ve ilham verici derecede önemli olduğu düşünülmektedir (Bush, 1990: s. 18).

ABD, güvenlik hedeflerine ulaşmak ve çıkarlarını sürdürmek adına geleneksel olarak dost ve müttefik güçlerin desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda her türlü askeri, ekonomik, siyasi, teknolojik desteğin sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Böylece daha güçlü bir yapıya sahip olunacağı ve gelebilecek tehditlerin caydırılma durumu en üst seviyede olacağı değerlendirilmektedir (Bush, 1990: s. 18).

ABD hedeflerine ulaşmak için kullanmış olduğu silah kontrol anlaşmaları, demokrasilerin teşvik edilmesi, kamuoyu bilgilendirmeleri gibi unsurlar ile ülkelerde yaşanan ve yaşanacak reform hareketleri doğrultusunda şeffaf bir devlet yapısının oluşacağını ve bununda gerek askeri gerek diplomatik temaslar ile karşı tarafın sahip

olduğu güç unsurlarının nicelik ve nitelik yönünden daha anlaşılır bir hale geleceğini düşünmektedir. Böylelikle sınırlı bilgiye dayalı bir şekilde hazırlanan planlardan ziyade daha güvenilir plan ve stratejiler geliştirilmesi; yanlış anlamalardan kaynaklı tehlikeli askeri gerginliklerin azaltılabileceği belirtilmektedir (Bush, 1990: s. 19).

Başkan Bush, Amerika ulusal gücünün; güçlü ve dayanıklı ekonomisine dayandığını dile getirmektedir. Uluslararası arenadaki liderlik pozisyonunun muhafaza edilmesi için sadece diplomasi ve güçlü askeri unsurların değil aynı zamanda rekabetçi tarım ve üretim sektörleri, yenilikçi araştırma kuruluşları, sağlam altyapı, güvenli enerji kaynakları, canlı finans ve hizmet endüstrileri ile dinamik bir ekonomiye ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda başta küresel anlamda yaşanan dengesizliklerin giderilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. ABD büyük ticaret açıkları verirken Japonya ve Almanya'nın her geçen gün önemli miktarda ticaret ve cari işlem fazlası verdiği; çeşitli girişimlerle bu dengesizliklerin ortadan kaldırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinin yaklaşık olarak 1 trilyon dolar değerindeki borcu yıllık 70 milyar dolar faize neden olmakta; demokrasi için mücadele veren ve dost ülkeleri güvenliğin sağlanması ve sürdürülmesi noktasında zorlamaktadır. Bu sıkıntılı süreçten kurtulmak için Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın belli koşullara uymak şartıyla mali destekte bulunabileceği belirtilmektedir. Bu koşullar; başta ülkelerin iç tasarruflarını kuvvetlendirmeye yönelik tedbirler almak, dış yatırımcıları çekme ve yatırımlarını geri çeken yatırımcıları geri kazanmayı teşvik edici politikalar yürütme gibi orta vadeli programların benimsenmesi tavsiyelerinde bulunmaktadır (Bush, 1990: s. 21).

ABD, UGSB'sinde güvenliğini sağlamak ve çıkarları gözetmek için sahip olduğu güç unsurlarıyla yürüttüğü politikaları deklare etmektedir. Bu doğrultu özellikle dış politikada nükleer ve konvansiyonel güç unsurlarına sahip olarak ABD ve müttefiklerine gelebilecek tehlikelerin caydırıldığı vurgulanmaktadır. Bu süreçte en önemli politikalardan birisi ortak değerler ve ortak güvenlik çıkarlarına sahip kolektif güvenlik sistemleri inşa etmek olmuştur (Bush, 1990: s. 23).

Uzay ile ilgili olarak 1990 UGSB'sinde ABD'nin mesajı; barışçıl amaçlarla ve tüm insanlığın faydalanabileceği şekilde uzaya erişimin serbest bir şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğidir. ABD, her nerede olursa olsun herhangi bir saldırıya karşı

uzayda gerçekleştirdiği faaliyetler ile düşman saldırısını caydırmayı ve gerektiği durumlarda savunmaya destek bir unsur olarak kullanmayı planlamaktadır. Aynı şekilde uzayda gerçekleştirilebilecek düşmanca bir faaliyete kesinlikle izin verilmeyeceği, iletişim, navigasyon, çevresel izleme, erken uyarı, gözetim ve anlaşma doğrulaması gibi faaliyetlerde sistemler geliştireceği belirtilmektedir (Bush, 1990: s. 27).

ABD, 1990 UGSB'sinde Doğu-Batı arasındaki gerilimlerin azalıyor olmasına rağmen terörizm, anayasal yıkımlar, isyan ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi alt düzey tehditlerin ABD'yi; vatandaşlığını ve çıkarlarını yeni yollarla tehlikeye düşürdüğü düşünülmektedir. Yoksulluk ve siyasi özgürlüklerin eksikliği gibi konuların geleneksel savaş seviyesinin altındaki rakip ilke ve ideolojilerin mücadelesini oluşturan düşük yoğunluklu çatışmalara neden olduğu belirtilmektedir. Bu tür tehditlerin gerek ABD çıkarları gerekse insanlara uygulanabilecek şiddet olaylarına karşı kabul edilmeyeceği ve verilecek yanıtın çok sert olacağı deklare edilmektedir (Bush, 1990: s. 28).

Bu dönemde yaşanan gelişmeler doğrultusunda her ne kadar Doğu-Batı arasındaki gerilimlerin azaldığı değerlendirilse de istihbarat bağlamında düşman çabalarının yakın vadede azalmasının pek mümkün olmadığı düşünülmektedir. Bu açıdan ABD istihbaratının gün geçtikçe artan gereklilikler ve karmaşıklık içerisinde yeni gelişmeler ve yeni tehditlerin tespit edilebilmesi için hayati derecede önem arz ettiği vurgulanmaktadır (Bush, 1990: s. 29).

Belgenin yayımlandığı dönemde Sovyetler ve Varşova Paktı ile müzakere edilen anlaşmalar yoluyla yaşanan reform hareketleri sonucunda Sovyetlerin ve Varşova Paktı'nın önemli bir değişimden geçtiği değerlendirilmektedir. Bu durumun ABD'nin askeri planlamasında değişiklik yapabilmesini sağlayacağı düşünülmektedir. ABD her ne kadar yaşanan gelişmeleri umut verici olarak görse de sadece söylemlere göre değil yapılan eylemler doğrultusunda kendisinin de adım atacağını belirtmektedir. Bu yüzden gelecekte yaşanacak olan taleplerin karşılanması noktasında nükleer ve konvansiyonel silahların uygun rolü ve iyileştirilmiş ve daha etkili yardım programlarının sürekli olarak gözden geçirileceği deklare edilmektedir (Bush, 1990: s. 29-30).

Bu strateji çerçevesinde ABD'nin geleceği konusunda kararların alındığı süreçte Kongre, Amerikan halkı ve Yönetimin ayrı ayrı rolleri olduğu belirtilmektedir. Başkan ABD ordusunun komutanı iken Kongre'de orduların gelişimini sağlama ve savaş ilan

edebilme gibi bir takım yetkilerle donatılmıştır. Görev ve yetki paylaşımı yapılan kuvvetler ayrılığı sisteminin iktidar ihlallerine karşı koymak için tasarlandığı fakat iyi bir işbirliği ruhu ile ABD'nin ulaşmak istediği hedeflere varabileceği değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Amerikan halkı ve Kongre'nin desteğine hayati derecede ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır.

1990 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

ABD 1990 UGSB'sinde Başkan Bush, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin benzeri görülmemiş bir misyon üstlenerek ABD'nin hedef ve çıkarları doğrultusunda dünya çapında barışı ve istikrarı sağlamak adına gerek savaşı kaybeden düşman ülkelere gerekse müttefik devletlere ekonomik, askeri ve siyasi destekler verdiklerini belirtmektedir. Böylelikle Sovyet ve Komünist yayılma tehdidini önderlik ettikleri ittifak sistemiyle önledikleri dile getirilmektedir. Sonuç olarak zaten içeride tutarsızlıklar içerisinde olduğu düşünülen Sovyet sisteminin çöküşe geçtiği belirtilmektedir.

Bu dönemden yıllar hatta aylar önce hayal bile edilemeyecek gelişmelerin yaşandığı ve kırk yılı aşkın süredir mücadele verilen bu yolda yaşanan değişim ve dönüşümün zaferle sonuçlanmasının yakın olduğu düşünülmekte ve bu tarihi fırsatın kaçırılmaması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır.

Ayrıca 1990 UGSB'sinin ABD'yi adım adım yaklaşan yeni bir dönem ve yeni bir yüzyıla götüreceği ve bu yeni çağın şekillenmesine yardımcı olacağı dile getirilmektedir. Bu doğrultuda Başkan Bush, her zamankinden fazla ihtiyaç duyulan Amerikan halkı ve Kongre'nin desteğini almak için ileriki zamanlarda alınacak zor kararların desteklenmesi noktasında kendilerine çağrıda bulunmaktadır.

Belgede tehdit algıları tanımlanırken özellikle Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı, ABD için sembolik özelliğe sahip aktörler olarak değerlendirilmektedir. Bununla beraber yıllardır süren mücadelenin adını taşıyan Soğuk Savaş kavramının gerek belgede gerekse literatürde başlı başına sembolik niteliğe sahip olduğu söylenebilir. Belgede belirtildiği üzere Soğuk Savaşın başlangıcı olarak gösterilen Avrupa'nın bölünmesi olayının da sembolik özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir.

1990 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

Başkan Bush (1990: s. 3-4), 1990 UGSB'sinde ABD'nin geniş ulusal çıkar ve hedeflerinin sürekli olduğunu deklare etmektedir. Bu çıkarları ve hedefleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- a. Temel değerlerini muhafaza etmiş, kurumları ve insanların güvenliğini sağlayabilen ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak hayatta kalması.
- b. Yurtiçinde ve yurtdışında ulusal çabalar sonucunda bireysel refahı arttırmak için güçlü bir Amerikan ekonomisi sağlamak.
- c. Demokratik kurumların, siyasi özgürlük ve insan haklarının teşvik edildiği bir dünya meydana getirmek.
- d. Demokrasi ve bireysel haklara saygı gösteren özgür ulus toplumlarını güçlendirmek ve genişletmek adına dost ve müttefik ülkelerle sağlıklı, işbirliği ve ittifak ilişkileri geliştirmek.

1990 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Soğuk Savaş'ın yavaş yavaş sonuna geldiği düşüncelerinin hâkim olduğu 1990 UGSB'sinde II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünya çapında tehdit oluşturduğu vurgulanan Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'nın en önemli dış faktörlerden biri olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber bölgesel bazda istikrarsızlıklara sebep olan ve uluslararası terörist grupları desteklediği düşünülen devletler ve terörist gruplarda strateji belgesinin belirleyici unsurlardan biri olarak düşünülmektedir.

ABD'nin güvenlik sorunları ve çıkarları doğrultusunda dünya çapında vermiş olduğu mücadelede ortak değerler ve tehdit algılarını paylaştığı dost ve müttefik devletlerin aynı zamanda askeri, ekonomik ve diplomatik olarak hizmet veren NATO, IMF, Dünya Bankası, G-7 (Group of Seven) gibi demokratik kurumların süreçte hayati derecede önemli olan dış faktörlerden olduğu söylenebilir.

Ekonomik olarak yapılan durum değerlendirmeleri neticesinde dünya çapında büyük yükseliş trendi gösteren ve ekonomik olarak bölgesel manada ABD ile yük paylaşımında bulunan Japonya ve Almanya ayrıca bu belgenin önemli dış faktörleri olarak belirtilebilir.

Son olarak dünya çapında yaşanan bölgesel ve düşük yoğunluklu çatışmalar, mülteciler sorunu, nüfus artışı, nükleer silahların yayılması potansiyeli, uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, radikal politik-dini hareketler, dost ve müttefik ülkelerde yaşanan halefiyet ve ekonomik kalkınma sorunları gibi istikrarsızlıklar 1990 UGSB'sinde ABD çıkar ve hedeflerini etkileyen dış faktörler olarak değerlendirilmektedir.

1990 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti'den George Herbert W. Bush yürütmektedir. Başkan Bush, ABD'nin 41. Başkanı olarak görev yapmıştır. Selefi olan Başkan Reagan döneminde de Başkan Yardımcılığı görevini yürüten George H. W. Bush kendinden önceki Başkan'ın politikaları doğrultusunda hareket etmesine rağmen Demokratların çoğunlukta olduğu Kongre'ye biraz daha ılımlı tavırlar sergileyerek ABD'nin tarihi öneme sahip bu geçiş döneminde herkesin desteğini almayı arzuladığı değerlendirilmektedir (White House, 1989).

ABD ulusal güvenlik stratejisinin dayanağı olarak değerlendirilen Amerikan halkı ile karakterize olmuş demokrasi, özgürlük, serbest piyasa ekonomisi ve barış gibi paradigmaların belgenin iç faktörleri arasında sayılabileceği değerlendirilmektedir.

Aynı şekilde kuvvetler ayrılığı sisteminin güçlü bir şekilde yürütüldüğü ABD'de Kongre'nin ve Amerikan halkının, yönetimin meşruluğu noktasında çok büyük öneme sahip iç faktörlerden olduğu söylenebilir.

1990 UGSB'sinde ABD'nin itici birer gücü olan; ekonomik refahın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi noktasında sürekli olarak vurgulanan; özel sektör ve bireysel girişimler ayrıca bunları özgürleştiren reformlar iç faktörler olarak değerlendirilebilir.

7.4. ABD'nin 1991 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy of The United States” (Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı George Herbert W. Bush tarafından Ağustos 1991'de yayımlanmıştır.

1991 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 34 sayfa ve altı ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Ulusal Stratejinin Temelleri: Çıkarlar ve Hedefler
- II. Bugünün Dünyasındaki Eğilimler: Yeni Fırsatlar ve Endişeler
- III. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990'lar İçin Siyasi Bir Gündem
- IV. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990'lar İçin Ekonomik Bir Gündem
- V. Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990'lar İçin Bir Savunma Gündem
- VI. 21. Yüzyıla Doğru

ABD 1991 UGSB'sinin başlangıcında Başkan Bush'un önsözü yer almaktadır. Başkan Bush, bir önceki dönem olan 1990 UGSB'sinden 1991 UGSB'sine kadar geçen süre zarfında dünya çapında yaşanan önemli gelişmelere yer vermekte, ABD'nin kurucu değerleri doğrultusunda yeni bir dünya düzeninin meydana geldiğinden bahsetmektedir. Yeni dünya düzenini bir istek ve fırsat olarak değerlendiren Başkan Bush, Körfez Krizi'nde tüm dünyanın BM çatısı altında birleşerek, saldırganlığa karşı hareketin ve uygulanan yaptırımların arzu edilen bir durum olduğunu belirtilmektedir. Körfez krizinde bir nevi dünya topluluğunun, istikrarsızlıklara karşı hep beraber neler yapabileceğinin gösterildiği değerlendirilmektedir. Bu olağanüstü durumda itici gücün Amerika ve dünya nesli olduğu vurgulanmakta ve Amerika liderliğinin vazgeçilmez bir unsur olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca Komünist sistemin artık çöktüğü ve ABD kurucularının inancına gömülü bir vizyon olan bireysel hakların; insanlığın kalıcı umut ve arzularına hizmet ettiği düşünülmektedir (Bush, 1990).

Başkan Bush, belgenin “*Ulusal Stratejinin Temelleri: Çıkarlar ve Hedefler*” adlı bölümünde Doğu Avrupa'da Sovyet hâkimiyetinin çöktüğü ve iki nesil boyunca devam eden mücadelenin artık sonuna gelindiği ve yeni bir dönem kapılarının aralandığını dile getirmektedir. Her ne kadar Komünist yayılma tehdidi ortadan kalksa da Sovyetler Birliği içerisinde yaşanacak dönüşüm hareketleri ve Sovyetlerle olacak ilişkilerin belirsizliğini koruduğu dile getirilmektedir. Bununla beraber bu dönemde yaşanan Körfez Krizi'nin, dünyada hala istikrarı bozucu kaynakların olduğu düşüncesini hâkim kılmıştır. Yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda sadece güvenlik için değil güvenlik hakkında düşünme biçimleri içinde zorluklarla karşılaşıldığı vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda ulusal güvenlik stratejisi ile ABD'nin çıkarları ve hedefleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

“*Bugünün Dünyasındaki Eğilimler: Yeni Fırsatlar ve Endişeler*” başlıklı bölümde yaşanan belirsizliklere rağmen küresel stratejik çevrenin çeşitli alanlarda bir değişim ve dönüşüm içerisine girdiği ve ABD’nin bu sürece uyum sağlamak, ABD dost ve müttefikleri faydasına olacak şekilde politikalar ve stratejiler geliştirmesi gerektiği belirtilmektedir. ABD’nin sahip olduğu değerler doğrultusunda nasıl politikalar yürütmesi gerektiği önemli aktörler ve bölgesel eğilimler bazında irdelenmektedir.

Belgenin “*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990’lar İçin Siyasi Bir Gündem*” başlığı altında ABD dış politikasındaki önceliğin müttefik ve dost ülkeler ile dayanışma içerisinde hareket olduğu deklare edilmektedir. Bu bölümde dış politikada yürütülen uygulamaların ABD’nin hedef ve çıkarlarına hizmet edecek şekilde ittifaklar, koalisyonlar ve yeni bir Birleşmiş Milletlere dayandırılarak yürütüleceği belirtilmektedir. Askeri güç unsurlarından ziyade daha çok diplomatik araçların kullanılması gerektiği düşüncesinde olan ABD, bu doğrultuda silah kontrol anlaşmaları, istihbarat programları, ekonomik ve güvenlik yardımları, uyuşturucu kaçakçılığı, göçmen ve mülteci sorunları ile baş etme noktasında uygulanan politikaları irdelemektedir.

“*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990’lar İçin Siyasi Bir Gündem*” başlıklı bölümde ise; ABD’nin uluslararası arenada liderliğini sürdürebilmek, güvenlik ve çıkarlarını koruyabilmek adına sahip olunması gereken ekonomik gücün sağlanabilmesi için uygulanan ekonomi politikaları değerlendirilmektedir. Bu bölümde ulusal hedeflere ulaşma yolunda ekonomik zorluklar başta olmak üzere sürdürülebilir ekonomik büyüme, küresel ekonomik dengesizlikler, borçlar, uluslararası ticaret, teknoloji, enerji güvenliği, çevre ve uzay konularında yürütülen politikalar derinlemesine incelenmiştir.

Belgenin beşinci bölümü olan “*Amaçların Araçlarla İlişkilendirilmesi: 1990’lar İçin Bir Savunma Gündemi*” adlı bölümde ABD’nin yeni oluşan dünya düzeninde savunma politikalarına yer verilirken, çeşitli bölgeler ele alınarak tehditlere karşı geliştirilen stratejiler anlatılmaya çalışılmıştır. Bu perspektifte başta nükleer caydırıcılık olmak üzere füze savunma sistemleri, ileri konuşlandırılmış askeri varlıklar, krizlere verilen yanıtlar, insan gücü, savunma teknolojileri ve endüstriyel gelişmeler irdelenmiştir.

Belgenin son bölümü olan “*21. Yüzyıla Doğru*” başlığı altında yeni bir dönem ve yeni bir yüzyılı karşılama arifesinde Başkan Bush geçmiş dönemle alakalı

değerlendirmelerde bulunmakta ve gelecek dönemde karşılaşılabilecek sorunlar ve çözümleri irdelenmektedir.

1991 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Bush, ABD 1991 UGSB'sinde öncelikle Doğu Avrupa'da Sovyet hâkimiyetin çöküşüyle beraber Soğuk Savaşın sonuna gelindiği ve yıllar boyunca devam eden temel meselenin çözüldüğü değerlendirmesinde bulunmaktadır. Ayrıca bu durumun büyük umutlar doğurduğu fakat uluslararası arenada Körfez Savaşı gibi yeni krizler ve istikrarsızlıkların vuku bulduğu belirtilmektedir. Bu yüzden ABD'nin aynı şekilde sahip olduğu güç unsurlarını barındırmalı ve dünyada liderliğini devam ettirmesi gerektiğine inanılmaktadır (Bush, 1991: s. 1).

Bu sebeple uygulayacağı politikaları deklare eden ABD, öncelikle ittifak ilişkilerine aynı hassasiyette önem vereceğini ve küresel ekonomik kalkınmayı, siyasi istikrarı, özgür toplumların büyümesi ve gelişmesi için mümkün olduğunca serbest ve kapsayıcı bir uluslararası ekonomik sistemin destekleneceği beyan edilmektedir (Bush, 1991: s. 2).

Yeni güç merkezlerinin oluşmasına rağmen ABD'nin siyasi, ekonomik ve askeri unsurlar olmak üzere her konuda küresel bir güç olduğu belirtilmekle beraber dünya çapında yaşanan istikrarsızlıkların üstesinden gelmek için diğer güçlü ülkelerle güç paylaşımında bulunulması gerektiği düşünülmektedir. Fakat bu durumla beraber ABD'nin kendi sorumluluklarından kaçınması anlamına gelmeyeceği dile getirilmektedir. Körfez Krizi'nde yaşanan gelişmeler doğrultusunda Suudilerin ABD ordusunu ülkesine davet ettiğini belirten Bush, her ne kadar dünyanın polisi olamayacaklarını dile getirse de ABD'nin çıkarlarına ve vicdanına (idealleri ve tarihi) karşı sorumlu olduklarını düşünmektedir. ABD'nin dünya çapında liderlik vasfının ve sorumluluklarının olduğu gibi misyonlar üstlenmekte olduğu değerlendirilmektedir (Bush, 1991: s. 2).

ABD, ulusal gücünü koruyacak kadar geniş güvenlik yaklaşımlarına ihtiyaç duyulduğu ve hala var olan tehditlere karşı mücadele edebilecek güç unsurlarının bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda ABD, hem kendisine hem de müttefiklerine karşı gelebilecek tehditlerle mücadele etme noktasında müttefikleri ile hareket edeceğini ve ittifak ilişkilerine ağırlık verdiğini belirtmektedir. Buradaki temel

amaç ABD'nin güvenliğine, dost ve müttefiklerine gelebilecek tehditlerin caydırılması, caydırma başarılı değilse askeri saldırıyı püskürtmek veya yenmek olarak tanımlanmaktadır (Bush, 1991: s. 3).

ABD, ulusal güvenliğin güçlü bir ekonomi ile sağlanabileceğini düşünmektedir. Bu yüzden; güçlü müreffeh ve rekabetçi bir ABD ekonomisini teşvik etmeyi; dış pazarlara, enerji, mineral kaynaklarına, okyanuslara ve uzaya serbest erişimi; demokrasi ve bireysel haklara bağlılık değerlerini paylaşan toplumların artmasını ve gelişmesini sağlamak; müttefik ve dostlarla sağlıklı, işbirlikçi ve politik olarak güçlü ilişkiler yürütmek gibi hedeflere ulaşarak güçlü bir ABD ekonomisinin sürdürülmesi gerektiğine inanılmaktadır (Bush, 1991: s. 3).

Bununla beraber ABD çıkarlarının, en iyi korunabileceği durumun demokrasilerin yaygın ve güvenli olduğu bir dünyada olduğuna inanılmaktadır. Bu sebeple; bölgesel hâkimiyet kurmaya çalışan güçleri caydırmak veya ortadan kaldırmak için güçlü askeri bir varlığa sahip olmak; anlaşmazlıklarda diplomatik çözüm önerilerini teşvik etmek; özgür demokratik kurumların gelişmesini teşvik etmek; dünya çapında ekonomik kalkınma, sosyal ve politik ilerlemeyi teşvik edecek yardım, ticaret ve yatırım politikalarının yürütülmesi gerektiği deklare edilmektedir (Bush, 1991: s. 4).

ABD 1991 UGSB'sinde küresel stratejik çevrenin birçok alanda köklü dönüşümler geçirdiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda önem derecesine göre çeşitli ülkeler ve bölgeler değerlendirmekte gelecek on yıl için politikaların ve stratejilerin bu değişikliklere uyum sağlamak; ABD, dost ve müttefiklerine fayda sağlayacak şekilde tasarlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu süreçte Sovyetlerin içerisinde yaşanan dramatik kriz ve komünist amacın sağlamlığı sarsılmış olsa da bazı radikal taraftarların halen bu doğrultuda mücadele ettiği değerlendirilmektedir. Sovyetlerde eğer başarılı bir değişim ve dönüşüm süreci tamamlanacak ise Sovyet liderlerin kararlı bir şekilde hareket etmesi gerektiği tavsiye edilmektedir. Her ne kadar ümitvari gelişmeler yaşansa da ABD-Sovyetler Birliği arasında halen rekabetin olduğu ve herhangi bir çatışma yaşanabileceğinin her zaman var olduğuna inanılmaktadır (Bush, 1990: s. 5).

Yeni dönemde en önemli ve geniş kapsamlı stratejik gelişmenin, II. Dünya Savaşı sonrası ABD'nin büyük bir başarısı olarak değerlendirilen; Almanya ve Japonya'nın ekonomik ve siyasi liderler olarak ortaya çıkması olarak görülmektedir. ABD, bu

Ülkelerin gelişmelerini teşvik ederek istikrarın sağlanması ve daha güvenli bir ortamın oluşmasının sağlandığını belirtmektedir. Bu ülkelerin, bu hedef doğrultusunda siyasi olarak bundan sonraki süreçte de görev üstleneceği ve ABD'nin de bu demokratik ülkelerle politik, askeri ve ekonomik ilişkilerinin bölgesel hatta küresel olarak devam edeceği vurgulanmaktadır. Her ne kadar yapıcı gelişmeler olsa da ekonomik olarak istenmeyen rekabetin yaşandığı bu ülkelerle uzlaşma, güvence, demokrasi ve güvenliği teşvik eden ortaklıkları korumak adına anlaşmazlıkların çözülmesi gerektiği değerlendirilmektedir (Bush, 1991: s. 6).

ABD 1991 UGSB'sinde; Başkan Bush, Almanya'nın 1990 yılı Ekim ayında birleşmesi ile beraber daha zgr bir Avrupa'nın oluşmaya başladığı ve bu durumun küresel dengenin anahtarı olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Avrupa'nın siyasi olarak değiştiği ve yarım yüzyıl boyunca yaşanan askeri gerilimlerin ve korkuların ortadan kaldırıldığı vurgulanmaktadır. Bununla beraber insanların ve fikirlerin sınırladığı engellerin artık yavaş yavaş kyor olduğu belirtilmektedir. Avrupa'da tesis edilen barış ve istikrarın ana kaynağı olarak Atlantik tesi işbirliği olan NATO gösterilmekte ve bundan sonraki süreçte ise gerek Sovyetler gerekse başka bir tehdiye karşı NATO'nun askeri varlığı ile caydırıcılık ve savunma özelliğine sahip olunması gerektiğine inanılmaktadır. Ayrıca NATO'nun, Avrupa genelinde istikrarlı bir güvenlik ortamının sağlanması, demokratik kurumlara dayanan bir sistem ve anlaşmazlıkların barışçıl yollar ile çözümü, sindirme ve hegemonik teşebbüslerden uzak bir yapının inşası için gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Avrupa'da yaşanan bu gelişmelerin Batı Avrupa'nın ekonomik, politik, sosyal olarak cazibe merkezi haline gelmesinden kaynaklı Sovyetler Birliği, Doğu Avrupa, Yakın Asya ve Kuzey Afrika'dan daha iyi bir yaşam standardı arayan insanlar tarafından g tehlikesi ile karşı karşıya kalabileceği düşünülmektedir (Bush, 1991: s. 6-7).

Her ne kadar Avrupa merkezi bir stratejik arena olarak değerlendirilse de yaşanan Körfez Krizi irdelendiğinde ABD'nin diğer bölgelerde de çıkarlarının büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Bunun haricinde bölgesel radikalizm hareketlerinde bulunan, birbirini tanımayan ve bölgesel istikrarsızlıkları teşvik eden devletlerin olduğu ve bunlarla mücadelede askeri çatışma ortaya çıkmadan meselenin çözümlenmesi gerektiğine inanılmaktadır (Bush, 1991: s. 7).

ABD'nin de içinde bulunduğu Batı Yarımküre üzerinde değerdendirmelerde bulunan Başkan Bush, siyasi ve ekonomik olarak bu bölgenin ABD açısından çok önemli olduğu değerdendirmesinde bulunmaktadır. Özellikle 1990 yılında yaşanan Nikaragua, Haiti ve Panama'daki demokratik gelişmelerin, Orta Amerika güvenliğinin arttırılmasına katkı sağladığı düşünölmektedir. Küba'nın yarımkürede yaşanacak demokratik gelişmelere engel olduğu fakat kısa bir zaman içerisinde orada da yaşanacak temel değışimlerle bu sorunun çözüleceğine inanılmaktadır (Bush, 1991: s. 8).

Dünyanın karşısındaki son geleneksel Komünist rejimleri içeren Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde, Sovyetlerde yaşanan değışim sonucu Sovyetlerin bölgedeki baskısının azaldığı fakat Çin'in büyük bir tehdit olarak varlığını sürdürdüğü ve ABD'nin bu durum karşısında dengeleme politikası yürüttüğü ve bunun bölge devletleri tarafından memnuniyetle karşılandığı belirtilmektedir (Bush, 1991: s. 9).

ABD 1991 UGSB'sinde Orta Doğu ve Güney Asya'ya yönelik değerdendirmelerde Irak'ın Kuveyt'e yönelik saldırganlığının önlenmesi bir dönüm noktası olarak değerdendirilmektedir. Bu nedenle ABD, bölgeye yönelik politikalarının bundan sonraki süreçte süreklilik arz edeceğini belirtmektedir. Güney Asya'da da güvenliğin ve istikrarın sağlanmasında askeri güç unsurlarından ziyade müzakereler yoluyla anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulduğuna inanılmaktadır (Bush, 1991: s. 10).

ABD tarafından Soğuk Savaş'ın sonunun geldiğı ve bu süreçte harcanan eforun bundan sonraki süreçte Afrika'ya harcanması ve bölgeye daha fazla fayda sağlaması gerektiğı düşünölmektedir. Yoksul bu bölgeye yardım etmek için daha fazla yardım ve kaynak sağlanması gerektiğine inanılmaktadır. ABD, bölgede devletçilik anlayışını azaltmak, özellikle tarımda yerli girişimciliğı ve insan yeteneğini teşvik etmenin ekonomik kalkınmaya fayda sağlayacağı tavsiyelerinde bulunmaktadır (Bush, 1991: s. 11).

Başkan Bush (1991: s. 12), dış politikadaki ilk önceliğinin dost ve müttefik devletler ile dayanışma içerisinde hareket etmek olduğunu beyan etmektedir. ABD güvenliğinin istikrarı, temel ahlaki, politik paradigmlar ve güvenlik çıkarlarını paylaştığı toplumlar ile ortak bir şekilde sağlanacağı belirtilmektedir. Bu doğrultuda yeni bir dünya düzeninin inşa edilmesinde ittifaklar ile bağı olunan uluslar ile yakın ilişkilerin devam ettirileceğı dile getirilmektedir.

1991 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Bush, yakın tarihte olan olaylarda fikirlerin ne kadar önemli olduğunu belirtmekte ve Soğuk Savaş'ın bir fikirler savaşı olduğunu beyan etmektedir. Belgede Sovyetlerin ve Komünist yayılma tehdidi tehlikesinin artık sona erdiğini ve yeni bir dünya düzeninin oluşmaya başladığını belirtmektedir.

Aynı şekilde Körfez Savaşı'nda dünyanın çoğunluğunun tek vücut olup BM aracılığı ile özellikle dünyanın önde gelen ülkelerinin saldırganlığa karşı kolektif bir şekilde eylemde ve yaptırımında bulunduğunu ve bunun belki de hayal edilemeyecek seviyede bir durum olduğu vurgulanmaktadır. Bundan sonraki süreçte dünyada istikrarı ve barışı sağlamak adına BM desteği ile sorunların çözülebileceği bir geçiş döneminde olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca Sovyetler ve Doğu Avrupa'da yaşanan reform süreçlerinin belirsizliği, endüstriyel demokrasiler arasındaki ticaret anlaşmazlıkları, yük paylaşımı tartışmaları gelişmekte olan dünyadaki kargaşa ve tehlikeler karşı karşıya kalınan problemler olarak dile getirilmektedir.

ABD 1991 UGSB'sinde; etnik düşmanlıklar, ulusal rekabetler, dini gerginlikler, silahların yayılması, kişisel hırslar ve otoriterlik dünyasının tehlikeli bir yer olduğu görüşünün hâkim olmasını sağlayan değerler demokrasiye olan inanç olduğu belirtilmektedir. Bu sebeple belgede Amerika için dünya çapında misyon edindikleri görevlerden kaçınılmayacağı özellikle vurgulanmaktadır. Sadece Amerikan vatandaşları ve çıkarlarını korumakla kalmamalı, aynı zamanda temel değerlerin geliştiği yeni bir dünya düzeninin yaratılması gerektiği dile getirilmektedir. Bu doğrultuda ABD başkaları ile ittifak ilişkileri kurmalı ve onlarla beraber Amerikan değerleri çerçevesinde çalışmalı aynı zamanda bu ilişkilerde lider olması gerektiği deklare edilmektedir.

Başkan Bush, bu yeni dönemde ortak güvenlik tehdidi algısının değişmesine rağmen ittifaklarını bir arada tutan ahlaki bağların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin yapıcı evrimini teşvik etmenin önemine değinmektedir. Bu süreçte Sovyet geleceğinin belirsizlikleriyle uğraşırken bile yeni Doğu Avrupa demokrasilerinin bağımsızlığını ve canlılığını desteklemek gerektiği dile getirilmektedir.

Soğuk Savaş'ın sonlanmasını sağlayacak gelişmelerin yaşandığı bu dönemde uzun yıllar en büyük tehdit olarak değerlendirilen Sovyetler ve Komünist yayılma tehdidinin sembolik özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bu dönemde yaşanan gelişmeler arasında Varşova Paktı'nın feshedilmesi ve Almanya'nın birleşmesi de Soğuk Savaş'ın sonunu temsil eden parametreler olarak kabul gördüğünden sembolik özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Başkan Bush'un dünya çapında yaşanan gelişmeler doğrultusunda yeni bir döneme girildiği ve yeni bir dünya düzeninin inşa edilmesi gerektiği söyleminden hareketle tarihsel süreç içerisinde bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek yeni dünya düzeni kavramının da ayrıca sembolik nitelikte olduğu düşünülmektedir.

1991 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD hedef ve çıkarları yıldan yıla çok az farklılıklar içermektedir. Başkan Bush'da bir önceki yıl yayımladığı 1990 UGSB'sinde olduğu gibi 1991 UGSB'sinde de 1990'lar bazında değerlendirmelerde bulunarak, ABD'nin hedeflerini ve tespit edilen çıkarlarını belirtmektedir. Bu hedef ve çıkarlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. Temel değerlerini muhafaza etmiş kurumları ve insanları ile Birleşik Devletlerin özgür ve bağımsız bir ulus olarak varlığını sürdürmesi
- b. Sağlıklı ve büyüyen bir ABD ekonomisi
- c. İnsan haklarının, demokratik kurumların, siyasi ve ekonomik özgürlüklerin geliştiği istikrarlı ve güvenli bir dünya (Bush, 1991: s. 3-4).

1991 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Belge derinlemesine analiz edildiğinde Sovyetlerde yaşanan değişim ve dönüşüm hareketlerinin dönemin en etkili parametrelerinden olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca bu durum itici bir güç olmuş Varşova Paktı'nın feshedilmesini ve Almanya'nın birleşmesi gibi tarihin akışını değiştirecek derecede hayati öneme sahip olayların gerçekleşmesini sağlamıştır.

Bu dönemde Orta Doğu'da yaşanan Irak'ın Kuveyt'i işgali ve BM'nin önde gelen ülkelerinin fikir birliği yaparak müdahalesi ve yaptırım kararı belgede değerlendirilen en önemli dış faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Batı Yarımküre'de; özellikle Orta Amerika'da Nikaragua, Haiti ve Panama gibi ülkelerde gerçekleşen demokrasi hareketlerinin bölgede demokrasinin gelişmesi ve

güvenliğinin sağlanması açısından büyük öneme sahip dış faktörler arasında olduğu söylenebilir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra bölgesel istikrarın sağlanması ve ABD çıkarlarının korunması adına ekonomik ve siyasi açıdan desteklenen ve bölgesel olarak lider özelliğe sahip olan Almanya ve Japonya gibi endüstriyel demokrasi devletleri ile yaşanan ekonomik dengesizlikler çözülmesi gereken sorunlar arasında gösterilen dış faktörler olarak düşünülmektedir.

1991 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti'den George Herbert W. Bush yürütmektedir. Başkan Bush, ABD'nin 41. Başkanı olarak görev yapmıştır ("George H. W. Bush", 2020).

ABD ulusal güvenlik stratejisinin dayanağı olarak değerlendirilen Amerikan halkı ile karakterize olmuş demokrasi, özgürlük, serbest piyasa ekonomisi ve barış gibi paradigmaların belgenin iç faktörleri arasında sayılabileceği değerlendirilmektedir.

Aynı şekilde kuvvetler ayrılığı sisteminin güçlü bir şekilde yürütüldüğü ABD'de Kongre'nin ve Amerikan halkının, yönetimin meşruluğu noktasında çok büyük öneme sahip iç faktörlerden olduğu söylenebilir.

1991 UGSB'sinde ABD'nin itici birer gücü olan; ekonomik refahın sağlanması ve ekonomik kalkınmanın sürdürülmesi noktasında sürekli olarak vurgulanan; özel sektör ve bireysel girişimler ayrıca bunları özgürleştiren reformlar iç faktörler olarak değerlendirilebilir.

7.5. ABD'nin 1993 UGSB'si ve Nitel Analizi

"*National Security Strategy of The United States*" (Birleşik Devletlerin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı George Herbert W. Bush tarafından Haziran 1993'de yayımlanmıştır.

1993 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 21 sayfa ve altı ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Dünya Olduğu Gibi... Ulusal Güvenlik Sorunlarımız ve Fırsatlar
- II. Aradıklarımız... Ulusal Çıkarlarımız ve Hedeflerimiz

- III. Barış ve Demokrasinin Teşviki... Politika Gündemimiz
- IV. Yurtta Ekonomik İlerleme ve Yurtdışı Fırsatları... Ekonomik Gündemimiz
- V. Güç Sayesinde Güvenlik: Miras ve Yetki ... Savunma Gündemimiz
- VI. Olabildiğince Dünya... Yönlendirir ve Şekillendirmeye Çalışırsak Sadece Amerika'nın Yapabileceği Gibi

Belgenin başlangıç kısmı olan önsözde Başkan; “barışçıl değişim için Amerikan liderliği” sloganını kullanmaktadır. Bu doğrultuda özellikle son dört yılda yaşanan değişim ve dönüşüm ile beraber ABD’nin katkıları ile dünya çapında yaşanan olumlu gelişmelerin durum değerlendirilmesi yapılarak iyi anlaşılmasının gerektiği anlatılmaktadır. Bu yeni dönemde birçok zorluğun fakat bunun yanında fırsatların da olduğunu belirten Başkan Bush, ABD’nin bu süreci iyi değerlendirmesi gerektiği ve fırsatları yakalayabilmesi adına liderliğini devam ettirmesi konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

“Dünya Olduğu Gibi... Ulusal Güvenlik Sorunlarımız ve Fırsatlar” adlı belgenin birinci bölümünde; dünyanın durumu değerlendirilmiş ve karşılan problemler tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda ekonomik, politik ve askeri değerlendirilmelerde bulunulmuştur. ABD’nin karşılaştığı fırsatlar değerlendirilmiş, aktif bir dış politika yürütmek adına ihtiyaç duyulan vergiler ve yasal düzenlemelere göndermelerde bulunularak yurtdışında yaşanan problemler irdelenmiştir.

“Aradıklarımız... Ulusal Çıkarlarımız ve Hedeflerimiz” başlıklı belgenin ikinci bölümünde; ABD’nin arzuladığı dünyanın tanımına yer verilmiş; bu amaca ulaşmak için uygulanması gereken stratejiler tanımlanmıştır. Stratejinin temel amacı ABD çıkarları ve hedeflerini belirlemek ve onları korumak olarak değerlendirilmektedir.

Belgenin *“Barış ve Demokrasinin Teşviki... Politika Gündemimiz”* başlıklı üçüncü bölümünde ise; ABD’nin özgürlük ve demokrasi yolunda kendini adadığını ve diğer uluslara bu konuda yardım etmek gibi bir misyon üstlendikleri anlatılmaktadır. Bu doğrultuda ABD’nin dünya çapında neler yaptığı ve kolektif katılıma nasıl liderlik ettiği belirtilmektedir. ABD’nin geleceği etkileyebilmek ve toplu güvenliği sağlayabilmek adına BM’nin araç haline getirilmesi ve kolektif bir yapıda hareket edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

“Yurtta Ekonomik İlerleme ve Yurtdışı Fırsatları... Ekonomik Gündemimiz” adlı bölümde; ABD tarafından birbirini destekleyici niteliğe sahip olduğu belirtilen ulusal refah ve ulusal güvenliği sağlamak adına neler yapıldığı değerlendirilmiş, ekonomik sorunlar irdelenmiş ve bu süreçten sonra neler yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Belgenin beşinci bölümü olan “Güç Sayesinde Güvenlik: Miras ve Yetki ... Savunma Gündemimiz” başlığı altında; bu yeni dönemde artık komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı bu sebeple ABD stratejisinin bundan sonraki süreçte bölgesel zorluklar ve fırsatlar üzerine odaklandığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda özellikle Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında ABD’nin başarıya ulaşmak adına neler yaptığı değerlendirilmiştir. Ayrıca ABD’nin yakın dönemde ortak katılımında liderliği sürdürmek için uyguladığı politikalar irdelenmiş, geleceği etkileyebilmenin yolları hakkında tavsiyelerde bulunulmuştur.

Son olarak; “Olabildiğince Dünya... Yönlendirir ve Şekillendirmeye Çalışırsak Sadece Amerika’nın Yapabileceği Gibi” adlı belgenin son bölümünde; ABD, tarihi boyunca sahip olduğu temel değerleri muhafaza ettiğini, ulusal çıkar ve hedeflerinin değişiklik göstermediğini beyan etmektedir. Her ne kadar ABD’nin karşısında açık bir tehdit olamamasına rağmen bölgesel olarak karşılaşılan zorlukların ve fırsatların olduğu bunların üstesinden gelmek ve fırsatlardan faydalanabilmek için dünya çapında liderliğin geçmiş dönemlerden daha fazla önem arz ettiği anlatılmaya çalışılmaktadır.

1993 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Bush, 1993 UGSB’sinde özellikle son dört yılda büyük değişim ve dönüşüm yaşamış olan bir dünyaya girmiş olduklarını belirtmektedir. Bu noktada özellikle “Barışçıl değişim için Amerikan liderliği” sloganıyla ABD’nin uluslararası alanda aktif politikalar yürütmeye devam edeceğini vurgulamaktadır (Bush, 1993).

Bu dönemde komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı fakat ABD’nin yeni bölgesel zorluklar ve bununla beraber yeni fırsatlarla karşılaştığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda ABD’yi eşsiz yeteneklere sahip dünya lideri olarak tanımlayan Bush, bu tehditleri bertaraf etmek ve fırsatlardan en iyi şekilde yararlanmak için ABD’nin dünya çapında liderliği göğüslemesi gerektiğini düşünmektedir. Başkan Bush, öncelikli olarak bunun sebebini yurttan sağlanmak istenen barış ve refahın, yurtdışında yürütülen politikaların başarısıyla bağlantılı olduğu şeklinde değerlendirmektedir. Ayrıca Başkan

Bush, yürütülen politikaların öncelikli amacının paylaşılan değerlere dayanan kalıcı demokratik barışı sağlamak şeklinde deklare etmektedir (Bush, 1993).

Belgede; Sovyetlerin çöküşü ve ABD'nin zaferi olarak değerlendirilen Soğuk Savaş'ın bitişi, uzun vadeli Amerikan siyasi, askeri, ekonomik gücü, katılım ve liderliği; güçlü, yetenekli ve güvenilir müttefikleri sayesinde zafere ulaştığı değerlendirmesinde bulunmaktadır. Ayrıca yeni uluslararası çevrenin, Soğuk Savaş'tan sonra Körfez Krizi ile yaşanan ilk büyük çatışmadan sonra ABD ve Irak'taki koalisyon müttefiklerinin zaferi ile oluştuğu düşünülmektedir. Bu noktada Körfez Savaşı'nda kazanılan deneyimden yola çıkarak; bundan sonraki çatışma nerede, nasıl çıkar bilinmez; ABD çıkarları için kritik bölgelerin savunulması, dünyanın doğrudan saldırganlığa tepki vermesi, ABD liderliğinde uluslararası koalisyonların kurulabileceği görüşü hâkimdir. Sonuç olarak; belgede ABD'nin gücü ve liderliğinin istikrarlı ve demokratik bir dünya düzeni için ihtiyaç duyulan bir ulus olduğu düşünülmektedir (Bush, 1993: s. 1).

Başkan Bush, kırk yıldır devam eden Sovyet ve komünist yayılım tehdidinin artık olmadığını fakat bundan sonraki süreçte ABD'nin yeni tehlikelerle karşı karşıya kaldığı değerlendirmesinde bulunmaktadır. Her zamankinden karmaşık olarak nitelenen bu sorunlar; belirsiz ve yaygın olmakla beraber; tek taraflı ve çok taraflı; kısa ve uzun vadeli; askeri, ekonomik ve siyasi sorunları içerdiği belirtilmektedir. Politik olarak ABD'nin; Doğu ve Orta Avrupa, Orta doğu, Asya gibi dünyanın birçok bölgesinde kaostan üstesinden gelmek için demokrasiyi kararlı bir şekilde teşvik etmek ve küresel liderlik görevini en iyi şekilde sürdürmesi gerektiği düşünülmektedir. Buna paralel; uluslararası alanda serbest piyasa ekonomisinin korunması ve genişletilmesi fakat bu süreçte Japonya ve Almanya gibi demokratik piyasalar karşısında ticari dengesizlik sorunlarının çözülmesi gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca askeri açıdan ABD'nin ve müttefiklerinin çıkarlarını korumak ya da BM'nin talebi üzerine yüzleşmek zorunda kalınacak bölgesel istikrarsızlıklara karşı küresel güvenliği sağlamak adına sivil otoritenin kontrolünde güçlü askeri kurumların desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir (Bush, 1993: s. 1).

ABD, 1993 UGSB'sinde Soğuk Savaş'ın bitişi ve Körfez Krizi ile elde edilen avantajların en iyi şekilde değerlendirilip, küresel olarak meydana çıkan fırsatlardan faydalanılması gerektiği düşüncesindedir. Bu doğrultuda; Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, NATO, Amerikan Devletleri Örgütü, Asya-Pasifik

Ekonomik İşbirliği forumu gibi bölgesel ve küresel çok taraflı örgütlere destek verilerek sorumlulukların ve yüklerin üstesinden gelmek için daha güçlü, katılımcı ilişkiler içerisinde bulunulması fikri hâkimdir. ABD'nin geleceğini başkalarının şekillendirmemesi için; kendilerine dönecek faydalardan kazanım elde etmek ve dünya çapında başkaları ile paylaşılması gereken barış, istikrar ve refah beklentilerini ilerletmek adına fırsatların değerlendirilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Aksi takdirde ABD'nin önderlik etmediği bir uluslararası arenada kargaşa ve çatışmaların hâkim olacağı, demokratik ve barışçıl bir geleceğin sağlanamayacağına inanılmaktadır. Bu doğrultuda vergiler ve yasal düzenlemeler ile kamu altyapısını kuvvetlendirecek yatırımların sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Bush, 1993: s. 2).

Belgede; ABD'nin özgürlük ve demokrasi yolunda kendini adadığı ve bu değerlerden faydalanmak isteyen uluslara yardım edildiği belirtilmektedir. Yeni dönemle beraber bir takım zorluklarla karşılaşıldığı fakat ekonomik sorunları çözerek dünya çapında demokrasinin genişlemesi ve gelişmesine odaklanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu süreçte kolektif katılımın önemine vurguda bulunan Başkan Bush, ABD'nin siyasi arenada liderlik etmesi için atması gereken adımların olduğunu dile getirmektedir. Bu doğrultuda; endüstriyel ve diğer büyük demokrasilerle ortaklıkların korunması ve yenilerinin kazanılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca dünya çapında iki ve çok taraflı girişimlerle demokrasilerin teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve pekiştirilmesine inanılmaktadır. Bu kazanımların elde edilmesi ile dünyada yaşanan mülteci akışının azaltılması hedeflenmekle beraber insan hakları ve özgürlükler kapsamında yurtlarını terk etmek zorunda kalan insanlara yardım sağlama ve düzenli hareket edebilme konularında hükümetlere, bölgesel örgütlere ve BM'ye gerekli yardımın yapılmaya devam edileceği deklare edilmektedir (Bush, 1993: s. 5-6).

Başkan Bush, 1993 UGSB'sinde en etkili güvenlik stratejisini; istikrasızlıkların temel nedenlerini tespit ederek ve çatışmaya yol açmadan gerilimlerin azaltılması şeklinde tanımlamaktadır. Bu sebeple kolektif işbirliğini teşvik ederek BM çatısı altında sorunlarla mücadeleyle odaklanılması; BM reformlarına aktif katılım ve desteklerle örgütün yeteneklerinin arttırılması gerektiği düşünülmektedir. Bölgesel olarak ise, her bölgenin kendine özgü problemler taşıdığı ve bu sorunların çözümünde bölgesel barışın en etkili çözüm yolu olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple ABD'nin bölgesel süreci

kolaylaştırma ve bölgesel örgütlerin kurumsallaşması noktasında destek vermesi gerektiğine inanılmaktadır (Bush, 1993: s. 7).

Belgede ulusal refahın ve ulusal güvenliğin birbirini destekleyen bileşenler olduğu değerlendirilmektedir. ABD'nin serbest piyasa ekonomisine olan bağlılığının Amerika'nın kuruluşundan bu yana ticaret ülkesi olması sebebiyle büyümesine ve gelişmesine yardımcı olduğuna inanılmaktadır. Küresel ekonomide yaşanan gelişmeler doğrultusunda gelecek yıllarda ülkeler arasında bağımlılığın daha da artacağı düşünülmektedir. ABD, gelecekteki refah ve güvenliğin anahtarı olarak küresel ekonomiye etkin katılım olduğunu vurgulamaktadır. Bununla beraber ulusal güvenliğin önceliği olarak yurtdışında ekonomik performansın artırılması ve yurtdışında ekonomik liderliğin güçlendirilmesi olarak görülmektedir. Özellikle ABD ekonomik stratejisinin ulusal olmaktan ziyade küresel niteliğe sahip olması gerektiği şiddetle vurgulanmaktadır (Bush, 1993: s. 9-10).

Ekonomik politikaların yürütüldüğü bu süreçte; Dünya Bankası, IMF, OECD, GATT ve bölgesel kalkınma bankaları gibi uluslararası finansal ve ekonomik kurumların, gelişen dünya ekonomisinin getirdiği zorlukları etkin bir şekilde karşılayabilmeleri adına desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Aynı şekilde BM çatısı altında hizmet veren Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), BM Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO), BM Ticaret ve Kalkınma Komitesi (UNCTAD), Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) gibi organların ekonomik yetkilerinin yeniden düzenlenmesi ve güçlendirilmesi tavsiyelerinde bulunmaktadır (Bush, 1993: s. 11).

Belgede ekonomi politikalarının yürütülmesinde hayati derecede öneme sahip olan ABD kurumlarının yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Hükümet içerisinde koordinasyon geliştirmeli ve gereksiz prosedürlerin ortadan kaldırılması gerektiği beyan edilmektedir (Bush, 1993: s. 11).

Başkan Bush, ekonomik kalkınma ve sağlık sorunlarının en önemli sebebi olan çevresel bozulmaları en acil küresel sorunlardan biri olarak dile getirmektedir. 1993 UGSB'sinde; Ormansızlaşma, iklim değişikliği, hava ve su kirliliği ve su kaynaklarının tükenmesi gibi çevresel sorunlar; ekonomik kalkınmayı sınırlandıran ve ciddi sağlık sorunlarına sebep olan faktörler olarak düşünülmektedir. Bu doğrultuda çevresel sorunların küresel olarak ele alınması ve belirlenen katı çevre standartlarının

oluşturularak, bu kurallara uyulması gerektiği deklare edilmektedir (Bush, 1993: s. 11). ABD gerek çevresel sorunların çözümü gerekse yeni malzeme ve teknolojilerin geliştirilebilmesi adına uzay ortamının kullanılmaya devam edilmesi inancındadır. Bu süreçte uzayda çok uluslu çabaların ve özel yatırımın teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu durumun ABD'ye istihdam yaratacağı, ekonomisine katkıda bulunacağı, bilim, mühendislik ve endüstriyel tabanın güçlendirilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir (Bush, 1993: s. 12).

ABD, 1993 UGSB'si kapsamında savunma politikalarının komünizm tehdidinin ortadan kalkması ile küresel bir tehdide odaklanmaktan ziyade bölgesel zorluklara ve fırsatlara kaydığını belirtmektedir. Soğuk Savaş döneminde kritik alanlarda alınan başarıların Amerikan ulusunun ve müttefiklerinin stratejik konumuna büyük bir derinlik kazandırdığı belirtilmektedir. Sovyetleri çevreleme stratejisi kapsamında inşa edilen ittifakların Soğuk Savaş sonrası bu yeni dönemde ABD gücünün en önemli kaynaklarından olduğuna inanılmaktadır. Bu ittifakların siyasi, ekonomik ve güvenlik ilişkileri bağlamında birbirine kenetlenmiş demokratik uluslar topluluklarını temsil ettiği ve silahların rekabetinden ziyade işbirlikçi yaklaşımlar ve toplu güvenlik kurumları aracılığıyla güvenliğin oluşmasını sağladıkları düşünülmektedir. (Bush, 1993: s. 13).

ABD, kendisi ve müttefiklerinin güvenliğini sağlamak için savunma politikaları kapsamında geçmişten belgenin hazırlandığı döneme kadar nükleer silahların sınırlandırılması ve nükleer savaş tehdidinin en asgari düzeye indirilmesinden yana olduğunu belirtmektedir. Bunu sağlamak için düşmanca bir yaklaşımı caydıracak kapasitede nükleer güce sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca yeni dönemle beraber başka bölgelerde ileri konumlandırılmış güçlerini azaltırken askeri tatbikatlar, yeni erişim ve depolama anlaşmaları, güvenlik ve insani yardım, liman ziyaretleri, askeri temaslar, periyodik ve rotasyonel konuşlandırmalarla yurtdışındaki ABD varlığının yeniden tanımlandığı dile getirilmektedir. Bu durumun ittifak güçlerine güven kazandırdığı ve kolektif yapıyı sağlamlaştırdığı düşünülmektedir. ABD, küresel tehdidin ortadan kalkması ile askeri kuvvetlerin boyutunu indirgediğini fakat potansiyel rakiplerin askerileşmesi ihtimaline karşın askeri yeteneklerin muhafaza edilmesi gerektiği düşüncesini “yeniden düzenleme” adıyla deklare etmektedir (Bush, 1993: s. 14-15).

1993 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

1993 UGSB'sine Başkan Bush “*Barişçıl Değişim İçin Amerikan Liderliği*” sloganıyla başlamaktadır. Belge içerisinde sürekli siyasi, ekonomik ve askeri olarak küresel manada ABD'nin dünyaya liderlik etmesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır.

Bununla beraber Sovyetler ve komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı değerlendirilmesinde bulunulan belgede yeni bir döneme girildiği ve ABD'nin bu dönemde yeni zorluklar ve fırsatlarla karşı karşıya kalacağı dile getirilmektedir. Bu doğrultuda sağlam temeller üzerine inşa edilmiş ittifaklar ve demokratik kurumlarla bu zorlukların üstesinden gelineceği ve fırsatlardan en verimli şekilde faydalanılacağı belirtilmektedir. Bu amaçlara ulaşmak için ABD'nin gerekli liderliği sağlamaya devam edeceği özellikle vurgulanmaktadır.

Ayrıca ABD'nin Körfez Savaşı'ndaki kararlılığı ve liderliği ile bütün dünyanın güvenini ve saygısını kazanmayı sürdürerek istikrarsızlığa neden olan şiddet olaylarına karşı dünyanın kolektif kararlar almasının sağlandığı ve bundan sonraki süreçte de bu şekilde hareket edileceğinin arzu edildiği değerlendirilmektedir.

Belgede; 21. yüzyıla yaklaşılmına rağmen Amerikan ulusuna iki asır boyunca rehberlik eden temel değerlerin aynı şekilde muhafaza edildiği belirtilmektedir. Bu temel değerler doğrultusunda ABD'nin ulusal çıkarlarının, hedeflerinin ve Amerikan liderlik gereksiniminin aynı şekilde korunduğu vurgulanmaktadır. Fakat büyük bir değişim ve dönüşüm içerisine girdiği değerlendirilen dünyada ABD liderlik konumunun sağlamlaştırılması adına stratejisinin değişiklik gösterdiğini dile getirmektedir.

Son olarak; ABD gelecek için vizyonunu; karşılaşmaların değil işbirliği ve gelişme üzerine kurulu bölünmemiş bir dünya, ortak değerlere sahip bağımsız ve birbirine bağımlı uluslardan oluşan bir topluluğun olduğu uluslararası bir sistem arzulanığı şeklinde tanımlamaktadır.

Belgede yeni dönemle beraber ortadan kalktığı değerlendirilen Sovyet ve komünist tehdidinin tarihsel süreç içerisinde sebep olduğu olumlu ya da olumsuz gelişmelerden dolayı halen belgenin yayımlandığı dönemde de sembolik bir anlama sahip olduğu değerlendirilmektedir. Bununla beraber bütün dünyayı BM çatısı altında toplayarak kolektif bir şekilde hareket etmeye teşvik eden Körfez Krizinin aynı şekilde sembolik özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ABD'nin

daha baskılı bir şekilde dile getirdiği dünya çapında ABD'nin liderliği de belgede yer alan sembolik kavramlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

1993 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD; özgürlük, insan haklarına saygı, serbest pazarlar ve hukukun üstünlüğü gibi paradigmaların en üst seviyede uygulandığı bir dünyayı arzuladığını beyan etmektedir. Böyle bir düzenin sağlanması için tanımlanan katılım ve liderlik stratejisinin, ABD çıkarları ve hedefleri ile başlaması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda belge içerisinde ABD çıkar ve hedefleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. Anlaşma ve toplu savunma ittifaklarını genişleterek ve güçlendirerek; hiçbir düşman unsurun kritik bölgelere hükmetmesine izin vermeyerek; silah kontrol anlaşmaları yaparak; sivil ve askeri kurumları güçlendirerek barışçıl değişimi ve ilerlemeyi teşvik eden küresel ve bölgesel istikrarı sağlamak.
- b. Dünya çapında her vatandaşa insan haklarını ve saygıyı güvence altına alan şeffaf ve demokratik sistemleri teşvik ederek ve uluslararası davranış normlarına saygıyı güçlendirerek demokratik ve temsili siyasi sistemler inşa etmek.
- c. Hem ABD'nin hem de diğer ülkelerin refahını artırmak için malların, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını teşvik ederek tüm katılımcılara fayda sağlayan açık bir uluslararası ticaret ve ekonomik sistem kurmak.
- d. Dünya çapında yaşanan krizlere kolektif bir tepki verilmesi için ABD önderliğinde yönlendirmelerin sağlanması (Bush, 1993: s. 3).

1993 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Belgede bir devrin sonunu getiren Sovyetlerin çöküşü ve komünist yayılma tehlikesinin sona ermesi birçok değişim ve dönüşümün kaynağı olarak belirtilen dış faktörler arasında değerlendirilebilir. Aynı şekilde Avrupa'nın birleşmesi; Orta ve Doğu Avrupa'da birçok ülkenin siyasi ve ekonomik özgürlüklerini elde etmeye başlamaları dönemin önemli dış faktörlerindendir.

ABD'nin dünya çapında barışı ve güveni tesis etmeye çalışırken işbirliği içerisinde ve yasal olarak yapılan eylemlerin meşruiyetinin sağlanması doğrultusunda hareket ettiği başta BM, NATO, Dünya Bankası, IMF, OECD, GATT gibi küresel ve bölgesel örgütler de dış faktörler arasındadır.

Dünya çapında ekonomik istikrarsızlıklara sebebiyet veren çevresel sorunlar, gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus baskısı, göç ve mülteciler sorunu, hastalık ve diğer sağlık problemleri belgede ABD tarafından ekonomik kalkınmanın sürdürülebilmesi için mücadele edilmesi gereken dış faktörler olarak değerlendirilmektedir.

1993 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti'den George Herbert. W. Bush yürütmektedir. Başkan Bush, ABD'nin 41. Başkanı olarak görev yapmıştır ("George H. W. Bush", 2020).

Kuvvetler ayrılığı ilkesinin güçlü bir şekilde uygulandığı ABD'de yürütme organı ve Kongre'nin büyük öneme sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda yürütme organı tarafından uygulanacak olan politikaların bütçesinin onaylanmasında büyük rolü olan Kongre'nin ve siyasi iradeyi seçimle belirleyen Amerikan halkının en önemli iç faktörler olduğu söylenebilir.

7.6. ABD'nin 1994-1995-1996 UGSB'leri ve Nitel Analizi

"*National Security Strategy of Engagement and Enlargement*" (Genişleme ve Katılımın Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belgeler, dönemin ABD Başkanı William J. Clinton tarafından sırasıyla Temmuz 1994, Şubat 1995 ve Şubat 1996'da yayımlanmıştır. Bu belgelerde dönemsel farklılıklar olmasına rağmen yaşanan gelişmeler ve deklare edilen stratejiler bire bir aynıdır. Belgelerde yazılanlar bile farklılık göstermemektedir. Aynı şekilde her dönemde kopyalanıp yapıştırılmıştır. Bu sebeple Başkan Clinton tarafından yayımlanan bu belgeler aynı başlık altında değerlendirilmiştir.

1994 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 29 sayfa, 1995 belgesi 33 sayfa, 1996 belgesi 45 sayfa ve bütün belgeler dört ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgelerin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Giriş
- II. Katılım ve Genişleme Yoluyla Gelişen Çıkarlarımız
- III. Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar
- IV. Sonuçlar

Belgelerin başlangıç kısmı olan önsözünde Başkan, ulusun güvenliğini korumayı (halk, bölge ve yaşam tarzı), yönetiminin en önemli misyonu ve anayasal görevi olarak

tanımlamaktadır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Amerika'nın güvenlik anlayışının değiştiğini, komünist genişleme tehdidinin ortadan kalktığını fakat çeşitlenen yeni tehditlerle karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir. Bunları; etnik çatışmalar ve haydut devletlerin birçok bölgede oluşturduğu istikrarsızlıklar, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, hızlı nüfus artışı ile şiddetlenen geniş çaplı çevresel bozulmalar ve bu problemlerden kaynaklı birçok ülkede ve bölgede siyasi istikrarın tehdit edilmesi olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber ülkenin güvenliği ve refahı için; benzersiz bir askeri güç ve Amerikan yatırımları için muazzam büyüklükte iletişim ağı ile örülü küresel bir ekonomiye sahip olduklarını belirtmektedir. Bu doğrultuda Amerika'nın liderliğine büyük önem atfeden Başkan, bu durumu ABD'nin çıkarlarına ve önceliklerine hizmet edecek olan katılımlar vasıtasıyla yapılması gerektiği konusunda tavsiyede bulunmaktadır.

Belgelerin “*giriş*” bölümünde Başkan Clinton, ABD'nin güvenlik algısının değiştiğini ve yeni tehdit unsurları ile karşı karşıya kalan ABD'nin yeni oluşan uluslararası sistem içerisindeki rolünü değerlendirmekte ve yönetiminin, yurtiçi ve yurtdışı çıkarlarını geliştirme stratejisini tanımlamaktadır. Bu raporların iki ana bölümü olduğunu belirten Başkan, raporların ilk bölümünde katılım ve genişleme stratejisini açıklanmakta, ikinci bölümde ise, yönetimin bu stratejiyi dünyanın büyük bölgelerine nasıl uyguladığını tanımlamaktadır.

“*Katılım ve Genişleme Yoluyla Gelişen Çıkarlarımız*” başlığı altında ise, ABD'nin güvenlik ve çıkarları doğrultusunda sahip olduğu askeri, siyasi ve ekonomik araçlar vasıtasıyla ulaşılmak istenen hedeflerden bahsedilmektedir.

Belgelerin “*Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar*” başlıklı üçüncü bölümünde ABD'nin dünya çapında gerçekten küresel bir güç olduğu belirtilmekte ve hemen hemen bütün bölgelerde ABD hedefleri ve çıkarları göz önünde bulundurularak politikalar geliştirildiği belirtilmektedir. Dünya çapında demokrasinin geliştirilmesi ve Amerika'nın refahının artırılması için Avrupa ve Avrasya, Doğu Asya ve Pasifik, Batı Yarımküre, Ortadoğu, Güneybatı ve Güney Asya ve Afrika olmak üzere bölgesel olarak değerlendirilmelerde bulunulmuş, bölgelere yönelik uygulanan stratejilere değinilmiştir.

Son olarak ABD 1994, 1995, 1996 UGSB'lerinin “*Sonuçlar*” başlığı altında, her ne kadar ABD'nin tehdit algıları değişmiş olsa da zamanla daha bütünleşmiş ve birbirine

bağımlı dünyada ABD'nin askeri, siyasi ve ekonomik güvenliği ve çıkarlarını korumak adına dünya işlerinde daha aktif bir katılım sergilenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun için Başkan tarafından Amerikan halkı ve Kongre ile beraber daha katılımcı olunması konusunda çağrıda bulunmaktadır.

1994-1995-1996 UGSB'lerinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Soğuk Savaş sonrası dönemde yayımlanan UGSB'lerin önsöz bölümü incelendiğinde; ABD'nin en büyük inanışlarından birinin komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı yönünde olduğu değerlendirilmektedir. Fakat ABD'nin çeşitli güvenlik tehditleri ile karşı karşıya olduğu da belirtilmektedir. Bunlardan biri, etnik çatışmalar ve haydut devletlerin dünyanın birçok bölgesinde istikrarı ciddi bir şekilde etkilediği düşüncesidir. Aynı zamanda kitle imha silahlarının yaygınlaşması, hızlı nüfus artışı ile beraber seyreden çevre sorunlarının da birçok ülke ve bölgede istikrarsızlığı tetiklediği bu durumda ABD'nin çıkarları ve güvenlik anlayışı ile ters düştüğü değerlendirilmektedir (Clinton, 1994; 1995; 1996).

Belgelerde özellikle, dünya çapında demokratik ulusların giderek yaygınlaşması ile siyasi istikrarın sağlandığı, çatışmaların barışçıl yollarla çözüldüğü ve insanlar için daha fazla umut verici gelişmelerin yaşandığı belirtilmektedir. Böylelikle uluslararası toplumların acil küresel çevre ihtiyaçlarını ele almada beraber hareket ettiklerine inanılmaktadır. Bu noktada Amerika'nın liderliğinin ne kadar önemli olduğu ve bu yolda askeri güç, dinamik ekonomi, güçlü idealler ve hepsinden önemlisi halk gücü gibi benzersiz varlıklara sahip olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1994; 1995; 1996).

Soğuk Savaş sonrası bu yeni dönemde hazırlanan 1994, 1995, 1996 ulusal güvenlik stratejilerinin temel hedefleri; her an savaşa hazır askeri güç ile güvenliği sağlamak, ABD'nin ekonomik canlılığını desteklemek ve yurtdışında mümkün olduğu sürece demokrasileri teşvik etmek olarak tanımlanmaktadır. ABD 1994, 1995, 1996 ulusal güvenlik strateji belgeleri, bu hedeflerin bir yol haritası niteliğindedir. Başkan Clinton (1994; 1995; 1996), büyüyen ekonomiye ve güçlü ticari bağlara sahip ülkelerin kendilerini güvende hissetme potansiyellerinin daha yüksek olduğunu ve özgürlükler noktasında daha olumlu kararlar alabildiğini ve bu şekilde yönetilen ülkelerin demokratik ülkeleri tehdit etme ve güvenlik tehlikesi oluşturmalarının daha düşük ihtimal olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca serbest ticaret ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etme

noktasında ABD ile işbirliği içerisinde olma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu bu durumunda ABD'nin güvenliğini ve ekonomik refahını artırma ve demokrasiyi geliştirme hedefleri konusunda destekleyici olduğuna inanılmaktadır.

ABD, elindeki askeri, ekonomik ve ideallerinin gücü ile yurtdışında faaliyet gösteren diplomatlarının eşitler arasında her zaman ilk sırada olduğunu ve dünya çapında mevcut güvenlik ve ekonomik yapıların yeniden şekillendirilmesi veya yenilerinin oluşturulmasının kaldıraç gücü olarak diplomasisini işaret etmektedir. Buna ek olarak Soğuk Savaşın bitmesine rağmen Amerikan ulusunun vazgeçilmez unsuru olan askeri gücün çeşitli tehditleri caydırmak, gerektiğinde rakiplere karşı savaşmak ve kazanmak amacıyla bu gücün muhafaza edilmesi gerektiği düşünülmektedir (Clinton, 1994; 1995; 1996).

Başkan Clinton, ABD'nin ulusal çıkarlar ve tarihi ideallerinin, barışçıl komşu ülkelerin güvenliğini veya refahını tehlikeye sokacak bir güce karşı durmaları gerektiğini kendilerine özgü bir sorumluluk olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda gerek ABD'nin gerekse dost, müttefik ve barışçıl komşu ülkelerin güvenliğini ve refahını muhafaza etme noktasında diplomasiye başvuracağını, bir sonuç alınmaması halinde askeri güç kullanılabileceğini deklare etmektedir. Bu faaliyetleri gerçekleştirirken ittifak ilişkileri çerçevesinde hayata geçirileceği fakat yalnız kalındığı noktada her türlü kuvvet ile mücadele edilebilecek kudrete sahip olduğuna inanılmaktadır. Buna rağmen askeri gücün seçici olarak kullanılması gerektiği, ağırlıklı olarak diplomatik girişimlerle problemlerin üstünden gelinebilmesi en önemli unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle askeri gücün ABD çıkarlarının ve değerlerinin yeterince tehlikede olduğunda kullanılması gereken bir faktör olarak düşünülmektedir. Aksi takdirde hem girişilecek işin hem de askeri güçlerin tehlikeye girmesi muhtemel olarak belirtilmektedir (Clinton, 1994; 1995; 1996).

ABD'nin eksepsiyonalist bir tavırla UGSB'lerde vurguladığı paradigmalardan biri de ulusal güvenlik stratejisinin hem Amerika'nın hem de sahip olduğu değerlerin temelleri üzerine kurulu olduğudur. Bu sebeple; Başkan Clinton, ABD'nin özgürlük, eşitlik ve insan onura olan bağlılık noktasında dünyadaki bütün insanlara umut ışığı olduğunu düşünmektedir. Ayrıca Amerikan toplumunun canlılığı, yaratıcılığı ve

çeşitliliği, küresel ekonomide giderek artan bir şekilde bilgi ve fikirlerin yönlendirdiği ulusal güç kaynakları olarak tanımlanmaktadır (Clinton, 1994; 1995; 1996).

Başkan Clinton, özellikle ABD'nin büyük bir güç olduğunu ve I. Dünya Savaşı'ndan sonra öğrenildiği gibi yine aynı şekilde izolasyonist politikaların düşünülmemesi gerektiğini dile getirmektedir. Uluslararası arenada aktif bir şekilde yer alınmasının gerekliliği ve koruyucu politikalardan ziyade dış pazarlara açılmanın, yurtdışında demokrasinin yayılmasını ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeye yönelik adımların açık bir şekilde atılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu şekilde ABD'nin tehlikelerden izole edilebileceğine ve refah seviyesinin yükseltilebileceğine inanılmaktadır. Başkan, bu stratejiyi sürdürmenin yolunun Amerikan halkının ve Kongrenin tam desteği ile mümkün olacağını ve ABD'nin dış politikasının oluşturulmasında ve uygulanmasında sürekli olarak Kongre üyeleri ile etkileşim içerisinde hareket edeceğini beyan etmektedir. Bu süreçte Soğuk Savaş bitmiş bile olsa tüm dünyanın ABD liderliğine geçmişten daha fazla ihtiyaç duyduğuna inanılmaktadır. Bu doğrultuda yurtdışı ile aktif katılımı sürdürmek adına bir halk konsensüsü oluşturulmak istenmekte ve 1994, 1995, 1996 UGSB'leri ile verilen bu taahhüt detaylandırılmaktadır (Clinton, 1994; 1995; 1996).

Başkan Clinton (1994: s. 1; 1995: s. 1; 1996: s. 1), Soğuk Savaş'ın bitişini yeni bir çağ başlangıcı olarak tanımlamakta ve Sovyet İmparatorluğu'nun dağılması ile ABD ve müttefiklerinin karşı karşıya olduğu güvenlik ortamının kökten değiştiğine inanmaktadır. Nükleer savaşı önlerken son yarım yüzyılın birincil güvenlik zorunluluğu ortadan kalkmış Doğu-Batı bölünmesi ve Sovyet füze tehdidinin artık olmadığı düşünülmektedir. Fakat yeni yüzyıla başlarken daha karmaşık bir dizi eski ve yeni güvenlik sorunları ile karşı karşıya olunduğu ve 1994, 1995, 1996 UGSB'lerini, ABD açısından yeni uluslararası konjonktürde rolünü değerlendirmek ve gerek yurtiçinde gerek yurtdışında çıkarlarını ilerletme stratejisi olarak tanımlamaktadır.

Ayrıca büyük bir belirsizlik dönemi olarak görülen bu süreçte süper güçler arasındaki savaş tehdidi ve nükleer dehşet söylentilerinin azalmaya başladığı değerlendirilmektedir. Bununla beraber yüz milyonlarca insanın komünizm, ırk ayrımcılığı ve diktatörlük gibi sorunlardan kurtulduğu vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda Amerika özgürlüğünün temel değerleri olan demokratik yönetim ve serbest piyasa

ekonomisinin dünya çapında bir zemin kazandığı değerlendirilmektedir. Bu gelişmelerle beraber Sovyetlerin yerini alan yeni bağımsız devletlerde yaşanan politik ve ekonomik dönüşüm ayrıca Rusya'nın yaşayacağı dönüşüm gibi bazı belirsizliklerinde rahatsızlık yarattığı üzerinde durulmaktadır. Her ne kadar Çin'in küresel düzeyde ekonomik ve politik bir rol üstlendiği düşünülse de Çin'in de baskıcı rejimle yönetildiği büyük bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca dünya çapında yaşanan radikal dini ve aşırı milliyetçi hareketlerin kırılgan barış süreçlerini tehdit ettiği, kitle imha silahlarının yayılması gibi sorunlarda ABD'nin tehlike tanımı içerisinde yer almaktadır (Clinton, 1994: s. 1; 1995: s. 1; 1996: s. 1).

Dünya çapında güvenliği sağlamak ve ekonomik büyümeyi arttırmaya yardımcı olacak küresel kurumları uyarlamak ve inşa etmek için yeni dünya düzeninin bir fırsat olduğu değerlendirilmektedir. Bu kurumlar ortak değerlerin ve normların bir yansıması olup dünya çapında demokrasinin gelişmesine hizmet edeceği düşünülmektedir. Demokrasinin her yerde gelişmeyeceği düşünülse de demokrasi havuzunun geniş olması başta ABD olmak üzere tüm ulusların faydasına olacağına inanılmaktadır. Çünkü demokrasilerin ekonomik fırsatlar yaratan, daha güvenilir ticaret ortakları sunan ve birbirlerine karşı savaş açmaları daha düşük olasılıklı olduğu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede ABD'nin birincil stratejik ilgi alanına giren dağılmış Sovyetlere ve tüm dünyaya demokrasi, özgürlük ve açık toplum anlayışını genişletmenin ABD'nin faydasına olacağı düşünülmektedir. Böyle bir misyon üstlenen ABD yönetimi, Amerikan halkının ve Kongre'nin bu dış politika anlayışının maliyetlerini üstlenmeye istekliyse aktif olarak uygulayabileceğini belirtmektedir. Bu doğrultuda ortak savunmayı sağlamak, genel refahı teşvik etmek, ABD vatandaşlarının ve gelecek nesillerin özgürlük nimetlerini güvence altına almak için bunu başarmak zorunda oldukları düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 2; 1995: s. 2; 1996: s.2).

Başkan Clinton (1994: s. 2; 1995: s. 2-3; 1996: s. 3), UGSB'lerin üç ana bileşenini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1. Güçlü bir savunma mekanizması geliştirerek ve iş birlikçi güvenlik önlemlerini teşvik ederek güvenliği geliştirme çabaları.
2. Dış pazarları açma ve küresel ekonomiyi teşvik etme.

3. Dünya genelinde güvenliğini sağlamak ve ekonomik büyümeyi arttırmaya yardımcı olacak kurumları uyarlamak ve inşa ederek ABD'nin stratejisini belirli bölgelerde takip edebilmek.

Clinton, ABD'nin dünya çapında yürütmüş olduğu politikalar ile birçok bölgede somut sonuçlara ulaştığını, ekonomik politikalar aracılığı ile diğer ülkelerle imzalanan veya hali hazırda var olan ekonomik iş birlikleri ile Amerikan vatandaşlarına büyük oranda istihdam sağlandığını ve küresel demokrasinin genişlemesine kesin bir bağlılık gösterildiğini belirtmektedir. Başkan Clinton; 1994, 1995, 1996 UGSB'lerini iki ana bölüme ayırmıştır; ilkinde katılım ve genişleme stratejisi tanımlanmakta ikincisinde ise, bu stratejinin dünyanın büyük bölgelerine uygulanma şekli açıklanmaktadır (Clinton, 1994: s. 2-3; 1995: s. 3-5; 1996: s. 4-9).

Soğuk Savaş sonrası dönemin başlangıcı ile ABD her ne kadar birçok tehditle karşı karşıya olsa da genel olarak iyileştirilmiş bir güvenlik ortamı ve bu durumu daha iyiye götürecek bir dizi fırsatlar yakaladığını düşünmektedir. Soğuk Savaş sürecinde ABD'nin dünyaya katılımını domine eden üniter tehdidin ortadan kalktığı ve yerine daha karmaşık bir takım zorlukların geldiği düşünülmektedir. Bu zorlukları tanımlama ve üstesinden gelme stratejisi, uygulanan politikaları yönlendiren birkaç temel ilkeye dayandırılmaktadır. Başkan Clinton bunlardan bir tanesini küresel liderliği uygulamak olarak deklare etmektedir. Bu noktada dünyanın önde gelen ekonomik ve askeri gücüne sahip olarak ve demokratik değerlerin vermiş olduğu itici kuvvet ile istikrarlı, siyasi ilişkilerin ve serbest ticaretin oluşturulması adına küresel liderliği vazgeçilmez bir unsur olarak tanımlamaktadır (Clinton, 1994: s. 5; 1995: s. 7; 1996: s. 11).

Amerikalıların yaşamlarını ve kişisel güvenliğini korumak, ulus olarak politik özgürlüğü ve bağımsızlığı muhafaza etmek ve Amerika ulusunun refahını teşvik etmek için müttefik ve dost ülkelerle kombine eğitim ve tatbikatların yürütülmesi, askeri planların ve hazırlıkların koordine edilmesi, istihbaratın paylaşılması, birlikte yeni sistemlerin geliştirilmesi ve hassas teknolojilerin ihracatının ortak standartlara göre ayarlanması gibi faaliyetler ile ABD güvenliğinin sağlanacağı düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 5; 1995: s. 7; 1996: s. 11).

ABD, bu üç dönemlik UGSB'lerde; sınırlarının çok ötesinde büyük ölçekli ve etkili askeri operasyonlar gerçekleştirebilen tek ülke olarak tanımlanmaktadır. Başkan

Clinton, ABD askeri yeteneklerini ulusal güvenlik stratejilerinin başarısı için hayati öneme sahip olarak değerlendirmektedir. ABD çıkarlarını daha önce tespit edilen tehlikeler ve fırsatlar karşısında korumak ve ilerletmek için bu askeri gücün aktif bir şekilde kullanılması gerektiğine inanılmaktadır. Başkan Clinton, askeri gücün yerinde ve etkili bir şekilde kullanılması gerektiği yerleri; bölgesel büyük çatışmaları caydırmak veya püskürtmek, güvenilir bir yurtdışı varlığı sağlamak, kitle imha silahlarının çoğalması ve ortadan kaldırılmasını sağlamak, çok taraflı barış operasyonlarına katkıda bulunmak, terörle mücadele ve bu konuda diğer ulusal güvenlik güçlerini desteklemek olarak tanımlamaktadır (Clinton, 1994: 6-7; 1995: s. 8-9; 1996: s. 12-14).

ABD, sınır ötesinde kalıcı olarak konuşlandırılmış kuvvetler, kombine tatbikatlar, liman çağrıları ve diğer kuvvet ziyaretleri ile askeri temaslar gibi çeşitli girişimlerle denizaşırı varlığını sürdürerek ikili ve çok taraflı güvenlik taahhütlerini desteklediğini vurgulamaktadır (Clinton, 1994: s. 7-8; 1995: s. 9-10; 1996: s. 14-15).

ABD, çıkarlarını ve güvenliğini sağlamak adına üzerine atfetmiş olduğu misyon doğrultusunda dünya çapında terörizm ve uyuşturucu ile mücadele ettiğini dile getirmektedir. Bu doğrultuda uluslararası teröristlere karşı politikalarını; teröristlere taviz vermemek, teröristlere destek veren devletleri çeşitli yaptırımlar ile baskı altında tutmak, teröristleri cezalandırmak ve diğer ulusların terörizm ile mücadele yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olmak için mevcut yasal mekanizmaları tam olarak kullanmak olarak belirtmektedir. Uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele noktasında ABD, stratejisini kaynak ülkelerde demokratik kurumlar inşa etmek, insan ticareti örgütleri ile mücadele etmek ve onları yok etmek, tedarikleri engellemek üzerine odaklanmıştır. Bu yüzden yurtdışındaki demokratik kurumların desteklenmesi ve güçlendirilmesi, narkotik kaçakçılık faaliyetlerinin olduğu kırılgan siyasi alt yapıları değiştirmek ve narkotik tehditle mücadele eden siyasi iradelerle işbirliği yapmanın gerekli olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 9-10; 1995: s. 10-11; 1996: s. 15-17).

ABD, ayrıca yurtdışında bulunan Amerikalı vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumayı en önemli görevlerinden biri olarak değerlendirmektedir. ABD'nin muazzam güçteki askeri kuvvetlerinin doğal veya insan kaynaklı (doğal afetler, büyük çatışmalar, vb.) olası bir durumda bu iş için her daim hazırda olduğunu deklare etmektedir (Clinton, 1994: s. 9; 1995: s. 11; 1996: s. 17).

ABD, ulusal güvenlik hedeflerine ulaşmak için uzayda da ulusal karakterinin muhafaza edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda, Başkan Clinton; uzaya erişim ve kullanım özgürlüğünün devam etmesi; ABD'nin uzayda en büyük ekonomik, siyasi, askeri ve teknolojik güç olarak varlığını sürdürmesi; ABD uzay varlıklarına gelebilecek saldırganca ve düşmanca bir tehdidi caydırmak veya yok etme gerekliliği; kitle imha silahlarının uzaya yayılmasını önlemek; siyasi, ekonomik ve güvenlik konularında uzayda bulunan diğer devletlerle küresel ortaklıkların geliştirilmesi gerektiği inancındadır (Clinton, 1994: s. 10; 1995: s. 12; 1996: s. 17).

ABD, askeri güç unsurlarının kullanılması noktasında içinde bulunulan durumun niteliğine göre hareket etmekte olduğunu belirtmektedir. Yani hayati önem taşımayan fakat Amerika'nın refahını ve içinde bulunduğu karakterini önemli derecede etkileyebilecek olan çıkarlar söz konusu olduğunda durumun maliyet ve risk değerlendirmesi göz önünde bulundurularak farklı yöntemlerin uygulanabileceği dile getirilmektedir. Fakat insani yardım durumlarında sivil yardım kuruluşlarının çeşitli sebeplerden dolayı yaşanan dramatik olaylara yanıt verme yeteneklerinin kısıtlı olduğu durumlarda, insani kaygılardan ötürü eşsiz yeteneklere sahip ABD ordusunun olaya ivedilikle müdahale etmesi gerektiği düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 10; 1995: s. 12; 1996: s. 18).

Amerika Birleşik Devletleri'nin yurtdışındaki güçleri ve dış politikada oynadığı rolün merkezinde Amerikan kamuoyunun belirleyici bir aktör olduğu değerlendirilmektedir. Modern medya unsurlarının etkisiyle oluşturulacak operasyon maliyetleri ve risk sorunlarını içeren kamuoyu baskısının ABD'nin aktif katılımını etkileyeceğini ve bu konuda kamuoyunun sürekli olarak ABD çıkarları doğrultusunda güç kullanımı yönünde desteğini esirgememesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde atılacak bir geri adımın ABD'nin hedeflerini ve birliklerini tehlikeye sokacağı, herhangi bir haydut unsurun ABD'nin bulunduğu alanlardan ayrılması noktasında birliklerine saldırmak suretiyle sürekli tacizde bulunacağı düşünülmektedir (Clinton, 1995: s. 13; 1996: s. 19).

ABD'nin önem verdiği konulardan biride güvenilir ve teyit edilebilir ikili veya çok taraflı anlaşmalar ile kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını önlemektir. Küresel bir sorun olarak değerlendirilen kitle imha silahlarının önlenmesinin bölgesel bağlamlara

göre uyarlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda haydut devletler olarak nitelenen başta Kuzey Kore, Irak, İran ile diplomatik ilişkiler geliştirilerek bu devletlerin kitle imha silahlarını ilerletmesini önlemek öncelik arasında olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber ABD, Hindistan ve Pakistan'ın sahip olduğu nükleer silahları sınırlandırmayı, azaltmayı ve en nihayetinde tümüyle ortadan kaldırmayı planlamaktadır. Sonuç olarak ABD tarafından, dünyanın birçok bölgesinde güvenlik endişelerine sebebiyet veren kitle imha silahlarının yaygınlaşması sorununun bölgesel silah kontrol antlaşmaları teşvik edilerek çözülmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Fakat bu antlaşmalardan sonuç alınmadığı takdirde kitle imha silahlarının kullanımını düşünebilecek aktörlere karşı misilleme kapasitesinin korunması gerektiği ve böylelikle bu tür kullanım girişimlerinde bulunacak unsurların maliyetleri kazançlarından ağır basacağı düşüncesi ile bu tür girişimlerde bulunamayacağı düşüncesi hâkimdir (Clinton, 1994: s. 11; 1995: s. 13-14; 1996: s. 19-20).

ABD, silah kontrol antlaşmalarını ulusal güvenlik stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmektedir. Bu tür antlaşmaların saldırı başlatma teşviklerini törpülediğini, kuvvetlerin büyüklüğü ve yapısı ile ilgili öngörülebilirliği arttırdığını böylece saldırgan niyet korkusunu azalttığını, ulusal savunma sanayilerine aktarılması gereken bütçelerin hayati, askeri olmayan sanayilerin büyümesinde kullanılabileceğini sonuç olarak daha istikrarlı ve hesaplanabilir bir güç dengesini meydana getireceğine inanmaktadır. Bu doğrultuda ABD tarafından, gelecekte yapılacak olan silah kontrol çabalarının daha bölgesel ve çok taraflı olabileceği değerlendirilmektedir. Bölgesel düzenlemelerin güvenlik ilişkilerine öngörülebilirlik ve açıklık katacağı, uluslararası hukukun üstünlüğünü ilerleteceği ve katılımcılar arasında işbirliğini teşvik edeceği düşünülmektedir. Bu çerçevede ABD, Amerikan ulusal güvenlik çıkarlarıyla uyumlu bölgesel silah kontrol girişimlerini teşvik etmeye, müzakere etmeye, izlemeye ve katılmaya hazır olduğunu beyan etmekte; Soğuk Savaş sonrası dünyada bu tür girişimlerin istikrara katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 12; 1995: s. 15-16; 1996: s. 21-22).

ABD, yaşanabilecek bölgesel çatışmaları güvenliğine ve çıkarlarına tehdit unsuru olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple çok taraflı barış operasyonlarını stratejisinin bir bileşeni olarak tanımlamaktadır. Bu noktada çok taraflı barış operasyonlarının ölümcül

ve çok daha maliyetli olabilecek durumları önlemenin en iyi yolu olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1995: s. 16).

ABD'nin ulusal hedeflere ilerlerken faydalandığı en güçlü enstrümanlardan biride istihbarat yetenekleridir. Ulusal güvenlik stratejisinin vazgeçilmez bir parçası olarak düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 13; 1995: s. 17; 1996: 22).

ABD çevresel ve sürdürülebilir kalkınma noktasında dünyanın büyük bir tehlike ile karşı karşıya olduğunu ve bununla etkin bir şekilde mücadele edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Hava kirliliği, ekilebilir arazilerin azalması, balıkçılık ve diğer gıda kaynakları ile su rezervlerindeki azalma dünyada çapında bölgesel istikrarsızlıklara yol açmaktadır Uluslararası istikrarı olumsuz etkileyen bu riskler Çernobil ve Doğu Afrika kuraklığı gibi insan kaynaklı veya doğal afetlerden kaynaklanabilmektedir. Ayrıca orantısız nüfus artışı ve endüstriyel kirlilik, ormansızlaşma, biyolojik çeşitliliğin kaybolmasından kaynaklı büyük ölçekli ekosistem hasarı, ozon tabakasının incelmeye, çölleşme, okyanus kirliliği ve iklim değişikliği çevresel ve sürdürülebilir kalkınmayı etkileyen tehditler arasında gösterilmektedir. Bu yüzden bu sorunlarla başa çıkmak için etkili stratejiler geliştirilmeli; hükümetler ve sivil toplum örgütleri ile ortaklıklar, ülkeler ve bölgeler arasında işbirliği ve uzun vadeli politikalar uygulanmasının gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu sorunlar karşısında atılacak adımların gelecekte karşılaşılabilecek zorlukları hafifleteceği düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 15; 1995: s. 18; 1996: s. 26).

ABD ekonomik stratejisi, özel sektörü ekonomik büyümenin itici gücü olarak değerlendirmektedir. Dünya çapında ABD çıkarlarının savunucu ortağı olarak görülen özel sektörün; uluslararası pazarlarda oyun alanının dengelenmesi; Amerikan ihracatının artırılmasına yardımcı olunması ve Amerikan iş dünyasının yaratıcılığı, inisiyatifi ve verimliliğinin önündeki yerli ve yabancı engelleri kaldırma noktasında önemli rol aldığı düşünülmektedir (Clinton, 1994: s. 15-16; 1995: s. 19; 1996: s. 26-27).

ABD, uluslararası rekabetin, şirketlerindeki yenilik ve üretkenliği arttıracığına bu durumun ise yaşam standardında iyileşmelere yol açacağına inanmaktadır. Elbette yurtdışında rekabet edebilmenin en önemli yolu yabancı endüstrilerin ABD açık pazarlarına erişimi olduğu gibi, Amerikan şirketlerinin de rahatlıkla dış pazarlara erişmesi olarak görülmektedir. Bu yüzden Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC), Gümrük Tarifeleri Ticaret Genel Anlaşması

(GATT) kapsamında Uruguay Turu, ABD-Japonya çerçeve anlaşması ve Amerika Zirvesi gibi iki taraflı veya çok taraflı anlaşmalar ile Amerikan şirketlerinin dış pazarlara erişiminin sağlandığı belirtilmektedir (Clinton, 1994: s. 16; 1995: s. 20; 1996: 27-28).

ABD'nin önemli gördüğü konulardan biride enerji güvenliğidir. Birincil enerji ihtiyacının % 40'ından fazlasında petrole bağımlı olan ABD, % 45 ithalat oranı ve bu ithalatın büyük çoğunluğunu Basra Körfezi bölgesinden tedarik etmesinden kaynaklı bu bölgede herhangi bir problemin yaşanmaması için uygun dış politika tepkileri ile müdahale edilmesi gereken bir bölge olduğunu düşünmektedir (Clinton, 1994: 17; 1995: s. 21; 1996: s. 30).

ABD, stratejik çıkarlarına; demokratik ve serbest piyasa ulusları toplumunu genişletmek gibi proaktif önlemler ile bulunduğu bölgeye tehdit gelmeden veya yurtdışındaki tehditleri kontrol altına alarak güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle insan haklarına saygıya adanmış demokrasileri ve serbest piyasa ekonomisini korumaya yardımcı olmayı ulusal güvenlik stratejisinin önemli bir parçası olarak görmektedir. Bu doğrultuda demokrasi stratejisinin ilk unsuru dünyanın diğer demokrasileri ile çalışmak; onlarla güvenlik ve ekonomik konularda işbirliği gerçekleştirmek olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede Rusya ve Sovyetlerden ayrılan diğer bağımsız devletlerin kilit rol oynadıkları değerlendirilmektedir. Eğer bu ülkelerde demokrasi ve piyasa reformları desteklenebilir ve güçlendirilirse, eski bir tehdidin diplomatik ve ekonomik ortakların bulunduğu bir bölgeye dönüşebileceğine inanılmaktadır (Clinton, 1994: s. 18-19; 1995: s. 22-23; 1996: s. 32-33).

Amerika Birleşik Devletleri, Soğuk Savaş'ın başarıyla sonuçlandırılmasıyla elde edilen fırsatların iyi değerlendirilmesi gerektiğini ve uzun vadeli hedefinin, büyük güçlerin her birinin demokratik olduğu bir dünya, diğer birçok ülkenin de piyasa demokrasileri topluluğuna katılımı olarak tanımlamaktadır. Bu yüzden gelişme ve katılım stratejisi gereği; ABD'nin çıkarları doğrultusunda barışın sağlandığı, özgür ve ABD ile işbirliği içerisinde entegre bir Avrupa topluluğunun sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu süreçte Soğuk Savaşın bitmiş olmasına rağmen NATO misyonunun daha da önemli hale geldiği vurgulanmaktadır. Avrupa'daki etnik ve ulusal çatışmaları yönetmede barışçıl çözümler üretme çabaları ile Birleşmiş Milletler (BM) barış güçlerine destek sağladığı değerlendirilmektedir. Ayrıca; Rusya, Ukrayna ve eski Sovyetler

Birliğine bağlı diğer yeni bağımsız devletlerin, üstlenilen ekonomik dönüşümün bu yüzyılın en önemli tarihsel olaylarından biri olduğuna inanılmaktadır (Clinton, 1994: s. 21-22; 1995: s. 25-26; 1996: s. 35-37).

Amerika Birleşik Devletlerinin bir pasifik ülkesi olduğu düşünülen 1994, 1995, 1996 UGSB'lerinde bu bölgede XX. Yüzyıl içerisinde üç savaş yapıldığı ve bölgesel saldırganlıkları caydırmak ve çıkarların güvence altına alınması için aktif bir mevcudiyet ve liderlik sürdürüleceği deklare edilmektedir. Bu noktada Asya halklarının her geçen gün demokrasi hareketlerinde bulunduğu ve çeşitli demokratik kurumların inşa edildiği düşünülmektedir. Süreç içerisinde demokratik çeşitliliğin artış gösterdiği bölgede insan hakları ihlalleri gibi ahlaki göreceliğin arkasına gizlenmiş baskılara ise kesinlikle göz yumulmayacağı deklare edilmektedir (Clinton, 1994: 23-24; s. 1995: s. 28-29; 1996: s. 39-41).

ABD katılım ve genişleme stratejisinin en verimli olduğu alan Batı Yarımküre olarak değerlendirilmektedir. Bölgedeki siyasi ve ekonomik ilerlemenin temeli; sınır gerilimlerinin çözümü, ayaklanmaların kontrolü ve silah yayılımının azaltılması gibi güvenlik durumlarının iyileştirilmesi ile gerçekleştirilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Clinton, 1994: s. 24; 1995: s. 29; 1996: s. 41).

ABD 1994, 1995, 1996 UGSB'leri içerisinde daha öncede değerlendirildiği gibi Ortadoğu barışında kapsamlı bir atılımın gerçekleştirilmesi serbest petrol tedarikini makul fiyatlar ile gerçekleştirebilmek ve İsrail-Arap ilişkilerindeki güvenliği sağlamak adına hayati derecede önemli olduğu düşünülmektedir. ABD, bölgedeki çıkarları doğrultusunda barış ve istikrarın sağlanmasını stratejisinin öncelikleri arasında değerlendirmektedir (Clinton, 1994: 25; 1995: s. 30; 1996: s. 42).

1994-1995-1996 UGSB'lerinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Clinton, UGSB'lerde özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ABD'nin güvelik zorunluluklarının değiştiğini vurgulamaktadır. Bu doğrultuda XX. Yüzyılın son yarım dönemini kapsayan komünist tehdidinin artık ortadan kalktığını fakat gelenen noktada yeni güvenlik tehditlerinin ise çeşitlendiğini belirtmektedir.

Yeni oluşan düzende dünyanın yeni tehlikelerinin hedeflerini araştırmak ve fırsatlarından yararlanmak adına ABD sahip olduğu enstrümanlar vasıtasıyla dünya çapında liderliğini sürdürmeyi diğer dönemlere nazaran daha önemli görmektedir.

ABD iç ve dış politikalarının arasındaki çizginin ortadan kalktığına inanmakta ve askeri güçlerinin, dış girişimlerin ve küresel nüfusun sürdürülmesi için dış pazarlara ulaşmak yoluyla ekonomiyi canlandırmak ve halkına istihdam yaratmayı amaçlamaktadır. Bunu da genişleme ve katılım strateji doğrultusunda dünya ile entegre olarak gerçekleştireceğini deklare etmektedir. Bu noktada güvenliğini, ekonomik refahını artırmayı ve demokrasiyi geliştirme hedeflerinin karşılıklı olarak destekleyici olduğunu vurgulamaktadır.

ABD, 1994, 1995, 1996 UGSB'lerinde özellikle iki veya çok taraflı antlaşmalar aracılığıyla güveni ve istikrarı tesis etmek için dünya çapında silah kontrol antlaşmaları yapılması gerektiğini dile getirmektedir. Bununla beraber inşa etmiş olduğu demokratik kurumları kullanmak suretiyle demokrasiyi diğer uluslara da aşılayarak ve serbest piyasa ekonomisinin gelişmesini sağlayarak birbirine bağımlı toplumlar oluşturma amacıyla olduğunu beyan etmektedir. ABD, birbirine ekonomik olarak bağımlı olan ve demokratik rejimlerle yönetilen devletlerin birbirlerine karşı tehdit unsuru oluşturmayacağı ve birbirleri ile savaşmayacaklarını düşünmektedir.

ABD, 1994, 1995, 1996 UGSB'lerinde eksepsiyonalist özelliklerini sürekli ön plana çıkarmakta ve dünyanın lideri olduğunu her defasında dile getirmektedir. Belgelere göre uluslararası arenada yaşanan olaylar ve devletlerin sergilemiş oldukları tavır doğrultusunda ABD liderliğinin söz konusu olduğu ve sembolik bir özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca Soğuk Savaş öncesi dönemde ABD'nin, birincil derecede tehdit unsuru olarak değerlendirdiği komünizm tehlikesinin Soğuk Savaş sonrası dönemde bu sefer ortadan kalkan bir sembol olarak üzerinde durulan bir olgu olduğu söylenebilir.

1994-1995-1996 UGSB'lerinde Somut Çıkarlar

Başkan Clinton; 1994, 1995, 1996 UGSB'lerinde ulusal güvenlik stratejisinin çeşitli siyasi, askeri ve ekonomik araçlardan yararlandığını ve bu unsurların temel hedeflere ulaşmada en verimli şekilde kullanıldığını beyan etmektedir. Bu doğrultuda ABD'nin somut çıkarları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- a. Soğuk Savaş sonrası dönemin gerçekleri ve yeni tehditlerine karşı bölgesel müttefikler ile uyumlu olarak ABD stratejisinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilecek uygun büyüklüğe ve duruşa sahip askeri yetenekleri muhafaza

etmek. Nükleer, kimyasal, biyolojik ve konvansiyonel çatışma tehlikesini azaltmak ve istikrarı arttırmak için silah kontrol anlaşmaları yaparak güvenliği en üst seviyelere çıkarmak.

- b. Gerek yurtiçinde gerek yurtdışında güçlü ve entegre bir ekonomi politikası vasıtasıyla ABD refahını arttırmak.
- c. Rusya, Ukrayna ve eski Sovyet devletlerini de içerisine alan ülkelerde demokratik süreçlerin güçlendirilmesi ve serbest piyasa demokrasilerini korumak, pekiştirmek ve geliştirmek suretiyle ABD güvenliğini sağlayacak demokrasiyi tüm dünyada teşvik etmek (Clinton, 1994: s. 5; 1995: s. 7; 1996: s. 11-12).
- d. Amerika'nın hayati çıkarlarını yani; ulusal varlığının hayatta kalması, güvenliği ve canlılığı için ABD topraklarının, vatandaşların, müttefiklerin ve ekonomik refahın savunulması (Clinton, 1994: s. 10; 1995: s. 12; 1996: s. 18).

1994-1995-1996 UGSB'leri Çerçevesinde Dış Faktörler

ABD, Soğuk Savaş öncesi dönemde tehdit olarak algıladığı Sovyetler Birliğini Soğuk Savaş sonrası dönemde bu ülkelerde yaşanacak ekonomik ve demokratik reformlar doğrultusunda bir tehdit unsuru olarak değil bölgede bir takım değerlerin paylaşabileceği ve ortaklık yapılabilecek aktörler olarak değerlendirmektedir. Bu doğrultuda başta Rusya olmak üzere; eski Sovyetlere bağlı Ukrayna, Kazakistan, Beyaz Rusya gibi yeni bağımsızlığını elde etmiş bölge ülkeleri ile çeşitli ekonomik ve siyasi antlaşmalar yapılarak güven ve barışın tesis edilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Elbette bu durum sadece eski Sovyetler ve bağımlısı ülkelere özgü değildir. Avrupa başta olmak üzere Asya-Pasifik, Ortadoğu, Afrika'daki birçok ülke ile iki veya çok taraflı antlaşmalar sağlanmaktadır. Dolayısıyla belgenin içeriği doğrultusunda hemen her bölgedeki ülkeler ABD için dış faktör olarak değerlendirilmektedir.

Ayrıca bu ülkelerde ekonomik ve demokratik reform süreçlerini sağlamak adına imzalanan antlaşmalar doğrultusunda kurulmuş olan BM, NATO, NAFTA, GATT, COCOM vb. gibi uluslararası ve bölgesel kurumlar ve antlaşmalar en önemli dış faktörler olarak düşünülmektedir.

ABD vatandaşlarını ve çıkarlarını hedefleyen terörist gruplar ve uyuşturucu kartelleri ABD ulusal güvenlik stratejisini meşgul edecek derecede öneme sahip unsurlardandır.

1994-1995-1996 UGSB'leri Çerçevesinde İç Faktörler

ABD 1994, 1995, 1996 UGSB'leri yayımlandığı tarihte Başkanlığı Demokrat Parti'den William J. Clinton yürütmektedir. Bu dönemde ABD, dönemin getirmiş olduğu konjonktüre göre daha yapıcı ve daha barışıl politikalar yürüttüğü değerlendirilmektedir. Bu çerçevede belge doğrultusunda; gerilimlerin azaldığı, dünyanın birbirine entegre olma yolunda ilerlediği, silah kontrol antlaşmaları ve ekonomik antlaşmalar ile dünyada önceki dönemlere göre güvenin ve refahın inşa edilmeye başlandığı ve bu durumun dönemin ABD Başkanı Clinton tarafından sağlandığı varsayılmaktadır. Bu sebeple belgenin yayımlandığı dönemde en önemli iç faktörlerden birinin Başkan Clinton olduğu söylenebilir.

Bununla beraber Başkanın sürekli olarak övgüyle bahsettiği ABD'nin sahip olduğu güç unsurlarından başta askeri güç, FBI, CIA, Adalet ve Savunma daireleri, vb. kurumların bu süreçte almış oldukları rol gereği etkileri değerlendirildiğinde iç faktörler olarak belirtilebileceği düşünülmektedir.

Başkan Clinton'un da sürekli olarak dile getirdiği gibi deklare edilen ulusal güvenlik stratejisinin uygulanmasında desteği hayati derecede öneme sahip olan Amerikan halkı ve Kongre en önemli iç faktörler olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde belgelerde de ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi kapsamında ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak düşünülen özel sektör 1994, 1995 ve 1996 UGSB'leri iç faktörleri arasında sayılabilir.

7.7. ABD'nin 1997 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy For A New Century” (Yeni Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı William J. Clinton tarafından Mayıs 1997'de yayımlanmıştır.

1997 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 34 sayfa ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Bugün Daha Güvenli, Daha Müreffeh Bir Yarın İçin Liderlik
- II. ABD Ulusal Çıkarlarını Geliştirilmesi
- III. Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar
- IV. Sonuçlar

Belgenin başlangıç bölümü olan önsözde Başkan Clinton, üzerine düşen görev tanımını yapmakta ve dünya çapında karşılaştıkları tehlikeleri sıralamaktadır. Aynı şekilde ABD'nin sahip olduğu eşsiz güç unsurları ile stratejisinin odaklanmış olduğu temel hedefler belirtilmektedir. Tanımlanan hedeflerin başarıya ulaşabilmesi için yapılması gerekenler irdelenmektedir. Bu doğrultuda Kongrenin desteğini isteyen Başkan, ABD'nin çıkarları ve hedeflerini sürdürebilmek için dünya çapında liderliğinin devam ettirilmesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır.

Belgenin “*Bugün Daha Güvenli, Daha Müreffeh Bir yarın İçin Güvenlik*” adlı başlığı altında ABD anayasasında belirtilen temel amaçlara ulaşmak için oluşturulan ulusal güvenlik stratejisinden bahsedilmektedir. Bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve fırsatlar, Clinton'un yönetimde kaldığı dönemler boyunca değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda zorluklarla baş edebilmek ve fırsatlardan en iyi şekilde yararlanabilmek adına dünya çapında yapılan liderlikle beraber diğer uluslarla daha katılımcı hareket edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada belirlenen stratejinin ne şekilde uygulanması gerektiği detaylı bir şekilde irdelenmektedir.

“*ABD Ulusal Çıkarlarının Geliştirilmesi*” adlı belgenin ikinci bölümünde ulusal güvenlik stratejisinin amaçlarına değinilmiş, ABD çıkarları irdelenmiştir. ABD çıkarlarına tehdit oluşturabilecek tehditler detaylı bir şekilde incelenmiş, çıkarların gözetilmesi noktasında uygulanması gereken politikalar deklare edilmiştir.

“*Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar*” adlı belgenin üçüncü bölümünde dünyanın farklı bölgelerinde ABD'nin yüz yüze kalmış olduğu benzersiz zorluklar ve fırsatlara yer verilmiş, bunlara karşı uyarlanan stratejilere değinilmiştir. Bu doğrultuda; Avrupa ve Avrasya, Doğu Asya ve Pasifik, Batı Yarımküre, Orta Doğu, Güneybatı, Güney Asya ve Afrika hem bölgesel olarak hem de kendi içerlerinde bölgelere ve ülkelere ayrılarak yaşanan gelişmeler ve uygulanan politikalar doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Son olarak belgenin “*Sonuçlar*” bölümünde özellikle Soğuk Savaş dönemi ve 21. yüzyıl başlangıcı arasında ABD'nin yapmış olduklarına göndermede bulunularak, bu süreçteki başarının sırrı olarak değerlendirilen dünya işlerinde aktif siyaset ve liderlik misyonu irdelenmektedir. Bu misyon doğrultusunda gelecek olan yüzyıla kadar güvenlik, barış ve refahın yol haritası niteliğinde olduğu belirtilen stratejiler deklare edilmiştir.

1997 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Clinton (1997: s. 2), Amerikan ulusunun güvenliğini korumayı kendisinin en önemli ve anayasal görevi olarak tanımlamaktadır. Yirmi birinci yüzyıla girerken, ABD'nin daha güvenli ve müreffeh olmasını sağlamak için; askeri güç, dinamik bir küresel ekonomi; siyasi istikrar, barışçıl çözümler ve dünya insanların umutlarını arttıran ABD desteği ile büyüyen ve gelişen demokratik uluslar topluluğu gibi benzersiz fırsatlarla karşılaştığı belirtilmektedir. Bununla beraber; etnik çatışmalar başta olmak üzere haydut devletlerin sebep olduğu terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar ve kitle imha silahlarının yaygınlaşması problemleri; çevresel sorunlar ve hızlı nüfus artışı ile beraber birçok ülkede yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar ABD'nin karşılaştığı en büyük tehditler olarak tanımlanmaktadır.

Bu sebeple 1997 UGSB'sinin benzersiz fırsatlar ve tehlikelere karşı ABD'nin ulusal çıkarlarını ilerletmek adına bir yol haritası niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. Başkan Clinton yayımlamış olduğu strateji belgesinin üç temel hedefini; etkili diplomasi kaynakları ve savaşıma hazır, kazanmaya odaklanmış askeri güç unsurları ile ABD'nin güvenliğini sağlamak, ABD'nin ekonomik refahını arttırmak ve kendi çıkarları doğrultusunda yurtdışında demokrasileri teşvik etmek olarak beyan etmektedir. Bu doğrultuda dünya çapında aktif bir siyaset anlayışının yürütüleceği ve gerek eski gerek yeni ortaklıklar ile beraber hareket edileceği deklare edilmektedir. Bununla beraber uluslararası çerçeveler, kurumlar ve anlayışların inşa edilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Clinton, 1997 s. 3).

1997 UGSB'sinde, başlıca stratejik öncelikler açıklanmaktadır. İlk olarak bölünmemiş, istikrarlı bir Avrupa'nın teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Avrupa'nın güvende olması durumunda ABD'nin de güvenliğinin sağlanmış olacağı kanaat getirilmektedir. Aynı şekilde ABD'nin Pasifik ve Atlantik bölgesinde demokratik toplulukların ilerletilmesi sürecinde önemli ölçüde yol alındığı ve bundan sonraki süreçte de başta Japonya, Kore Cumhuriyeti, Avustralya ve ASEAN ülkeleri ile güçlü ilişkiler geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca ABD, izole olmuş içe dönük bir Çin'in hem kendisi hem de dünya için iyi olmayacağı kanısındadır. Bu sebeple uluslararası toplum içerisinde önemli bir role sahip olan Çin ile de olumlu ilişkiler geliştirilmesi gerektiği deklare edilmektedir. ABD'nin stratejik önceliklerinden birisi de Amerikan

halkının küresel ekonomide başarılı olması için yurtdışı ticaret engellerinin yıkılması olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple ulusların açık pazarları benimsemesine, yaşam standartlarının iyileştirilmesine, hukukun üstünlüğünün geliştirilmesine, süreç içerisinde bu faaliyetlerin yürütülmesinde önemli role sahip olan Dünya Bankası ve diğer kurumların desteklenmesi gerektiği belirtilmektedir. ABD tanımladığı bu stratejik öncelikleri başarılı bir şekilde yerine getirebilmek için hayati öneme sahip diplomatik ve askeri unsurlara sahip olmanın gerekliliğine vurguda bulunmaktadır (Clinton, 1997: s. 3-4).

Başkan Clinton, 1997 UGSB'sinde stratejilerinin; ortak savunmayı sağlamak, genel refahı arttırmak, özgürlük anlayışını; ABD ve gelecek kuşaklar için güvence altına almak gibi anayasada belirtilen temel amaçlara ulaşmadaki başarısı olarak değerlendirmektedir (Clinton, 1997: s. 5).

ABD tanımlamış olduğu; kitle imha silahları, terörizm, organize suçlar, çevre sorunları ve ulusal sınırları aşan küresel endişeler gibi tehditlerle başa çıkmada dünyada liderlik yapabilecek tek ülke olarak kendisini görmektedir. Başkan Clinton, ABD'nin temsili yönetişimi, piyasa ekonomisi ve temel insan hakları değerlerine saygı gibi temel paradigmalardan birçok ülke tarafından kabul gördüğü; barış, refah ve ülkeler arasında işbirliğini geliştiren fırsatlar yarattığını belirtmektedir. Bu değerlendirmelerin ABD'nin stratejik yaklaşımını netleştirdiği söylenebilir. Bu doğrultuda ABD tarafından, diğer devlet ve devlet dışı aktörlerin eylemlerini etkileyebilmek adına sahip olduğu bütün unsurlarını kullanmaya hazır ve istekli olması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca belgede önemli bir misyon olarak görülen küresel liderliğin devam ettirilmesi ve ABD çıkarlarını paylaştan devletler topluluğu için her daim tercih edilen güvenlik ortağı olunması gerektiğine inanılmaktadır (Clinton, 1997: s. 5-6).

ABD, stratejisini uygulama noktasında tek başına hareket etmekten ziyade dünya çapında kilit öneme sahip uluslarla güvenlik ilişkilerini güçlendirmek ve gerektiğinde yeni yapılar kurmak şeklinde hareket etmektedir (Clinton, 1997: s. 5).

Başkan Clinton tarafından, herhangi bir kritik bölgede ABD'ye düşman bir baskınlığın olmadığı ve ABD için en önemli bölgelerin istikrarlı ve barış içerisinde olduğu bir dünya arzu edilmektedir. Ayrıca küresel ekonominin ve açık ticaretin büyüdüğü, demokratik normların ve insan haklarına saygı gibi değerlerin benimsendiği;

terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve uluslararası suçların istikrar ve barışçıl ilişkilere zarar vermediği bir ortam inşa etmeye çalıştıklarını deklare etmektedir (Clinton, 1997: s. 7).

Mevcut dönemin, ABD güvenliğine çeşitli tehditler sunduğu düşünülmektedir. Başka Clinton bu tehditleri üç kategoriye ayırmıştır (Clinton, 1997: s. 8):

1. Bölgelerin istikrarsızlaşmasına neden olan bölgesel ve devlet odaklı tehditler
2. ABD çıkarlarını ve vatandaşlarının güvenliğini doğrudan veya dolaylı olarak tehlikeye düşüren terörizm, yasadışı uyuşturucu ticareti, yasadışı silah ticareti, uluslararası organize suç, kontrolsüz mülteci göçleri ve çevre sorunları gibi tehditler
3. Nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar gibi kitle imha silahlarından kaynaklı tehditler

ABD, bu tehditlere karşı hiçbir ülkenin tek başına varlık gösteremeyeceğini bu sebeple Amerika stratejisinin itici gücü olarak güvenlik ilişkilerinde ortak değerleri paylaştığı diğer uluslarla beraber bu tehditlerle mücadele edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Her ne kadar benzer fikirlere sahip ülkelerle geliştirilen koalisyonlar bu konuda etkili olsa da ABD bu tehditlerle başa çıkabilmek ve uluslararası topluma liderlik edebilmek adına kendi yeteneklerini geliştirmeye devam ettiğini deklare etmektedir (Clinton, 1997: s. 8).

ABD, çıkarları ve küresel güvenliğin sağlanması adına uluslararası çevreyi bir dizi araçlar yardımı ile şekillendirdiğini beyan etmektedir. Bu faaliyetlerin bölgesel güvenliği teşvik ettiğine ve belge içerisinde sözü edilen çok çeşitli tehditleri önleyerek veya azaltarak ABD'nin güvenliğinin artırılmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Başkan Clinton, bu faaliyetler esnasında kullanılan etkili araçları; diplomasi, uluslararası yardım politikaları, silah kontrolleri, nükleer silahların yayılımını önleme girişimleri, askeri faaliyetler şeklinde tanımlamaktadır. Uluslararası çevreyi şekillendirme çabaları doğrultusunda kullanılan kaynaklarının sınırlı olduğunu düşünen ABD, krizlerle mücadele noktasında tehdidin seviyesine göre durum değerlendirmesinde bulunarak maliyet ve risk analizi doğrultusunda diplomatik, askeri ve ekonomik araçların en uygun olanı ile krizlere müdahale edilmesi gerektiğini düşünmektedir (Clinton, 1997: s. 9-12).

ABD, terörle mücadele yaklaşımları kapsamında güvenliğine tehdit oluşturabilecek terör operasyonlarını gerçekleştirmeden önce önlemek, terörist eylem

meydana gelirse faillerini adalet önüne çıkarmak gibi kararlı yöntemler ile karşılık verilmesi düşüncesindedir. Bu doğrultuda; teröristlere taviz vermemek, terörü destekleyen devletler üzerinde baskı kurmak, uluslararası teröristleri cezalandırmak için mevcut tüm yasal mekanizmalardan faydalanmak ve terörle mücadele eden diğer hükümetlere her türlü yardım ve desteği sağlamak gibi yöntemlerin etkin bir şekilde kullanılacağı beyan edilmektedir. Aynı şekilde ABD, uyuşturucu bağımlılığı ve kaçakçılığı gibi küresel sorunlarla; uyuşturucu talebini ve arzını azaltmak için çaba harcayarak bölgesel ve uluslararası düzeyde mücadele edeceğini deklare etmektedir. Bu süreçte ABD; halk, tüm hükümet yetkilileri, özel sektör, diğer devletler, özel gruplar ve uluslararası kuruluşlarla etkileşim içerisinde bu konuda nihai başarıya ulaşacağına inanmaktadır (Clinton, 1997: s. 13).

Belgede özellikle; nükleer silahların çalınması ve kaçakçılığı gibi uluslararası suçların, ABD'nin çıkarlarına tehdit oluşturduğu düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle İtalya, eski Sovyetler Birliği, Kolombiya, Güneydoğu Asya ve Nijerya'da bulunan uluslararası suç kartelleri ile mücadele konusunda çaba sarf edildiği belirtilmektedir. Bu noktada uluslararası bir perspektifte ele alınan uluslararası organize suçlar ile mücadelede yetersiz kalan devletlere ve kuruluşlara yardımda bulunulduğu dile getirilmekte ve ABD'nin güvenliği için bu durumun devam ettirilmesi gerektiği düşünülmektedir. ABD, ayrıca çevre sorunlarının ulusal güvenliğini tehdit eden en önemli unsurlardan biri olduğunu belirtmektedir. Bölgesel ve uluslararası yaşanabilecek doğal kaynak kıtlıklarının çatışmaları tetikleyebileceği düşünülmektedir. Bununla beraber iklim değişikliği, küresel ısınma, beraberinde ozon tabakasının incilmesi ve kimyasalların ulus ötesi hareketi gibi çevresel sorunların ABD vatandaşlarının sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceği belirtilmektedir. Bu konuda da diğer problemlerde olduğu gibi diğer ülkelerle beraber yakın ilişkiler içerisinde hareket edilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Clinton, 1997: s. 14).

Başkan Clinton, 1997 UGSB'sinde bugünün sorunlarını derinlemesine irdedeği gibi sonraki yıllarda yaşanabilecek problemlerin çözümlemesini de detaylı bir şekilde ele almaktadır. Karşılaşılan ve ileride karşılaşılabilecek zorluklarla başa çıkmak aynı şekilde fırsatlardan en etkili biçimde faydalanabilmek için sahip olunan yeteneklerin geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda; yeni operasyonel konseptler, yetenekler, teknolojiler geliştirmek; organizasyonel yapıları teşvik etmek; askeri güç

unsurlarını modernize etmek ve gelecekte beklenmedik fakat hayati derecede önem arz edebilecek tehditlere karşı etkili bir şekilde yanıt verebilmek için şimdiden ihtiyatlı davranılması gerektiğine inanılmaktadır (Clinton, 1997: s. 16).

Başkan Clinton, ABD ekonomi ve güvenlik çıkarlarının birbirine ayrılmaz bir şekilde bağlı olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bu sebeple hem yurtiçinde hem de yurtdışında Amerika'nın refahını teşvik etmek için bütün güç unsurları ile mücadele edildiği beyan edilmektedir. Küresel ekonomideki liderliğin, yurtiçinde de refah seviyesini arttıracak düşünülmemektedir. Bunu sağlamak için; özel sektörün yenilikçi ve rekabetçi mücadele anlayışının gelişebileceği bir ortamın yaratılmaya çalışıldığı burada oluşacak itici güç ile Amerikan ekonomisinin güçlenebileceğine inanılmaktadır. Aynı şekilde uluslararası pazarların önündeki engeller kaldırılarak erişilmesi kolay bir hale gelmesinin de Amerikan ekonomisine olumlu etkide bulunacağı düşünülmektedir. Bu sebeple diğer devletlerle iyi ilişkiler geliştirerek, demokratik değerlerin inşa edildiği bir uluslararası ortamın yaratılmasına çabalanmaktadır (Clinton, 1997: s. 18).

Belgede önemle vurgulanan hususlardan biri de; ABD'nin birincil enerji kaynakları ihtiyacının % 40'ından fazlasını petrole bağımlı olduğudur. Ayrıca ABD, petrol ihtiyacının yarısını ithalat yolu ile karşıladığını her ne kadar bağımlılığın azalan seyrinde olmasına karşın büyük bir kısmının Basra Körfezi bölgesinden tedarik edildiğini beyan etmektedir. Bu sebeple özellikle bu bölgede enerji güvenliğinin sağlanması adına bölgede istikrarın sağlanması gerektiği düşünülmektedir (Clinton, 1997: s. 21).

1997 UGSB'sinde üzerinde durulan konulardan biri de sürdürülebilir kalkınmayı bütün dünyada sağlayamaya çalışmaktır. Sürdürülebilir kalkınmanın gelişmekte olan ülkelerde demokrasi beklentilerini ilerleteceğini ve ABD ihracatına olan talebin artmasına katkıda bulunacağına inanılmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın, küresel çevre üzerindeki baskıyı hafifleteceği, yasadışı uyuşturucu ticaretinin cazibesini azaltacağı; sağlık ve ekonomik verimliliği arttıracak değerlendirilmektedir. Başkan Clinton, çevresel ve doğal kaynak sorunlarının sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük engellerden olduğu ve bölgesel istikrarsızlıklara yol açabileceğini belirtmektedir. Bu sebeple 1997 Haziran ayında yapılacak olan BM Genel Kurul Çevre ve Kalkınma özel oturumunda konuyu kararlı bir şekilde ele almak için çaba sarf edeceklerini dile getirmektedir. Bundan sonraki süreçte de ABD'nin çevresel ve doğal kaynak sorunları ile

mücadelede kararlı ve uluslararası örgütler bünyesinde mücadele edeceği değerlendirilmektedir (Clinton, 1997: s. 22).

ABD, 1997 UGSB'sinde demokrasiyi ve insan haklarını teşvik etme çabalarının; insan acılarını hafifletmek, insan haklarına saygılı demokratik rejimler oluşturmak ve ekonomik kalkınmalarında yardımcı olmak adına insani yardım programları düzenlendiğini beyan etmektedir. Bu çabaların insani felaketleri önlemek gibi bir kabiliyeti olmakla beraber yasadışı göçü önlemede etkili bir yöntem olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1997: s. 24).

ABD, belgede Avrupa'nın istikrarını kendi güvenliği için hayati derecede önemli olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple ABD, demokratik bir Rusya ile entegre bir şekilde demokratik ve güvenli bir Avrupa'nın inşasını tamamlamayı amaçlamaktadır. Bu noktada Avrupa demokrasisi ve istikrarı için bir güç olan NATO'nun bundan sonraki süreçte de Avrupa'nın güvenliği için rol oynaması gerektiği düşünülmektedir. Bu sebeple NATO'nun adaptasyonu ve genişlemesi için efor sarf edileceği beyan edilmektedir. NATO ittifakını genişletmenin, Avrupa'nın doğu tarafında istikrarsızlık veya çatışma riskini azaltarak ABD çıkarlarını destekleyeceği düşünülmektedir (Clinton, 1997: s. 25).

Başkan Clinton, birbirine eskisinden daha bağımlı dünyada ABD'nin hedeflerine ulaşmak için Amerikan halkı ve Kongre'nin tam desteğinin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır (Clinton, 1997: s. 34).

1997 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

ABD, bu dönemde güvenliğini güçlendiren yeni çerçeveler, ortaklıklar ve kurumlar inşa etmek ve mevcut olanları yeniden düzenlemek için bir süreç içerisine girdiğini belirtmektedir. Bu doğrultuda II. Dünya Savaşı'ndan sonra olduğu gibi sadece müttefik ülkeler değil düşman unsurlarda dâhil olmak üzere yeni işbirlikleri inşa etmek, etkin bir küresel ekonomi yaratmak, demokratik değerleri ve ekonomik reformları teşvik etmek için çabaladığını deklare etmektedir. Bu durumun daha güvenli ve daha müreffeh bir yarın yaratmak için tarihi bir fırsat olduğu dile getirilmektedir.

Belgede ABD'nin güvenliğini sağlamak, çıkarlarını korumak ve ABD'yi daha müreffeh bir ülke haline getirebilmek için dünya işlerine aktif olarak katılmak ve liderliğin devam ettirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

ABD, dünya çapında özgürlük, insan haklarına saygı, demokrasi gibi kurucu değerlerini bütün dünyaya yaymayı amaçladığını her seferinde deklare etmektedir. Demokratik toplumların birbirleri ile çatışmayacağını ve işbirliği içerisinde hareket edeceğini dile getirmektedir.

Başkan Clinton, ABD uluslararası liderliğinin altı stratejik önceliğe odaklandığını ve bu önceliklerin gelecek yüzyıla kadar güvenlik, barış ve refahın yol göstericisi olacağını dile getirmektedir. Başkanın tanımladığı öncelikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- a) Barış içerisinde, demokratik, bölünmemiş bir Avrupa'nın teşvik edilmesi
- b) Asya Pasifik'te güçlü ve istikrarlı bir topluluk meydana getirmek
- c) Dünyaya ve Amerika'ya fayda sağlayacak yeni, açık bir ticaret sistemi kurarak, yirmi birinci yüzyıla giriş yapmak
- d) Uluslararası arenada barışı tesis etmek üzere Amerika'yı dünyanın önde gelen gücü olarak muhafaza etmek
- e) Ulusal sınırları tehdit edebilecek güvenlik tehditleri ile işbirliği çerçevesinde mücadele etmek
- f) Bu zorluklarla başa çıkabilmek için sahip olunan diplomatik, askeri ve ekonomik güç unsurlarının güçlendirilmesi.

ABD'nin güvenlik ve refahını sağlamak için önemli gördüğü dünyada liderlik misyonunun 1997 UGSB'sinde sembolik özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

1997 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD, 1997 UGSB'sinde ulusal güvenlik stratejisinin amacını ülkenin temel ve kalıcı gereksinimlerinin korunmasını sağlamak şeklinde beyan etmektedir. Bu doğrultuda tanımlamış olduğu somut çıkarlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. Amerikan halkının yaşamını ve güvenliğini korumak
- b. Kurucu babalarından miras kalan değerleri, kurumları ve topraklarına herhangi bir zarar gelmeden ABD'nin egemenliğini muhafaza etmek
- c. ABD'nin ve halkının güçlü ve sürdürülebilir refahını sağlamak (Clinton, 1997: s. 7).

1997 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Geçmiş yıllarda yayımlanan belgelerin aksine 1997 UGSB'sinde Rusya ve eski Sovyetler Birliği ülkeleri ile Avrupa güvenlik sistemi konusunda ortaklık oluşturulabileceği en önemli dış faktörlerden biri olarak görülmektedir. Aynı şekilde Rusya ve Çin başta olmak üzere birçok ülkenin serbest piyasa ekonomisine adım niteliğinde olan Dünya Ticaret Örgütüne katılım girişimlerinin ABD'nin belirlemiş olduğu yüksek standartlara uyum sağlamayı göze almaları dönemin önemli gelişmelerinden olarak değerlendirilmektedir.

Dünya çapında ülkelerin siyasi, ekonomik ve güvenlik konularında uluslararası sisteme entegrasyonunun sağlanmasında kilit rol oynayan BM, NATO, Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü, NAFTA, APEC vb. kuruluşların önemli dış faktörlerden olduğu söylenebilir.

Uluslararası alanda demokrasi, barış ve refahı sağlamak için ABD'nin üzerine almış olduğu liderlik misyonu belgenin önem derecesi yüksek dış faktörlerindendir. Bu doğrultuda tek başına hareketten ziyade ABD'nin katılım zorunluluğu gereği diğer devletler ile ilişkiler geliştirerek uluslararası arenada yürütmüş olduğu politikalar belgenin dış faktörleri arasındadır.

Uluslararası sistem içerisinde bölgesel istikrarsızlıklara sebep olan Irak ve Kuzey Kore gibi ABD'nin güvenlik ve çıkarlarına tehdit oluşturan ülkeler de dış faktörler olarak değerlendirilmektedir.

ABD'nin büyük bir vaat dönemi olarak nitelendirdiği belgenin yayımlandığı periyotta temsili yönetim, serbest piyasa ekonomisi ve insan haklarına saygı gibi paradigmaların dünya çapında birçok ülke tarafından benimsenmesi ile ülkeler arasında gelişen daha fazla işbirliğinin ortaya çıkardığı yeni fırsatların dönemin hayati derecede önemli dış faktörlerinden olduğu söylenebilir.

1997 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

ABD 1997 UGSB'si yayımlandığı tarihte Başkanlığı Demokrat Parti'den William J. Clinton yürütmektedir. Clinton'un bu döneminde dünyada işbirliğine yönelik anlaşmaların yapıldığı, gerilimlerin azaldığı askeri güç unsurlarından ziyade diplomatik ilişkiler yolu ile problemlerin çözülmeye çalışıldığı değerlendirilmektedir. Dünya

siyasetinde aktif bir katılım yolu izleyen ve ABD'nin liderlik rolünü devam ettirmek isteyen William J. Clinton belgenin en önemli iç faktörleri arasında yer almaktadır.

Bununla beraber ABD güvenliği ve çıkarlarının korunmasında kilit role sahip olan ekonomik, siyasi ve askeri güç unsurları iç faktörler arasında değerlendirilmektedir.

Başkan Clinton'un da sürekli olarak dile getirdiği gibi deklare edilen ulusal güvenlik stratejisinin uygulanmasında desteği hayati derecede öneme sahip olan Amerikan halkı ve Kongre en önemli iç faktörler olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde belgelerde de ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi kapsamında ekonomik kalkınmanın itici gücü olarak düşünülen özel sektör 1997 UGSB'si iç faktörleri arasında sayılabilir.

7.8. ABD'nin 1998 ve 1999 UGSB'leri ve Nitel Analizi

“*National Security Strategy For A New Century*” (Yeni Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belgeler, dönemin ABD Başkanı William J. Clinton tarafından Ekim 1998 ve Aralık 1999'da yayımlanmıştır. Dönemsel yaşanan gelişmelerden kaynaklı bazı farklılıklar bulunmasına rağmen her iki belgede gerek içerik yönünden gerekse şeklen birbirinin aynı olması münasebetiyle bir başlık altında değerlendirilmiştir.

1998 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 59 sayfa, 1999 UGSB'si 49 sayfa ve her iki belgede dört ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgelerin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Giriş
- II. ABD Ulusal Çıkarlarının Geliştirilmesi
- III. Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar
- IV. Sonuçlar

Belgelerin önsözünde Başkan Clinton, ABD'nin dünyadaki konumunu değerlendirmekte ve gerek yurtiçinde gerek yurtdışında hedeflerine ulaşmak için vermiş oldukları mücadeleleri anlatmaktadır. Bundan sonraki süreçte de güvenliklerini sağlamak ve çıkarlarını korumak adına yapılması gerekenler hakkında fikirlerini beyan etmekte ve tavsiyelerde bulunmaktadır.

Başkan Clinton, belgelerin “*Giriş*” adlı birinci bölümünde ulusal güvenlik stratejisinin anayasada belirtilen değerler üzerinden oluşturulduğundan bahsetmektedir. Bu doğrultuda ABD’nin güvenlik ve refahını sağlamak için karşılaşılan zorluklar ve fırsatların durum değerlendirmesi yapılmakta ve oluşturulan stratejinin uygulanma süreci irdelenmektedir.

Belgelerin “ABD Ulusal Çıkarlarının Geliştirilmesi” adlı ikinci bölümde ABD ulusal güvenlik stratejisinin amacı ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda ABD’nin çıkarları tanımlanmakta, çıkarlarına yönelik gerek yurtiçi gerekse yurtdışı tehditlerin değerlendirilmesi derinlemesine yapılmaktadır. Ayrıca hem dönemin hem de belirsiz geleceğin bu tehdit ve krizleri ile başa çıkmak için uygulanması gereken yöntemler ve güç unsurlarından bahsedilmektedir.

Belgelerin “*Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar*” adlı başlığı altında ABD’nin farklı bölgelerde uyguladığı politikalar doğrultusunda belirlenen stratejilere yer verilmiştir. Avrupa ve Avrasya; Doğu Asya ve Pasifik; Batı Yarımküre; Orta Doğu, Güney Batı ve Güney Asya; Afrika’da yaşanan gelişmeler ve ABD’nin yürütmüş olduğu politikalar bölge ve ülke bazında derinlemesine ele alınmaktadır. 1999 UGSB’sinde Afrika bölgesi; Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika olarak ayrı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Başkan Clinton, belgelerin “*Sonuçlar*” bölümünde 21. yüzyıla adım atarken ABD’nin güvenliğini ve refahını korumak için en ince ayrıntısına kadar düşünülmüş politikaları uyguladıkları ve ABD liderliğinin bundan sonraki süreçte de gerekli olduğundan bahsetmektedir. Bu süreçte ABD halkına ve Kongre’ye bütünüyle ihtiyaç duyulduğuna vurguda bulunulmakta ve destekleri istenmektedir.

1998 ve 1999 UGSB’lerinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Belgelerde 21. yüzyılın başlarında Birleşik Devletlerin, Amerikan halkı ve dünya çapındaki insanların yararına olacak şekilde barış, refah başta olmak üzere demokrasi ve özgürlüğün evrensel değerlerinin öncü gücü olmaya devam edildiği belirtilmektedir. Bu rolün yürütülmesinde küresel entegrasyon güçlerinden yararlanıldığı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda ülkeleri birbirine yaklaştıran bu entegrasyonun karşılıklı bağımlılığı arttırdığı; radikal milliyetçilik, terörizm, uluslararası suç, çevresel tahribat, sınır tanımayan karmaşık ticaret ve yatırım akışları gibi güçlere karşı savunmayı kuvvetlendirdiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda ABD için karşılan fırsatları

değerlendirmek ve zorluklarla mücadele etmek için hazırlanan ulusal güvenlik stratejisi üç temel hedefe odaklanmaktadır:

- a. ABD'nin güvenliğini sağlamak
- b. ABD'nin ekonomik refahını arttırmak
- c. ABD çıkarlarını gözetmek için yurtdışında demokrasiyi teşvik etmek

Bu hedeflere ulaşmak; demokrasi ve serbest piyasaların kazanımlarını güvence altına almak ve kuvvetlendirmek için kurumlar ve düzenlemeler ağı oluşturulmaya çalışıldığı özellikle vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda barış için Rusya ve Ukrayna gibi önceden tehdit olarak algılan ülkeler de dâhil olmak üzere NATO gibi askeri ittifaklar sağlanmaya çalışılmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü aracılığıyla serbest ticaretin teşvik edilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca güçlü silah kontrol anlaşmaları aracılığıyla kimyasal silahlar ve kapsamlı nükleer silahların engellenmeye çalışılması amaçlanmaktadır. Ayrıca terörizm, yolsuzluk, suç, uyuşturucu kaçakçılığı gibi hayati derecede öneme sahip sorunlarla mücadele eden uluslarla koalisyonlar geliştirerek; çevrenin korunması ve insan haklarının gözetilmesini sağlayacak taahhütlerin yerine getirilmesi gerektiği dile getirilmektedir (Clinton, 1998; 1999).

Belgelerde Amerika'nın sahip olduğu güç unsurlarına atıfta bulunurken özellikle askeri güç unsurlarını geliştirmenin ve muhafaza etmenin, diplomatik temsil yetisine sahip olmanın önemine vurguda bulunmaktadır. Bu doğrultuda çatışmaları önlemek, demokrasiyi teşvik etmek, hastalık ve açlığın yayılması ile mücadele etmede harcanan bütçenin güvenlik ve tasarruf olarak geri dönüş sağlayacağına inanılmaktadır. Bu sebeple Amerika'nın dünyayı yönetmeye devam edebilmesi için yukarıda sayılı olan öncelikli görevlerine devam etmesi ve Birleşmiş Milletlerde daha aktif katılımında bulunarak ABD'ye düşen aidatların düzenli bir şekilde ödenmesi gerektiği belirtilmektedir (Clinton, 1998; 1999).

İçerisinde bulunulan dönemde güvenlik ortamının dinamik ve belirsiz olduğu hayati derecede önemli tehdit ve zorlukların olduğu bunun yanında bu tehdit ve zorlukları önlemek ve ABD'nin çıkarlarını gözetmek için benzeri görülmemiş fırsatlar olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden ekonomik, teknolojik, kültürel ve politik entegrasyondan dolayı ABD'nin sınırları dışında yaşanan olaylardan daha fazla etkilendiği değerlendirilmektedir. Yasa dışı faaliyetlerde bulunan devletler ve etnik çatışmalar, kitle

imha silahları, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ve organize suçlar ulusal sınırları aşan küresel endişeler olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber kaynakların tükenmesi, hızlı nüfus artışı, çevresel sorunlar, yeni bulaşıcı hastalıklar ve kontrolsüz mülteci akışı gibi sorunlar da Amerika'nın güvenliği üzerinde tehdit oluşturan sorunlar olarak ele alınmaktadır. Küreselleşme ile beraber yaşanan bunca olumsuz gelişmeye rağmen; tüm kıtalardan insanların birbirleri ile zaman ve mekân mefhumu olmadan çok kolay bir şekilde bir araya gelebilmesi fikir, ürün ve bilgi paylaşımında bulunabilmesi büyük bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Bu yolla ABD'nin temsili yönetişimi, serbest piyasa ekonomisi ve temel insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı gibi temel değerleri birçok ülkeye taşıyarak barış, refah ve ülkeler arasında işbirliğinin sağlandığı düşünülmektedir. Öyle ki eski rakiplerin bile artık ABD ile işbirliği içerisinde olduğu örnek verilerek küresel ekonominin dinamizmi, ticareti, kültürü, iletişimi ve küresel ilişkileri dönüştürmek, Amerikan vatandaşlarına yeni iş fırsatları ve ekonomik fırsatlar oluşturduğuna inanılmaktadır (Clinton, 1998: s.1; 1999: s. 1).

ABD, stratejik yaklaşımını yurtdışında aktif bir şekilde bulunmak olarak tanımlamaktadır. Fakat yurtdışında aktif bir şekilde faaliyet yürütebilmenin yurtiçinde güçlü olmaktan geçtiği belirtilmektedir. Ancak bu şekilde diğer devletler ve devlet dışı aktörlerin eylemlerini etkilemenin mümkün olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1998: s. 1; 1999: s. 1).

Clinton (1998: s. 2), ABD küresel liderliğinin hedefleri doğrultusunda belirlenen stratejik önceliklere rehberlik edeceğini belirtmektedir. Bunu sağlamak için sahip olunan askeri, diplomatik ve ekonomik güç unsurlarının en etkili şekilde kullanılacağı bu durumun sadece ABD vatandaşlarına değil tüm dünyadaki insanlara fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bunu sağlarken müttefik ve dost ülkelerle kalıcı ilişkiler geliştirilmesi ABD güvenliği açısından çok önemli görülmektedir. ABD stratejisinin temel itici gücü, dünya çapında kilit öneme sahip ülkelerle güvenlik ilişkilerini güçlendirmek ve gerektiğinde yeni ilişkiler ve yapılar tesis etmek şeklinde görülmektedir. Bu doğrultuda NATO genişlemesi, Barış İçin Ortaklık, NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi, Afrika Krizine Müdahale Girişimi, ASEAN bölgesel formunda bölgesel güvenlik diyalogu, Amerika Zirvesinde kabul edilen Batı Yarımküre güvenlik girişimleri bu politikaya verilebilecek örnekler olarak gösterilmektedir.

Başkan Clinton (1998: s. 5; 1999: s. 3), ABD ulusal güvenlik stratejisinin amacını ülkenin temel ve kalıcı ihtiyaçları olan; Amerikalıların yaşamlarını ve güvenliğini korumak; değerleri, kurumları ve sınırları bozulmadan ABD egemenliğini muhafaza etmek ve refahını arttırmak olarak tanımlamaktadır. ABD ulusunun ve çıkarlarının tehdit altında olmadığı huzurlu, istikralı bir uluslararası güvenlik ortamının tesis edilmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Bu ortamı oluşturabilmek için demokratik değerlerin ve insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygının bütün dünyaya yayılması için mücadele edildiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak ABD stratejisinin üç ulusal hedefe dayandığını deklare etmektedir; güvenliği arttırmak, ekonomik refahı arttırmak ve yurtdışında demokrasiyi teşvik etmek (Clinton, 1998: s. 6; 1999: s. 5).

Belgelerde ABD güvenliğine yönelik tehditler maddeler halinde ele alınmıştır. Buna göre bu tehditler; bölgesel veya devlet odaklı tehditler; terörizm, uluslararası suç, uyuşturucu kaçakçılığı, yasa dışı silah kaçakçılığı, kontrolsüz mülteci göçleri ve çevresel zararı içeren ulus ötesi tehditler; kitle imha silahları gibi tehlikeli ileri teknolojilerin yaygınlık göstermesi, yabancı istihbarat tehlikesi, istikrarı yakalayamamış başarısız devletler olarak belirtilmektedir. Başkan Clinton, bu tehditlerle en etkili şekilde mücadele etmenin yolunu; uluslararası çevreyi etkin bir şekilde yapılandırmak, potansiyel tehdit ve krizlere diplomasi, askeri güç ve diğer dış politika araçları ile yanıt vermek olarak tanımlamaktadır. Bu süreçte uluslararası işbirliğinin hayati derecede önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu sebeple ABD stratejisinin itici gücü; ortak çıkarlara yönelik ulus ötesi tehditlerle mücadele etmede kilit güçlerle ilişkilerin geliştirilmesi olarak düşünülmektedir. Her ne kadar etkili koalisyonların önemine vurguda bulunulsa da bu ittifakların tek başına yetersiz kalabileceği bu sebeple ABD diplomatik, askeri, istihbarat ve kolluk kuvvetlerini güçlendirmeye ve entegre etmeye devam edeceğini beyan etmektedir (Clinton, 1998: s. 6-7; 1999: s. 2-3).

ABD, uluslararası çevreyi çıkarları ve küresel güvenliği sağlamak adına şekillendirmek için bir dizi araca sahip olunması gerektiği düşüncesindedir. Uluslararası çevreyi şekillendirme faaliyetleri ile bölgesel güvenliği teşvik etmek ve yukarıda bahsedilen çok çeşitli tehditleri önlemek, azaltmak veya tamamıyla ortadan kaldırarak ABD güvenliğini arttırmayı amaçlamaktadır. ABD bu faaliyetleri gerçekleştirirken kullandığı araçları; diplomasi, uluslararası yardımlar, silah kontrol anlaşmaları, nükleer silahların yayılmasını önleme girişimleri, uluslararası askeri işbirliği ve çevresel

girişimler olarak belirtmektedir. ABD misyon ve dünya genelindeki temsilcileri aracılığıyla ittifakları sürdürmek, ABD çıkarlarını her yerde dile getirmek, bölgesel anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözmek, insani felaketleri önlemek, dost ve müttefiklerine yönelik saldırıların önüne geçmek, ABD şirketleri için ticaret ve yatırım fırsatları yaratmak ve ABD'nin dünya çapında etkisini göstermek için diplomatik güç unsurlarını kullanmaktadır. Aynı şekilde demokrasileri teşvik etmek, hukukun üstünlüğünü ve serbest piyasa ekonomisini dünya geneline yaymak için uluslararası yardımlarla ülkeleri finanse ettiğini bildirmektedir. ABD kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını ve kullanılmasını engellemek için sahip olduğu güç unsurlarının caydırıcılığını da kullanarak START-1, START-2, Anti Balistik Füze (ABM) Anlaşması, Kapsamlı Test Yasağı vb. gibi silah kontrol anlaşmaları aradığını beyan etmektedir. ABD denizaşırı askeri varlığı başta olmak üzere savunma, işbirliği, güvenlik yardımı, müttefik ve dost ülkelere eğitim ve tatbikatlara katılım faaliyetleri, düşman unsurlar tarafından gelebilecek saldırganlık ve baskıları caydırmak, bölgesel istikrarı teşvik etmek, çatışma ve tehditleri önlemek ve en asgari düzeye indirmek için askeri faaliyetlerde bulunmaktadır. ABD bu faaliyetlerin etkinliğinin artması adına mümkün mertebe uluslararası hukuka uygun ve uluslararası toplumla entegre bir şekilde yapılması gerektiği düşüncesindedir. ABD tehdit algılarının içerisinde çevre sorunlarına ayrıca önem vermektedir. Belgede çevresel tehditlerin ABD güvenliği ve refahı için uzun vadeli tehditler oluşturacağı düşünülmektedir. Doğal kaynak sıkıntılarının çatışmaları tetikleyebileceği ve şiddetlendirebileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda iklim değişikliği, ozon tabakasının incilmesi, tehlikeli kimyasal ve atıkların ABD vatandaşlarının sağlığını doğrudan etkilediği düşüncesi hâkimdir. Bu sebeple çevresel tehditlere agresif bir şekilde yanıt vermek için iki taraflı veya çok taraflı faaliyet gösteren bir diplomatik sürecin olduğu dile getirilmektedir. Bu doğrultuda Aralık 1997'de Kyoto'da sera gazlarının sınırlandırılması için imzalanan anlaşmanın güçlü ve kapsamlı olduğu değerlendirilmektedir. Hayati derecede önemli görülen anlaşmaya kilit sanayi ülkelerinin katılımını sağlamak için baskı yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu anlaşma ile kilit gelişmekte olan ülkeler küresel ısınmaya yönelik anlamlı bir şekilde katılmayı kabul etmedikçe ABD Kyoto Anlaşmasını onaylamayacağını deklare etmektedir (Clinton, 1998: s. 8-14; 1999: s. 5-15).

ABD, sınırları içerisinde gerçekleşebilecek terörist eylemlere veya vatandaşlarına karşı yapılacak saldırılara karşı askeri üstünlüğünü kullanacağını dile getirmektedir. Bu saldırıların fiziksel olabileceğı gibi teknolojik de olabileceğı düşünölmektedir. Bu doğrultuda FBI’nda bu tür olaylara karşı diğeryalet ve yerel yönetim yetkilileri ile entegre bir şekilde çalışmak ve ivedi bir şekilde yanıt vermek için liderlik ettiğı belirtilmektedir. Aynı şekilde büyük yıkıma yol açabilecek bakteri ve virüs gibi biyolojik silahlara karşı acil durum müdahale personellerinin en etkin şekilde hazırda bulundurulması ve biyolojik silahların geliştirilmesini önlemek için çabaların sürdürölmesi düşünölmektedir (Clinton, 1998: s. 19-20; 1999: s. 14).

Başkan Clinton (1998: s. 23-24; 1999: s. 19-20), dönemin güvenlik sorunlarını en iyi şekilde değerlendirmekle beraber belirsiz bir geleceğı de hazır olunması düşöncesindedir. Bu sebeple geleceğı de en etkin şekilde yapılandırabilmek için sahip olunan benzersiz yeteneklerin sürekli geliştirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. ABD’nin kendisini korumak ve uluslararası çevreyi şekillendirmek; tehdit ve krizlere karşı yanıt verebilmek için ulusal gücün dünya çapında uygulanmasının kritik öneme sahip olduğı düşünölmektedir.

ABD, ulusal güvenliğini korumak ve refahını arttırmak için uzaya engelsiz erişimi ve kullanımını sağlayacağını ayrıca uzayda liderliğini sürdürmeye kararlı olduğunu kesin bir dille belirtmektedir. Özellikle bu on yıl içerisinde uzayın ABD için politik, diplomatik, askeri ve ekonomik olarak bilgi aracı haline geldiğı düşünölmektedir. Bu sebeple 500 tane Amerikan şirketi ile uzay endüstrisinde faaliyet yürütöldüğü ve 1996 yılında 77 milyar dolar olarak gerçekleşen gelirin 2000 yılına kadar 122 milyar dolara ulaşacağı düşünölmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda uzayda ortaklıklar teşvik edilirken teknolojik üstünlükten ödün verilmeyeceğı özellikle belirtilmektedir (Clinton, 1998: s. 25-26).

Başkan Clinton, 1998 ve 1999 UGSB’lerinde ulusal güvenlik stratejilerinin ikinci temel amacını; yurtiçinde ve yurtdışında Amerika’nın refahını geliştirmek olarak belirtmektedir. ABD’nin ekonomik ve güvenlik çıkarlarının ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple yurttan refahın sağlanması için ticaret yapılan, petrol ve doğalgaz gibi kritik kaynakların ithal edildiğı bölgelerde istikrarın sağlanması gerektiğı düşünölmektedir. Bununla beraber refahın öncülerinden birisinin de

uluslararası kalkınma, finans ve ticaret kurumlarında ABD'nin liderliği olduğu belirtilmektedir. Bununla beraber diplomatik güç, rakipsiz bir ordu ve yurtdışındaki değerlerin cazibesinin de güçlü ABD ekonomisine bağlı olduğu düşünülmektedir (Clinton, 1998: s. 27; 1999: s. 21).

ABD dünya çapında istikrarın sağlanması adına evrensel insan haklarına ve demokratik ilkelere uyum konusunda tüm dünyada siyasi liberalleşme ve temel insan haklarına saygıyı yaygınlaştırmayı kendine bir misyon olarak görmektedir. Bu doğrultuda BM İnsan Hakları Komisyonu başta olmak üzere insan hakları hukuk ihlallerini ele alan diğer uluslararası mekanizmaları güçlendirmeye ve geliştirmeye çalışılacağı deklare edilmektedir. Bu kapsamda savunmasız ve geleneksel olarak ezilen insanlara daha fazla odaklanmak, reşit olmayanların cinsel sömürüsü, çocuk işçiliği, sokak çocukları sorunu, kadına ve çocuklara yönelik şiddet ve kadın sünneti gibi insanı değerlere sığmayan sorunlarla mücadele noktasında uluslararası girişimlere liderlik edileceği ve sorunun çözümünde aktif bir şekilde rol alınacağı bildirilmektedir. ABD bu tür insani faaliyetler ile demokrasiyi ve insan haklarını teşvik ederek; insan acılarını hafifletmek, insan haklarına saygı duyan ve ekonomik kalkınma için uygun stratejiler geliştirerek demokratik rejimlerin oluşturulmasına yardımcı olacak programlar yürütmekte olduğunu beyan etmektedir (Clinton, 1998: s. 33-35; 1999: s. 25-26).

Başkan Clinton, 1998 ve 1999 UGSB'lerinde farklı bölgelerde karşılaşılan benzersiz zorluklar ve fırsatlara uyarlanmış genel stratejilerinin olduğunu beyan etmektedir. Bu doğrultuda dünya çapında ABD'nin uyguladıkları politikaların ve bölgelerde yaşanan gelişmelerin bölgeler halinde ele alındığı belgelerde; Avrupa ve Avrasya; Doğu Asya ve Pasifik; Batı Yarımküre; Ortadoğu, Güneybatı ve Güney Asya; Afrika olmak üzere derinlemesine irdelenmektedir.

ABD, Avrupa güvenliğinin kendi güvenliği için hayati derecede önemli olduğunu düşünmektedir. ABD, Avrupa'ya yönelik iki stratejik hedefinin olduğunu beyan etmektedir. İlk olarak gerçek manada bütünleşmiş, demokratik, müreffeh ve barış içinde bir Avrupa inşa etmek ikinci olarak hiçbir ulusun tek başına karşılamayacağı küresel zorlukları karşılamak için Atlantik'te ABD müttefikleri ve ortakları ile birlikte çalışmak olarak belirtilmektedir. Bu kapsamda AGİT'in çatışma önleme ve kriz yönetimindeki rolünü güçlendirirken Avrupa Birliği (AB) ile Yeni Transatlantik Gündemi aracılığıyla

askeri olmayan güvenlik tehditleriyle mücadelede Avrupalı ortaklarla daha yakın ilişkiler geliştirileceği belirtilmektedir. Ayrıca NATO'nun Avrupa güvenliği için garantör olarak değerlendirildiği Avrupa istikrarı için bir güç olarak karşılaşılabilecek zorluklara yanıt veremeye hazır bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda NATO liderliğini korumak adına Avrupa'da takriben 100 bin askeri personel bulundurulacağı deklare edilmektedir (Clinton, 1998: s. 37; 1999: s. 29).

Başkan Clinton, Doğu Asya ve Pasifik bölgeleri üzerine olan vizyonunun ekonomik büyüme, insan haklarına ve demokrasiye bağlı güvenlik çıkarlarıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda günden güne daha bütünleşmiş Asya Pasifik bölgesinde dengeleyici bir güç olarak bulunulması gerektiği düşünülmektedir. Asya Pasifik bölgesindeki ülkelerde yaşanan ekonomik gelişmelerin herkesin yararına olduğu ve istikrarın sağlanmasında anahtar rol oynadığına inanılmaktadır. Aynı şekilde bölgede yaşanabilecek saldırganlıklara karşı ve ABD'nin çıkarları doğrultusunda yaklaşık 100 bin askeri personelin bulundurulmaya devam edileceği vurgulanmaktadır. Söz konusu bu taahhüt ve Japonya, Güney Kore, Avustralya, Tayland ve Filipinler ile yapılan anlaşmaların ABD bölge üzerinde devam eden güvenlik temelini oluşturduğu değerlendirilmektedir (Clinton, 1998: s. 41; 1999: s. 34).

Başkan Clinton (1998: s. 48; 1999: s. 39), Batı Yarımküre'de Küba dışındaki her ulusun demokratikleşme süreci ve serbest piyasa ekonomisine bağlı olduğunu bu durumunda istikrar ve refahı teşvik ettiğini ve güvence altına aldığını belirtmektedir. Özellikle 1997 ve 1998 dönemlerinde bölge ülkeleri ile düzenlenen zirveler aracılığıyla uyuşturucu kaçakçılığı, göç ve ulus ötesi suçlar gibi birçok sorunun çözümü noktasında eşî görülmemiş ilişkiler kurulduğu beyan edilmektedir. Bu noktada başta eğitim, demokrasi, ekonomik entegrasyon ve yoksulluğun azaltılması ile bölgede istikrarın ve güvenin sağlanacağına inanılmaktadır.

Başkan Clinton (1998: s. 51; 1999: s. 41-42), 1998 UGSB'sinde Orta Doğu, Güneybatı ve Güney Asya üzerine yaptığı değerlendirmelerde Hindistan ve Pakistan'ın Mayıs 1998'de yaptığı nükleer testlerin ABD'nin güvenlik hedefleri üzerinde önemli etkisinin olduğunu belirtmektedir. Aynı şekilde Orta Doğu, Güneybatı ve Güney Asya bölgelerinde teröristlerin faaliyetlerini sürdürürken ihtiyaç duydukları desteğin engellenmesi, kitle imha silahlarının yayılımının önlenmesi, Orta Asya ve Kafkasya

petrol ve gaz sahalarının güvenilir enerji kaynakları haline getirilmesi, Afganistan’da afyon hasatının ortadan kaldırılması ve İsrail ile Arap ülkeleri arasında adil ve kalıcı barışın sağlanmasının gerek bölge gerekse dünya çapında ABD için hayati derece önem arz ettiği deklare edilmektedir.

Başkan Clinton (1998: s. 54; 1999: s. 45), Afrika bölgesi için büyük önem arz eden çok partili demokrasileri, daha yaygın ve şeffaf seçimleri, insan haklarına daha fazla saygı duyulmasını ve basın özgürlüğü gibi paradigmaları desteklediklerini değerlendirmektedir. Bununla beraber belgede ABD-Afrika ticaretinin günden güne genişlediğini ve ekonomik reform ihtiyacının pragmatik bir fikir birliği ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Bu başarıların ilerletilmesi için bizzat Başkan Clinton tarafından Mart-Nisan 1998’de Afrika’ya ziyaret gerçekleştirildiği ve eğitim, hukukun üstünlüğü, gıda güvenliği, ticaret, yatırım, havacılık, çatışmalara barışçıl çözümler üretilmesi noktasında her türlü desteğin verileceği deklare edilmiştir. Afrika’nın bu değerler doğrultusunda daha yaşanabilir bir yer haline gelmesi ile bölgedeki diğer otokratik rejimlerin demokratik rejimlere geçiş yapmış ülkelerdeki gelişmeleri takip ederek bir değişim ve dönüşüm sürecine girecekleri düşünülmektedir.

Sonuç olarak; Marshall Planı, NATO, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi çabalarla yarım yüzyıldaki istikrarlı Amerikan liderliğinin, dünyanın şekillendirilmesinde öncü olduğu değerlendirilmektedir. Bundan sonraki süreçte de karşılaşılan karmaşık tehditlerin üstesinden gelmek, fırsatlardan yararlanmak için bütünleşmiş ve birbirine bağımlı bir dünyada ABD’nin ulusal çıkarlarını gözetmek adına dünya işleriyle aktif bir şekilde ilgilenilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sebeple belirlenen ulusal güvenlik stratejisinin başarıyla uygulanması noktasında Amerikan halkının ve ABD kongresinin aktif ve sürekli desteğinin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır (Clinton, 1998: s. 59; 1999: s. 49).

1998 ve 1999 UGSB’lerinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Clinton, 1998 ve 1999 UGSB’lerinde Amerika’nın güvenliğini ve refahını güçlendirmek için yeni çerçeveler, ortaklıklar ve kurumlar inşa ettiklerini ve mevcut olanlarında geliştirilmeye çalışıldığını dile getirmektedir. Dünya çapında işbirlikçi güvenlik yaklaşımları ile dünyayı tehdit altına alan silah dünyasından kurtarmak, küresel

bir ekonomi inşa etmek, demokratik değerleri ve ekonomik reformların teşvik edilmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır.

Bu süreçte geçmişte olduğu gibi ABD liderliğinin stratejik önceliklere odaklanarak dünya çapında barışı ve refahı, daha açık ve rekabetçi bir ticaret sistemini teşvik etmek, yeni oluşan güvenlik tehditleri ile yüzleşmede işbirliğini arttırmak ve sahip olunan güç unsurlarını bu doğrultuda kuvvetlendirmek gerektiği belirtilmektedir. Bu durumun hem ABD'ye hem de dünya çapında bulunan diğer insanlara fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir. Başkan Clinton, demokrasinin dünya çapında yayılmasının ABD'nin değerlerini destekleyeceği, güvenliğini ve refahını arttıracığı düşüncesindedir. Bu nedenle ABD'nin aktif olarak dünya işlerinde demokrasi ve serbest pazarlara yönelik eğilimi desteklemeye devam etmesi gerektiği dile getirilmektedir.

Sonuç olarak ABD'nin 1998 ve 1999 UGSB'lerinin söylemsel arka planı irdelendiğinde; dünya çapında ortak savunmanın tesis edilmesi, refahın teşvik edilmesi, özgürlükten gelen nimetlerin ABD'ye ve gelecek kuşaklara aktarılması noktasında güvence altına alınması üzerine kurulu olduğu görülmektedir. Bu durumun sağlanabilmesi adına ABD'nin kuruluşundan bu yana sahip olunan değerlerin dünyanın diğer ülkelerine de empoze edilmesi ile ortak paydada buluşabilen bir dünyanın inşa edilmesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte dünya ile entegre bir şekilde hareket edilmesi ve hem ABD hem de dünyadaki diğer insanların bu süreçten faydalanabilmesi için ABD liderliğinin hayati derecede önem arz ettiği vurgulanmaktadır.

Belgede ABD liderliğinin sembolik özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir.

1998 ve 1999 UGSB'lerinde Somut Çıkarlar

Başkan Clinton 1998 ve 1999 UGSB'lerinin amacını; ABD'nin temel ve sürdürülebilir ihtiyaçlarının korunması şeklinde tanımlamaktadır. Bu doğrultuda tanımlanan somut çıkarlar; Amerikalıların yaşamlarını ve güvenliğini korumak; değerleri, kurumları ve toprak bütünlüğünün bozulmadan ABD egemenliğini korumak; sürdürülebilir bir şekilde ulusun refahını arttırmak şeklinde tanımlanmaktadır (Clinton, 1998: s. 5; 1999: s. 1-2).

1998 ve 1999 UGSB'leri Çerçevesinde Dış Faktörler

Belgelerde üzerinde sıklıkla vurgulanan ABD'nin liderlik çabalarının stratejik önceliklere rehberlik etmesi adına belgenin en önemli dış faktörlerinden biri olduğu değerlendirilmektedir.

Aynı şekilde 1998 ve 1999 UGSB'lerinin temel itici gücü olarak değerlendirilen dünyadaki kilit uluslarla olan güvenlik ilişkilerini güçlendirmek ve gerektiğinde yeni ilişkiler ve yapılar oluşturmak adına; NATO'nun genişlemesi, Barış İçin Ortaklık, NATO-Rus Daimi Ortak Konseyi, Afrika Kriz Müdahale Girişimi, ASEAN Bölgesel Forumu'nda bölgesel güvenlik diyalogu ve Amerika Zirvesi'nde Batı Yarımküre güvenlik girişimleri gibi faaliyetler belgenin önemli dış faktörleri arasında değerlendirilmektedir.

ABD tarafından yayımlanmış olan bütün UGSB'lerde olduğu gibi 1998 ve 1999 UGSB'lerinde de tanımladığı tehdit unsurlarından kitle imha silahları, terör, uyuşturucu kaçakçılığı, enerji güvenliği, çevre sorunları, insan hakları ihlalleri ve kontrolsüz göç hareketleri vb. gibi sorunların belgenin hayati derecede önem arz eden dış faktörleri arasında olduğu söylenebilir.

Yukarıda sözü edilen tehdit unsurları ile mücadelede ABD, dünyanın diğer ülkeleri ve uluslararası örgütleri ile beraber hareket etmenin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır. Bu doğrultuda; ABD ile ortak değerlere sahip dost ve müttefik ülkeler başta olmak üzere Sovyetlerin dağılması ile ortaya çıkan başta Rusya, Ukrayna ve yeni bağımsızlığını ilan etmiş ve ortak paydada bulunulabileceği değerlendirilen devletlerin ve sürecin yürütülmesinde NATO, BM, Dünya Bankası, IMF, OECD, IEA gibi uluslararası ve bölgesel örgütlerin de belgenin dış faktörleri arasında olduğu düşünülmektedir.

ABD'nin dünya çapında sağlamaya çalıştığı insan haklarını, ihlal ettiği ve bu sebeple bölgesel ve uluslararası istikrarsızlığa neden olduğu düşünülen ülkeler; Nijerya, Irak, Kuzey Kore, Burma ve Küba'nın belgelerin dış faktörleri arasında olduğu değerlendirilmektedir.

1998 ve 1999 UGSB'leri Çerçevesinde İç Faktörler

Belgelerin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Demokrat Parti'den William J. Clinton yürütmektedir. Dünya çapında aktif bir siyaset yürütülmesi ve ABD

liderliğinin sürdürülmesi düşüncesiyle hareket eden Başkan Clinton'un belgenin en önemli iç faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir.

Gerek yurtiçinde gerek yurtdışında yürütülen politikaların temel taşı niteliğinde olan ekonomik, siyasi ve askeri unsurlar iç faktörler arasında yer almaktadır. Bununla beraber ABD'nin kuruluşundan bu yana sahip olduğu belirtilen demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarına saygı, özgürlük gibi paradigmaların iç faktörlerin en başında yer aldığı değerlendirilmektedir.

Başkan Clinton belgelerde sürekli olarak dile getirdiği; yönetimin meşruiyetini aldığı Amerikan halkı ve politikaların yürütülmesinde kilit role sahip olan Kongre'nin en önemli iç faktörler arasında olduğu düşünülmektedir.

7.9. ABD'nin 2000 UGSB'si ve Nitel Analizi

“A National Security Strategy For A Global Age” (Küresel Bir Çağ İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı William J. Clinton tarafından Aralık 2000'de yayımlanmıştır.

2000 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 84 sayfa ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgelerin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Stratejinin Temelleri
- II. Stratejiyi Uygulama
- III. Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar
- IV. Sonuçlar

Belgenin önsözünde Başkan Clinton, yeni bin yıla girerken ABD'nin güçlü bir ülke olduğunu ve bu sebeple Amerikan vatandaşlarının kutsanmış oldukları değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda gerek yurtiçinde gerek yurtdışında yürütülen politikalarından bahsedilmekte yapılması gerekenler irdelenmektedir.

Belgenin “*Stratejinin Temelleri*” adlı birinci bölümünde; ulusal güvenlik stratejisini oluşturan kavramlardan söz edilmektedir. Bu doğrultuda dünyaya entegre olmak adına aktif bir katılımın öneminden bahsedilmektedir. Uluslararası çevrenin ABD liderliğinde şekillendirilmesi gerektiği vurgulanırken karşılaşılan tehdit ve fırsatlar değerlendirilmektedir.

“*Stratejiyi Uygulama*” adlı ikinci bölümde; ABD’nin katılım stratejisinin ve bu süreçte; güvenlik, refah ve demokrasi hedeflerine ulaşmak için sahip olunan araçların nasıl kullanılması gerektiği açıklanmaktadır.

Belgenin “*Bütünleşik Bölgesel Yaklaşımlar*” adlı üçüncü bölümünde her bölgenin kendine özgü zorlukları ve fırsatlarına yönelik ABD strateji ve yol gösterici ilkelerini yansıtan farklı bölgelerdeki politikalarına yer verilmektedir. Bu çerçevede; Avrupa ve Avrasya; Doğu Asya ve Pasifik; Batı Yarımküre; Orta Doğu, Kuzey Afrika, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika kendi içerisinde de derinlemesine incelenmektedir.

“*Sonuçlar*” adlı dördüncü bölümde ise, ABD’nin kurucu babalarından miras kalan değerler doğrultusunda dünya çapında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin olumlu neticelerinden söz edilmekte; geleceğe yönelik yapılması gerekenler irdelenmektedir.

2000 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Belgede Başkan Clinton yeni bin yıla girerken ABD’nin kuruluşundan bu yana büyük başarılarla atılmış imzaların haklı gururunu yaşadıklarını dile getirmektedir. ABD’nin sahip olduğu güç unsurları ile yurtiçinde kuvvetli bir bütünlük yurtdışında dış tehditleri geçersiz kılma ve dünya çapında ABD çıkarlarını savunarak elde edilen refahın tadını çıkaran Amerikalıların kutsandığı inancındadır (Clinton, 2000: s. 3).

Soğuk Savaşın sona ermesi ile ABD ve müttefiklerinin büyük bir güç pozisyonu geliştirdiği düşünülmektedir. ABD’nin bu gücü akılcıca ve cumhuriyetin dayandığı temel değerler ve idealler ile tutarlı bir şekilde kullandığına inanılmaktadır. 21. yüzyılın başlangıcında dünyanın kurucu babalar döneminkinden farklı olmasına rağmen Anayasa’da yer alan temel hedeflerin aynı olduğu vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda;

- a. Ortak savunmanın sağlanması
- b. Genel refahın teşvik edilmesi
- c. ABD ve gelecek nesillere özgürlük nimetlerinin sağlanması gerektiği dile getirilmektedir (Clinton, 2000: s.5).

Bu amaçları gerçekleştirebilmek adına belgede belirlenen stratejinin unsurları; uluslararası çevreyi şekillendirmek, tehditlere ve krizlere müdahale, belirsiz geleceğe hazırlık yapma, ulusal çıkarları koruma, Amerikan değerlerini ilerletme, yurtiçinde ve

yurtdışında güvenliğini artırma, demokrasiyi ve insan haklarını teşvik etme olarak sıralanmaktadır (Clinton, 2000).

ABD belirlemiş olduğu katılım stratejisinin birincil unsurunu barışın, istikrarın ve refahın teşvik edildiği bir uluslararası sistemin uyarlanması olarak deklare etmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde iki kutuplu dünyanın yeniden şekillendirildiği; bu süreçte ABD ittifaklarının sisteme adapte olmasının ve eski düşmanlar da dâhil olmak üzere diğer devletlerin yeni sisteme entegre olmasının teşvik edildiği değerlendirilmektedir. Bu noktada ABD liderliğindeki NATO'nun kilit öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bosna ve Kosova'daki saldırgan tutumun önleendiğinden örnek verilerek NATO ittifakına yeni üyelerin kazandırıldığı belirtilmektedir. ABD, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemi; demokratikleşme, açık pazarlar, serbest ticaret ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik ederek güçlendirmeye çalıştığını dile getirmektedir (Clinton, 2000: s. 6-7).

Başkan Clinton, tehditler ve krizlere müdahale noktasında özellikle devletler arasında yaşanan çatışmaların ve bölgesel saldırganları engellemenin yollarını aradıklarını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda özellikle Kore Yarımadasında yaşanan gerilimler ile Basra Körfezi'ndeki yaşanan bölgesel sorunların üzerinde önemle durulan konular olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple daha öngörülebilir bir gelecek ABD müttefiklerle birlikte bu bölgelerde yaşanan saldırganlıkları caydırmak ve caydırıcılığın başarısız olması durumunda belirlenen hedefleri ortadan kaldırmak için gerekli yeteneğe sahip olunması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca belgede teknolojiye yaşanan hızlı değişiklikler; daha fazla bilgi akışı ve küçük devletler, gruplar ve bireylerin ulaşabileceği yıkıcı potansiyel güçten kaynaklı ABD'nin güvenliğini ve çıkarlarının tehlikeye girebileceği değerlendirilmektedir. Kitle İmha Silahları (KİS) potansiyel kullanımı ve sürekli yaygınlaşması beraberinde teslimat yöntemleri aynı şekilde hafif silahların çoğalması, bilgi/siber güvenliğe karşı gelebilecek tehlikeler ve uluslararası göçmen kaçakçılığı gibi sorunların ABD'nin kritik altyapısını bozabileceği düşünülmektedir (Clinton, 2000: s. 7).

Başkan Clinton (2000: s. 8) her geçen gün ABD'nin yüzleşmek zorunda olduğu bu yeni tehdit unsurlarını tespit etmek ve bunlara karşı yeteneklerin geliştirilmesi gerektiğini beyan etmektedir. Bu çerçevede yaşanacak dönüşümün sadece savunma

odaklı değil, ayrıca diplomatik, istihbarat, kolluk kuvvetleri ve ekonomik çabaları da içermesi gerektiği belirtilmektedir.

Başkan Clinton (2000: s. 8), ABD'nin katılım stratejisi unsurlarını eski düşmanlarda dâhil olmak üzere demokratikleşme; açık pazarları, serbest ticareti ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek; çatışmaların önlenmesi; potansiyel bölgesel saldırganlara karşı koymak; uluslararası barış ve istikrar operasyonlarını yönlendirmek üzere ittifakların uyarlanması noktasında diğer devletlerin yeniden yönlendirilmesinin teşvik edilmesi şeklinde belirtmektedir. Bu unsurların katılım için üç strateji üzerine odaklandığı değerlendirilmektedir: uluslararası çevreyi şekillendirmek, tehditlere ve krizlere yanıt vermek, belirsiz bir geleceğe hazırlanmak.

ABD'nin hedefleri ve hedeflere ulaşmada izlediği politikaların ulusal çıkarları korumak ve değerleri geliştirmek üzerine tasarlandığı belirtilmektedir. Birçok ülkenin değerlerini ilerletme hususunda daha çok askeri güç unsurları ile bunu gerçekleştirmeye çalışırken ABD'nin daha çok bir cazibe merkezi olarak örnekleri ile bunu gerçekleştirmeye çalıştığına inanılmaktadır (Clinton, 2000: s. 8).

Başkan Clinton (2000: s. 9-10) tarafından özellikle vurguda bulunan ulusal çıkarlara yönelik tehditler ve zorluklara diğer hükümetler, uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşları da dâhil olmak üzere çok taraflı ortaklarla diplomasi ve işbirliği yoluyla cevap verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Diplomatik, askeri, ekonomik ve politik araçlarla proaktif bir şekilde cevap verilmesi krizlerin önlenmesini sağladığı gibi doğacak çatışmalardan kaynaklı fazla mali kaynak israfını da önleyeceği düşünülmektedir. Bununla beraber belgenin yayımlandığı dönemde 250.000 ABD askerinin ABD çıkarlarını ve değerlerini korumak için görev aldığı belirtilmektedir. Bu mevcudiyetin takriben 200.000'den fazla Almanya, Japonya ve Güney Kore gibi denizaşırı yerlerde bulunurken, 30.000'i operasyonlarda; Basra Körfezi ve çevresinde 20.000, Bosna ve Kosova'da 10.000 ve Sina'da 1000 kişinin yer aldığı belirtilmektedir.

ABD'nin katılım stratejisinin, göreceli barış, küreselleşme ile beraber genişletilmiş ticaret ve yatırım fırsatları ve ABD'nin demokratik değerlerini paylaşan devlet sayısındaki büyük artış da dâhil olmak üzere birçok fayda sağladığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda yurtiçinde ve yurtdışında ABD'nin ulusal güvenlik hedeflerine ulaştığına yönelik somut göstergelerinden olduğuna inanılmaktadır. Bu

süreçte sahip olunan güç unsurlarının büyük başarılarla imza attığı düşünülmektedir. Eski Sovyet ülkeleri ve diğer 140 ülkede bulunan elçiliklerin ABD çıkarlarını ve değerlerini ilerletmede ve bu çıkarlara yönelik fırsatların ve zorlukların belirlenmesinde çok faydalı olduğu değerlendirilmektedir. Aynı şekilde silah kontrol anlaşmalarındaki verimli adımlarda da büyük yol kat edildiği belirtilmektedir. START-1 anlaşması çerçevesinde 5.000'in üzerinde nükleer savaş başlığı, 600 füze fırlatıcısı, 540 kara tabanlı ve denizaltı kıtalararası balistik füze, 64 ağır bombardıman uçağı ve 15 füze denizaltısının devre dışı kaldığı belirtilmektedir (Clinton, 2000: s. 10).

Aynı şekilde katılım stratejisinin refahı artıran net ekonomik faydalar sağladığı deklare edilmektedir. G-8, G-20, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi uluslararası ekonomik organizasyonlara katılımın, güçlü, küresel refahı teşvik eden istikrarlı, esnek küresel ekonomik ve finansal sistemlerin oluşturulmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Bilgi teknolojisi ürünleri, finansal hizmetler, temel telekomünikasyon hizmetleri ve elektronik ticareti güçlendirmek ve genişletmek için DTÖ anlaşmaları, Amerikan ekonomik canlılığının anahtarı olan sektörlerde açık pazarlar sağlamış ve tarım, hizmetler ve diğer alanlarda da kendini gösterdiği değerlendirilmektedir (Clinton, 2000: s. 11).

Katılım stratejisinin demokrasi ve insan haklarını teşvik eden siyasi ve diplomatik faydaları olduğu belirtilmektedir. Bu noktada; hükümetlere serbest seçimlerin yapılması önerilirken, ordunun sivil kontrolünün gerekliliği hakkında sürekli olarak bilgilendirme verildiği belirtilmektedir. Uluslararası yardımlar ya da diplomatik çabalar konusunda ABD'li diplomatların dünya çapında 273 yerde Amerikan değerlerini yaşatmaya çalıştığı dile getirilmektedir. Sonuç olarak katılım stratejisinin ABD için güvenlik, refah ve demokrasi destekleyen faydalar sağladığı düşünülmektedir (Clinton, 2000: s. 12).

Başkan Clinton (2000: s.), istikrarlı ve barışçıl bir uluslararası güvenlik ortamı, ABD'nin, vatandaşlarının ve çıkarlarının tehdit altında olmadığı bir dünya arzu ettiklerini beyan etmektedir. Bu sebeple ilk olarak yurtiçinde ve yurtdışında güvenliği arttırmak için uluslararası çevrenin ABD liderliğinde şekillendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu sürecin; diplomasi, ekonomik işbirliği, uluslararası yardımlar, silah kontrolleri ve silahların yayılmasını önleme çabaları, askeri varlık, katılım faaliyetleri ve küresel sağlık girişimleri gibi çeşitli yollarla şekillendirilmeye çalışıldığı belirtilmektedir. ABD,

uluslararası çevreyi şekillendirmede tek başına hareket etmekten ziyade ortak değerleri paylaştığı ülkeler ile hareket ederek istenilen güvenlik düzeyine ulaşmaya çabalamaktadır. Ayrıca karşılaşılan tehdit ve krizlere kaynakların kısıtlı olmasından kaynaklı verilecek olan tepkilerde seçici olunması gerektiği vurgulanmaktadır (Clinton, 2000: s. 13). Bu sebeple diplomasi, kamu diplomasisi, ekonomik önlemler, kolluk kuvvetleri, istihbarat, askeri operasyonlar ve diğerleri gibi en uygun ve verimli olabilecek araç veya araç kombinasyonlarının kullanılması gerektiği değerlendirilmektedir. Bu noktada caydırıcılığın çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. İster saldırgan bir devlet, terörist grup isterse suç örgütü olsun, bir düşmanı caydırma krizlere müdahalenin öncülü olarak değerlendirilmektedir (Clinton, 2000: s. 26).

ABD'nin askeri, bilimsel, teknolojik ve ekonomik üstünlüğünden dolayı yabancı istihbarat servislerinin birincil hedefi olduğu düşünülmektedir. Ulusal güvenlik bilgilerinin korunması için karşı istihbarat ve güvenlik programları ile yabancı istihbarat servislerinin ve devlet dışı aktörlerin bilgi toplama çabalarına etkili bir şekilde karşı koyulması gerektiği düşünülmektedir. Aynı şekilde terörist gruplara da karşı agresif tepkiler verildiği ve denizaşırı ülkelerde teröristlerin kamplaşmasını engellemek için mücadele edildiği deklare edilmektedir (Clinton, 2000: s. 28).

Belgede özellikle uyuşturucu kaçakçılığının Amerikan halkının güvenliğini ve refahını tehdit ettiğinin üzerinde durulmaktadır. Uyuşturucu kullanımının ve zarar verici sonuçlarının ABD'ye her yıl 110 milyar dolardan fazla mal olduğu ve gençliğin her geçen gün bu zehir bataklığına sürüklendiği vurgulanmaktadır. Bu sebeple gerek kolluk kuvvetleri gerekse uyuşturucu ile mücadelede tasarlanan programlar aracılığıyla bu sorunun çözülmeye çalışıldığı ve aynı kararlılıkla mücadeleye devam edileceği deklare edilmektedir (Clinton, 2000: s. 33-34).

Başkan Clinton (2000: s. 44-45), ABD birincil enerji ihtiyacının yaklaşık % 40'ının petrole bağımlı olduğunu ve bu ihtiyacın yarısının ithalat ile gerçekleştiğini belirtmektedir. Her ne kadar Basra Körfezi'nden ihraç edilen petrolün % 15'inden azı ABD tarafından ihraç edilse de Avrupa ve Asya'daki ABD müttefiklerinin % 80 civarı ithalat oranı olduğu ve bölgenin sebeple büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Bununla beraber enerjiye bağımlılığın azaltılması adına enerji verimliliği ve alternatif yakıtlar sağlayan önlemler ve araştırmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda;

enerji verimli binalar, cihazlar, ulaşım ve endüstriyel sistemler geliştirmeye odaklanması ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yöneleneceği dile getirilmektedir.

Başkan Clinton (2000: s. 44-45), sürdürülebilir kalkınmanın önemine dikkate çekerken, sürdürülebilir kalkınmayı etkileyen faktörlerin olduğuna vurguda bulunmaktadır. Bunlar; eğitim eksikliği, hastalık ve yetersiz beslenme, iyileştirilmesi daha maliyetli olan çevresel sorunlar ve düzensiz nüfus artışı, doğal kaynakların kontrolsüz kullanılması, sürdürülebilir olmayan dış borç yükümlülükleri olarak tanımlanmaktadır. ABD, dünya çapında yaşanan bu tehlikelerin diğer ülkelerle ortak bir şekilde üstesinden gelinmesi gerektiğini düşünmektedir. Aynı şekilde ulusal güvenlik stratejisinin hedeflerinden birinin de insan hakları ve hukukun üstünlüğüne saygının teşvik edilmesi olarak belirtilmektedir.

ABD, başta kapalı toplumlardan açık toplumlara geçiş yapan ülkeler olmak üzere tüm ülkelerdeki demokratik ve serbest piyasa kurum ve normlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu durumun adil olduğu kadar pragmatik de olduğu değerlendirilmektedir. Kapalı toplumlarda baskı, yolsuzluk ve istikrarsızlıktan kaynaklı bölgesel tehditlerin yaşandığı fakat açık toplumlarda bu tür tehditlerin asgari seviyede veya hiç yaşanmayacağı böylelikle bölgesel istikrarsızlıkların ortaya çıkmayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple ABD'nin güvenliğinin sağlanması dünya çapında demokrasinin korunması ve genişlemesine bağlı olarak görülmektedir (Clinton, 2000: s. 46).

ABD 2000 UGSB'sinde farklı bölgelere yönelik politikaların, genel stratejiyi ve yol gösterici ilkeleri yansıttığı ve her bölgenin kendine özgü zorlukları ve fırsatları doğrultusunda uyarlanması gerektiği belirtilmektedir. Özelde her bölgenin kendine yönelik bir stratejik hedefi olmakla beraber genelde refah, demokrasi ve insan haklarını teşvik etmek ve bölgenin güvenliğini arttırmak nihai hedef olarak görülmektedir. Bu doğrultuda belgede; Avrupa ve Avrasya; Doğu Asya ve Pasifik; Batı Yarımküre; Orta Doğu, Kuzey Afrika, Güneybatı ve Güney Asya; Sahra Altı Afrika uygulanan politikalar ve yaşanan olaylar doğrultusunda derinlemesine durum değerlendirmesine tabi tutulmuştur (Clinton, 2000: s. 50).

Başkan Clinton (2000: s. 50-51), Avrupa'nın istikrarını ABD güvenliği için hayati derecede önemli addetmektedir. Bu doğrultuda bölgeye yönelik üç stratejik hedefin

belirlendiğini belirtmektedir. İlk olarak; her anlamda bütünleşmiş, demokratik değerlere bağlı, müreffeh ve barış içinde bir Avrupa'nın inşa edilmesi amaçlanmaktadır. Burada önemli noktalardan biri etnik gruplar arasındaki sorunların barışçıl yollarla çözümlenmesi sağlanarak bu grupları bir arada tutmak ve sivil toplumun yeniden inşa edilmesi konusuna vurguda bulunmaktadır. İkinci olarak; hiçbir ulusun tek başına karşılayamayacağı zorluklarla baş edebilmek için Atlantik'teki müttefik ve ortaklarla birlikte çalışılması gerektiği düşünülmektedir. Bu arada özellikle irdelenen konu; bölgede yaşanan tarihsel geçiş sürecinin demokrasi ve serbest piyasalar lehine güçlendirilmesi olarak vurgulanmaktadır. Ayrıca kitle imha silahlarının potansiyel kullanımı ve yayılımı, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, uluslararası suç, çevre ve sağlık sorunları, mültecilerin kontrolsüz göçü vb. sorunlarla mücadele ederek transatlantik ticaret ve yatırım engellerinin olmadığı açık bir dünya ekonomisi inşa etmek amaçlanmaktadır. Son olarak; Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile beraber ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek ve buna bağlı riskleri en asgari düzeye çekebilmek hedeflenmektedir. Başta Rusya, Ukrayna ve Yeni Bağımsız Devletlerde yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal sistemlerin dönüşümüne ABD'nin güvenliği ve çıkarları doğrultusunda yön verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Başkan Clinton (2000, s. 61-62), Doğu Asya ve Pasifik bölgesine yönelik stratejilerinin ulusal güvenlik çıkarları doğrultusunda hayati derecede öneme sahip olarak değerlendirmektedir. Bu sebeple istikrarlı ve müreffeh bir bölge arzuladıklarını dile getirmektedir. ABD bölgeye yönelik karşılıklı fayda sağlayacak ekonomik ilişkiler geliştirerek ve ABD'nin Pasifik sınırında güvenlik taahhütlerini genişleterek tüm Asya/Pasifik uluslarının gelişebileceği bir ortamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. ABD güvenliği arttırmak adına bölgede 100.000 askeri personel bulundurduğunu deklare etmektedir. Aynı şekilde Japonya, Kore Cumhuriyeti, Avustralya, Tayland ve Filipinlerle ikili anlaşmalar yaparak ABD'nin güvenlik rolünün güçlendirildiği değerlendirilmektedir. Bununla beraber ASEAN ile sağlıklı ilişkiler yürütmek suretiyle bölgesel güvenlik meselelerinin desteklendiği belirtilmektedir. Bu noktada özellikle Çin'in hukukun üstünlüğüne saygı ve daha huzurlu bir dünyanın inşası sürecinde üstlendiği istikrarlı rol ile açık, müreffeh bir yapıya sahip olabilmesinin ABD'nin çıkarları açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Kore Yarımadasında Kuzey-Güney çatışmasının demokratik yollarla çözümlenmesinin Doğu Asya bölgesinde barışı ve güvenliği arttıracak değerlendirilmektedir. ABD bölgede uygulayacağı politikaları gerek

devlet gerekse BM, APEC, ASEAN vb. gibi devlet dışı aktörler ile işbirliği içerisinde gerçekleştireceğini beyan etmektedir.

ABD'nin uygulamış olduğu politikalar doğrultusunda Batı Yarımküre'de hemen hemen tüm ulusların demokratik ve serbest piyasa ekonomilerine geçiş sürecinde başarılı olduğu değerlendirilmektedir. Kuzey Amerika, Orta Amerika, Karayipler, And bölgesi ve Güney Koni'de siyasi, ekonomik ve güvenlik işbirliğinin yarımküredeki barışı ve refahı olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Başkan Clinton, yarımkürede istikrarı olumsuz yönde etkileyen başlıca tehditleri; uyuşturucu kaçakçılığı, kara para aklama, yasadışı göç, ateşli silah kaçakçılığı ve terörizm gibi ulus ötesi niteliğe sahip suçlar olarak tanımlamaktadır. Bununla beraber yolsuzluk ve etkisiz yargı sistemlerinin de ulusal ve bölgesel istikrarın tehlikeye girmesine sebep olduğu değerlendirilmektedir. Bütün bunların yurttaki olumsuz sosyal etkiler yaratacağı ve yarımküredeki ulusların egemenliklerini, demokrasisini ve ulusal güvenliğini zayıflatacağı düşünülmektedir. Bu sebeple yarımkürede bulunan uluslarla beraber etkin bir şekilde bu sorunlarla mücadele edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Clinton, 2000: s. 69-70).

ABD, Ortadoğu bölgesinde adil, kalıcı ve kapsamlı bir barışın sürdürülmesi, İsrail'in güvenliğini ve refahını sağlama, Arap ortaklarının güvenliğini sağlamalarına yardımcı olmak ve petrol gibi dünya çapında kritik öneme sahip bir enerji kaynağına ulaşma konusunda kalıcı çıkarlara sahip olduğunu deklare etmektedir. ABD stratejisinin, barış ve istikrarı güçlendirmek için çabalarken bu çıkarlar ve bölgenin eşsiz özelliklerini yansıttığı vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda İsrail ve Arap komşuları arasındaki çatışmaların sona erdirilmesi arzulanmakta ve yeni anlaşmaların yapılması amaçlanmaktadır. Başkan Clinton, ayrıca ABD'nin Kuzey Afrika'nın istikrarı ve refahıyla ilgilendiklerini beyan etmektedir. Özellikle Fas, Tunus ve Cezayir ile ilişkilerin güçlendirilmeye ve demokratik kalkınma ve ekonomik reformların teşvik edilmeye çalışıldığı belirtilmektedir. Bununla beraber Libya'nın terörist grupları desteklemesinden kaynaklı ABD ulusal güvenlik ve dış politika çıkarlarını olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu sebeple Libya'yı terörizm desteğini durdurmak ve kitle imha silahları edinme çabalarını engelleme konusunda teşvik etme konusunda çalışıldığı dile getirilmektedir. Aynı şekilde Güneybatı Asya'da bölgesel istikrarın ve enerji güvenliğine yönelik tehditlerin caydırılması, kitle imha silahlarının oluşturduğu tehditlere karşı koyma ve bölgesel ortakların güvenliğini, özellikle Irak ve İran'ın oluşturduğu tehditlere

karşı korumaya odaklanıldığı deklare edilmektedir. Irak'ta Saddam Hüseyin yönetiminin Körfez bölgesinin istikrarını tehlikeye sokmaması adına BM programları vasıtasıyla Irak halkına yardımda bulunarak bölge barışını tehlikeye düşürmeyecek bir yönetim arzulayan Irak vatandaşlarına destek verilmesi gerektiği düşünülmektedir (Clinton, 2000: s. 73-74).

Başkan Clinton Güney Asya bölgesinde Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan uzlaşmaya verdikleri önemi ve aralarındaki sorunları çözmek için doğrudan diyalogu teşvik ettiklerini belirtmektedir. Aynı şekilde özellikle Afganistan'dan gelen yasadışı uyuşturucu akışını ve uluslararası teröristleri korumasını engellemek için bölge ülkeleriyle yakın bir şekilde çalışıldığı dile getirilmektedir. Bu doğrultuda Afganistan'ın başta Usame Bin Ladin ve diğer teröristleri desteklediği için Taliban'a karşı yaptırım uygulandığı ve Ladin'i iade edene kadar baskı uygulanacağı deklare edilmektedir. Dünya nüfusunun beşte birini ve en önemli gelişmekte olan pazarlarından birini içeren bu bölgenin ABD'nin ekonomik çıkarları için çok önemli olduğu düşünülmektedir (Clinton, 2000: s. 76).

Başkan Clinton (2000: s. 78), Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesi için ortak çaba sarf ettiklerini belirtmektedir. Bu doğrultuda birçok Afrika ülkesinin çok partili demokrasiye yönelme, özgür ve adil seçimler yapma, insan haklarını geliştirme, basın ve dernek kurma özgürlüğüne izin verme, sivil ve yargı kurumlarını geliştirme ve ekonomilerinde reform yapma çabalarını desteklediklerini beyan etmektedir. Bölgeye yönelik faaliyetlerde BM, DTÖ ve Afrika Birliği Örgütü gibi kurumlarla yakın işbirliği çerçevesinde çalışıldığı vurgulanmaktadır. ABD Afrika'da istikrarı ve barışı inşa edebilmek için demokratik rejimleri, serbest piyasa ekonomilerini ve yetenekli devletlerin sayılarının artmasını teşvik ederek; ikili ilişkiler vasıtasıyla çıkarlarını ve güvenliğini geliştirebileceğini düşünülmektedir.

Başkan Clinton (2000: s. 83), ABD'nin kurucu babalarından kalan değerlerinin cazibesi ile dünyaya liderlik ettiklerini vurgulamaktadır. Dünyanın, ABD'yi sadece barış için mücadele eden bir ülke olarak değil, koalisyonların birleştiricisi ve küresel finansal istikrarın garantörü olarak gördüğü düşünülmektedir. Başkan Clinton, özet olarak katılım stratejilerinin kilit unsurlarını aşağıdaki şekilde sıralamaktadır:

- a) ABD ittifaklarını uyarlamak

- b) Eski düşmanlarda dâhil olmak üzere diğer devletlerin arzu edilen değerler doğrultusunda teşvik edilmesi
- c) Demokratik yönetimleri, serbest piyasa ekonomisini, açık pazarları ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek
- d) Çatışmaları önlemek
- e) Potansiyel bölgesel saldırganlara karşı koymak
- f) Yeni tehditlerle yüzleşmek
- g) Uluslararası barış ve istikrar operasyonlarını yönetmek

Bu unsurların; ABD'nin çıkarlarını koruma ve değerlerini ilerletme ilkelerine hizmet ettiği düşünülmektedir.

2000 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Clinton, belgede yeni bin yıla girdikleri bu dönemde yurttan derin bir bütünleşme, yurtdışında tehditlerin ortadan kalktığı ve tarihsel süreç içerisinde ABD'nin çıkarlarını savunmaya hazır en güçlü orduya sahip olmalarından ötürü yaşanan refaha ulaşan Amerikan vatandaşlarının kutsanmış olduklarını vurgulamaktadır.

Barışı korumak ve güvenliği teşvik etmek için, çatışmaların hayati ABD çıkarlarına zarar vermeden önce çözülmesi gerektiği dile getirilmektedir. Bu süreçte uygulanacak politikaların uluslararası hukuk kurallarına uygun ve ABD ile ortak değerleri paylaşan devlet ve devlet dışı aktörlerle yük paylaşımı içerisinde yürütülmesi; hem ABD hem de diğer aktörlerin faydasına olacağı deklare edilmektedir. Özellikle Soğuk Savaşın sona ermesi ile yeni oluşan düzende sadece dost ve müttefik ülkeler ile değil eski rakiplerle de iyi ilişkiler gerçekleştirerek arzulanan uluslararası güven ortamının inşa edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Demokrasilerde, bir ülkenin dış politikası ve güvenlik stratejisinin o ülkenin vatandaşlarının ihtiyaçlarına hizmet etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Her ne kadar 21. yüzyılın başlangıcının, ABD kurucu babalarının döneminden çok farklı olduğu değerlendirilse de anayasada tanımlanan temel hedeflerin aynı şekilde muhafaza edildiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda; ortak savunmayı sağlamak, genel refahı teşvik etmek, ABD ve gelecek nesillere özgürlükten gelen nimetleri sağlamak misyonunun aynı şekilde devam ettiği dile getirilmektedir.

Başkan Clinton, teknolojinin katlanarak geliştiği küreselleşme sürecinden geçen dünyada; bilginin artık ucuz ve anında değiş tokuş edilebilir hale geldiğini, ekonomilerin birbirine her geçen gün daha bağımlı, sınırların daha açık olduğu, insanların politik ve ekonomik özgürlükler aradığını vurgulamaktadır. İçerisinde bulunulan dönem itibarıyla küreselleşmenin kaçınılmaz bir eğilim olduğu ve bu süreçte katılım stratejisinin sürekliliğini desteklediği düşünülmektedir. Katılım stratejisi gerçek ve algılanan manada maliyetli görünmesine rağmen ABD otoritesinin ve liderliğinin 21. yüzyılda da yükselmesi için en kesin yol olduğu dile getirilmektedir.

2000 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

Başkan Clinton, ABD'nin ulusal çıkarları üç kategoride ele almaktadır: hayati, önemli ve insani. Bu doğrultuda; ilk kategoride yer alan hayati çıkarları: ABD ulusunun hayatta kalması, güvenliği ve canlılığı ile doğrudan bağlantılı çıkarlar. Daha geniş manada toprakların ve müttefiklerin fiziksel güvenliği, yurtiçi ve yurtdışı ABD vatandaşlarının güvenliği, kitle imha silahlarının (KİS) yayılmasına karşı koruma, toplumun ekonomik refahı ve kritik altyapıların korunması, enerji, bankacılık, finans, telekomünikasyon, ulaşım, su sistemleri vb. gibi faaliyetlerin kesintiye uğramadan muhafaza edilmesi şeklinde belirtilmektedir.

İkinci kategoride önemli ulusal çıkarlar bulunmaktadır. Bunları; hayati derecede öneme sahip olmayan fakat ulusal refahı ve içinde yaşanan dünyanın refahını etkileyen; ABD'nin siyasi ve ekonomik açıdan hisseye sahip olduğu bölgelerde yaşanan gelişmeler, küresel manada yaşanan çevresel sorunlar, istikrarsızlığa uğrayan altyapı aksaklıkları ve ekonomik kargaşa, insani hareketlerin istikrarsızlığa uğramasına neden olan krizler olarak tanımlanmaktadır.

Son olarak insani ve diğer uzun vadeli çıkarlar; insani ve doğal felaketlere karşı önlem alınması, ağır insan hakları ihlallerini engelleme, yeni ortaya çıkan demokrasileri destekleme, hukukun üstünlüğüne ve ordunun sivil kontrolüne bağlılığın teşvik edilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasının desteklenmesi üçüncü kategoride bulunan çıkarlar olarak değerlendirilmektedir.

2000 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

ABD katılım stratejisinin yol göstericisi olarak nitelendirilen dünya çapında liderliğinin belgenin en önemli dış faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir.

ABD ulusal güvenliğine yönelik tehdit oluşturan; terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar, çevresel sorunlar, kitle imha silahlarının yayılması, siber suçlar ve yasadışı göç faaliyetleri gibi sorunların belgenin önemli dış faktörleri arasında olduğu değerlendirilmektedir. ABD güvenliği ve çıkarlarını tehlikeye düşüren tehditlerle mücadele noktasında sadece dost, müttefik ve uluslararası kurumlar ile değil eski rakiplerle de uygun ilişkiler geliştirerek bu sorunların üstesinden gelebileceğini belirtmektedir. Bu doğrultuda başta dost ve müttefik ülkeler ve uluslararası kurumlar dâhil Rusya, Ukrayna ve Yeni Bağımsız Devletlerin dış faktörler arasında olduğu söylenebilir.

ABD'nin üzerinde durduğu en önemli konulardan biri de bölgesel istikrarı bozan; Irak, İran, Afganistan, Libya, Kuzey Kore gibi ülkelerin yapmış olduğu eylemdir. Bu ülkelerin ateşli silah kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, kitle imha silahlarının potansiyel kullanımı ve yayılımına yönelik politikaları en önemlisi terörist grupları desteklemesi gibi faaliyetleri, demokratik değerlerin ve serbest piyasa ekonomilerinin gelişmesini baltalayan unsurlar olarak görülmektedir. ABD yurtdışında bu ülke ve eylemlerini uluslararası ve bölgesel güvenliğin ve refahın önündeki engeller olarak değerlendirdiğinden belgenin önemli dış faktörlerinden olduğu söylenebilir.

Terörizm ile en üst seviyede mücadele edilmesi gerektiği vurgulanan 2000 UGSB'sinde Afganistan, Nairobi, Darüsselam, Yemen gibi dünyanın birçok yerinde ABD'ye yönelik direkt olarak yapılan terörist saldırıların sorumlusu ve Amerikalılara karşı başka saldırılar planlayan Taliban'ın desteklediği Usama Bin Ladin'in belgenin en önemli dış faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir.

2000 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgelerin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Demokrat Parti'den William J. Clinton yürütmektedir. Başkan Clinton dünya çapında liderliklerini ABD'nin sahip olduğu diplomatik unsurları ile bir cazibe merkezi ve dünyaya örnek bir ülke olarak uygulamış oldukları yapıcı politikalar ile elde ettiklerini beyan etmektedir. Belgede başarılı bir sürecin yöneticisi olarak gösterilen Başkan Clinton'un en önemli iç faktörlerden olduğu söylenebilir.

Belirlenen katılım stratejisinin ve politikaların uygulanması noktasında başarıya ulaşmanın itici gücü olarak addedilen ekonomik, siyasi ve askeri güç unsurlarının iç

faktörler arasında olduğu değerlendirilmektedir. Aynı şekilde bu süreçte verdikleri veya verecek oldukları destekler ile belirlenen hedeflere ulaşmada büyük rolü olan Amerikan halkı ve Kongre'nin de iç faktörler arasında olduğu düşünülmektedir.

Küreselleşen dünyada ulusal plan önerilerini ve gelecekteki diğer projelerin uygulanması, ekonomik rekabet, askeri güç ve genel halk sağlığı ve güvenliğine katkıda bulunarak ekonominin işleyişine ve hayati hizmetlerin sunulmasında kamunun yanında önemli rol oynayan özel sektörün belgenin iç faktörleri arasında olduğu değerlendirilmektedir.

7.10. ABD'nin 2002 UGSB'si ve Nitel Analizi

“*A National Security Strategy Of The United States of America*” (Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından Eylül 2002'de yayımlanmıştır.

2002 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 31 sayfa ve dokuz ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgelerin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Amerika'nın Uluslararası Stratejisine Genel Bakış
- II. İnsan Onuru İçin Destekleyici Hedefler
- III. Küresel Terörizmi Mağlup Etmek İçin İttifakların Güçlendirilmesi ve Bize ve Dostlarımıza Karşı Saldırıları Önlemek İçin Çalışmak
- IV. Bölgesel Çatışmaları Yatıştırmak İçin Başkalarıyla Çalış
- V. Düşmanlarımızın Kitle İmha Silahlarıyla Bizi, Müttefiklerimizi ve Dostlarımızı Tehdit Etmesini Önleme
- VI. Serbest Piyasalar ve Serbest Ticaret Yoluyla Yeni Bir Küresel Ekonomik Büyüme Çağını Ateşleyin
- VII. Toplumları Açarak ve Demokrasinin Altyapısını İnşa Ederek Kalkınma Çemberini Genişletin
- VIII. Küresel Gücün Diğer Ana Merkezleri ile İşbirliği Eylemine Yönelik Gündemler Geliştirin
- IX. Amerika'nın Ulusal Güvenlik Kurumlarını Yirmi Birinci Yüzyılın Zorluklarını ve Fırsatlarını Karşılacak Şekilde Dönüştürün

Başkan Bush, belgenin önsözünde özgürlük ve totaliterlik arasındaki büyük mücadelede özgürlüğün kesin bir zafer ve ulusal başarı için sürdürülebilir bir model olduğunu belirtmektedir. Bütün insanların özgürlüğe ihtiyacı olduğu ve insanlığın ortak çağrısı olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda terörist ve tiranlarla mücadele ederek barışın korunacağı ve özgürlüğün her yerde teşvik edileceğinden söz edilmektedir. Bunu gerçekleştirmek için yapılması gerekenler ve yaşanan gelişmeler hakkında durum değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

Belgenin “*Amerika’nın Uluslararası Stratejisine Genel Bakış*” adlı başlığı altında dünyayı sadece daha güvenli değil daha iyi hale getirmek için belirlenmiş olan stratejiden, söz edilmektedir.

“*İnsan Onuru İçin Destekleyici Hedefler*” adlı ikinci bölümde ise; stratejinin uygulanması noktasında belirlenen hedeflere yer verilmektedir.

Belgenin “*Küresel Terörizmi Mağlup Etmek İçin İttifakların Güçlendirilmesi ve Bize ve Dostlarımıza Karşı Saldırıları Önlemek İçin Çalışmak*” başlıklı üçüncü bölümünde; uluslararası terörizmin yıkıcı etkisinden söz edilmekte ve terörist faaliyetlerin son bulması için ortak değerlere sahip müttefikler ile işbirliği içerisinde sonuna kadar mücadele edileceğinden bahsedilmektedir.

“*Bölgesel Çatışmaları Yatıştırmak İçin Başkalarıyla Çalış*” adlı başlık altında uluslararası sistemde istikrarın sağlanması adına dost ve ortaklarla birlikte hareket edilmesi gerektiği anlatılmaktadır. Bu doğrultuda bölgesel olarak yaşanan gelişmeler üzerinden durum değerlendirmesi yapılmakta ve sorunların çözümüne yönelik yapılması gerekenler deklare edilmektedir.

Belgenin “*Düşmanlarımızın Kitle İmha Silahlarıyla Bizi, Müttefiklerimizi ve Dostlarımızı Tehdit Etmesini Önleme*” başlıklı beşinci bölümünde; özgürlüğün karşısındaki en büyük tehditlerden biri olan kitle imha silahlarının yaygınlaşmasına vurguda bulunmaktadır. Bu sorunla mücadele etme noktasında yapılması gerekenlere değinilmiş, genel bir durum değerlendirmesi yapılmıştır.

“*Serbest Piyasalar ve Serbest Ticaret Yoluyla Yeni Bir Küresel Ekonomik Büyüme Çağını Ateşleyin*” başlıklı belgenin altıncı bölümünde güçlü bir dünya ekonomisinin inşa edilmesinin ABD ulusal güvenliği için önemli olduğuna vurguda bulunularak uygulanması gereken politikalara ve durum değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Belgenin yedinci bölümü olan “*Toplamları Açarak ve Demokrasinin Altyapısını İnşa Ederek Kalkınma Çemberini Genişletin*” başlığı altında tüm uluslardaki bireylerin üretken potansiyelini ortaya çıkarmak ve dünyadaki yoksulluğu ortadan kaldırmak için gerekli olan; toplumların dünyaya açılarak entegre olması ve demokrasilerinin altyapısını inşa etmek için uygulanması gereken ABD politikaları irdelenmiştir.

“*Küresel Gücün Diğer Ana Merkezleri ile İşbirliği Eylemine Yönelik Gündemler Geliştirin*” başlıklı sekizinci bölümde; karşılaşılabilecek tehditler ve paylaşılacak fırsatlar için dünyada ABD ile ortak değerleri paylaşmaya gönüllü bütün güçlerle beraber ilişkiler geliştirilmesi gerektiği ve bu noktada atılması gereken adımlar vurgulanmaktadır.

Belgenin dokuzuncu son başlığı olan “*Amerika'nın Ulusal Güvenlik Kurumlarını Yirmi Birinci Yüzyılın Zorluklarını ve Fırsatlarını Karşılacak Şekilde Dönüştürün*” adlı bölümde ABD'nin savunmasında rol alan kurumların yeni çağ ile beraber bu çağa uygun bir şekilde dönüştürülmesi ve güçlendirilmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Gelebilecek tehditlere karşı en iyi şekilde yanıt verebilmek adına yapılması gerekenler irdelenmiştir.

2002 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Bush (2002), yirminci yüzyılın özgürlük ve totaliterlik arasında geçen büyük mücadelesinde özgürlüklerin kesin bir zafer ve ulusal başarı elde eden bir model olduğu düşüncesindedir. Bu doğrultuda yirmi birinci yüzyılda sadece temel insan haklarını koruma, ekonomik ve politik özgürlüğü güvence altına alma taahhüdünü paylaşan ulusların başarılı olabileceğine vurguda bulunmaktadır.

ABD'nin muazzam büyüklükte bir askeri gücünün, ekonomik ve politik nüfusunun bulunduğu fakat sahip olunan bu gücün tek taraflı kazanım sağlayacak şekilde kullanılmadığı ortak değerleri paylaşmak isteyen bütün uluslar ve toplumların siyasi ve ekonomik özgürlüklerini seçerek arzuladıkları refah seviyesine ulaşabilecekleri deklare edilmektedir (Bush, 2000).

Dünya çapında istikrarı tehdit eden terörizm ve tiranlıklarla barış için savaşılacağı bunun diğer büyük güçler ile iyi ilişkiler kurarak gerçekleştirileceği deklare edilmektedir. Böylelikle her kıtada özgür ve açık toplumları teşvik etmek suretiyle barışın tüm dünyada inşa edilmeye çalışılması belirtilmektedir (Bush, 2002).

Geçmişteki düşmanların Amerika'nın güvenliğini tehlikeye sokmak için büyük ordulara ve büyük endüstriyel yeteneklere sahip olması gerekmediği, artık çok düşük maliyetlerle tahmin edilmesi çok güç olan terörist saldırılarla büyük kaotik ve acı olaylara sebep olabildikleri değerlendirilmektedir. Bu tehditle mücadele etmede sahip olunan askeri güç, kolluk kuvvetleri, istihbarat ve terörist finansmanını kesmek için sarf edilen çaba gibi bütün güç unsurlarının kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca terörizm ile mücadele noktasında yardıma ihtiyacı olan uluslara her türlü yardımın yapılacağı belirtilmektedir. ABD ve ABD ile işbirliği yapan ülkelerin teröristlerin yeni ana üsler geliştirmesine izin vermemesi gerektiği deklare edilmektedir. Terörizmin tehlikeli görüldüğü alanlardan biri de teknoloji ile kesiştiği noktada bulunmasıdır. Düşman tehdit unsurlarının kitle imha silahları aradıklarını ama bu çabalarının başarılı olmasına izin verilmeyeceği özellikle vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda ABD düşmanlarının tehlikeli teknolojiler elde etmesini kontrol altına almak ve engellemek için diğer ülkelerle işbirliği yapılacağı belirtilmektedir (Bush, 2002).

Her ne kadar büyük bir tehditle karşı karşıya olursa da barışı korumak için dünyanın terörizm şiddeti ve kaosunun ortak tehlikeleriyle mücadele noktasında bir araya geldiği ve bu durumun tarihi bir fırsat niteliğinde oldu düşünülmektedir. Küresel güvenliğin teşvik edilmesi için çabalayan ABD, demokratik geleceğe ve terörizmle mücadelede umut vadeden Rusya gibi bir ortağa ulaşacağını düşünmektedir. Aynı şekilde Çinli liderlerin gün geçtikçe serbest piyasa ekonomisine geçişleri olumlu bir gelişme olarak karşılanmaktadır. Bu noktada ABD'nin her iki ulusu demokratik değerlere ve ekonomik açıklığa ulaşması noktasında teşvik edeceği beyan edilmektedir. Başkan Bush, Birleşik Devletlerin olumsuzluklardan doğan bu fırsatları en iyi şekilde değerlendirip, dünyanın her köşesine demokrasi, kalkınma, serbest piyasalar ve serbest ticaretin götürülmesi noktasında aktif bir şekilde çalışacağını deklare etmektedir. Başkan Bush, 11 Eylül 2001 terör saldırılarının; Afganistan gibi küçük devletlerin de güçlü devletler gibi ABD ulusal güvenliğini tehdit edebileceğini gösterdiğini vurgulamaktadır. Özgürlüğü destekleyen bir güç dengesi inşa etmeye çalışan ABD tarafından tüm ülkelerin önemli sorumlulukları olduğu ve terörle mücadelede aktif olarak rol almaları gerektiği beyan edilmektedir. Başkan Bush, Özgürlük zaferinin insanlık tarafından ilerletilmesi noktasında ABD'nin bu büyük misyona liderlik etmesinden memnuiyet duyacağını dile getirmektedir (Bush, 2002).

Başkan Bush (2002: 1), teröristlerin ve zorbaların tehditlerine karşı tüm dünyada barışı tesis edeceklerini ve büyük güçlerle beraber iyi ilişkiler kurarak barışı koruyacaklarını, her kıtada özgür ve açık toplumları teşvik ederek barışı geliştireceklerini beyan etmektedir. Yirminci yüzyılda özgürlük ve totaliterlik arasındaki mücadelede filolar ve ordular tarafından karşılaşılan tehditten daha az bir tehditle karşı karşıya olunmasına rağmen; ABD, müttefikleri ve dostlarına yönelik bu tehditlerin bertaraf edilmesi gerektiği deklare edilmektedir. Bunu bir fırsat olarak değerlendiren ABD, ulusal güvenlik stratejisinin ABD değerlerini ve çıkarlarını yansıtan Amerikan enternasyonalizmine dayandığını vurgulamaktadır.

Başkan Bush, belirlemiş oldukları hedeflere ulaşmanın zorunluluk olduğunu dile getirmektedir. ABD'nin özgürlük ve adaleti savunması gerektiğini düşünmektedir. Bu sebeple ABD'nin insan onurunun tartışılmaz talepleri olan hukukun üstünlüğü, devletin mutlak gücünün sınırlandırılması, fikir özgürlüğü, ibadet özgürlüğü, eşit adalet, kadınlara saygı, özel mülkiyete saygı, dini ve etnik hoşgörü gibi değerlere sıkı sıkıya sarılması gerektiği değerlendirilmektedir (Bush, 2002: s. 3).

Bağımsızlık Bildirgesinde yer alan özgürlük, demokrasi ve serbest Pazar ekonomileri gibi ilkelerin ABD'nin uluslararası işbirliği, dış yardımlarının niteliği ve kaynaklarının tahsisi hakkındaki kararlarına rehberlik ettiği belirtilmektedir. Bu ilkelerin uluslararası organlardaki eylemelere ve söylemlere rehberlik edeceği dile getirilmektedir. Bu doğrultuda; uluslararası kuruluşlar içerisinde insan onurunun tartışılmaz taleplerinin ihlali hakkında mücadele edilerek, demokrasiye yönelen uluslara destek verilerek, diğer demokratik rejimlerle dayanışma ve işbirliği içerisinde olarak, din ve vicdan özgürlüğüne özen göstererek; özgürlüğün ilerletilmesine hizmet edileceği belirtilmektedir. Böylelikle insan onuru savunulacak ve buna direnenlere karşı olunacağı değerlendirilmektedir (Bush, 2002: s. 4).

Başkan Bush, küresel terörizme göndermede bulunarak, 11 Eylül 2001 tarihinde yaşanan olayı ABD'ye karşı açılmış aldatıcı, gizli ve cinayet niteliğinde olan bir savaş olarak tanımlamaktadır. ABD ulusunun barışçıl olduğunu fakat öfke ile karşılandığında çok şiddetli olabileceğini dile getirmektedir. Bu noktada ABD'nin küresel terörizme karşı bir savaş içerisinde olduğu değerlendirilmektedir. ABD'nin teröristlere ve onları bilerek destekleyen aktörlere karşı kesinlikle taviz vermeyeceği özellikle vurgulanmaktadır. Bu

doğrultuda; uygar devletlerin düşmanlara karşı ağır yaptırımlarda bulunduğu ve bununda bir ders niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Afganistan kurtarıldı ve koalisyon güçlerinin Taliban ve El Kaide'yi avlamaya devam ettiği vurgulanmaktadır. ABD terör konusunda önceliğini küresel erişimdeki terörist örgütleri bozguna uğratmak olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede liderliklerine saldırarak; komuta, kontrol ve iletişim; materyal ve mali desteğini hedef alarak; teröristlerin planlama ve işletme yeteneğinin üzerinde engelleyici etki yaratılmaya çalışıldığı belirtilmektedir. Ayrıca teröristlerin bulundukları bölgelerde ABD ortakları tarafından koordineli bir şekilde izole edilmesinin teşvik edileceği deklare edilmektedir (Bush, 2002: s. 5-6).

Başkan Bush (2002: s. 6-7), teröristlerle mücadelede uygulayacakları politikaları aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

- a) ABD'nin sahip olduğu ulusal ve uluslararası bütün güç unsurlarını kullanmak suretiyle doğrudan ve sürekli eylem içerisinde olarak
- b) Oluşabilecek tehdidi ABD sınırları içerisine girmeden tanımlayıp yok ederek
- c) Terör faaliyetlerini destekleyen devletleri engelleyerek
- d) Terörizmi besleyen koşul ve ideolojilerin hiçbir ülkede zemin bulmamasını sağlamak; özellikle Müslüman dünyasında ılımlı ve modern hükümetleri desteklemek
- e) Terörizmi destekleyen yönetimlerin toplumlarında özgürlük umutlarını arttırmak için serbest bilgi ve fikir akışını teşvik etmek amacıyla kamu diplomasisi yürütmek

Bu kapsamda Başkan Bush, vatani güvence altına almak için kamu ve özel sektörün işbirliğini kapsayacak şekilde bir strateji belirlediklerini bu strateji sayesinde krizi fırsata dönüştüreceklerini belirtmektedir. Acil durum yönetim sistemlerinin sadece terörizm ile değil bütün tehlikelerle başa çıkabileceğini dile getirmektedir.

Belgede ABD'nin bölgesel çatışmalarda acıları hafifletmek ve istikrarı sağlamak için dost ve ortaklarla hareket edeceği belirtilmektedir. ABD'nin küresel önceliklerini karşılayabilmek için sınırlı siyasi, ekonomik ve askeri kaynaklara sahip olduğu değerlendirilmektedir. ABD'nin her durumda stratejik ilkeleri göz önünde bulundurarak; yerel krizleri yönetmeye yardımcı olabilecek uluslararası ilişkiler ve kurumlar inşa etmek için zaman ve kaynak ayırması gerektiği dile getirilmektedir (Bush, 2000: s. 9).

Başkan Bush (2002: s. 13-14) belgede özgürlük önündeki en büyük engelin radikalizmle beraber seyreden teknoloji olduğunu vurgulamaktadır. Kitle imha silahlarının gelişimi neticesinde zayıf devletlerin ve küçük grupların bile büyük uluslara saldırı düzenlemek için bedeli ağır olabilecek bir güç elde edebileceğini belirtmektedir. Böyle bir durumda ABD'ye veya dostlarına gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı misli ile karşılık verileceği deklare edilmektedir. Bu kapsamda yıkıcı etkiye sahip olan tehdit daha ortaya çıkmadan caydırılması ve savunulması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda proaktif bir yaklaşımla potansiyel tehditlere karşı önleyici seçeneklerin desteklenmesi adına:

- a) Tehditler hakkında zamanında ve doğru bilgiye sahip olmak için istihbarat yeteneklerinin geliştirilmesi
- b) En tehlikeli tehditlerin ortak değerlendirmesini yapabilmek için müttefikler ile yakın işbirliği içerisinde olmak
- c) Kararlı ve hızlı operasyonlar için askeri kuvvetlerin geliştirilmesine devam etmek amaçlanmaktadır.

Başkan Bush, önleyici savaş anlayışı doğrultusunda eylemlerinin amacını ABD, müttefikleri ve dostları için belirli bir tehdidi ortadan kaldırmak olarak tanımlamaktadır (Bush, 2002: s. 16).

Dünyada sağlanacak olan güçlü bir dünya ekonomisinin, refah ve özgürlükleri ilerleteceği ve ABD'nin ulusal güvenliğini arttıracığına inanılmaktadır. Başkan Bush, ulusların pazarlarını kapattığında ve fırsatlardan sadece ayrıcalıklı bir azınlık grubunun faydalanması durumunda kalkınma yardımlarının hiçbir işe yaramayacağı belirtilmektedir. Başkan Bush ekonomik büyümeyi ve ekonomik özgürlüğü Amerika'nın dışına taşıyacağını beyan etmektedir. Bu doğrultuda daha yüksek verimlilik ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlayan politikaların faydalarını vurgulamak için diğer ülkelerle ekonomik katılımın kullanılacağı vurgulanmaktadır. ABD, finansal krizlerle başa çıkmanın en iyi yolunu krizlerin meydana gelmeden önlenmesi ve IMF çabalarının bu konularda desteklenmesi olarak belirtilmektedir. Bu noktada IMF'nin borç verme politikalarının kolaylaştırılması ve borç verme stratejisine odaklanması gerektiği dile getirilmektedir (Bush, 2002: s. 17-20).

Başkan Bush (2002: s. 21-23), dünyayı terörden korumak için savaşırken, daha iyi bir yer haline getirmek için; tüm uluslardaki bireylerin üretken potansiyelinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda; ulusal reform sorunları ile karşılaşan ülkelere yardım etmek için kaynak sağlamak; Dünya Bankası ve diğer kalkınma banlarının yaşam standardını yükseltmedeki etkinliğini arttırmak; krediler yerine hibelerin teşvik edilmesi; ticaret ve yatırıma açık toplumlar inşa edilmesi; HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz gibi salgın hastalıklara karşı halk sağlığının güvence altına alınması; eğitimin geliştirilmesi; tarımsal kalkınmaya yardım edilmesi gibi stratejilerin yürütülmesi gerektiği belirtilmektedir.

Başkan Bush, 11 Eylül saldırısı sonrası özgürlüğü destekleyen bir güç dengesini teşvik etmeye çalıştıklarını ve mümkün olan devletlerin koalisyonlarını destekleyerek ABD stratejisinin uygulandığını dile getirmektedir. Bu noktada koalisyonlara liderlik edilmesi gerektiği açık önceliklerden görülmektedir. Başkalarının da çıkarlarını gözeterek, ortaklarla tutarlı ilişkiler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Belgede NATO'ya çok büyük bir görev düştüğü vurgulanmaktadır. ABD çıkarlarının tehdit edildiği her yerde hareket yetisine sahip olması gerektiği ve NATO'nun kendi yetkisi altında koalisyonlar oluşturabilmesi ve misyon odaklı koalisyonlara katkıda bulunabilmesi gerektiği düşünülmektedir (Bush, 2002: s. 25).

ABD ve diğer küresel iktidar merkezlerinin arasındaki ilişkileri temelden değiştirdiği düşünülen 11 Eylül 2001 olaylarının yeni fırsatlar yarattığı düşünülmektedir. Avrupa ve Asya'da müttefiklerle; Rusya, Çin ve Hindistan liderleri ile daha aktif ilişkiler geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Bush, 2002: s. 28).

11 Eylül saldırısını düzenleyen teröristlerin Amerikan refahının sembolünü hedef aldıkları belirtilmektedir. Amerikan halkının sıkı çalışması, yaratıcılığı ve teşebbüsü ile sürecin başarılı bir şekilde atlatıldığı düşünülmektedir. Başkan Bush, 11 Eylül saldırısı sonrası karşılaşılan tehdit ve düşmanların değiştiğini ve önceliği ABD'nin savunması olan başta ordu ve istihbarat olmak üzere bütün kurumların tekrardan dönüştürülmesi ve temel rollerinin teyit edilmesi gerektiğini düşünmektedir (Bush, 2002: s. 29).

Küreselleşen dünyada iç ve dış ilişkiler arasındaki farkın azaldığı ve ABD'nin sınırları ötesindeki olayların etkilerinin daha hissedilir olduğu belirtilmektedir. Amerikan toplumunun dünyanın dört bir yanından insanlara, fikirlere ve mallara açık olması

gerektiği düşünölmektedir. Bununla beraber en çok değeri verilen özgürlük, şehirler, hareket sistemi ve modern yaşam terörizme karşı savunmasız görölmektedir. 11 Eylül saldırısının failleri adalet önüne çıkarılsa da bu tür olayların devam edebileceği düşünölmektedir. Bu sorunla yaşamaya adapte olunması ve mücadele noktasından elden gelen her şeyin en iyi şekilde yerine getirilmesi gerektiğine inanılmaktadır (Bush, 2002: s. 31).

2002 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Yirminci yüzyılda özgürlük ve totaliterlik arasında yaşanan mücadelenin özgürlük lehine kesin bir zaferle sonuçlandığı ve bunun ulusal başarı için sürdürülebilir bir model olduğu dile getirilmektedir.

Belgede; yaşanan 11 Eylül saldırılarının ABD ve diğeri küresel iktidar merkezleri arasındaki ilişkileri temelden değıştirdiği ve yeni fırsatlar yarattığı belirtilmektedir. Küreselleşme ile beraber dünya sınırlarının daha geçirgen olduğu, bilginin ve fikirlerin daha kolay ve hızlı bir şekilde paylaşıldığı düşünölmektedir. Bu durumun avantajları olduğu kadar dezavantajları olduğu da dile getirilmektedir. Bu noktada en önemli tehdit radikalizm ile teknolojinin keşitiği alan olarak görölmektedir. Yıkıcı etkiye sahip kitle imha silahlarının yayılımı ve potansiyel kullanımı ile ABD ve müttefikleri açısından artık güçlü devletlerin değıl zayıf devletler hatta küçük grupların bile tehdit oluşturabildiği değeriendirilmektedir. ABD'de sembolik özelliğe sahip olan Dünya Ticaret Merkezi'ne ait İkiz Kulelerin ve Pentagon'un El-Kaide terör örgütü tarafından saldırıya uğrayarak yıkılması; binlerce can kaybı ve kaosa sebep olması bu tehdidinin en çarpıcı örneği olarak düşünölmektedir.

ABD küresel bir tehdit olarak algıladığı terörizm ile mücadelede müttefik ve dost ölkelerin haricinde mümkün olabilecek bütün devletler ve uluslararası kurumlarla beraber mücadele edileceğini önemle vurgulamaktadır. Ayrıca bu süreçte destek vermediği gibi terörün finanse edilmesinde ve zemin bulmasında yardımcı olan destekleyici ölkeler ve aktörlere sahip olunan bütün güç unsurları ile yaptırım uygulanacağı deklare edilmektedir. 11 Eylül saldırısı sonrası ABD, güvenliğine ve çıkarlarına tehlike oluşturabilecek tehditlerle mücadele tarzında da önemli değışikliklere gitmiştir. Yaşanabilecek arzulanmayan olaylar; askeri ve istihbarı faaliyetler aracılığıyla hızlı ve güvenilir elde edilen bilgiler doğrultusunda vukuu bulmadan önce müdahale edilerek

tehdit kaynağının ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bundan sonraki süreçte; ABD sahip olunan bütün güç unsurları ile önleyici savaş yaklaşımıyla belirlenen tehditlere direkt olarak müdahale edeceğini deklare etmektedir.

Belgenin yayımlandığı dönemden bir sene önce yaşanan 11 Eylül saldırılarının ABD stratejisinde büyük değişikliklere yol açtığı söylenebilir. Bu strateji gereği ortaya çıkan “önleyici savaş doktrini”nin ve olay sırasında yıkılan; ABD ekonomik gücünü simgelediği düşünülen Dünya Ticaret Merkezi’ne ait İkiz Kulelerin ve Pentagon’un belgenin sembolik kavramlarından olduğu değerlendirilmektedir. Terör saldırılarının sıklığında ve yıkıcı gücünde hayati derecede önemli dönüşüme yol açan; küreselleşmenin de dönem itibarıyla sembolik özelliğe sahip olduğu söylenebilir. Aynı şekilde yirminci yüzyılda yaşanan mücadelede ABD önderliğindeki Batı bloğu ve SSCB liderliğindeki Doğu bloğunu tasvir etmek için kullanılan özgürlük ve totaliterlik kavramlarının sembolik niteliğe haiz olduğu düşünülmektedir.

2002 UGSB’sinde Somut Çıkarlar

Başkan Bush, 2000 UGSB’si kapsamında ABD’nin dünyayı sadece daha güvenli değil daha iyi hale getirmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Bu kapsamda tanımlanmış olan somut çıkarlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. Politik ve ekonomik özgürlüğün sağlanması
- b. Diğer devletlerle barışçıl ilişkiler gerçekleştirilmesi
- c. İnsanlık onuruna saygının tüm dünyaya yayılması

2002 UGSB’si Çerçevesinde Dış Faktörler

Belgenin en önemli gelişmesi ABD stratejisinde büyük değişikliğe sebep olan 11 Eylül 2001 tarihinde Dünya Ticaret Merkezine ve Pentagona düzenlenen terör saldırısı olduğu değerlendirilmektedir. Bu saldırının sorumlusu olarak görülen El-Kaide örgütü ve örgüt elebaşı Usama Bin Ladin belgenin dış faktörleri arasındadır.

11 Eylül terör saldırısını düzenleyen teröristlerin konuşlandığı düşünülen Afganistan’ın ve terörü desteklediği iddia edilen Taliban yönetiminin belgenin dış faktörleri arasında olduğu düşünülmektedir.

Terörle mücadele sürecinde ABD’nin çağrılarına cevap veren Rusya ve Çin’de dâhil olmak üzere dünya çapında işbirliğine hazır bütün ülkelerin belgenin önemli dış

faktörleri arasında olduğu söylenebilir. Bu süreçte büyük tehlikelere yol açabileceği düşünülen kitle imha silahlarının aynı şekilde dış faktörler arasında olduğu değerlendirilmektedir.

2002 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti'den George W. Bush yürütmektedir. Başkan Bush, ABD'nin güvenliğini ve çıkarlarını gözetmek adına dünya çapında yürüttüğü önleyici savaş politikası ile dönemin adından en çok söz ettiren iç faktörlerinden biri olduğu değerlendirilmektedir.

Belgenin küresel terör meselesi üzerine kurulu olduğu değerlendirilmektedir. ABD'nin New York Eyaleti'nde bulunan Dünya Ticaret Merkezine ait İkiz Kulelerin 11 Eylül 2001 tarihinde Usama Bin Ladin liderliğindeki El-Kaide terör örgütü tarafından saldırıya uğraması belgenin önemli iç faktörlerindendir.

Dünya tarihinin en büyük terör saldırısına uğrayan ABD'nin yaşanan olumsuz süreci Amerikan halkının gücü ve kararlılığıyla atlattığı değerlendirilmektedir. Bu sebeple Amerikan halkının da belgenin iç faktörlerinden olduğu düşünülmektedir.

7.11. ABD'nin 2006 UGSB'si ve Nitel Analizi

“*A National Security Strategy Of The United States of America*” (Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı George W. Bush tarafından Mart 2006'da yayımlanmıştır.

2006 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 49 sayfa ve on bir ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Amerika'nın Ulusal Güvenlik Stratejisine Genel Bakış
- II. İnsan Onuru İçin Destekleyici Hedefler
- III. Küresel Terörizmi Mağlup Etmek İçin İttifakların Güçlendirilmesi ve Bize ve Dostlarımıza Karşı Saldırıları Önlemek İçin Çalışmak
- IV. Bölgesel Çatışmaları Yatırtmak İçin Başkalarıyla Çalış
- V. Düşmanlarımızın Kitle İmha Silahlarıyla Bizi, Müttefiklerimizi ve Dostlarımızı Tehdit Etmesini Önleme

- VI. Serbest Piyasalar ve Serbest Ticaret Yoluyla Yeni Bir Küresel Ekonomik Büyüme Çağını Ateşleyin
- VII. Topluları Açarak ve Demokrasinin Altyapısını İnşa Ederek Kalkınma Çemberini Genişletin
- VIII. Küresel Gücün Diğer Ana Merkezleri ile İşbirliği Eylemine Yönelik Gündemler Geliştirin
- IX. Amerika'nın Ulusal Güvenlik Kurumlarını Yirmi Birinci Yüzyılın Zorluklarını ve Fırsatlarını Karşılacak Şekilde Dönüştürün
- X. Fırsatlara Katıl ve Küreselleşmenin Zorluklarıyla Yüzleş
- XI. Sonuç

Belgenin önsözünde; Başkan Bush, Amerika'nın terörle mücadele konusunda bir savaşın içinde olduğunu belirtmekte ve yaşanan gelişmeler hakkında durum değerlendirmesi ve tavsiyelerde bulunmaktadır.

Belgenin “*Amerika'nın Ulusal Güvenlik Stratejisine Genel Bakış*” başlıklı birinci bölümünde; yirminci yüzyılın tehditlerinden farklı olarak yirmi birinci yüzyılda yeni bir tehditle karşı karşıya kalındığı belirtilmekte ve bununla mücadele konusunda uyarlanan strateji hakkında bilgiler verilmektedir.

“*İnsan Onuru İçin Destekleyici Hedefler*” adlı ikinci bölümde; 2002 UGSB'sinin özeti yapılmakta, 2002 yılından 2006 yılına kadar kazanılan başarılar ve karşılaşılan zorluklar hakkında durum değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bununla beraber özgürlük adına verilen mücadelenin ne kadar gerekli olduğundan ve yapılması gerekenlerden bahsedilmektedir.

Belgenin üçüncü bölümü olan “*Küresel Terörizmi Mağlup Etmek İçin İttifakların Güçlendirilmesi ve Bize ve Dostlarımıza Karşı Saldırıları Önlemek İçin Çalışmak*” adlı başlıkta; 2002 UGSB'sinin terörizm ile alakalı olan kısmının özetine yer verilmekte sonrasında yaşanan olaylar ve yapılması gerekenler anlatılmaktadır.

“*Bölgesel Çatışmaları Yatıştırmak İçin Başkalarıyla Çalış*” adlı dördüncü bölüm başlığı altında; 2002 UGSB'sinde yer verilen bölgesel çatışmalarla mücadelenin özeti yapılmış, sonraki süreçlerde yaşanan gelişmeler derinlemesine irdelenmiştir. Belgede kazanılan başarılar ve karşılaşılan zorluklara yer verilmiştir. Bu kapsamda alınacak önlemler ve uygulanacak politikalar deklare edilmektedir.

Belgenin “*Düşmanlarımızın Kitle İmha Silahlarıyla Bizi, Müttefiklerimizi ve Dostlarımızı Tehdit Etmesini Önleme*” adlı beşinci bölümünde; 2002 ulusal güvenlik stratejisinde yer alan kitle imha silahları ile ilgili bölüm hakkında özet bilgi verilmiş, sonrasında kazanılan başarılar ve karşılaşılan zorluklar değerlendirilmiştir. Bu noktada uygulanması gereken politikalara yer verilmiştir.

“*Serbest Piyasalar ve Serbest Ticaret Yoluyla Yeni Bir Küresel Ekonomik Büyüme Çağını Ateşleyin*” başlıklı altıncı bölümde; 2002 UGSB’inde ekonomi politikalarına yönelik politikaların özeti yapılmış, ondan sonraki dönemde kazanılan başarılar ve zorluklar irdelenmiş uygulanması gereken politikalar değerlendirilmektedir.

Belgenin “*Toplumları Açarak ve Demokrasinin Altyapısını İnşa Ederek Kalkınma Çemberini Genişletin*” adlı yedinci bölümünde; 2002 UGSB’inde yer alan demokrasi başlığının özeti yapılarak sonraki dönemlerde kazanılan başarılar ve karşılaşılan zorluklara yer verilmiştir. Sonraki süreçte yapılması gerekenler değerlendirilmiş, uygulanacak politikalara yer verilmiştir.

“*Küresel Gücün Diğer Ana Merkezleri ile İşbirliği Eylemine Yönelik Gündemler Geliştirin*” belgenin sekizinci bölüm başlığı altında; 2002 UGSB’inde başlığı altındaki bölümün özeti yapılmış, o dönemden bu döneme başarılı olan alanlar ve karşılaşılan fırsatlar derinlemesine ele alınmıştır. Bu doğrultuda bölgesel değerlendirmelerde bulunulmuş; Batı Yarımküre, Afrika, Ortadoğu, Avrupa, Rusya, Güney ve Orta Asya, Doğu Asya bölgeler halinde ele alınmıştır. Bölgelerde yaşanan gelişmeler, uygulanan ve planlanan politikaların değerlendirmesi yapılmıştır.

Belgenin “*Amerika’nın Ulusal Güvenlik Kurumlarını Yirmi Birinci Yüzyılın Zorluklarını ve Fırsatlarını Karşılacak Şekilde Dönüştürün*” adlı dokuzuncu bölümünde; 2002 UGSB’inde bulunan aynı başlığın özeti yapılmış, sonraki dönemlerde bu konuyla alakalı yaşanan gelişmeler ve politikalar ile alakalı değerlendirmelerde bulunulmuştur.

“*Fırsatlara Katıl ve Küreselleşmenin Zorluklarıyla Yüzleş*” adlı onuncu bölümde küreselleşme ile gelen fırsatlar ve zorluklar değerlendirilmiş bu doğrultuda uygulanması gereken politikalara değinilmiştir.

Belgenin “*Sonuç*” başlığı adlı son bölümünde; Amerika’nın karşılaştığı zorlukları aşmak için muazzam büyüklükte bir güce sahip olunduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda

ABD'nin hedeflerinden vazgeçmemesi; gerek tüm dünyaya örnek olarak gerekse eylemleri ile liderlik etmesi gerektiği vurgulanmakta; barış, güvenlik ve refah için dünya çapında aktif bir politika yürütmesi tavsiyelerinde bulunmaktadır.

2006 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Belgenin başında Başkan Bush (2006); Amerika'nın, 11 Eylül 2001'de ortaya çıkan saldırgan bir nefret ve cinayet ideolojisinin tetiklediği terörizm yükselişi ile savaşta olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple Amerikan halkının güvenliğini korumak için belgede belirlenen stratejinin uygulanmasının bir zorunluluk olduğu değerlendirilmektedir.

Dünya tarihi boyunca yaşanmış en büyük terör olayı olan 11 Eylül saldırısının gelecekteki barışın temellerini atma konusunda bir fırsat doğurduğu belirtilmektedir. Ayrıca ABD'nin dünya çapında tesis etmeye çalıştığı özgürlük, demokrasi ve insan onuruna saygı gibi değerlerin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyan olay olarak düşünülmektedir. Bu kapsamda; Başkan Bush, özgür ulusların barışa yöneldiğini, demokratik rejimler arasında çatışma olma ihtimalinin çok az olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır (Bush, 2006).

Başkan Bush (2006: s. 1), dünyada zulme son vermek amacıyla, bütün uluslar ve kültürlerde demokratik hareketleri ve kurumları desteklemeyi Amerikan politikası olarak değerlendirmektedir. Böylelikle Amerikan halkı için kalıcı güvenliğin sağlanacağına inanılmaktadır. Fakat onurlu bir dine mensup olduğunu ilan eden bir ideoloji tarafında ABD güvenliğinin tehdit edildiği ve bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için sahip olunan bütün güç unsurları ile mücadele edilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Başkan Bush (2006: s. 2), 2002 yılından 2006 yılına kadar dünya çapında özgürlük, demokrasi ve insanlık onurunun genişlemesi noktasında olağanüstü ilerlemeler kaydettiklerini belirtmektedir. Bu doğrultuda;

- a) Afganistan ve Irak'ta totaliter yönetimlerin devrilerek yerine demokratik hükümetlerin getirildiği dile getirilmektedir.
- b) Afganistan'da seçimle gelen hükümet vasıtasıyla; Afgan halkının tarihte eşî benzeri görülmemiş hak ve özgürlüklerini garanti altına alan anayasa hazırlanmış ve onaylanmıştır.

- c) Lübnan, Mısır ve Suudi Arabistan, Ürdün, Fas ve Kuveyt gibi ülkelerde demokratikleşme hareketlerinin hissedildiği belirtilmektedir.
- d) Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da yaşanan renk devrimlerinin, Avrasya'da özgürlük için yeni bir umut olduğu değerlendirilmektedir.
- e) Afrika, Latin Amerika ve Asya'da barışçıl iktidar transferleriyle siyasi ve ekonomik hakların genişletilmiş olduğu düşünülmektedir.
- f) Buna rağmen bazı yönetimlerin halka ait olan demokratik özgürlüklerin önünde engel olarak zulüm yaşatmaya ve serbest piyasa ekonomisini baltalamaya devam ettikleri belirtilmektedir.

ABD'nin değerlerini yansıtan ve çıkarlarını ilerleten, özgürlüğün savunulması gerektiği vurgulanmaktadır. Amerikan ulusunu korumak ve değerlerini yüceltmek için tiranlıklara son verilmesi ve etkili demokrasilerin teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Başta Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, İran, Suriye, Küba, Belarus, Burma ve Zimbabwe gibi ülkelerde tiranlıkların hüküm sürdüğü ve dünya barışını kitle imha silahları ve terör desteklemeleri ile tehdit ettikleri değerlendirilmektedir. ABD'nin dünya çapında verdiği mücadele ile yirminci yüzyılın ortalarında yaklaşık iki düzine olan demokratik ülke sayısı 50 yıl içerisinde 120'ye çıkmıştır. Tiranlıkla yönetilen ülkelerinde zaman içerisinde demokratik değerlere geçiş yapabileceği düşünülmektedir (Bush, 2006: s. 3-4).

Başkan Bush (2006: s. 8), küresel erişime sahip yeni bir düşman olan terörizmle savaş içerisinde olduklarını vurgulamaktadır. Bu düşmanları engellemek için caydırıcılığın veya son anda onları durdurmak için savunma önlemlerine güvenilemeyeceği belirtilmektedir. Bu sebeple; dost ve müttefiklerle beraber sorunun kökünden çözümüne yönelik adımlar atılması gerektiğine inanılmaktadır. Teröristlerin ihtiyaç duydukları; güvenli sığınak ve finansal desteklerinin önünün kesilmesi için her türlü yaptırımın uygulanacağı deklare edilmektedir.

Belgede (Bush, 2006: s. 8-9) 2002'den 2006'ya kadar geçen sürede kazanılan başarılar ve zorluklar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- a) El-Kaide'nin Afganistan gibi güvenli bir limanı kaybettiği ve dünya çapında El-Kaide ağının önemli ölçüde azaldığı belirtilmektedir.

- b) Masumların öldürülmesi çağrısı ya da nedeni gibi meşru bir anlayışın olamayacağına dair geniş ve büyüyen bir küresel fikir birliğine varıldığı değerlendirilmektedir.
- c) Birçok ülkenin kolluk kuvvetleri, istihbarat, askeri ve diplomatik faaliyetler konusunda eşi benzeri görülmemiş bir işbirliği içerisine girdiği vurgulanmaktadır.
- d) Terörle mücadele konusunda ABD güvenliğini teşvik etmek için çıkarılan ve uygulanan önemli reform yasalarında yönetim ve kongrenin koşulsuz birlikte çalıştığı belirtilmektedir.

Bu kadar olumlu gelişmeye rağmen; düşmanın kararlı olduğu, terörist ağların dağınık ve daha az merkezileşmiş olduğu değerlendirilmektedir. ABD hükümeti ve müttefiklerinin birçok saldırıyı engellemesine rağmen Afganistan, Mısır, Endonezya, Irak, İsrail, Ürdün, Fas, Pakistan, Rusya, Suudi Arabistan, İspanya ve İngiltere de dâhil olmak üzere çoğu yerdeki saldırıların önlenemediğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca Irak'ta devam eden savaşta terörist grupların toplanma çağrılarının karşılık bulduğu değerlendirilmektedir. Suriye ve İran gibi devletlerin yurtlarında teröristleri barındırmaya devam ettiği ve yurtdışında terörist faaliyetleri destekledikleri belirtilmektedir. Başkan Bush terörle savaşlarında iki şekilde mücadele ettiklerini belirtmektedir. Bunlar; silah savaşı ve fikir savaşı olarak iki şekilde değerlendirilmektedir. Kısa vadede teröristleri yakalamak veya öldürmek, uzun vadede ise masum insanları öldürmenin hiçbir ideoloji ve din ile açıklanamayacağı gerçeğini ortaya koyacak fikirler üretilmesi şeklinde belirtilmektedir. Bu doğrultuda Irak ve Afganistan halkları, güvenlik güçleri ve ekonomik yardımlar vasıtasıyla hükümetlerin desteklenmesi gibi adımların atılarak tehdidin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır (Bush, 2006: s. 8-10).

Başkan Bush (2006: s. 14-15), bölgesel çatışmaların ABD ulusal güvenlik çıkarlarını etkilemeye devam ettiğini düşünmektedir. Bu kapsamda 2002'den 2006'ya kadar kazanılan başarılar ve karşılaşılan zorluklar aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir:

- a) Sudan'da hükümet ve Sudan Halkları Kurtuluş Hareketi ile devam eden 20 yıllık çatışmanın barışçıl çözümüne yönelik uluslararası müzakereler öncülük edilmiştir.
- b) Liberya'da iç çatışmaların çözümü için müzakerelere öncülük edilmiştir.

- c) Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan Keşmir sorununun çözümüne yönelik üst düzey ziyaret ve işbirlikleri geliştirilmiştir.
- d) Endonezya'yı vuran tsunamiyi takiben yardımlar yapılmış, ülkedeki ayrılıkçı çatışmalara yönelik çözümler bulunması sağlanmıştır.
- e) Kuzey İrlanda'da sivil çatışmaların sona erdirilmesi kapsamında silahların devre dışı bırakılmasına öncülük edilmiştir.

Bu olumlu gelişmeler yanında aşağıdaki sorunların devam ettiği dile getirilmektedir:

- a) Kolombiya'da hükümetin Marksist gruplar ve uyuşturucu kaçakçıları ile mücadele etmesi.
- b) Venezuela'nın demokrasiyi baltalayarak, bölgeyi istikrarsızlaştırması.
- c) Küba'da Amerikan karşıtı bir anlayışın halkı ezmeye devam etmesi.
- d) Uganda'da barbar bir isyan anlayışına sahip grup bölgesel çatışmadan faydalıyor ve savunmasız nüfusu korkutmaya devam ediyor.
- e) Etiyopya ve Eritre arasında sınır anlaşmazlıklarından kaynaklı çatışma tehdidinin devam etmesi.
- f) Nepal hükümeti demokrasiden vazgeçerken, şiddetli Maoist bir grup halkı korkutmaya devam ediyor.

Bölgesel çatışmaların çözümü için en etkili yolun uzun vadeli demokrasilerin teşvik edilmesi olarak görülmektedir. Bununla beraber bazı çatışmaların hayati derecede önemli ABD güvenliği ve çıkarları için tehdit oluşturduğu ve bu çatışmalara barışı ve istikrarı sağlamak için askeri müdahalelerde bulunulması gerektiği düşünülmektedir. Barışın yeniden tesis edildikten sonra istikrar ve yeniden yapılanmanın sağlanması için yönetim anlayışının inşa edilmesi vurgulanmaktadır. Bu anlayışın uzun vadeli istikrar ve refah sağlayan hukukun üstünlüğü ve serbest piyasa ekonomisinin oluşturulması için kritik öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir (Bush, 2006: s. 15-17).

Başkan Bush (2006: s. 18-19), ABD'nin güvenliğini ve çıkarlarını tehdit edebilecek tehlikelerin daha meydana gelmeden ortadan kaldırılması gerektiği düşüncesindedir. Bu kapsamda kitle imha silahlarının çoğalmasına karşı koymak, terör gruplarının bu silahlara ulaşmasını engelleyerek yayılmasını önleme çabalarının

kuvvetlendirilmesi gerektiğini deklare etmektedir. Bu doğrultuda elde edilen kazanımlar ve karşılaşılan sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a) Kitle imha silahlarına sahip haydut devletlerin saldırılarını caydırmak ve saldırılardan korunmak için Birleşik Devletlerin füze savunma sistemleri yaptığı belirtilmektedir. Bu tür füze savunmaları, 1972 tarihli Balistik Füze Anlaşması'ndan çekilmek suretiyle mümkün olmuştur.
- b) Kitle imha silahlarının çoğalmasını engellemek için; 70'den fazla ülkenin katılımıyla girişimler gerçekleştirilmiştir.
- c) Kitle imha silahlarına sahip ülkelere çeşitli programlar ile bu silahların çoğalmasını durdurmaları sağlanmıştır.
- d) Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA)'nın nükleer silahların yayılmasını algılama ve bunlara müdahale etme yeteneğini güçlendirmeye öncülük edilmiştir.
- e) Biyoterörizme karşı korunmak için yenilikçi girişimlerde bulunulmuştur.

Yaşanan olumlu gelişmelere rağmen kitle imha silahlarının yayılımı konusunda ciddi sorunlarla karşılaşılmaktadır:

- a) İran, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması yükümlülükleri ihlal etmiştir.
- b) Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti sahip olduğu nükleer cephanelik ile bölgeyi istikrarsızlaştırmaya ve uluslararası topluma meydan okumaya devam etmektedir.
- c) El-Kaide bağlantılı terör grupları kitle imha silahlarının yayılımını sürdürmeye devam etmeye çalışmaktadır.
- d) Nükleer silah yapımında kullanılan materyallerin uygun bir şekilde muhafaza edilmemesi.
- e) Biyoteknolojideki gelişmelerin tehlike arz etmesi.

Başkan Bush, büyük tehlikelere yol açan nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasını engellemek için her türlü güç unsuru ile diğer ülkeler ve uluslararası kurumlarla beraber hareket ederek mücadele edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Belgede, serbest ve adil ticaretin teşvik edilmesi Amerikan dış politikasının temel ilkeleri arasında sayılmaktadır. Ekonomik özgürlüğün bireyleri güçlendireceği, güçlenen bireylerin daha fazla siyasi özgürlük talep edeceği düşünülmektedir. Bu sebeple ABD'nin güvenlik ve çıkarlarının ilerletilmesi adına ikili veya çok taraflı anlaşmalar

gerçekleştirerek; tüm dünyada ekonomik refahın artırılması için serbest piyasa ekonomisinin yaratılması arzulanmaktadır. İstikrar ve ekonomik büyümeyi sağlamak adına uluslararası finansal sistemde reformlar gerçekleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir (Bush, 2006: s. 25).

ABD, dünyanın yoksul insanlarına yardım etmeyi stratejik bir öncelik ve ahlaki bir zorunluluk olarak tanımlamaktadır. Milyonlarca insanın hayatını iyileştirmek ve etkili politikalar geliştirerek kalkınmanın sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda; gelişime yardımcı olmak ve reformu güçlendirmek; AIDS ve diğer bulaşıcı hastalıklarla mücadele etmek; borç sürdürülebilirliğini sağlamak; özellikle Afrika bölgesinde temiz su temini ve eğitim gibi acil ihtiyaçların sağlanması; özel sektörün desteklenmesi; yolsuzluklarla mücadele ve şeffaflığın geliştirilmesi gibi kalkınmayı pozitif etkileyecek girişimlerde bulunmanın gerekli olduğuna vurguda bulunmaktadır (Bush, 2006: s. 31-32).

Başkan Bush (2006: s. 35), ulusal güvenlik stratejilerinin merkezinde dünyanın en güçlü ülkeleri ile ilişki kurmak olduğunu deklare etmektedir. Bu noktada önceliklerinin özellikle eski dostlar ve en yakın müttefikleri olduğunu belirtmektedir. ABD, terörle mücadele, bölgesel çatışmalar, kitle imha silahlarının yayılımı, uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlarla mücadelede ortak değerleri paylaşan veya makul görüş farklılıklarına sahip olan ülkelerle en üst düzeyde ilişkiler geliştirmek gerektiğini vurgulamaktadır.

Başkan Bush (2006: s. 43-44), Amerikan ulusal güvenliğini sağlayan kurumların başka bir çağda tasarlandığını bu sebeple yeniden uyarlanması gerektiği konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda terörle mücadele konusunda daha verimli olacak şekilde iç güvenlik departmanı ve istihbarat içerisinde yapılan değişimlerden bahsedilmektedir. Başkan Bush gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında kilit öneme sahip kurumların dönüşümünün genişletilmesi ve geliştirilmesinin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır.

Başkan Bush (2006: s. 47), küreselleşmenin ABD açısından birçok fırsatlar sunduğunu düşünmektedir. Son yıllarda dünya çapında görülen refah ve yaşam standardındaki yükselişin; küresel ticaret, yatırım, bilgi ve teknolojinin genişlemesinden kaynaklandığını belirtmektedir. ABD'nin bu genişlemelerin desteklenmesinde lider konumunda olduğu düşünülmektedir. Küreselleşme her ne kadar büyük avantajlar getirmiş

olsa da ulusal güvenliği tehdit eden sorunlarla karşılaşılmasına da sebebiyet vermiştir. Bunlar arasında; HIV/AIDS, kuş gribi vb. gibi sınır tanımayan pandemiden kaynaklı halk sağlığı sorunları; uyuşturucu ticareti; insan davranışları veya doğal afetlerle beraber gelen çevresel yıkım gösterilebilir.

Başkan Bush, Amerika'nın karşılaştığı sorunların ciddi fakat bu sorunları aşmak için muazzam bir glerinin ve etkilerinin olduğunu dile getirmektedir. Buna rağmen ABD kadar gl bir ulusun bile başarabileceklerinin sınırları olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple ulusal güvenlik stratejilerinin hedefler konusunda idealist, araçlar konusunda gerçekçi olduğu vurgulanmaktadır (Bush, 2006: s. 49).

2006 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Belgede Amerika'nın terörle mücadele konusunda ciddi bir savaşın içerisinde olduğu dile getirilmektedir. Bu noktada; ABD güvenlik ve çıkarlarını korumak için tehdidi sınırları içerisine ulaşmadan bertaraf etmesi gerektiğini belirtmektedir. Önleyici savaş doktrini olarak adlandırılan kavram gereği ABD teröre destek veren, sınırları içerisinde barındıran devletler de dhil kendisine tehdit olarak algıladığı tehlikeleri dünyanın ileri gelen gleri ve uluslararası kurumları ile işbirliği içerisinde ortadan kaldıracadığı deklare etmektedir.

ABD her UGSB'sinde olduğu gibi 2006 UGSB'sinde de tüm dünyada zulmü sona erdirmek, etkili demokrasileri teşvik etmek, zgr ve adil ticaret ve akıllı kalkınma politikalarıyla refahı arttırarak; özgürlük, adalet ve insanlık onurunu teşvik etmeye çalıştığını vurgulamaktadır. Özgür devletlerin halklarını ezmeyeceği ve başka zgr uluslara saldırmayacağı düşünülmektedir. Böylece uluslararası istikrarın tesis edilebileceği; barışçıl ve güvenilir bir sistemin inşası mümkün görülmektedir. Bununla beraber ABD'nin, büyüyen demokrasiler topluluğuna liderlik ederek çoğu yurtdışı kaynaklı; kitle imha silahlarının çoğalması, terörizm, insan ticareti, doğal afetler gibi zamanın sorunları ile mücadele edilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Başkan Bush, Amerika'nın bu mücadele de liderlik etmeye devam edeceğini vurgulamaktadır.

Belgede özellikle; küreselleşen dünyada karşılaşılan sorunların üstesinden, ABD gibi gl bir ulusun bile tek başına gelemeyeceği bu sebeple başta dost ve müttefikler daha sonra makul görüş farklılıklarına sahip ülkelerle işbirliği içerisinde hareket edileceği beyan edilmektedir.

ABD'nin ulusal güvenlik stratejisinde önemli derecede değişime sebep olan; tarihe dünyanın en büyük terör saldırısı olarak geçen 11 Eylül 2001 terör saldırısı, saldırıyı düzenleyen örgüt El-Kaide ve lideri Usama Bin Ladin, saldırıya uğrayan Dünya Ticaret Örgütü ve Pentagon'un sembolik özelliğe sahip olduğu değerlendirilmektedir.

2006 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD, ulusunu korumak ve değerlerini yaşatmak için tiranlıkları sona erdirmek ve etkili demokrasiyi teşvik etmek için dünya çapında özgürlüğü genişletmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda belirlenen somut çıkarlar özgürlük temeline dayanmaktadır;

- a. Vahşet, yoksulluk, istikrarsızlık, yolsuzluk ve acılara sebep olan despot ve despotik sistemlerin zulmüne son vermek
- b. Yeni özgür ulusların etkili demokrasiler inşa etmelerine yardımcı olarak; insanlık onuruna saygılı, vatandaşlarına karşı sorumlu ve komşularıyla iyi ilişkiler geliştirebilecek demokrasilerin geliştirilmesi
- c. Hedeflerde idealist ve araçlarda pragmatik bir yaklaşım ile özgürlüğün dayatılmadan herhangi bir ülkede aldığı biçim, halkına özgü tarihi, kültürü ve alışkanlıklarına hitap edecek şekilde yaygınlaştırılması.

2006 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Dünya tarihinin en büyük terör saldırısı olan 11 Eylül'ün sorumlusu El-Kaide terör örgütünü desteklediği düşünülen Irak'ta devrik lider Saddam Hüseyin ve Afganistan'da Taliban yönetiminin devrilmesi ve yerlerine demokratik rejimlerin getirilmesi önemli dış faktörler olarak değerlendirilmektedir. Aynı şekilde Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da gerçekleşen "renk" devrimleri" Avrasya'da özgürlüklerin genişlemesi noktasında umut verici dış faktörlerdendir.

El-Kaide'nin Afganistan gibi güvenli bir limanı kaybetmesi ve Irak halkının da katıldığı çok uluslu koalisyon güçleri karşısında alınan yenilginin belgenin önemli dış faktörleri arasında olduğu söylenebilir.

Başkan Bush'un "Demokrasi Yüzyılı" olarak adlandırdığı 20. yüzyılın ortalarında sayıları iki düzineyi geçmeyen demokratik ülkelerin 50 yıl içerisinde 120'nin üzerine çıkmasıyla demokratik devrimin tüm kültürleri ve kıtaları kucaklamış olduğu gerçeği belgenin üzerinde önemle durulan dış faktörlerindendir.

Genelde yurtdışı kaynaklı olduğu düşünölen tehditlerin, ABD sınırlarına ulaşmadan bertaraf edilmesi anlayışına dayalı önleyici savaş doktrini yaklaşımının, 2006 UGSB’sinin temel dayanağı olan dış faktörlerden olduğu değeriendirilmektedir.

2006 UGSB’si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti’den George W. Bush yürütmektedir. Başkan Bush, ABD’nin güvenliğini ve çıkarlarını gözetmek adına dünya çapında yürüttüğü önleyici savaş politikası ile dönemin adından en çok söz ettiren iç faktörlerinden biri olduğu değeriendirilmektedir.

Belgede 2002’den 2006’ya kadar geçen sürede ulusal güvenlik stratejisi doğrultusunda uygulanan başarılı politikalara tam destek veren ABD kongresinin en önemli iç faktörlerden olduğu düşünölmektedir.

7.12. ABD’nin 2010 UGSB’si ve Nitel Analizi

“*National Security Strategy*” (Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı Barack H. Obama tarafından Mayıs 2010’da yayımlanmıştır.

2010 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 52 sayfa ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Ulusal Güvenlik Stratejisine Genel Bakış
- II. Stratejik Yaklaşım
- III. Çıkarlarımızı Geliştirmek
- IV. Sonuç

Belgenin önsözünde Başkan Obama, geçmişten 2010 UGSB’sinin yayımlandığı döneme kadar ABD’nin dünya çapında güvenliği ve çıkarları doğrultusunda uygulamış oldukları politikaların başarısından söz etmektedir. Bundan sonraki süreçte de daha iyi bir dünya yaratmak için ABD’nin sahip olduğu demokrasi, özgürlük ve refah gibi değerieleri tüm dünyaya yaymayı amaçladıklarını ve yapılması gerekenler ile ilgili tavsiyelerde bulunmaktadır.

“*Ulusal Güvenlik Stratejisine Genel Bakış*” adlı birinci bölümde; Başkan Obama Soğuk Savaş sonrası dünyanın durumu ile alakalı bilgiler verirken, yaşanan gelişmeler ile

ilgili durum değerlendirmelerinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda belirlenen stratejilerine yer verilmiş, ABD güvenliği ve çıkarları için uygulanması gereken politikalar irdelenmiştir.

Belgenin “*Stratejik Yaklaşım*” başlıklı ikinci bölümünde; ABD’nin hedeflerine ulaşmak için belirlenmiş olan stratejileri deklare edilmekte, bu yolda başarıya ulaşmak adına atılması gereken adımlar irdelenmektedir.

“*ıkarlarımızı Geliştirmek*” adlı üçüncü blmde; Amerika’nın çıkarlarından söz edilmekte; öncelikli alanları ve ilerleyen yıllarda ABD’yi güvence altına almak ve Amerikan liderliğini yenilemek için ilerlemenin kritik olduğu alanların durum değerlendirmesi yapılmaktadır.

Belgenin “*Sonuç*” başlıklı dördüncü bölümünde; stratejinin uygulanması noktasında yurtiçindeki dinamiklerin birlik ve beraberlik içerisinde göstermiş olduğu başarılardan bahsedilmekte, bundan sonraki süreçte de ABD’nin güvenliği ve çıkarları doğrultusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

2010 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Belgede serbest ulusların, açık pazarların ve sosyal ilerlemenin son yıllarda küreselleşmeyi benzeri görülmemiş bir şekilde hızlandırdığı düşünülmektedir. Bu durumun dünyada yeni fırsatlar yarattığı ve milyonlarca insanın demokrasiyle tanışmasını ve büyük gler arasında barışın inşa edilmesini sağladığı belirtilmektedir. Bununla beraber küreselleşmenin etkisiyle terörizm, teknolojik tehlikeler, ekonomik kargaşa ve değişen iklim gibi bir dizi sorunlarla da mücadele etmek zorunda kalındığı vurgulanmaktadır. Özellikle son on yıldır ABD’nin geniş kapsamlı bir terör ağıyla dünya çapında savaş halinde olduğu dile getirilmektedir. Ayrıca bu mücadelenin çok uluslu bir niteliğe sahip olduğu; ABD ulusunun, müttefiklerinin ve ortaklarının güvenliği için kararlı bir şekilde mücadeleye devam edileceği deklare edilmektedir. (Obama, 2010).

ABD’nin karşılaştığı geniş ve karmaşık sorunlara karşı gücünün ve etkisinin arttırılması ve uluslararası bir düzen oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra olduğu gibi, Amerika geleceğe hazırlanırken diğer ülkeler ile sonuca ulaşabilecekleri işbirlikçi yaklaşımlar oluşturmayı planlamaktadır. Ve bu düzende ABD çıkarlarının ilerletilmesi için Amerika liderliğinin yenilenmesine odaklanması gerektiğine inanılmaktadır (Obama, 2010: s. 1).

Başkan Obama (2010: s. 2), ABD refahının ve güvenliğinin küresel refah ve güvenlik ile doğrudan bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Bu sebeple Amerikan gücünün refahı olarak hizmet eden ekonominin yenilenmesi; ekonominin uzun vadede büyümesi ve ABD vatandaşlarının rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için; çocuklara kaliteli bir eğitim sağlanmalı; bilim ve yeniliğin teşvik edilmesi; enerji ekonomisinin yeni iş fırsatları ve endüstrilere dönüştürülmesi; sağlık bakım maliyetlerinin düşürülmesi ve ekonomik açığın azaltılması hedeflenmektedir. Bu adımların; Amerikan ekonomik gücü ve bireysel fırsatların daha yaygın olduğu bir dünyada ABD liderlik yetisini sürdürmeye yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ABD'nin demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne olan bağlılığı dünyadaki gücünün ve etkisinin temel kaynağı olarak belirtilmektedir. Başkan Obama, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası, barışı korumak ve refahı arttırmak için NATO ve BM'de aktif katılımdan savaş yasaları ve silah anlaşmalarına kadar yeni bir uluslararası sistemi inşa ettiklerini; Dünya Bankası ve IMF gibi kurumlar aracılığıyla genişleyen serbest ticaret ağına önderlik ettiklerini belirtmektedir. Bazı olumsuzluklarına rağmen; bu mimarinin, yeni bir dünya savaşını önlediği, ekonomik büyüme ve gelişmiş insan haklarını sağladığı bununla beraber ABD, müttefikleri ve ortakları arasında etkili bir yük paylaşımını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Başkan Obama (2010: s. 3), katılım strateji gereği; paylaşılan değerler temelinde daha geniş bir güvenlik ağı ve refahı için Avrupa, Asya, Amerika ve Ortadoğu'daki dost ve müttefikler ile daha iyi ilişkiler geliştireceklerini belirtmektedir. Bunun yanında Çini Hindistan ve Rusya dâhil olmak üzere diğer kilit öneme sahip Brezilya, Güney Afrika ve Endonezya gibi gün geçtikçe etkileri hissedilen ülkelerle de daha derin ve etkili ortaklıklar kurulmaya çalışıldığı deklare edilmektedir. Bu katılım stratejisinin uluslararası bir düzene bağlılığı destekleyeceği düşünülmektedir.

Belgede, Amerikan halkının güvenliği için en önemli tehdidin kitle imha silahları olduğu vurgulanmaktadır. Bu sebeple ulusların hak ve sorumluluklarına dayanan kapsamlı nükleer silahların yayılmasını önlemenin büyük önem arz ettiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda; Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması ile İran ve Kuzey Kore gibi ülkelerin bu konuda sorumluluklarını yerine getirmediklerini ortaya çıkarmak için çabalandığı dile getirilmektedir. Ayrıca terör unsurlarının nükleer ve biyolojik silahlara erişiminin engellenmesi noktasında yeni stratejilerin geliştirilmeye çalışıldığı

belirtilmektedir. Kitle imha silahlarını güvenlik altına alırken geniş kapsamlı terör faaliyetlerinde bulunan El-Kaide ve bağılı unsurlarına karşı da mücadele verildiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda Afganistan ve Pakistan'da Taliban'a karşı ABD dostlarının desteklendiği belirtilmektedir. Irak'ta da Irak halkının egemenliğine ve sorumluluğuna destek verildiği dile getirilmektedir. İsrail ve Filistin arasında yaşanan gerginliklerde de Filistin halklarının kendi devletleri üzerinde yaşayabilmeleri anlayışı temelinde İsrail ile aralarında barışın sağlanmasında ABD desteğinin devam edileceği deklare edilmektedir (Obama, 2010: s. 4-5).

Başkan Obama (2010: s. 7), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda yapmış olduğu bir konuşmasında; dini inançların insanlar arasında yeni bağlar kurabileceği gibi insanları birbirinden ayırabileceğini, kullanılan teknolojilerin barışa giden yolu aydınlayabileceği gibi barışı komple ortadan kaldırabileceği, kullanılan enerjinin dünyanın sürdürülmesini sağladığı gibi onu yok edebileceği konusunda vurguda bulunmaktadır. Bu sebeple ABD gücünün ve etki kaynaklarının geliştirilerek dünyadaki liderliğinin yenilenmesi gerektiği düşünülmektedir. ABD ulusal güvenliğinin sağlanması bu temel dayanağa bağlanmaktadır. Başkan Obama, bundan sonraki süreçte Amerikan liderliği için güçlü bir temel oluşturulması ve yirmi birinci yüzyılda Amerikan halkının ulaşacağı başarılar için çaba sarf edilmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Belgede Soğuk Savaş sonrası süreçte bilgi, insan, mal ve hizmetlerde görülen serbest dolaşımın benzeri görülmemiş bir hızda yaygınlık gösterdiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda; gerek devlet gerek devlet dışı aktörlerin dramatik bir etkiye ulaştıkları düşünülmektedir. Ekonomik büyüme ile beraber yoksulluğun azaldığı ve yeni etki merkezlerinin meydana geldiği vurgulanmaktadır. ABD halkının güvenlik ve refahının sınır ötesinde yaşanan olaylara her zamankinden daha fazla bağılı olduğu değerlendirilmektedir. Bu düzen içerisinde yaşanan 11 Eylül 2001 saldırılarının, ABD sınırları dışında bulunan unsurlar tarafından Amerikan halkını tehlike atabileceğinin en net kanıtı olarak gösterilmektedir. Bu sebeple sorunun kaynağını kesin olarak ortadan kaldırılmak için Afganistan'da, Pakistan'da ve Irak'ta dost ve müttefikleri destekleyerek tehdidin bertaraf edilmesi için çalışıldığı deklare edilmektedir (Obama, 2010: s. 7-8).

Başkan Obama (2010: s. 11), hedeflerinin dünyanın dört bir yanındaki ulusların, kurumların ve halkların karşılıklı çıkarları ve karşılıklı saygı çerçevesi içerisinde hareket

etmesi için mücadele verdikleri belirtmektedir. Bu sebeple; ABD sınırları ötesindeki ilişkilerde daha aktif katılımı bulunulması gerektiği dile getirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası sistemi inşa eden ve Soğuk Savaş sonrası küreselleşmenin gerçekleşmesine öncülük eden ulus olarak; dünyayı kapsamlı ve sürekli bir anlayış çerçevesinde yeniden almanın gerekliliğine vurguda bulunmaktadır. Bu sürecin; dünya çapında yer alan en yakın dost ve müttefikler ile ortak değerler ve uluslararası normlara ortak bağlılık çerçevesinde yürütüldüğü dil getirilmektedir. Aynı şekilde makul görüş farklılıkları çerçevesinde Rusya, Çin ve Hindistan dâhil olmak üzere diğer yirmi birinci yüzyıl etki merkezleri ile de karşılıklı çıkar ve saygı çerçevesinde ilişkilerin devam ettirileceği deklare edilmektedir. Başkan Obama, uyumsuz hükümetlere de; uluslararası normlara uymaları ve uluslararası topluma entegre olarak ekonomik ve siyasi faydalara ulaşabileceklerini aksi takdirde daha fazla izole olarak bu kararın sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaklarını kesin bir dille belirtmektedir. Son olarak; sadece hükümetler değil dünyadaki tüm insanların birbirleriyle entegre olmasını sağlamak için çaba sarf edeceklerini; kamu hizmeti ve eğitim paylaşımları, ticaret ve özel sektör ortaklıklarına kadar çabalarla sivil toplum ve vatandaşların katılımını sağlayacaklarını dile getirmektedir.

ABD'nin bu süreçte başarılı olabilmesi için Amerikan güç unsurlarının güncellenmesi, dengelenmesi ve entegre edilmesi aynı şekilde müttefikler ve ortaklarla çalışılması gerektiği değerlendirilmektedir (Obama, 2010: 14).

Başkan Obama (2010: s. 17-27), arzuladıkları dünyaya ulaşmak için stratejilerinin dört ulusal çıkar doğrultusunda belirlendiğini belirtmektedir. Bunları; güvenlik, refah, değerler ve uluslararası düzen olarak tanımlamaktadır. Bu çıkarların birbirinden ayrılmaz olduğu ve birinde yaşanan olumlu gelişmenin diğerlerini de olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Güvenlik konusunda; yurtdışı güvenliğin artırılması, dayanıklılığının güçlendirilmesi; acil durumların etkin bir şekilde yönetilmesi; toplulukların radikalleşmeye karşı güçlendirilmesi; kamu-özel ortaklıkları ile dayanıklılığın artırılması; topluluklar ve vatandaşlarla sürekli iletişim halinde olunması; şiddet eğiliminde olan radikal terör örgütlerini ortadan kaldırmayı; yurtdışında saldırıları önlemeyi; havacılık güvenliğini güçlendirmeyi; teröristlerin kitle imha silahlarına ulaşmasını engellemeyi engelleme gibi politikaların uygulanması gerektiği planlanmaktadır. Aynı şekilde siber güvenlik tehditlerinin de ulus olarak karşılaşılan en

ciddi sorunlardan biri olduğu değerlendirilmektedir. Başkan Obama, stratejilerinin çatışmalar ve tehditler oluşmadan askeri, diplomatik, istihbarat gibi güç unsurları vasıtasıyla çözülmesi anlayışı üzerine kurulu olduğunu beyan etmektedir.

Başkan Obama tarafından, ABD liderliğinin temelini oluşturan unsurun müreffeh bir Amerikan ekonomisi olduğu düşünülmektedir. Sürekli büyüyen ve açık bir küresel ekonominin Amerikan halkı için yeni fırsatlar yarattığı, ABD için itici bir güç niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir. Bunu sağlayabilmek için; eğitim ve beşeri sermayenin güçlendirilmesi; bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik eğitime yatırım yapılması; uluslararası eğitim ve değişimin arttırılması; kapsamlı göç reformunun izlenmesi; bilim, teknoloji ve inovasyonun geliştirilmesi; enerji ekonomisinin dönüştürülmesi; araştırmaya yatırım yapılması; uluslararası bilim ortaklıkları geliştirilmesi; teknolojinin kullanımı; uzay yeteneklerinin arttırılması; dengeli ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması; küresel ekonomide istikrarsızlıkların önüne geçilmesi; tasarruflara özen gösterilmesi; üretilen ürün ve hizmetlere açık dış pazarların sağlanması; uluslararası ortaklarla işbirliğinin geliştirilmesi; uluslararası finansal sistemlerde yaşanan tehditlerin giderilmesi; kalkınma yatırımlarının arttırılması; uzun vadeli yatırımların teşvik edilmesi; şeffaflığın arttırılması gibi politikaların yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Obama, 2010: s. 29-34).

Başkan Obama, ABD imparatorluğunun küçük bir kolonide dünyanın en güçlü ulusuna ulaşmasını sağlayan değerlere sahip olduklarını belirtmektedir. Bu değerlerin evrensel olduğunu ve bunları dünya çapında tanıtmak için çalışacaklarını deklare etmektedir. Belgede bu değerler; bireylerin ifade özgürlüğü, gösteri hakkı, ibadet özgürlüğü ve seçme hakkı; ayrıca insanlar arasında haysiyet, hoşgörü ve eşitlik anlayışı; adil ve eşitlikçi bir yönetimin sağlanması olarak tanımlanmaktadır. Bu değerleri benimseyen ulusların nihayetinde vatandaşları için başarılı olduğuna ve ABD için dost ülkeler olabileceğine inanılmaktadır. ABD bu değerler doğrultusunda başka ülkelere herhangi bir hükümet sistemini dayatmayacağını ancak Amerika'nın uzun vadeli güvenlik ve refahı için evrensel haklar konusunda istişareler gerçekleştirerek, kırılgan demokrasileri, sivil toplumu destekleyerek ve kalkınmanın getirdiği saygınlığı teşvik ederek bu değerleri tanıtmaya devam edeceğini deklare etmektedir. Bu doğrultuda cazibe merkezi olarak uluslara örnek olunacağı; işkencenin yasaklanması için çaba sarf edileceği; terörizmle mücadelede hukuki meşruiyetin sağlanacağı; özel hayatın gizliliğine saygı duyulması; hukukun üstünlüğü ilkesinin desteklenmesi; çeşitliliğe özen

gösterilmesi; yurtdışında demokrasi ve insan haklarının teşvik edilmesi; kırılgan demokrasilerin vatandaşları için somut iyileştirmeler sağlanması; demokratik olmayan ülkelerle ilkeli ilişkilerin yürütülmesi; tüm barışçıl demokratik hareketlerin meşruiyetinin kabul edilmesi; kadın ve çocuk haklarının korunması; yolsuzluğa karşı uluslararası normların güçlendirilmesi; evrensel değerlerin geliştirilmesi noktasında daha geniş koalisyonların oluşturulması; yeni teknolojiler ve bilgiye erişim hakkının teşviki; kapsamlı bir küresel sağlık stratejisinin izlenmesi; gıda güvenliğinin teşvik edilmesi; insani krizlere yönelik öncü çabalar verilmesi gibi politikaların yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir (Obama; 2010: s. 35-39).

Başkan Obama, ABD başkanı olarak Amerika'nın güvenliğini korumak ve çıkarlarını ilerletmek için yorulmadan çalışacağını deklare etmektedir. Fakat yirmi birinci yüzyılın zorlukları ile hiçbir ulusun tek başına mücadele edemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu sebeple Amerika, ulusların çıkarlarını barışçıl yollarla sürdüreceğini bu çıkarların çatışması durumunda insanların evrensel haklarına saygı duyulan ve bu hakların ihlaline karşı çıkan uluslararası bir sistemin aranacağı dile getirilmektedir. Başkan Obama, diğer ulusların eylemlerinden bağımsız olarak halkını koruyacağı ve refahını artıracığı fakat ortak sorunlarla yüzleşme noktasında kolektif eylemin teşvik edileceği adil ve sürdürülebilir bir uluslararası düzene ihtiyaç duyduklarını vurgulanmaktadır. Bu uluslararası düzenin; güvenliği, refahı ve evrensel değerlerin ilerletilmesi noktasında destekleyici niteliğe sahip olduğuna inanılmaktadır. Aksi takdirde iklim değişikliği, salgın hastalıklar ve ulus ötesi suçlar gibi sınır tanımayan sorunların devam edeceği ve her geçen gün yayılım göstereceği belirtilmektedir (Obama, 2010: s. 40).

Başkan Obama, ABD bölgesel ve küresel güvenliğinin temelinde yatan düşünceyi; müttefikleriyle olan sıkı ilişkileri ve onların güvenliğine olan bağlılıkları şeklinde tanımlamaktadır. Bu doğrultuda; arzulanan uluslararası düzenin sağlanması için dünya çapında güçlü ittifakların oluşturulması; işbirliğinin sağlanması noktasında hayati öneme sahip kurum ve mekanizmaların güçlendirilmesi; özellikle Birleşmiş Milletler ile işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi; hayati derecede öneme sahip küresel sorunlar konusunda geniş işbirliğinin sürdürülmesi; mülteciler ve kaynaklar üzerinde yeni çatışmalara neden olan iklim değişikliği ile mücadele edilmesi; barışı koruma ve silahlı çatışmaları önleme; soykırım ve kitlesel zulümlerin önlenmesi; uluslararası adaletin sağlanması; salgınlar ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilmesi; kuzey kutbundaki

çıkarların korunması gibi politikaların yürütülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Obama, 2010: s. 40-50).

Başkan Obama; sürdürülebilir, sonuç odaklı bir ulusal güvenlik stratejisi geliştirebilmek için devletin bütün birimleri arasında etkin bir işbirliğinin bulunması gerektiğini düşünmektedir. Aynı şekilde ABD yönetiminin de kongre ile istişare halinde hareket ederek ulusal güvenlik politikalarının sağlam ve etkili bir şekilde yürütülmesini arzulamaktadır. Son olarak; Başkan Obama, büyük sorunların olduğu bir dünyada, hiçbir tehdidin Amerikan halkının bunu karşılama kapasitesinden daha büyük olmadığını belirtmektedir.

2010 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Obama, dünyada yaygınlaşan serbest uluslar, açık pazarlar ve sosyal gelişmelerin küreselleşme sürecini hızlandığını; bu durumun yeni fırsatlar doğurduğunu fakat yanında mülteci sorunu, terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, salgın hastalıklar, siber tehdit, kitle imha silahlarının yayılması tehlikeleri vb. gibi sorunlara da sebep olduğunu belirtmektedir. Bu tür sorunları hiçbir ulusun tek başına çözemeyeceğini ve ABD'nin de dünya çapında belirlenmiş olan katılım stratejisi gereği dost, müttefikler ve makul görüş farklılıklarına sahip diğer ülkelerle beraber üstesinden geleceğini dile getirmektedir.

Bu noktada; barışın tesis edilmesi, demokrasilerin yaygınlaştırılması, serbest piyasa ekonomisinin bütün dünyada yerleşmesi, beraberinde refah artışının sağlanarak arzulanan uluslararası düzenin inşa edilmesi ile güvenli bir dünyanın yaratılması hedeflenmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için ABD kurucu babaları zamanında sahip olunan değerler doğrultusunda dünya siyasetinde Amerika'nın aktif katılımı ve liderliğinin gerekli olduğu dile getirilmektedir.

Belgede özellikle üzerinde durulan konulardan biri de; ABD sınırları içerisinde gerçekleşebilecek bir tehdidin, sınırlara ulaşmadan sahip olunan güç unsurları ile doğru ve ivedi bir şekilde tespit edilerek kaynağında yok edilmesidir. Bu sebeple; dünyanın her köşesinde ortak değerleri paylaşan veya paylaşma eğiliminde olan uluslarla iyi ilişkiler geliştirilerek karşılıklı çıkarlar doğrultusunda hareket edilmesi planlanmaktadır.

Belgenin üzerine kurulu olduğu düşünölen El-Kaide terör örgütü ve gerçekleştirdiği 11 Eylül 2001 saldırılarının 2010 UGSB'sinde sembolik özelliğe sahip olduğu düşünölmektedir.

2010 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

ABD güvenliğini ve refahını tesis etmek için ABD liderliği temeline dayanan Amerikan çıkarlarının kalıcı olduğu deklare edilmektedir. Bu doğrultuda belgede tanımlanan ABD somut çıkarları aşığıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. ABD, vatandaşları ve müttefiklerinin ve ortaklarının güvenliğini sağlamak
- b. Yeni fırsatlar yaratan ve tüm dünyada refahı teşvik eden; açık bir uluslararası ekonomik sistemde güçlü, yenilikçi ve sürekli büyüyen bir ABD ekonomisinin amaçlanması
- c. Yurtta ve yurtdışında evrensel değerlere saygı
- d. ABD liderleri tarafından geliştirilen ve küresel sorunların üstesinden gelmek için işbirliğine dayalı barış, güvenlik ve fırsatları destekleyen uluslararası bir düzenin inşası.

2010 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

ABD'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşadığı ve dünya gündemini çokça meşgul eden en büyük sorunlardan bir tanesi 11 Eylül 2001 terör saldırısı olmuştur. Belgenin yayımlandığı dönemde aradan dokuz yıl geçmesine rağmen etkileri halen hissedilen saldırının failleri olarak değerlendirilen El-Kaide terör örgütü ve iştiraklerinin belgenin en önemli dış faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir.

Küresel bir tehdit olarak tanımlanan terör unsurlarını finansal açıdan destekleyen ve topraklarını merkez üssü gibi kullandıran Afganistan, Pakistan ve Irak gibi ölkelerin dış faktörler arasında olduğu söylenebilir. Ayrıca bölgesel ve küresel düzeyde istikrarı bozucu faaliyetlerde bulunan Kuzey Kore ve İran belgenin önemli sayılabilecek dış faktörleri arasındadır.

ABD'nin katılım stratejisi gereği dünyaya entegre olma noktasında önemli göreve sahip olan BM, NATO, Dünya Bankası, IMF vb. gibi uluslararası kurumların dış faktörler arasında olduğu düşünölmektedir.

Son olarak; yeni fırsatlar doğuran bununla beraber yeni sorunlara da kapı aralayan ve uluslararası düzen içerisinde dinamiklerin değişimine ve dönüşümüne sebep olduğu düşünülen küreselleşmenin belge içerisinde yer alan dış faktörlerden olduğu değerlendirilmektedir.

2010 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Demokrat Parti'den Barack Obama yürütmektedir. Başkan Obama, daha iyi bir dünya yaratmak için diğer uluslarla iyi ilişkiler geliştirmeye çalışmış ve bu konuda başarılı bir performans sergilemiştir. Başkan Obama'nın yürütmüş olduğu politika gereği belgenin en önemli iç faktörlerinden olduğu söylenebilir.

Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD kongresinin uygulanan politikalardan desteğini esirgemediği vurgulanmaktadır. Ayrıca belgede Amerikan halkının doğası gereği kendinden emin ve iyimser bir yapıya sahip olduğu da tanımlanmaktadır. ABD anayasasında bulunan değerlere hayat veren Amerikan halkının hizmetlerinden ve fedakârlıklarından dolayı ABD'nin dünya çapında liderliğini sürdürebildiği özellikle vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda belgede belirlenen hedeflere ulaşmak için büyük öneme sahip olduğu değerlendirilen ABD halkının ve kongrenin iç faktörler arasında olduğu değerlendirilmektedir.

7.13. ABD'nin 2015 UGSB'si ve Nitel Analizi

“*National Security Strategy*” (Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı Barack Obama tarafından Şubat 2015'de yayımlanmıştır.

2015 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 29 sayfa ve altı ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin ana bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Giriş
- II. Güvenlik
- III. Refah
- IV. Değerler
- V. Uluslararası Düzen
- VI. Sonuç

Başkan Obama, belgenin önsözünde ABD'nin uygulamış olduğu politikalardan bahsetmekte ve dünya genelinde yaşanan gelişmeler hakkında durum değerlendirmesinde bulunmaktadır. Başarılı bir performans sergileyen ABD'nin dünyaya liderlik etmeye devam etmesi konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

Belgenin “*Giriş*” başlıklı birinci bölümünde; ABD ulusal güvenlik stratejisinin neyi amaçladığına ve ABD çıkarlarına dair bilgiler verilmekte, uygulanacak politikaların neye hizmet ettiği irdelenmektedir.

Belgenin “*Güvenlik*” adlı ikinci bölümünde; ABD'nin güvenliğini sağlama noktasında dünya genelinde yaşanan gelişmelerin durum değerlendirmesi yapılmakta, ABD güvenliği ve çıkarlarının korunması için uygulanması gereken politikalar değerlendirilmektedir.

“*Refah*” başlıklı üçüncü bölümde ise; ekonomik gelişmelere yer verilmekte, ABD'nin hedeflerine ulaşması için gerekli olan ekonomik gücü elde etme noktasında uygulanması gereken politikalar irdelenmektedir.

Belgenin “*Değerler*” adlı dördüncü bölümünde; ABD'nin hedeflerine ulaşması için sahip olduğu değerleri tüm dünyada teşvik etmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda; değerlerin tanımları yapılmakta ve uygulanması gereken politikalar anlatılmaktadır.

Belgenin “*Uluslararası Düzen*” başlıklı beşinci bölümünde; ABD güvenliğinin sağlanması ve çıkarlarının ilerletilmesi için arzulanan uluslararası düzenin inşa edilmesinden ve bu süreçte uygulanması gereken politikalardan bahsedilmektedir.

Belgenin “*Sonuç*” adlı son bölümünde ABD ulusal güvenlik stratejisinin genel bir değerlendirmesi yapılmakta, dünya çapında Amerikan liderliğinin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır.

2015 UGSB'sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Obama, içerisinde bulundukları bu genç yüzyılda fırsatları yakalamak ve güvensiz bir dünyanın risklerine karşı çıkarlarını korumak için daha güçlü ve daha iyi bir konuma sahip olduklarını düşünmektedir. ABD'nin artan ekonomik gücünün bu süreçte ulusal güvenliklerinin temeli ve yurtdışındaki nüfuslarının kaynağı olduğunu belirtmektedir. 2009 yılında yaşanan büyük ekonomik krizden bu yana 11 milyon yeni iş

fırsatının yaratıldığı, işsizliğin 6 yıl içinde en düşük seviyelere ulaştığı dile getirilmektedir. Ayrıca ABD'nin petrol ve doğalgaz üretiminde dünya liderliğini göğüslediği vurgulanmaktadır. Başkan Obama, genç ve büyüyen bir işgücü ile esnek ve çeşitlendirilmiş bir ekonomiden faydalandıklarını dile getirmektedir. Başkan Obama; özellikle yükseköğrenim sistemlerinin dünyada eşi benzeri olmadığını ve her yıl dünyanın birçok yerinden en iyi öğrencileri çeken bir cazibe merkezi olduğu değerlendirmesinde bulunmaktadır. Bununla beraber, enerji ve girişimci yetenekleri ile ABD'ye güç katan dünyanın her köşesinden göçmenlere kapılarının her daim açık olduğunu belirtmektedir (Obama, 2015).

Küresel olarak, son on yılda Amerikan dış politikasını şekillendiren Irak ve Afganistan'daki mücadelenin yavaş yavaş sonuna gelindiği ve Başkan Obama'nın göreve başladığı dönemde Irak ve Afganistan'da 180.000 ABD askerinin görev yaptığı fakat bu sayının 15.000'e düşürüldüğü vurgulanmaktadır (Obama, 2015).

Başkan Obama, insanlık tarihi boyunca gücü, teknolojisi ve jeostratejik erişimi en yüksek olan orduya sahip ülke olduklarını belirtmektedir. Yarının fırsatlarını şekillendirmek için mücadele verdiklerini ve ABD güvenliği için hayati derecede önem arz eden sorunlarla mücadele ettiklerini dile getirmektedir. Bu sorunlar başta radikal terörizm, siber güvenlik, Rusya'nın saldırgan tavırları, iklim değişikliğinin hızlanan etkileri ve bulaşıcı hastalıkların patlak vermesi ile karşılaşılan zorluklar olarak tanımlanmaktadır. Bu sorunlarla mücadele etmek için ABD'nin uluslararası toplumu harekete geçirmek ve yönetmek konusunda eşsiz bir güce sahip olduğu düşünülmektedir. Amerikan halkının güvenliğini sağlamak ve ulusal çıkarlarını ilerletmek için ABD ulusal güvenlik stratejisinin Amerikan liderliği üzerine kurulu olması gerektiğine inanılmaktadır. Başkan Obama, El-Kaide üzerinde baskı kurarken, Irak ve Suriye'deki IŞİD terör örgütünü ortadan kaldırmak içinde küresel bir koalisyonda 60'dan fazla ülkeye liderlik ettiklerini vurgulamaktadır (Obama, 2015).

Bu sorunlarla mücadele ederken, dünyanın birçok bölgesindeki fırsatlardan da etkili bir şekilde faydalandığı belirtilmektedir. Özellikle Asya-Pasifik ile olan ilişkilerde, daha çeşitli müttefik ve ortaklarla sağlam ilişkiler geliştirildiğinin altı çizilmektedir. Bu ilişkiler doğrultusunda Trans-Pasifik küresel ticaretinin dünyada yüzde 40'ından fazlasını temsil edeceği ve yatırım fırsatları yaratarak ABD'de yüksek kaliteli

işler ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Ayrıca Afrika’da olan yatırımların gün geçtikçe derinleştirildiği; enerji, sağlık ve gıda güvenliğine erişimin hızlandırıldığı belirtilmektedir. ABD’nin Küba’ya açılımının da barış, refah, demokrasi ve enerji güvenliği konularında kazançları pekiştirmek için muazzam fırsatlar yaratacağı ve ABD’nin Batı Yarımküre’ye katılımını arttıracacağına inanılmaktadır (Obama, 2015).

Başkan Obama, her şeyden önce demokrasinin ve insan haklarının ilerletilmesine devam edeceklerini ve yolsuzlukla mücadele, açık hükümetler ve açık toplumları desteklemek için yeni koalisyonlar kuracaklarını özellikle vurgulamaktadır. Bu sürecin itici gücü olarak gençlere ve girişimcilere büyük bir rol düştüğüne inanılmaktadır. Başarılı olmak için sadece askeri güce dayalı değil; ABD değerlerine ve hukukun üstünlüğüne olan bağlılık gücünden faydalanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda Amerika Birleşik Devletleri çıkarlarının her zaman savunulacağı; müttefik ve ortaklara olan bağlılığın destekleneceği dile getirilmektedir. Başkan Obama, bu hedeflerin çok iddialı olduğunu ve Başkanlığı boyunca her şeyin tamamlanacağı taahhüdünü vermektedir. Bu noktada; kongrenin ve Amerikan halkının desteklerinin büyük önem arz ettiği belirtilmektedir (Obama, 2015).

Başkan Obama 2015 Ulusal Güvenlik Stratejilerinin güçlü ve sürdürülebilir liderlik yoluyla ABD ulusal çıkarlarını korumak için belirlendiğinin altını çizmektedir. Bu stratejinin, Amerikan gücü ve etkisinin dünyada kullanımına rehberlik edecek ilke ve önceliklerini içerdiği belirtilmektedir. Bu doğrultuda; Rusya’nın saldırganlığına karşı koymak, IŞİD’i yok etmek, Ebola virüsünü kaynağından ortadan kaldırmak, nükleer silah malzemelerinin yayılmasını durdurmak, küresel karbon emisyon konusunda girişimlerde bulunmak gibi küresel çabalara öncülük edildiği belirtilmektedir. Başkan Obama, ABD hedeflerine ulaşması için sahip olunan güç unsurlarının her geçen gün geliştirilmesi ve ekonomik, sosyolojik, politik, teknolojik gelişmelerle tüm dünyaya örnek olan bir cazibe merkezi olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durumun bütün dünya ülkelerini etkileyerek ABD liderliğinde bir uluslararası düzenin sağlanmasına destek olacağı düşünülmektedir (Obama, 2015: s. 1-5).

Başkan Obama, en önemli sorumluluklarının Amerikan halkının güvenliğini sağlamak olduğunu belirtmektedir. Bu noktada sadece yurtiçinde değil yurtdışında da mücadele edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sorumluluğun yerine getirilebilmesi

için güçlü bir savunma sistemine ve güvenli bir vatana ihtiyacın hâsıl olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca küresel bir güvenlik duruşu için benzersiz yeteneklerin çeşitli uluslararası koalisyonları ve bölgesel ortakları desteklemesi gerektiği düşünülmektedir. Bunu sağlayarak özellikle El-Kaide ve IŞİD terör örgütlerinden kaynaklanan sürekli tehdidi yok etmek için toplu eylemlere ağırlık verileceği belirtilmektedir. Başkan Obama; güvenliğin sağlanması noktasında uygulanması gereken politikaları; ulusal savunmanın geliştirilmesi; ülke güvenliğinin güçlendirilmesi; sürekli terör tehdidi ile mücadele edilmesi; çatışmaların önlenmesi için ABD kapasitesinin geliştirilmesi; kitle imha silahlarının yayılması ve kullanılmasının önlenmesi; iklim değişikliği ile mücadele edilmesi; uzay, siber âlem, hava ve okyanus gibi paylaşımına açık alanlara erişimin sağlanması; küresel sağlık güvenliğinin artırılması olarak tanımlamaktadır (Obama, 2015: s. 7-14).

Başkan Obama, ABD'nin dünyada en büyük, açık ve yenilikçi ekonomiye sahip ülke olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada ABD liderliğinin eşi benzeri görülmemiş bir küresel refaha öncülük ettiğini belirtmektedir. ABD liderliğinin sürdürülmesi; ABD çıkarlarının ve değerlerini gözetken küresel bir ekonomik düzeni şekillendirmeden geçtiği dile getirilmektedir. Bu noktada; Amerikan ekonomisinin, küresel ekonomik büyüme için itici bir güç ve uluslararası sistem için bir istikrar kaynağı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca güçlü bir ABD ekonomisinin, küresel finansal sistemle entegre olduğunda ABD güvenliğinin sağlanması noktasında fırsatlar yaratacağına inanılmaktadır. Başkan Obama, refahın artırılması için uygulanması gereken politikaları; ekonominin aktif bir şekilde işletilmesi; enerji güvenliğinin sağlanması; bilim, teknoloji ve inovasyonda liderliğin geliştirilmesi; küresel ekonomik düzenin şekillendirilmesi; aşırı yoksulluğun sonlandırılması olarak tanımlamaktadır. Bu politikalar kendi aralarında ve içerik olarak birbirleri ile bağlantılı uygulamalardır. Sürekli rekabet ile sürekli büyümeye yönelik bir ekonomik sistem inşa edilmeye çalışılmaktadır. Enerji güvenliği ile dışarıya olan bağımlılığın azaltılması amaçlanmaktadır. Sağlam küresel bir ekonomik düzen inşa ederek uluslararası ticaretin durgunluğa girmesi engellenmek istenmektedir. Genellikle Afrika bölgesinde yaşanan aşırı yoksulluğun sonlandırılması ile ABD işletmeleri için ihracat pazarlarının teşvik edilmesi, yatırım fırsatlarının iyileştirilmesi ve maliyetli askeri müdahalelere olan ihtiyacın azaltılması hedeflenmektedir (Obama, 2015: s. 15-18).

Başkan Obama, siyasi değişim yaşayan bir dünyada etkili bir şekilde liderlik edebilmek için ABD'nin evrensel değerleri yurtdışında teşvik ederken yurtiçinde de kendisinin yaşanması konusunda vurguda bulunmaktadır. Bu noktada bazı bölgelerde otoriter yönetimlerin demokratik güçlere karşı çıkma çabalarından ötürü istikrarsızlıkların yaşandığı bununda ABD güvenliğini tehdit ettiği belirtilmektedir. Ukrayna'da yaşanan Rus saldırganlığı, Suriye iç savaşından kaynaklı IŞİD terör örgütünün yükselişi bu gelişmelere örnek olarak gösterilmektedir. Demokrasi ve insan haklarını savunmanın her ulusa fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda kolektif bir fayda yaratmak adına ABD'nin küresel insan hakları normlarını güçlendirmek ve genişletmek için uluslararası desteği seferber etmeye devam edeceği vurgulanmaktadır. Bu çabalardaki en yakın müttefiklerin her zaman olduğu gibi diğer demokratik devletler olacağı dile getirilmektedir. Başkan Obama, sahip oldukları değerlerin bir güç ve güvenlik kaynağı olduğu inancındadır. Bu doğrultuda uygulanması gereken politikalar; değerlerin yaşanması; ileri eşitliğin teşvik edilmesi; gelişmekte olan demokrasilerin desteklenmesi; sivil toplum ve genç liderlerin önünün açılması; toplu zulümlerin önlenmesi olarak tanımlanmaktadır. Belgede Amerikan değerlerinin konuşma, ibadet ve barışçıl eylem özgürlüğü dâhil olmak üzere; demokratik olarak liderleri seçebilme; adil yargı süreci ve eşit adalet yönetimi; etnik ve dini azınlık, engelli insanlar, lezbiyen, eşcinsel, biseksüel ve transseksüel (LGBT) bireyler, mülteciler ve göçmen işçilerin haklarının savunulması olarak belirtilmektedir (Obama, 2015: s. 19-22).

Başkan Obama, barış, güvenlik, refah ve insan haklarının korunması için temel kural, normlar ve kurumların güçlendirildiği, şekillendirildiği bir uluslararası düzenin gerekliliğine vurguda bulunmaktadır. Bu doğrultuda; tüm alanlarda sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi için diplomatik ve diğer kaynakların tahsis edilmesine devam edileceği dile getirilmektedir. Uluslararası düzenin inşasında uygulanacak politikalar; Asya ve Pasifik'e karşı dengenin sağlanması; Avrupa ile kalıcı ittifakın geliştirilmesi; Orat Doğu ve Kuzey Afrika'da istikrarın ve barışın sağlanması; Afrika'nın geleceğine yatırım yapılması; Amerika kıtasında ekonomik ve güvenlik işbirliğinin derinleştirilmesi olarak belirtilmektedir (Obama, 2015: s. 23-28).

Son olarak; Başkan Obama bu ulusal güvenlik stratejisinin bu genç yüzyılda Amerikan liderliğini güçlendirmek ve sürdürmek için bir yol haritası niteliğinde olduğunu vurgulamaktadır. Amerikan gücü ve vaatlerinin açıklığa kavuşturulmasını amaçladığını

dile getirmektedir. Daha barışçıl ve müreffeh bir dünyanın yükünü paylaşmak için ortak olarak diğer ülkelerin barışçıl yükselişinin desteklendiği belirtilmektedir (Obama, 2015: s. 29).

2015 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Obama, yeni yüzyılın fırsatlarını yakalamak ve güvensiz dünyanın risklerine karşı ABD çıkarlarını korumak için daha güçlü ve daha iyi bir konuma sahip olduklarını dile getirmektedir. Ayrıca ABD artan ekonomik gücünün, ABD ulusal güvenlik temelini teşkil ettiği ve yurtdışındaki varlığının önemli bir kaynağı olarak göstermektedir. Bu doğrultuda 2015 UGSB'sinin bu genç yüzyılda Amerikan liderliğini güçlendirmek ve sürdürmek anlayışı üzerine kurulu olduğu değerlendirilmektedir. Başkan Obama, birbirine bağımlı dünyada Amerikan liderliği olmadan hiçbir sorunun çözüme kavuşturulamayacağını dile getirmektedir. Amerikan liderliğinin, küresel riskleri el alma ve stratejik fırsatları yakalamak için kolektif eylem tarzıyla hareket etmesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır.

Başkan Obama, ABD güvenliğini korumak ve çıkarlarını gözetmek için çeşitli sorunlarla karşılaşılacak dünyada, bu zorlukların üstesinden gelebilmek için diğer kilit role sahip ülkeler ile iyi ilişkiler geliştireceğini belirtmekte ve bu durumun bütün ulusların faydasına olacağını düşünmektedir. Bu sebeple ABD'nin sahip olduğu; özgürlük, demokrasi, insan haklarına saygı, barış gibi değerleri bütün dünyada teşvik ederek ortak paydada buluşulması daha muhtemel ülkelerin sayısının artırılması amaçlanmaktadır.

Belgede özellikle vurgulanan unsurlardan biride, karşılaşılacak sorunların ABD sınırları içerisine girmeden kaynağında yok edilmesi olarak belirtilmektedir. Önleyici savaş doktrini çerçevesinde diğer uluslarla işbirliği içerisinde terör gruplarını ve onlara destek veren ülkelerin başındaki devrik yönetimleri caydırmak, önlemek ve en nihayetinde varlıklarına son vermenin amaçlandığı vurgulanmaktadır. Bu süreçte müttefikler ve makul görüş farklılıkları bulunan uluslarla yük paylaşımının ABD hedeflerine ulaşmada destekleyici nitelikte olduğu düşünülmektedir. Başkan Obama'nın göreve başladığı dönemde Irak ve Afganistan'daki Amerikan askerlerinin varlığı 180.000 iken belgenin yayımlandığı dönemde 15.000'e düşürüldüğü belirtilmektedir. Bu durumun ABD'nin kayıplarını büyük oranda azalttığı değerlendirilmektedir.

2015 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

Başkan Obama, stratejileri gereği ilk ve en önemli amaç olarak dünya çapında ABD liderliğini sürdüreceklerini deklare etmektedir. Küresel anlamda iyilikler için ABD liderliğinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Dayanağı ABD liderliği olan kalıcı çıkarlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. ABD vatandaşları, müttefikleri ve ortaklarının güvenliği;
- b. Küresel anlamda fırsat ve refahı teşvik eden açık bir uluslararası ekonomik sistemde güçlü, yenilikçi ve büyüyen bir ABD ekonomisi;
- c. Yurtta ve dünyada evrensel değerlere saygı;
- d. ABD liderleri tarafından geliştirilen ve küresel sorunların çözümünde daha güçlü işbirliği yoluyla barış, güvenliği ve fırsatı teşvik eden, kurallara dayalı uluslararası bir düzen.

2015 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Belgede özellikle 2000'li yılların başından bu yana karşı karşıya kalınan terör olaylarının belgenin önemli dış faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle Irak ve Afganistan'da varlığını sürdüren El-Kaide ve buna ek olarak Suriye iç savaşı sonucu ortaya çıkan IŞİD terör örgütü bu kapsam içerisinde yer almaktadır.

Rusya'nın özellikle Ukrayna ve diğer bölge ülkelerinin toprak bütünlüğüne ve egemenliğine karşı göstermiş olduğu saldırgan tavır 2015 UGSB'sinin önemli dış faktörlerindendir. Rusya'nın Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana kabul görmüş uluslararası normları ihlal ettiği vurgulanmaktadır. Kuzey Kore'nin de Doğu ve Güney Çin Denizlerindeki provokatif eylemleri belgenin önemli dış faktörlerindendir.

ABD'nin dünyaya liderlik etmesi sürecinde işbirliği yaptığı NATO, BM, IMF, ASEAN gibi uluslararası ve bölgesel örgütlerinde belgenin dış faktörleri arasında gösterilebilir.

2015 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Demokrat Parti'den Barack Obama yürütmektedir. Başkan Obama, dünyada yaşanan sorunlarla baş etmenin tek yolunun Amerikan liderliği anlayışıyla hareket ettiği dönemde; bunu diğer uluslarla karşılıklı çıkar ilişkisi çerçevesinde gerçekleştirerek yük paylaşımı politikasıyla ABD'nin

kayıplarını en aza indirecek şekilde başardığı dile getirilmektedir. Başkan Obama'nın belgeye göre; yürütmüş olduğu bu başarılı politika gereği belgenin en önemli iç faktörlerinden olduğu söylenebilir.

Politikaların yürütülmesi sürecinde desteğine ihtiyaç duyulan Amerikan halkı ve kongresinin aynı şekilde belgenin önemli iç faktörlerinden olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca ABD'nin sahip olduğu askeri, ekonomik, siyasi güç unsurlarının hedeflere ulaşma noktasında kilit öneme sahip iç faktörlerden olduğu değerlendirilmektedir.

7.14. ABD'nin 2017 UGSB'si ve Nitel Analizi

“National Security Strategy of the United States of America” (Amerika Birleşik Devletlerinin Ulusal Güvenlik Stratejisi) olarak adlandırılan belge, dönemin ABD Başkanı Donald J. Trump tarafından Aralık 2017'de yayımlanmıştır.

2015 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi toplamda 56 sayfa ve altı ana bölümden oluşmaktadır. Başkanın önsözü ile başlayan belgenin yedi bölüm başlıkları aşağıdaki gibidir:

- I. Giriş
- II. Amerikan Halkını, Vatanını Ve Amerikan Yaşam Tarzını Korumak
- III. Amerikan Refahını Teşvik Etmek
- IV. Güç Vasıtasıyla Barışı Korumak
- V. Amerikan Etkisini Arttırmak
- VI. Bölgesel Bağlamda Strateji
- VII. Sonuç

Belgenin önsöz bölümünde Başkan Trump, ilk seçildiği yıldaki uygulamış olduğu dış politikalardan söz etmektedir.

Belgenin *“Giriş”* bölümünde; Amerikan'ın kurucu unsurları olan değerleri geçmişten belgenin yayımlandığı döneme kadar derinlemesine değerlendirilmiştir. Ayrıca dünyada yaşanan gelişmelerden bahsedilmiş, ABD ulusal güvenlik stratejisi irdelenmiştir.

“Amerikan Halkını, Vatanını Ve Amerikan Yaşam Tarzını Korumak” adlı başlıklı ikinci bölümde; ABD'nin güvenliğinin korunması ve çıkarlarının gözetilmesi için uygulanması gereken politikalara yer verilmektedir.

Belgenin “*Amerikan Refahını Teşvik Etmek*” başlıklı üçüncü bölümünde; ekonomik gelişmenin ne kadar önemli olduğundan bahsedilmekte, ABD’nin dünyada liderliğini yürütebilmesi için ekonomik gücünü arttıracak politikalara yer verilmektedir.

“*Güç Vasıtasıyla Barışı Korumak*” adlı dördüncü bölümde; dünya çapında yaşanan gelişmelerden ve karşılaşılan tehditlerden söz edilmekte, bu tehditlere etkili bir şekilde yanıt verebilmek için sahip olunan güç unsurlarıyla uygulanması gereken politikalara değinilmektedir.

Belgenin “*Amerikan Etkisini Arttırmak*” başlıklı beşinci bölümünde; dünya çapında ABD’nin liderliğini sürdürebilmesi için diğer aktörlerle ilişkiler bağlamında uygulanması gereken politikalar irdelenmektedir.

“*Bölgesel Bağlamda Strateji*” adlı altıncı bölümde; bölgelere yönelik uyarlanan strateji gereği; Hint-Pasifik, Avrupa, Orta Doğu, Güney ve Merkez Asya, Batı Yarımküre, Afrika’da yaşanan gelişmelere yer verilmekte, bu bölgelere yönelik geliştirilen politikalar derinlemesine irdelenmektedir.

Belgenin “Sonuç” bölümünde 2017 ABD UGSB’sinin genel bir değerlendirmesi yapılmakta, hedeflere ulaşma noktasında başarılı bir performans sergileyeceği anlatılmaktadır.

2017 UGSB’sinde Fikirler, Düşünceler ve Temel İnanışlar

Başkan Trump, Amerikan halkının ABD’yi tekrar harika bir pozisyona getirmesi için seçtiği inancındadır. Bu doğrultuda; Başkan Trump ABD vatandaşlarının güvenliğini, çıkarlarını ve refahını öncelediğini dile getirmektedir. Bunu başarmak için; Amerikan ekonomisini canlandıracaklarını, ABD ordusunu yeniden inşa edeceklerini, sınırlarını ve egemenliklerini koruyacaklarını, değerlerini tüm dünyada ilerleteceklerini taahhüt etmektedir. Amerika vatandaşlarının güvenliği ve refahını teşvik etmek için karşılaştıkları sorunlarla yüzleşerek yeni fırsatlar peşinde koştuklarını belirtmektedir (Trump, 2017).

Başkan Trump yüzleşmek zorunda oldukları tehlikeleri; haydut rejimlerin tüm dünyayı tehdit etmek için nükleer silahlar ve füze geliştirmeleri; radikal İslamcı terör gruplarının gelişmesi; terör gruplarının Ortadoğu’da nüfuzlarını arttırması; rakip güçlerin agresif bir şekilde ABD’nin dünyadaki çıkarlarını baltalaması; yurttan açık sınırların ve

yetersiz göç yasalarının yaratmış olduğu güvenlik açığı; suç kartellerinin uyuşturucu ticaretiyle toplumda yarattığı tehlike; adil olmayan ticaret uygulamalarının ekonomiyi zayıflatması; müttefikler ile olan yük paylaşımındaki haksızlıklar şeklinde tanımlamaktadır. Bu sebeple; birçok Amerikalının geleceğe olan inancı ve ABD değerlerine olan güveni kaybettiği vurgulanmaktadır (Trump, 2017).

Başkan Trump, haydut rejim olarak tanımladığı Kuzey Kore'ye karşı dünyayı bir araya getirdiklerini ve İran'daki diktatör rejimin nükleer anlaşma yapmak istemeyişi tehlikesi ile yüz yüze kaldıklarını belirtmektedir. Ayrıca Ortadoğu'da teröristler ve radikalleri bertaraf etmek, finansmanlarını kesmek ve kötü ideolojilerini itibarsızlaştırmak için Ortadoğu'da dostluklarını yenilediklerini ve bölgesel liderlerle ortaklıklar geliştirdiklerini dile getirmektedir. Irak ve Suriye İslam Devleti (İŞİD) teröristlerini bu ülkelerde verilen mücadele ile büyük oranda sindirdiklerini ve tamamıyla yok etmek için mücadele edeceklerini deklare etmektedir. Bununla beraber ABD'nin ekonomik saldırganlığa ve haksız ticaret uygulamalarına artık göz yummayacağı açık bir şekilde vurgulanmaktadır (Trump, 2017).

Bu minvalde; Amerika'nın amacına olan güvenin yeniden sağlandığı, ekonominin büyümeye başladığı, tarihi yatırımların canlandığı, sınırların güçlendirildiği, adil ticaret ilişkileri geliştirilmeye başlandığı ve ABD'nin özerkliğinin savunulduğu değerlendirilmektedir. Bütün dünyanın, Amerika yenilenmesi ve Amerikan liderliğinin yeniden ortaya çıkmasıyla yükselmeye başladığına inanılmaktadır. Dünyayı istikrarsızlığa sürüklemeye, Amerikan halkını ve çıkarlarını tehdit etmeye çalışanlarla mücadele ederek ABD halkı ve dünya için daha iyi bir geleceğin sağlanacağı vurgulanmaktadır. Başkan Trump; 2017 UGSB'sinin, Amerikan halkını ve yaşam tarzını korumak, refahı geliştirmek, barışı güç ile sağlamak, Amerikan dünyasını ilerletmek için stratejik bir vizyon ortaya koyduğunu düşünmektedir (Trump, 2017).

Başkan Trump, güçlü bir Amerika'nın sadece Amerikan halkı değil, aynı zamanda dünyanın her yerinde ortak çıkarlar ve değerler peşinde ABD ile ortaklık kurmak isteyenlerin hayati çıkarları için mücadele ettiğini deklare etmektedir. Barış, güvenlik ve refahın, vatandaşlarına yurtiçinde saygı duyan ve yurtdışında barışın sağlanmasında işbirliği yapan güçlü egemen uluslara bağlı olduğu değerlendirilmektedir. Amerika'nın güç kaynağı olarak da Amerikan halkı gösterilmektedir. ABD'de hukukun üstünlüğü

ilkesi gereği bireyi devletten ve gücün kötüye kullanılmasından koruduğu, ailelerin korkusuzca yaşamalarına izin veren ve piyasaların gelişmesine izin veren bir kalkan olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca özgürlük ve bağımsızlığın Amerikalılara arzulanan bir toplum yapısı sunduğu belirtilmektedir. Bu sebeple Amerika kuruluş ilkelerinin, ABD'yi tarihteki en iyi güçler arasına soktuğuna inanılmaktadır. ABD askeri zaferlerinin, piyasa ekonomileri ve adil ticaret, demokratik ilkeler ve paylaşılan güvenlik ortaklıkları üzerine inşa edilmiş siyasi ve ekonomik zaferlerle pekiştirildiği belirtilmektedir (Trump, 2017: s. 1).

Belgede, ABD'nin bundan sonraki süreçte de artan siyasi, ekonomik ve askeri rekabetlere en iyi şekilde cevap vereceği deklare edilmektedir. Çin ve Rusya'nın, ABD güvenliğini ve refahını aşındırıcı şekilde hareket ettikleri düşünülmektedir. Bu doğrultuda ABD'nin son yirmi yılda bu ülkeler üzerine uyarlamış olduğu politikaların sorgulanmasına sebep olduğu belirtilmektedir. ABD'nin, Çin ve Rusya ile etkileşime girerek; uluslararası kurumlara ve küresel ticarete dâhil olmalarının onları iyi huylu aktörlere ve güvenilir ortaklara dönüştüreceği varsayımının başarıya ulaşmadığı değerlendirilmektedir. Aksine Çin ve Rusya'nın demokrasiyi itibarsızlaştırmak için propaganda ve diğer yöntemleri kullandığı, Batı karşıtı görüşler geliştirdikleri; ABD, müttefikleri ve ortakları arasında bölünmeler yaratmak için yanlış bilgiler ürettikleri düşünülmektedir (Trump, 2017: s. 2).

Ayrıca IŞİD ve El-Kaide gibi cihatçı teröristlerin kendileri gibi düşünmeyen hükümetlerin ve masum insanların şiddetli bir şekilde yok edilmesini isteyen barbar bir ideolojiyi yaymaya çalıştıkları belirtilmektedir. Bu cihatçı teröristlerin, etkisi altına aldığı kişileri Şeriat yasalarına boyun eğmeye zorladığı değerlendirilmektedir (Trump, 2017: s. 3).

Bu sorunlar karşısında; ABD'nin benzeri olmayan siyasi, ekonomik, askeri ve teknolojik avantajlara sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu avantajların korunması için güçlü yönlerin sürekli olarak geliştirilmesi ve Amerikan halkının yeteneklerinin serbest bırakılması gerektiği düşünülmektedir (Trump, 2017: s. 3).

Başkan Trump, barışı ve istikrarı sağlamaya çalıştıkları dünyada bir takım ciddi sorunlarla karşılaştıklarını beyan etmektedir. İlk olarak; Kuzey Kore'nin milyonlarca Amerikalıyı nükleer silahlarla yok etmeye çalıştıklarını düşünülmektedir. IŞİD ve El-Kaide

gibi cihatçı terör örgütlerinin Amerika'ya saldırmaya ve nefret dolu ideolojileri ile Amerikalıları radikalleştirmeye çalıştıklarına inanılmaktadır. Devlet dışı suç örgütlerinin binlerce Amerikalıyı bataklığa sürüklemek için kullandıkları uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ağları yoluyla sosyal düzeni zafiyete uğrattıkları değerlendirilmektedir. Düşman olarak tanımlanan bu unsurların, Amerika demokratik sistemi ve ekonomisi de dâhil olmak üzere ABD gücünün kaynaklarını hedef aldıklarına vurguda bulunmaktadır. Ayrıca fikri mülkiyet ve kişisel verilerin çalınarak kullanılması, ABD politik süreçlerine müdahale edilmesi, havacılık ve denizcilik sektörlerinin hedef alınarak kritik ABD altyapısının risk altında tutulduğu değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda; karşılaşılan sorunlarla etkin bir şekilde mücadele edebilmek için uygulanması gereken politikalar; ABD sınırları ve bölge güvenliğinin sağlanması; kitle imha silahlarına karşı savunma sistemlerinin geliştirilmesi; sınır kontrollerinin artırılması ve göç politikalarının güçlendirilmesi; Cihatçı teröristlerin ABD kaynaklarına zarar vermeden tespit edilerek yok edilmesi; uluslararası suç örgütlerinin ortadan kaldırılması; siber saldırılara karşı savunma yeteneğinin geliştirilmesi ve karşı saldırılar ile tehdidin önlenmesi; Amerikan dayanıklılığının artırılması şeklinde tanımlanmaktadır (Trump, 2017: s. 8-14).

Başkan Trump, güçlü bir ekonominin Amerikan halkını ve yaşam tarzını koruyacağı, Amerikan gücünü destekleyeceği düşüncesindedir. Ayrıca büyüyen ve yenilikçi bir ekonominin, ABD açısından dünyanın en güçlü ordusunu sürdürmek ve vatanını korumak için en önemli güç unsurlarından olduğu değerlendirilmektedir. Başkan Trump ekonomik güvenliğin, ulusal güvenlik demek olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda; arzulanan ekonomik büyümenin sağlanması ve Amerikan refahının teşvik edilmesi için uygulanması gereken politikalar; yurtiçinde ekonomik reformların sürdürülmesi; serbest, adil ve karşılıklı ekonomik ilişkilerin teşvik edilmesi; araştırma, teknoloji, buluş ve inovasyonda liderliğin sürdürülmesi; enerji hâkimiyetinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Trump, 2017: s. 17-23).

Başkan Trump (2017: s. 25), tarihteki merkezi senaryonun iktidar çekişmesi olduğunu dile getirmektedir. Bu noktada ABD'ye ve müttefiklerini meydan okuyan üç unsura vurguda bulunmaktadır. Bunlar; Çin ve Rusya gibi revizyonist güçler, İran ve Kuzey Kore gibi haydut devletler ve son olarak cihatçı terörist gruplar olarak

tanımlanmaktadır. Bu unsurların doğası gereği ve güç bakımından büyükleri farklı olsa da siyasi, ekonomik, askeri arenada mücadele ettikleri ve bölgesel güç dengelerini kendi lehine olacak şekilde, teknoloji ve bilgi kullanarak değiştirmeye çalıştıkları düşünülmektedir. Bu durum; baskıcı yönetim sistemini tercih edenler ile özgür toplumları tercih edenler arasında yaşanan politik bir mücadele olarak değerlendirilmektedir. Çin ve Rusya'nın, ABD değerlerine ve çıkarlarına karşı dünyayı şekillendirmek istediği vurgulanmaktadır. Çin'in, ABD'yi Hint-Pasifik bölgesinde yerinden etmeye ve devlet merkezli ekonomi modelini yaygınlaştırarak bölgeyi kendi lehine çevirmeye çalıştığı düşünülmektedir. Rusya'nın da eskisi gibi büyük güç statüsü elde etmeye ve sınırları yakınında bir etki alanı tesis etme amacıyla olduğu belirtilmektedir. Buna rağmen; ABD'nin her iki ulus ile karşılıklı çıkar işbirliğine dayana bir ilişki geliştirmeye hazır olduğu deklare edilmektedir.

ABD, Çin'e karşı bugüne kadar uygulamış olduğu; Çin'in yükselişi ve savaş sonrası uluslararası düzene entegrasyonunu sağlayacak desteklerinin, Çin'i serbestleştireceğini düşünmektedir. Fakat geline nokta Çin'in gücünü başkalarının egemenliği pahasına genişlettiği; ABD'den sonra en yetenekli ve en iyi finanse edilen ordusunu inşa ettiği; nükleer cephaneliğini büyüttüğü ve çeşitlendirdiği gibi iyi niyetli olmayan eylemlerinden dolayı; Çin'e yönelik uygulanan politikaların arzulanan şekilde neticelenmediği değerlendirilmektedir (Trump, 2017: s. 25).

Rusya'nın, ABD'nin dünya çapında sahip olduğu etkisini zayıflatmaya; ABD'nin müttefiklerinden ve ortaklarından ayırmaya çalıştığı belirtilmektedir. Bu doğrultuda; Rusya'nın NATO'yu ve AB'yi tehdit olarak gördüğü düşünülmektedir. Bu sebeple, ABD için en önemli tehdit olarak algılanan nükleer sistemlerde dâhil olmak üzere askeri yeteneklere ve siber teknolojilere yatırım yapmaya devam ettiği değerlendirilmektedir. Ayrıca yıkıcı taktiklerin modernleştirilmiş biçimleri ile Rusya'nın dünyadaki ülkelerin iç siyasi gelişmelerine müdahale ettiği dile getirilmektedir. Bu doğrultuda, Rusya'nın Avrasya'da yapmış olduğu yanlış hesaplamalar nedeniyle çatışma riskinin arttığı ve istikrarsız bir ortamın oluştuğu değerlendirilmektedir (Trump, 2017: s. 25).

Başka Trump (2017: s. 26), İran'ı özgür ve medeni devletlerin ilkelerini ihlal eden küçük bir haydut rejim olarak tanımlamaktadır. Bu rejimin bütün dünyada teröre destek verdiği ve balistik füzeler geliştirerek ABD'yi ve ortaklarını tehdit edebilecek nükleer

silah çalışmalarına devam ettiği değerlendirilmektedir. Kuzey Kore'nin de insanlık onuruna saygı duymadan acımasız bir diktatörlük ile yönetildiği, nükleer ve balistik füzeler geliştirmeye çalıştığı dile getirilmektedir. Başkan Trump bu tarz eylemleri, ABD'ye ve müttefiklerine tehdit olarak görmektedir.

Son olarak ABD'nin IŞİD ve El Kaide gibi cihatçı terör örgütlerine karşı savaş yürütmeye devam ettiği belirtilmektedir. Bu grupların ABD ve ortaklarına yönelik şiddeti teşvik eden radikal İslamcı ideolojiye sahip oldukları değerlendirilmektedir. Her ne kadar Suriye ve Irak'ta bu terör örgütleri yenilgiye uğratıldıysa da bu örgütlerin stratejik bölgelerde küçük gruplar halinde küresel erişimi sürdürdükleri değerlendirilmektedir (Trump, 2017: s. 26).

Bu kapsamda; ABD çıkarlarını korumak, dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen bu mücadelelerle sürekli rekabet edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu mücadele sonuçlarının; ABD, müttefikleri ve ortaklarının politik, ekonomik ve askeri gücünü etkileyeceği düşünülmektedir. Bu sebeple verilen mücadelede Amerikan rekabet avantajlarının yenilenmesi gerektiği düşünülmektedir. Başta rakiplerle güç alanlarında işbirliğine yönelik ilişkiler geliştirilmeye çalışılacağı, ABD askeri güç unsurlarının müttefiklerle ve sahip olunan tüm güç unsurları ile tamamen entegre hale getirileceği vurgulanmaktadır. Bununla beraber gelişmiş bir savunma sanayi üssü geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. En önemli caydırıcı unsurlardan olan; barışı ve istikrarı koruma stratejisinin temeli olarak nitelenen nükleer kuvvet yeteneklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İletişim ve finansal ağlar; askeri ve istihbarat sistemleri; hava durumu izleme, navigasyon ve daha fazlası için gerekli olan uzay alanından en iyi şekilde faydalanmak adına ABD liderliği ve uzayda hareket serbestisi özgürlüğünün korunması gerektiği vurgulanmaktadır (Trump, 2017: s. 28-31).

Başkan Trump, askeri müdahalenin dünyanın istikrarsız bölgelerinde çatışmaların çözümlerini belirlemek ve uygulamak için vazgeçilmez bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda; ileri diplomatik yapının korunması; Amerikan çıkarlarının geliştirilmesi; fırsatlardan en iyi şekilde faydalanılması amaçlanmaktadır. ABD rakiplerinin kendilerini dış bilgilerden korurken, özgür toplumlardaki değerlere ve kurumlara saldırmak için bilgileri silah olarak kullandıkları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede uygulanması gereken politikalar; müttefik ve ortaklarla ekonomik bağı

güçlendirmek; güvenlik tehditlerine karşı ekonomik yaptırımlar uygulamak; finansman kaynaklarının uygun bir şekilde dağıtılması gerektiği değerlendirilmektedir (Trump, 2017: s. 33-35).

Başkan Trump, dünya çapında ABD etkisini arttıracak bir takım hamlelerde bulunulması gerektiğini belirtmektedir. Bu noktada uygulanacak politikaları; ABD finansman araçlarını modernize ederek kaynakları hareketlendirmek; yeni teknolojilerden yararlanmak; reformları teşvik etmek; yenilikçi anlayışa sahip aktörlerle hareket etmek; eş zamanlı eylemlerde bulunmak olarak tanımlamaktadır. Bu sebeple çok taraflı forumlarda daha aktif rol alarak daha iyi sonuçlar elde etmeye odaklanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda belirlenen öncelikli eylemler; siyasi ve güvenlik gruplarında liderliği kullanmak; uluslararası finans ve ticaret kurumlarını şekillendirmek ve yeniden düzenlemek; uzay, siber âlem, okyanuslar gibi ortak alanların serbestisinin sağlanması; serbest ve açık internet ortamının tesis edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Trump, 2017: s. 37-42).

Başkan Trump ABD'nin ulusal çıkarlarını korumak için yaklaşımlarının farklı bölgelerde uyarlanması gerektiğine vurguda bulunmaktadır. Bu sebeple; tehditlerin niteliğini ve büyüklüğünü; rekabetlerin yoğunluğunu ve mevcut fırsatların vaatlerini ortaya çıkaran; siyasi, ekonomik, sosyal ve tarihi gerçekler bağlamında entegre bölgesel stratejilere ihtiyaç duyulduğunu belirtilmektedir (Trump, 2017: s. 45).

2017 UGSB'sinde Söylemsel Arka Plan ve Semboller

Başkan Trump, 2017 UGSB'sinin dünya çapında ABD avantajlarını yeniden ortaya koymak ve ABD'nin en güçlü yönlerini geliştirmek amacıyla olduğunu beyan etmektedir. Güvenli, müreffeh ve özgür bir Amerika'nın çıkarlarını ve yaşam tarzını korumak adına daha güçlü ve yurtdışında lider olacağını deklare etmektedir.

Belgede Amerikan halkının, Başkan Trump'ı Amerika'yı tekrardan harika bir ülke haline getirmek için seçtiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda ABD vatandaşlarının güvenliği, çıkarları ve refahının öncelikli olduğu belirtilmektedir. Amerikan ekonomisinin canlandırılacağı, ordusunun yeniden inşa edileceği, sınırlarının ve egemenliğinin korunacağı aynı zamanda ABD değerlerinin ilerletileceği taahhüt edilmektedir.

Başkan Trump; Çin ve Rusya'nın ekonomik, siyasi, askeri eylem ve söylemlerinin istikrarsızlıklara sebep olduğu ve güç dengelerini değiştirmeye çalıştıklarını düşünmektedir. Aynı şekilde İran ve Kuzey Kore'nin kitle imha silahlarına sahip olma çabaları ve yaygınlaşmasına öncülük etmelerinden kaynaklı tüm dünyada tehdit oluşturdukları belirtilmektedir. IŞİD ve El Kaide gibi radikal İslamcı terör örgütlerinin de uluslararası erişim sağlayarak, şiddete dayalı ideolojilerini her yerde empoze etme çabası içinde oldukları dile getirilmektedir. ABD'nin bu dönemde algılamış olduğu bu tehdit unsurları ile sonuna kadar mücadele edeceği deklare edilmektedir. Bu süreçte sahip olunan bütün güç unsurlarının kullanılacağı, müttefik ve dost aktörler başta olmak üzere ortak değerleri paylaşma eğiliminde olan herkesle beraber çalışılacağı vurgulanmaktadır. Buna paralel ABD, müttefikleri ve ortaklarını destekleyen bir güç dengesinin teşvik edileceği belirtilmektedir.

ABD 2017 UGSB'sinin Amerika'yı öncelediğine özellikle vurguda bulunmaktadır. Amerika'nın yenilenen stratejik güveninin, ABD kurucu belgelerinde yer alan ilkelerle bağlantılı olduğu dile getirilmektedir. ABD ulusal güvenlik stratejisinin bireysel özgürlük, hukukun üstünlüğü, demokratik bir hükümet sistemi, hoşgörü ve herkes için fırsat yaratmaya adanmış olduğu belirtilmektedir. Ayrıca ABD'nin Amerikan gücü tarafından desteklenen değerleri ve etkisi ile dünyanın daha özgür, güvenli ve müreffeh kılınmasını amaçlayan parlak bir vizyona sahip olduğu vurgulanmaktadır.

2017 UGSB'sinde Somut Çıkarlar

Başkan Trump (2017: s. 4), 2017 UGSB'si doğrultusunda rekabetçi dünyada hedeflemiş oldukları dört önemli ulusal çıkarlarının olduğunu belirtmektedir. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- a. Trump yönetiminin temel sorumluluğu olarak gördüğü; Amerikan halkını, vatanını ve Amerikan yaşam tarzını muhafaza etmek.
- b. Amerikan işçilerinin ve şirketlerinin yararına olacak şekilde Amerikan ekonomisini geliştirmek; ticaret dengesizliklerini gidermek için adil ve karşılıklı ekonomik ilişkiler kurmak; araştırma ve teknolojiye ABD liderliğini korumak ve fikri mülkiyeti haksız yere edinen rakiplerden korumak; ekonomiyi canlandıran enerji hâkimiyetini sağlayarak Amerikan refahını teşvik etmek.

- c. Barışın güçle korunması doğrultusunda; rakipleri caydırmak ve gerekli görüldüğü noktalarda alt etmek için ABD ordusunun üstün kalmasını sağlayacak yeniden inşa sürecini işletmek.
- d. Amerika'nın daha güvenli ve müreffeh bir yer olması için ABD çıkarlarını destekleyen ve değerlerini yansıtan bir dünya inşa ederek Amerikan etkisini arttırmak.

2017 UGSB'si Çerçevesinde Dış Faktörler

Başkan Trump, Çin ve Rusya'nın ABD güvenliğine ve çıkarlarına kasteden; Amerikan gücüne, nüfuzuna ve etkisine meydan okuyan söylem ve eylemlerde bulunduklarını dile getirmektedir. Bu ülkelerin ekonomileri daha az özgür ve daha az adil hale getirmeye, askeri unsurlarını genişletmeye ve toplumlarını baskı altına almaya, gerek bölgesel gerek uluslararası alanda etkilerini arttırmak için bilgi ve verileri kontrol etmeye kararlı bir tutum sergiledikleri değerlendirilmektedir. Bu sebeple Çin ve Rusya, 2017 UGSB'si kapsamında en önemli dış faktörlerden olduğu düşünülmektedir.

Bununla beraber Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve İran İslam Cumhuriyeti gibi diktatörlükle yönetilen ülkelerin bölgesel istikrarsızlıklara zemin oluşturduğu; Amerikalılar ve müttefiklerini tehdit ettikleri ve kendi halklarını özgürlük, barış ve demokratik değerlerden uzak birer vahşi haline getirdikleri dile getirilmektedir. Ayrıca kitle imha silahlarının potansiyel kullanımı ve yaygınlaştırılması gibi uygulamış oldukları politikalar ile dünya çapında istikrarsızlığa neden oldukları değerlendirilmektedir. Başkan Trump'ın özellikle üzerinde önemle durduğu bu ülkelerinde belgenin önemli dış faktörleri arasında olduğu değerlendirilmektedir.

ABD açısından hayati öneme sahip 11 Eylül 2001 terör saldırılarından bu yana mücadele edilen radikal İslamcı El Kaide terör örgütü ve özellikle Ortadoğu bölgesinde tüm düzenin alt üst olmasına ve istikrarsızlığa sebep olan IŞİD terör örgütünün 2017 UGSB'sinin önemli dış faktörlerinden olduğu söylenebilir.

2017 UGSB'si Çerçevesinde İç Faktörler

Belgenin yayımlandığı dönemde ABD Başkanlığını Cumhuriyetçi Parti'den Donald John Trump yürütmektedir. Başkan Trump, Amerikan halkının kendisini ABD'yi tekrardan harika bir konuma getirmek için seçtiğini dile getirmektedir. Sınır güvenliğini arttırıcı ve göç yasası ile göçmenlere sınırlama getirmesi, terörle mücadele kapsamında

yapmış olduğu söylem ve eylemler, Çin ve Rusya başta olmak üzere diğerk güçlü devletler ile adil olmadığını düşündüğü ticari ilişkilere getirmiş olduğu sınırlamalar gibi şahin görünümlü politikalar yürütmeye çalıştığı değerdendirilmektedir. Ayrıca kendi yönetimiyle beraber Amerika'nın yenilendiğı ve Amerikan liderliğinin yeniden canlandığı iddiasındadır. Bu gelişmeler doğrultusunda 2017 UGSB'sinin en önemli iç faktörlerinden birinin Başkan Donald Trump olduğu değerdendirilmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışması; ABD'nin, kuruluşundan bu yana sahip olduğu özgürlük, barış, insan hakları ve onuruna saygı, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi değerleri yurtiçinde yaşarken yurtdışında da yaygınlaştırarak barış ve güvenin en üst seviyede olduğu bir uluslararası düzeni sağlamayı amaçladığını ortaya çıkarmaktadır.

ABD'nin bugün geline nokta yaratmış olduğu ulus karakterine özgü stratejik kültürünün tarihsel süreç içerisinde yaşamış olduğu olaylar doğrultusunda şekillendiği gözlemlenmiştir. Her ne kadar çalışmanın temeli ABD UGSB'lerine dayansa da stratejik kültür oluşumunun kuruluş yıllarına hatta daha öncesine kadar uzandığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda dünyanın farklı yerlerinden farklı zamanlarda; kıtlık ve savaşların yanı sıra dini, siyasal, etnik ve mezhepsel baskılar, ekonomik sıkıntılar gibi sebeplerden yılmış insanların yeni dünya da daha iyi bir yaşam kurma, geçmişte yaşanan sıkıntıları bir daha yaşamama istekleri sebebiyle Amerika kıtasına göç ettikleri görülmektedir. Geldikleri bölgelerde yaşamış oldukları sıkıntıların tekrarlanmaması adına yeni dünyada daha rasyonel hareket ettikleri özgürlük ve bağımsızlık temeline dayanan bir ulus inşa etmeye çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu durumun etkili bir şekilde uygulanmasında özellikle İngiltere'den göç eden İngiliz hükümetinin reformist hareketine karşı başkaldıran Püritenlerin geçmişten sahip olduğu özgürlük ve bağımsızlık kültürünün önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Sahip oldukları bu kültürle aynı şekilde zamanında mensubu oldukları İngiltere'ye karşı verilen bağımsızlık mücadelesinde öncülük etmeleri de bu gerçeği ispatlar niteliktedir. ABD'nin kurucu unsurları değerlendirildiğinde siyaset ve din anlayışının entegre bir şekilde hareket ettiği değerlendirilmektedir. ABD'nin eksepsiyonalist anlayışının da bu dönemde olduğu gözlemlenmektedir. Kurucu babaların eylem ve söylemlerinden hareket ederek; ABD halkının tanrı tarafından seçildiği, kutsandığı, ayrıcalığının olduğu ve ABD öncesi dönemin karanlık çağ olarak değerlendirilmesi, kendilerine atfetmiş oldukları üstünlük anlayışını destekler niteliktedir. Nitekim bu eksepsiyonalist anlayış doğrultusunda bulundukları topraklarda genişlemelerinin en doğal hakları olduğu anlayışı ile bir meşrulaştırma aracı olarak kullanılmıştır. Stratejik kültürlerine yer eden bu anlayışın zaman içerisinde ABD dış politikasının oluşmasında da öncelikli olduğu görülmektedir.

ABD'nin kendi içerisinde yaşamış olduğu 1861-1865 yıllarında Kuzey ve Güney eyaletleri arasında gerçekleşen iç savaşta stratejik kültürünün sahip olduğu değerlerin

sağlamlaşmasında büyük öneme sahip olduğu değerlendirilmektedir. Her ne kadar ABD iç savaşında siyasi ve ekonomik faktörlerin de etkili olduğu gözlemlense de özgürlük temeli üzerine kurulu bir ülkenin köle ticareti anlayışıyla yönetilmesi sahip olduğu değerlere ters düşeceğinden ortadan kaldırılmış ve özgürlükler noktasında önemli ilerlemeler sağlanmıştır. Bu durumun stratejik kültürün oluşmasında önemli faktörlerden biri olduğu düşünülmektedir.

ABD'nin özellikle üzerinde durduğu konulardan biri de ekonomik gelişmeler olmuştur. Stratejik kültür unsurlarından muazzam bir coğrafyaya sahip olan ABD, yeraltı ve yerüstü kaynakları yönünden zengin olan toprakları en iyi şekilde değerlendirmiş ve kısa bir süre içerisinde uluslararası alanda büyük bir dünya devleti olmayı başarmıştır. Bu kapsamda en önemli noktalardan biri de teknolojik gelişmeler olmuştur. Sahip olunan ham maddenin çıkarılması, işlenmesi ve ortaya çıkan nihai malların pazarlanması noktasında yeni makineler, ulaşım ve iletişim yolları icat edilmiş, ABD ekonomisinin ilerlemesine büyük katkıda bulunmuştur. ABD, bu ekonomik ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda zaman içerisinde rekabete dayalı ve serbest piyasa ekonomisinin sağlandığı liberal bir ekonomi anlayışı benimsemiştir. Bu şekilde sürdürülebilir ve dayanıklı bir ABD ekonomisinin inşa edileceği düşünülmüştür. Kuruluş yıllarından II. Dünya Savaşı'na kadar olan dönemde daha çok izolasyonist politikalar yürüten ABD, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler ve uluslararası konjonktürün getirmiş olduğu zorunluluklardan kaynaklı bu politikaları terk etmek ve bundan sonraki süreçte daha aktif emperyalist politikalar sürdürmeye başlamıştır. Böylelikle üretmiş olduğu nihai mallara yeni pazarlar sağlamayı ve sahip olduğu değerleri diğer ülkelere aşılayarak demokratik rejimlerin ve ulusların çoğalmasını amaçlamıştır. Bu noktada ABD, demokratik değerlere sahip ve birbirlerine ekonomik olarak bağımlı olan ülkeler arasında çatışma oranının düşük olduğu ve demokratik değerlerin uluslararası alanda istikrarın sağlanması için gerekli bir argüman olduğu düşüncesindedir. Bu anlayış ABD'nin yayımlamış olduğu bütün UGSB'lerde sürekli olarak vurgulanmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde SSCB ile arasında yaşanan ideolojik savaşın özgürlükler olarak tabir edilen ABD öncülüğündeki Batı Bloku lehine gelişmesinde de ekonomik faktörlerin etkili olduğu değerlendirilmektedir. ABD tarafından sahip olunan nükleer silahları, caydırıcılık politikası gereği bir araç olarak kullanan ABD, savunma sanayiine

çok fazla yatırım yapmayarak ve SSCB'nin savunma yatırımları yüzünden dar boğaza girmesi ile ABD'nin kendi lehine çevirmesini bildiği görülmektedir.

ABD stratejik kültürüne etki eden potansiyel kaynaklardan biri de coğrafya olmuştur. Etrafı okyanuslarla çevrili ve sınır komşularıyla alakalı herhangi bir tehdit algılamayan ABD, dünyada yaşanan sıkıntılardan kendini izole etmeyi başarabilmiştir. Coğrafi avantajından kaynaklı, ABD sahip olduğu ekonomik gücünde savunmaya ayırmaktan ziyade eğitim, araştırma, teknoloji ve endüstriye ayırarak dünya çapında önemli ölçüde avantaj elde etmiştir. Bununla beraber özgürlüğün getirmiş olduğu arzulanan yaşam standardını sunabilecek kapasiteye sahip ABD, bir cazibe merkezi haline gelerek dünyanın birçok bölgesinden sermayenin, bilim adamlarının, sanatçıların tercih ettiği bir ülke olmuştur. Böylece siyasi, ekonomik, sosyolojik ve teknolojik gelişimini en iyi şekilde gerçekleştirebildiği değerlendirilmektedir.

ABD yürütmüş olduğu tarafsızlık ve izolasyon politikalarıyla dünya çapında büyük yıkımlara ve insan kayıplarına sebep olan I. ve II. Dünya Savaşlarından olumsuz yönde etkilenmeden çıkmasını başarmıştır. Savaşlardan en karlı devlet olarak çıkan ABD, 1929 ekonomik buhranını da en az hasarla atlattığını bilmiştir. Özellikle Avrupalı devletlerin, neredeyse yok olduğu bu süreçte ABD bu ülkelere mal ve para sağlayarak bu ülkelerin kendisine borçlu duruma gelmesine vesile olmuştur. Borçlarını ödeyemeyecek hale gelen ülkelerin borçlarını ödeyebilmeleri ve ekonominin tekrardan canlanması ve sürdürülebilir bir hale gelebilmesi için ABD bu ülkelerin sübvansesi edilmesi gerektiği inancında olmuştur. Bu durumda dünyanın her anlamda en güçlü ülkesi haline gelen ABD, bu süreci ABD liderliğinde ve politikaları doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünmüştür. I. ve II. Dünya Savaşları'nın ve 1929 ekonomik buhranının getirmiş olduğu yıkım ve felaket ABD için dünya çapında liderliğe giden yolun kapısını aralamıştır.

Bu tespitlerden yola çıkarak kamuoyuna açık bir şekilde yayımlanan UGSB'ler incelendiğinde ABD'nin sahip olduğu stratejik kültürünün yansımalarına rastlanmaktadır. Bu belgelerden ilk üç tanesi Soğuk Savaş dönemine geri kalan on dört tanesi Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmiştir. Zamanın getirmiş olduğu şartlara ve yaşanan olaylara göre küçük nüanslar barındıran belgeler ekseriyetle ABD'nin kurucu

babalarından miras kalan özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve insan onuruna saygı gibi değerler üzerine hazırlanmış olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda 1987 yılında, Soğuk Savaş döneminin sonlarında ABD Başkanı Reagan tarafından yayımlanan ilk UGSB’de uluslararası istikrarı olumsuz yönde etkileyen ve sahip olduğu totaliter ve baskıcı ideolojisini tüm dünyaya yaymaya çalışarak saldırgan tavırlar sergileyen SSCB en büyük tehdit olarak algılanmaktadır. ABD, SSCB’nin bu eylem ve söylemleri ile özgürlüklere ve serbest piyasa ekonomilerine zarar verdiği değerlendirmesinde bulunmakta bu durumun bölgesel ve uluslararası istikrarsızlıklara yol açacağı dolayısıyla ekonomiden sosyal hayata kadar her şeyi olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesindedir. Bu dönemde ABD tarafından SSCB’de yaşanan değişim ve dönüşümlerin farkında olduğu belirtilmekte daha kontrollü bir şekilde savunma pozisyonu olarak süreç özgürlükler olarak tabir edilen Batı Bloğu ülkelerinin başarısıyla sonuçlanacak şekilde sürdürülmüştür.

Başkan Reagan, 1988 yılında yayımladığı belgede güç ve güvenlik ağırlıklı politikalara yer vermiştir. Soğuk Savaş dönemine denk gelen belgede temel tehdit SSCB ve Varşova Paktı olarak deklare edilmiştir. Buna karşın ABD bütün dünyada demokrasi, özgürlük ve insan hakları değerlerini savunmak ve ulaştırmak adına ulusal bağımsızlıkların sağlanması, özgür kurumların gelişmesi, ekonomik kalkınma ile beraber özgür, insancıl, sosyal ve politik düzenin büyümesini teşvik etmeyi amaçladığını belirtmiştir. ABD bu süreçte dost ve müttefik ülkelerle beraber hareket edeceğini ve gelebilecek her türlü tehdide karşı sahip olunan bütün güç unsurlarıyla caydırıcılık politikası yürüteceğini dile getirmiştir.

ABD tarafından 1990 yılında yayımlanan belgede ABD liderliğinin devam ettirilmesi ve değerlerinin tüm dünyada yaygınlaştırılması için güçlü bir ekonomiye sahip olunması ve sürdürülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu dönemde SSCB’nin gün geçtikçe zayıfladığı ve ABD çıkarlarının daha ön planda olduğu değerlendirilmektedir.

Soğuk Savaşın sona erdiği döneme denk gelen 1991 UGSB’sinde SSCB tehdidinin yavaş yavaş ortadan kalktığı ve yeni fırsatlar ve endişelerle karşılaşıldığı belirtilmektedir. Bu fırsatlardan en iyi şekilde faydalanabilmek ve endişeleri bertaraf etmek için dost ve müttefikler ile beraber hareket edileceği deklare edilmektedir. Belgede ABD’nin siyasi, askeri ve ekonomik konuda küresel bir güç olduğu vurgulanmıştır.

ABD'nin 1993 UGSB'sinde yarım yüzyıldan fazla kendisine tehdit oluşturan komünist yayılma tehdidinin artık tamamıyla ortadan kalktığı fakat yeni tehditlerle yüz yüze kalındığı vurgulanmaktadır. Bu dönemde çevresel sorunlar, göç ve mülteciler sorunu, nüfus baskısı, ticari dengesizlikler gibi sorunların çözümünde bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla daha güçlü, katılımcı ilişkiler geliştirileceği deklare edilmiştir. Bu dönemde ABD'nin, uluslararası arenada politik hareket ettiği ve hâkimiyetini daha fazla arttırmaya çalıştığı değerlendirilmektedir.

Başkan Clinton döneminde yayımlanan 1994, 1995, 1996 UGSB'leri içerik ve şekil yönünden neredeyse birbirine çok benzemektedir. Bu sebeple bu belgeler çalışma içerisinde beraber ele alınmıştır. Bu dönemlerde ABD'nin Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber büyük bir zafere imza attığı eylemler ve söylemlerden anlaşılmaktadır. ABD Soğuk Savaş sonrası oluşan SSCB ve bağımlısı ülkelerinde gerçekleşen değişim ve dönüşüm hareketlerini teşvik etmekle beraber bu süreçte bu ülkelere destek vererek sahip olduğu ideolojisini ve değerlerini bu ülkelere de yaymayı amaçlamaktadır. Bu sebeple uluslararası arenada gerek devletler nezdinde gerekse uluslararası örgütler bünyesinde daha katılımcı ve dünya politikasında daha genişlemeci hareket ettiği görülmektedir.

ABD 1997 UGSB'sinde bölgesel istikrarsızlıklara sebebiyet veren terörizm, etnik çatışmalar, uyuşturucu kaçakçılığı, organize suçlar, kitle imha silahlarının yayılması gibi sorunların çözülmesini hayati derecede önemli görmektedir. Bu sebeple dünya çapında ABD liderliğinde başta Avrupa olmak üzere bölgesel ittifakları güçlendirerek istikrarlı ve barış içerisinde bir dünyanın inşasını arzulamaktadır. ABD yaşanan sorunların ABD'nin güvenliğini ve çıkarlarını olumsuz yönde etkilediği düşüncesindedir.

Aynı şekilde 1998 ve 1999 UGSB'lerinde de temel vurgu bölgesel ittifakların güçlendirilmesi ve bütünleşme yanlısı politikaların uygulanması şeklinde görülmektedir. Bu noktada ABD tarafından, ittifaklara ağırlık verirken bir taraftan askeri ve diplomatik güç unsurlarının sürekli olarak kuvvetlendirilmesi ve güçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu unsurlar kullanılarak dünya çapında siyasi liberalleşmenin, insan haklarına saygının ve serbest piyasa ekonomilerinin yaygınlaştırılması böylelikle uluslararası çevrenin etkin bir şekilde yapılandırılması amaçlanmıştır. ABD 2000 UGSB'sinde bir önceki yakın dönemlerde yayımlanan belgeler doğrultusunda hemen hemen aynı politikaları yürütmüş katılım stratejisinin göreceli barış ve küreselleşme ile

beraber ABD'nin değerlerini paylaşan devlet sayısındaki artışa odaklanmıştır. Belgede katılım stratejisinin refahı arttıran ekonomik faydalarının olduğu vurgulanmıştır.

ABD'nin yayımlamış olduğu 2002 UGSB'sinde 11 Eylül 2001 terör saldırılarından kaynaklı küresel terör üzerine odaklandığı görülmektedir. Küresel erişime kolay bir şekilde ulaşabilen terör unsuru ABD için bu dönemde tanımlanan en önemli tehdit olarak vurgulanmaktadır. ABD'ye karşı yapılan 11 Eylül 2001 saldırılarının, Afganistan, Irak gibi küçük ülkelerin ve terör gruplarının ABD gibi süper güç ülkeleri tehdit edebilecek kapasiteye ulaştıklarını kanıtlar nitelikte olduğu değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda bu unsurlarla mücadelede; tehdidin, ABD sınırları içerisine girmeden güvenilir ve ivedi bir şekilde alınan istihbaratı bilgiler doğrultusunda kaynağında yok edileceği anlayışı üzerine kurulu “önleyici savaş” politikasının uygulanması kararlaştırılmıştır. Askeri güç unsurları üzerine kurulu doktrinin yanında diplomatik güç unsurlarının kullanılması ile özellikle Müslüman ülkelerde totaliter rejimlerin devrilerek ılımlı ve modern hükümetlerin destekleneceği, serbest bilgi ve fikir akışının teşvik etmek amacıyla etkin kamu diplomasisi yürütüleceği deklare edilmiştir.

ABD, 2006 döneminde yayımlandığı UGSB'de de en büyük tehdit algısının El-Kaide ve örgüt lideri Usama Bin Ladin olduğunu ABD'nin terörizm ile hala büyük bir savaşta olduğunu deklare etmektedir. Terörizmin en büyük kaynağı olarak görülen bölgesel ve uluslararası istikrarsızlığa yol açan ülkelerin olduğu bu sebeple demokratik rejimlerin sayısının artırılması ve dünya çapında yaygınlaştırılması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır. Zira demokratik rejimler arasında çatışmaların yaşanma ihtimalinin çok düşük olduğu ve uluslararası istikrarın sağlanmasında hayati öneme sahip bir konu olduğu düşünülmektedir.

2010 yılında yayımlanan UGSB'de gerek diplomatik gerek askeri mücadele noktasında büyük ilerlemeler kaydedildiği; milyonlarca insanın demokrasi ile tanıştığı ve büyük güçler arasında barışın inşa edilmesinin sağlandığı vurgulanmaktadır. Bu dönemde karşılıklı stratejik çıkarların gözetilmesi için katılım stratejisi gereği paylaşılan değerler temelinde daha geniş bir güvenlik ağı ve refahı için dünya çapında dost ve müttefiklerle iyi ilişkiler geliştirileceği vurgulanmaktadır. Özellikle ulusların çıkarlarını ön plana çıkaran barış yollarının sürdürüleceği ve insanların evrensel haklarına saygılı bir uluslararası sistemin inşa edileceği belirtilmektedir. ABD sahip olduğu değerleri tüm

dünyaya yaymak ve hedeflerine ulaşmak adına aktif politikalar yürütmesi ve ABD liderliğini tüm dünyada sürdürmesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır.

ABD'nin 2015 UGSB'sinde dünyanın belirsiz risklerine karşı ABD çıkarlarını korumak ve karşılaşılan fırsatlardan faydalanmak için daha güçlü ve daha iyi bir konumda olduğu düşünülmektedir. El-Kaide terör örgütüyle etkin bir şekilde mücadele edildiği ve bu savaşın yavaş yavaş sona yaklaştığı vurgulanmaktadır. Aslında uluslararası ve bölgesel istikrarı bozucu bu tür bir olayın dünya çapında devletlerin birleşmesine vesile olduğu ve ABD katılım stratejisinin en iyi şekilde işlediği değerlendirilmektedir. Bunun yanında ABD'nin dünya çapında yaymaya çalıştığı değerlerin; terörün sonunu getirmek iddiasıyla diğer ülkelere daha kolay bir şekilde aşılandığı ve askeri unsurlar kullanılarak totaliter rejimlerin devrilip daha ılımlı demokratik rejimlerin getirilerek uygun zeminin hazırlandığı düşünülmektedir. ABD'nin, 11 Eylül 2001 terör saldırılarını, ABD'nin dünya çapında aktif politikalar yürütmesi ve askeri müdahalede dâhil olmak üzere her türlü eylemini meşru kılan bir araç olarak kullandığı değerlendirilmektedir.

Son olarak söylemleri ve eylemleri ile agresif politikalar yürüten Başkan Trump'ın yayımlamış olduğu 2017 UGSB'sinde karşılaşılan tehditler karşısında Amerikan halkının geleceğe ve güvene olan inancının kalmadığı vurgulanmaktadır. Bu sebeple de daha şahin politikalar yürütüleceği ve Amerika'nın önceliklerinin gözetileceği deklare edilmektedir. ABD'nin benzeri görülmemiş askeri, siyasi ve ekonomik güç unsurlarına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu doğrultuda başta El-Kaide ve IŞİD gibi terör örgütleri olmak üzere, bunlara destek veren haydut devletler ve ABD ekonomisini ve itibarını hedef alan Çin ve Rusya gibi ülkelerle sahip olunan her türlü güç unsuru ile mücadele edileceği belirtilmektedir. Böylelikle ABD'nin dünya çapında etkisinin arttırılacağı özellikle vurgulanmaktadır.

Tez çalışması içerisinde irdelenen ABD tarihi ve nitel analizi gerçekleştirilen UGSB'ler değerlendirildiğinde ABD'nin özgürlük, barış, demokrasi, insanların evrensel hakları ve onuruna saygı, ekonomide serbestlikten yana liberal politikalar üzerine kurulu bir yönetim anlayışı benimsediği ve bunu sadece yurtiçinde değil tüm dünya çapında yaygınlaştırmayı amaçladığı görülmektedir. ABD totaliter yönetimleri sadece bölgesel değil küresel düzeyde istikrarı bozucu hastalıklı ideolojiler olarak tasvir etmektedir. Totaliter yönetimlerin sürekli olarak tehdit oluşturduğu ve çatışmalara davetiye çıkardığı

bu sebeple demokratik rejimlere dönüştürülmesi veya tamamıyla ortadan kaldırılması düşüncesindedir. ABD, uluslararası arenada güvenliğini sağlamak ve çıkarlarını korumak için sahip olduğu değerleri referans aldığı gözlemlenmiştir. ABD'nin sahip olduğu değerlerin kurucu babalarından miras kaldığı ve o günden bu güne ABD anayasasında da yer aldığı gibi aynı şekilde muhafaza edildiği görülmüştür. ABD, stratejik kültürüne yer etmiş bu değerler doğrultusunda gerek iç gerekse dış politikalarını şekillendirdiği ve bu süreçten sonrada aynı şekilde bu yönetim anlayışı ile devam etme eğiliminde olduğu sonucuna varılmıştır.

EK

UGSB'LERDE YER ALAN BELGE, DÖNEM BAŞKANLARI, VURGU, FİKİRLER, DÜŞÜNCELER ve TEMEL İNANISLAR, TEHDİTLER, ÇIKARLAR

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
1987	Ronald W. Reagan (Cumhuriyetçi Parti)	Savunma	- Sovyetlerin birçok askeri kuvvet kategorisinde ABD'yi geride bıraktığı bir dönemin ardından ülkenin askeri gücünü geri kazanmak, - Ülkenin ekonomik gücünü yeniden temin etmek ve dünya çapında ekonomik sistemi yeniden canlandırmak, - Dünya lideri olarak uluslararası sahip olduğu itibarı yeniden tesis etmek, - Hükümetlerin değil bireylerin kendi ekonomilerini, maneviyatlarını ve politikalarını kısacası kendi kaderlerini kendilerinin belirlemesi gerektiği ve bu mesajı tüm dünyaya yaymayı görev edinerek; Amerikan ulusu ile karakterize olmuş bu gururu geri kazanma istediği.	- Marksist-Leninist ideoloji ile motive olmuş SSCB - Dünyadaki ekonomik istikrarsızlıklar - Nükleer silahlardaki artış - Uyuşturucu kaçakçılığı - İnsan hakları ihlalleri - Uluslararası terörizm	- Temel ve bağımsız değerleri doğrultusunda sağlam yapıya sahip kurumları ile ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak var olması - İstikrarlı bir şekilde büyüyen ABD ekonomisi - Dünya genelinde özgür ve demokratik kurumlar ve serbest piyasa ekonomisinin gelişimi - ABD ittifak ilişkilerinin istikrarı

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnancılar	Tehditler	Çıkarlar
1988	Ronald W. Reagan (Cumhuriyetçi Parti)	Güç Güvenlik	• Ulusun ve müttefiklerin güvenliğini sağlamak adına müttefikler ile işbirliği içerisinde, gelebilecek her türlü tehdide karşı caydırma stratejisi izlemek fakat bu durumun başarısız olması durumunda saldırıyı püskürtmek veya tamamıyla ortadan kaldırmak için her türlü önlemi almak. • Küresel ekonominin gün geçtikçe zorlaşan şartları ile başa çıkabilmek ve ulusal güvenliği sağlayabilmek adına güçlü bir ekonomik sistemi teşvik etmek, özellikle yabancı tedarik kaynaklarına bağımlılığın arttığı her alanda tedarik zincirinin potansiyel kırılganlığını engelleyerek sürekliliğini sağlamak. • Tüm dünyada demokrasi, özgürlük ve insan hakları değerlerini savunmak ve ulaştırmak adına ulusal bağımsızlıkların sağlanması, özgür kurumların gelişmesi, ekonomik kalkınma ile beraber özgür, insancıl, sosyal ve politik düzenin büyümesini teşvik etmek. Bu doğrultuda Sovyetler Birliği ve bağımlısı devletlerinde liberal politikaların gelişmesini sağlamak. • ABD ve müttefiklerinin bulunduğu bölgelerde gerçekleştirilecek çatışma risklerini ortadan kaldırmak adına barışçıl anlaşmazlıkları çözmeyle amaç edinmek. • Dünya genelinde ortak kaygılar taşıyan uluslarla etkili ve dostane ilişkiler kurmak bu doğrultuda barışı, dünya düzeni, politik, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi teşvik etmede uluslararası kurumları daha etkili hale getirmek. Bu noktada sadece dost ve müttefik ülkelerle değil Sovyetler başta olmak üzere düşmanca tavır sergileyen bütün ülkelerle ilişkiler geliştirmek ve ABD'nin dünyadaki etkisini arttırmak	• SSCB ve Varşova Paktı • Nükleer silahlar • Bölgesel çatışmalar • Uluslararası terörizm • Uyuşturucu kaçakçılığı • Radikal politik ve dini hareketler • Dost ve müttefik ülkelerde yaşanan istikrarsızlıklar	• Temel ve bağımsız değerleri doğrultusunda sağlam yapıya sahip kurumları ile ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak var olması • İstikrarlı bir şekilde büyüyen ABD ekonomisi • Dünya genelinde özgür ve demokratik kurumlar ve serbest piyasa ekonomisinin gelişimi • ABD ittifak ilişkilerinin istikrarı

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
1990	George H. W. Bush (Cumhuriyetçi Parti)	Çıkarlar	- ABD tarihi boyunca vatandaşlarının ve yaşam tarzının güvenliğini sağlamak - Sovyet gücünün zamanla azalacağı - Komünist diktatörlüklerin yıkılacağı ve Sovyet egemenlik ağının yavaş yavaş daraldığı - Dünya ekonomisinin her zamankinden daha rekabetçi olacağı - Süper güçler merkezli Üçüncü Dünya ülkelerinde çatışmaların yaşanabileceği - ABD'nin silahlarla ilgili teknolojilerde açık ara önde olduğu - Dünyanın birçok bölgesinden insanların kılık, savaşlar zulüm ve özellikle tiranlıklar yüzünden yurtlarından ayrılmak zorunda kaldığı. (Mülteciler sorunu) - Doğu Avrupa ülkelerinin sahip oldukları Avrupa kültürel ve politik kültüründen ötürü Sovyet hâkimiyeti altında kalamayacağı - ABD dış politika önceliğinin dost ve müttefik ülkelerle ittifak ilişkileri olduğu - ABD liderliğinin devam ettirilmesi için güçlü ve dayanıklı ekonominin muhafaza edilmesi	- SSCB ve Varşova Paktı - Uluslararası terörist gruplar - Mülteciler sorunu - Libya ve Irak gibi haydut devlet olarak tasvir edilen ülkeler - Bölgesel çatışmalar - Narkotik suçlar - Nükleer silahlar	- Temel değerlerini muhafaza etmiş, kurumları ve insanların güvenliğini sağlayabilen ABD'nin özgür ve bağımsız bir ulus olarak hayatta kalması. - Yurtiçinde ve yurtdışında ulusal çabalar sonucunda bireysel refahı arttırmak için güçlü bir Amerikan ekonomisi sağlamak. - Demokratik kurumların, siyasi özgürlük ve insan haklarının teşvik edildiği bir dünya meydana getirmek - Demokrasi ve bireysel haklara saygı gösteren özgür ulus toplumlarını güçlendirmek ve genişletmek adına dost ve müttefik ülkelerle sağlıklı, işbirliği ve ittifak ilişkileri geliştirmek

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
1991	George H. W. Bush (Cumhuriyetçi Parti)	Fırsatlar Endişeler	- Doğu Avrupa’da Sovyet hâkimiyetinin çöküşü ile beraber temel meselenin çözüldüğü - Serbest ve kapsayıcı bir uluslararası ekonomik sistemin desteklenmesi - ABD’nin siyasi, ekonomik ve askeri unsurlar olmak üzere her konuda küresel bir güç olduğu - Ulusal güvenliğin güçlü bir ekonomi ile sağlanabileceği - Demokrasilerin yaygın ve güvenli olduğu bir dünyanın yaratılması - Almanya’nın 1990 yılı Ekim ayında birleşmesi ile Avrupa’nın daha güvenli ve özgür bir yer haline gelmesi - Almanya ve Japonya’nın II. Dünya savaşı sonrası ekonomik ve siyasi liderler olarak ortaya çıkması - Sovyetlerde yaşanan değişim ve dönüşüm Doğu Asya ve Pasifik bölgesinde baskının azalması fakat Çin’in büyük bir tehdit olarak varlığını sürdürmesi - Soğuk Savaş’ın sona erdiği - Dış politikadaki önceliğin dost ve müttefik devletler ile dayanışma içerisinde hareket etmek olduğu - Varşova Paktı’nın dağılması	- SSCB - Sovyetler ve Doğu Avrupa’da yaşanan reform süreçlerinin belirsizliği - Irak - Çin - Küba - Göç tehlikesi - Endüstriyel demokrasiler arasında yaşanan ticaret anlaşmazlıkları	- Temel değerlerini muhafaza etmiş kurumları ve insanları ile Birleşik Devletlerin özgür ve bağımsız bir ulus olarak varlığını sürdürmesi - Sağlıklı ve büyüyen bir ABD ekonomisi - İnsan haklarının, demokratik kurumların, siyasi ve ekonomik özgürlüklerin geliştiği istikrarlı ve güvenli bir dünya

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
1993	George H. W. Bush (Cumhuriyetçi Parti)	Politik Statik	- Komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı - ABD'nin dünya çapında liderliği göğüslemesi - Sovyetlerin çöküşü ve Soğuk Savaş'ın bitişiyle ABD'nin büyük bir zafer kazandığı - Dünyanın her yerinde demokrasilerin teşvik edilmesi - Japonya ve Almanya gibi demokratik piyasalar karşısında ticari anlaşmazlıkların çözülmesi - NATO, BM, Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, Amerikan Devletleri gibi bölgesel ve küresel çok taraflı örgütlere destek verilerek sorumlulukların ve yüklerin üstesinden gelmek için daha güçlü, katılımcı ilişkiler geliştirilmesi - İstikrarsızlıkların temel nedenleri tespit edilerek ve çatışmaya yol açmadan gerilimlerin azaltılması - Küresel ekonomide yaşanan gelişmeler neticesinde gelecek yıllarda ülkeler arası bağımlılığın artacağı - ABD ekonomik stratejisinin küresel niteliğe sahip olması - IMF, Dünya Bankası, OECD, GATT ve bölgesel kalkınma bankalarının desteklenmesi - Çevresel sorunların çözümü	- Çevresel sorunlar - Gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus baskısı - Göç ve mülteciler sorunu - Hastalık ve diğer sağlık problemleri - Demokratik ülkelerle yaşanan ticari dengesizlikler - Bölgesel çatışmalar	- Anlaşma ve toplu savunma ittifaklarını genişleterek ve güçlendirerek; hiçbir düşman unsurun kritik bölgelere hükmetmesine izin vermeyerek; silah kontrol anlaşmaları yaparak; sivil ve askeri kurumları güçlendirerek barışçıl değişimi ve ilerlemeyi teşvik eden küresel ve bölgesel istikrarı sağlamak. - Dünya çapında her vatandaşın insan haklarını ve saygıyı güvence altına alan şeffaf ve demokratik sistemleri teşvik ederek ve uluslararası davranış normlarına saygıyı güçlendirerek demokratik ve temsili siyasi sistemler inşa etmek. - Hem ABD'nin hem de diğer ülkelerin refahını artırmak için malların, sermayenin ve emeğin serbest dolaşımını teşvik ederek tüm katılımcılara fayda sağlayan açık bir uluslararası ticaret ve ekonomik sistem kurmak. - Dünya çapında yaşanan krizlere kolektif bir tepki verilmesi için ABD önderliğinde yönlendirmelerin sağlanması

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnancılar	Tehditler	Çıkarlar
1994 1995 1996	William J. Clinton (Demokrat Parti)	Katılım Genişleme	- Komünist yayılma tehdidinin ortadan kalktığı - Dünya çapında demokratik ulusların giderek yaygınlaşması ile siyasi istikrarın sağlandığı - Her an savaşa hazır askeri güç ile güvenliği sağlamak - ABD ekonomik canlılığını desteklemek - Yurtdışında demokrasileri teşvik etmek - Büyüyen ekonomiler ve güçlü ticari bağlara sahip ülkelerin daha güvende hissettikleri ve özgürlükler noktasında daha olumlu kararlar alabildikleri - Bu ülkelerin demokratik ülkeleri tehdit etme ve güvenlik tehlikesi oluşturmalarının düşük ihtimal olması - Gelebilecek tehditlerin sahip olunan güç unsurları vasıtasıyla caydırılması - ABD'nin özgürlük, eşitlik ve insan onuruna bağlılık noktasında tüm insanlığa umut ışığı olduğu - İzolasyonist politikalarından ziyade uluslararası arenada daha aktif politikalar yürütülmesi - Süper güçler arasındaki savaş tehdidi ve nükleer dehşet söylentilerinin azalmaya başladığı - İşbirlikçi güvenlik önlemlerini teşvik etmek - Dış pazarları açma ve küresel ekonomiyi teşvik etme - Dünya genelinde güvenliği sağlamak ve ekonomik büyümeyi arttırmaya yardımcı olacak kurumları uyarlatma - Diplomatik ve askeri girişimlerle yurtdışında olan varlığı sürdürebilme - Terörizm ve uyuşturucu ile mücadele etme - Güvenilir ve teyit edilebilir anlaşmalar ile kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını önleme - Çevresel sorunlar ile mücadele	- Etnik çatışmalar - Irak, İran, Libya gibi haydut devletler - Çevresel sorunlar - Bölgesel istikrarsızlıklar - Kitle imha silahlarının yayılması - Radikal dini ve aşırı milliyetçi hareketler - Orantısız nüfus artışı - Çernobil ve Doğu Afrika kuraklığı gibi insan kaynaklı ve doğal afetler	- Soğuk Savaş sonrası dönemin gerçekleri ve yeni tehditlerine karşı bölgesel müttefikler ile uyumlu olarak ABD stratejisinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilecek uygun büyüklüğe ve duruşa sahip askeri yetenekleri muhafaza etmek. - Nükleer, kimyasal, biyolojik ve konvansiyonel çatışma tehlikesini azaltmak ve istikrarı arttırmak için silah kontrol anlaşmaları yaparak güvenliği en üst seviyelere çıkarmak. - Gerek yurtdışında gerek yurtdışında güçlü ve entegre bir ekonomi politikası vasıtasıyla ABD refahını arttırmak. - Rusya, Ukrayna ve eski Sovyet devletlerini de içerisine alan ülkelerde demokratik süreçlerin güçlendirilmesi ve serbest piyasa demokrasilerini korumak, pekiştirmek ve geliştirmek suretiyle ABD güvenliğini sağlayacak demokrasiyi tüm dünyada teşvik etmek. - Amerika'nın hayati çıkarlarını yani; ulusal varlığının hayatta kalması, güvenliği ve canlılığı için ABD topraklarının, vatandaşların, müttefiklerin ve ekonomik refahın savunulması

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnancılar	Tehditler	Çıkarlar
1997	William J. Clinton (Demokrat Parti)	Bölgesel İttifaklar (Bütünleşme)	- Amerikan ulusunun güvenliğini korumak - Yurtdışında demokrasileri teşvik etmek - ABD'nin ekonomik refahını artırmak - Bölünmemiş, istikrarlı bir Avrupa'nın teşvik edilmesi - Pasifik ve Atlantik bölgesinde demokratik toplulukların ilerletilerek, bu ülkelerle güçlü ittifaklar geliştirilmesi - Her anlamda dünyaya açılmış bir Çin'i teşvik ederek iyi ilişkiler geliştirmek - Ortak savunmayı sağlamak, genel refahı arttırmak, özgürlük anlayışını ABD ve gelecek kuşaklar için güvence altına almak - ABD'nin dünyada liderlik yapabilecek tek ülke olması - İstikrarlı ve barış içerisinde bir dünyanın inşası - Küresel ekonomin ve açık ticaretin büyüdüğü, demokratik normların ve insan haklarına saygı gibi normların sağlanması - Enerji güvenliğinin sağlanması - Sürdürülebilir kalkınmayı bütün dünyada sağlamak - Avrupa'nın güvenliği ve istikrarı için NATO'nun adaptasyonu ve genişlemesini sağlamak - Asya Pasifik'te güçlü ve istikrarlı bir topluluk meydana getirmek	- Etnik çatışmalar - Terörizm - Uyuşturucu kaçakçılığı - Organize suçlar - Kitle imha silahları - Çevresel sorunlar - Hızlı nüfus artışı - Ülkelerde yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar - Kontrolsüz mülteci hareketleri - Irak - Kuzey Kore	- Amerikan halkının yaşamını ve güvenliğini korumak - Kurucu babalarından miras kalan değerleri, kurumları ve topraklarına herhangi bir zarar gelmeden ABD'nin egemenliğini muhafaza etmek - ABD'nin ve halkının güçlü ve sürdürülebilir refahını sağlamak

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnancılar	Tehditler	Çıkarlar
1998 1999	William J. Clinton (Demokrat Parti)	Bölgesel İttifaklar (Bütünleşme)	- ABD'nin güvenliğini sağlamak - ABD'nin ekonomik refahını arttırmak - Yurtdışında demokrasiyi teşvik etmek - Demokrasi ve serbest piyasaların kazanımlarını güvence altına almak ve kuvvetlendirmek için kurumlar ve düzenlemeler ağı oluşturmak - Askeri güç unsurlarını geliştirmek ve diplomatik temsil yetisine sahip olmak - Küreselleşme ile beraber yeni tehditler ve fırsatların gün yüzüne çıktığı - Yurtta güvende olmak adına yurtdışında aktif bir şekilde bulunmak - Değerleri, kurumları ve sınırları bozulmadan ABD egemenliğini muhafaza etmek - Uluslararası çevreyi etkin bir şekilde yapılandırmak - Ortak çıkarlara yönelik ulus ötesi tehditlerle mücadele etmede kilit güçlerle ilişkilerin geliştirilmesi - ABD sınırları içerisinde gerçekleştirilecek her türlü terörist eyleme karşı askeri üstünlüğün kullanılması - Uzaya engelsiz erişimin sağlanması ve uzayda liderliğin sürdürülmesi - Siyasi liberalleşme ve insan haklarına saygıyı tüm dünyada yaygınlaştırma - Bütünleşmiş, demokratik, müreffeh ve barış içinde bir Avrupa inşa etmek - Atlantik'te ABD müttefikleri ve ortakları ile birlikte çalışmak - Tüm dünyada ABD liderliğinin sürdürülmesi	- Yasa dışı faaliyetlerde bulunan devletler - Etnik çatışmalar - Kitle imha silahları - Terörizm - Uyuşturucu kaçakçılığı - Organize suçlar - Yasa dışı silah kaçakçılığı - Kontrolsüz mülteci göçleri - Çevresel sorunlar - Yabancı istihbarat tehlikesi - İstikrarı yakalayamamış başarısız devletler	- Amerikalıların yaşamlarını ve güvenliğini korumak - Değerleri, kurumları ve toprak bütünlüğünün bozulmadan ABD egemenliğini korumak - Sürdürülebilir bir şekilde ulusun refahını arttırmak

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2000	William J. Clinton (Demokrat Parti)	Bölgesel İttifaklar (Bütünleşme)	- ABD'nin güçlü bir ülke olduğu ve Amerikan vatandaşlarının kutsanmış olduğu - ABD'nin kuruluşundan bu yana büyük başarılarla imza atmanın gururunu yaşadığı - Ortak savunmanın sağlanması - Genel refahın teşvik edilmesi - ABD ve gelecek nesillere özgürlük nimetlerinin sağlanması - Uluslararası çevreyi şekillendirmek - Tehditlere ve krizlere müdahale - Belirsiz geleceğe hazırlık yapma - Ulusal çıkarları koruma - Amerikan değerlerini ilerletme - Yurtiçinde ve yurtdışında güvenliği arttırma - Demokrasiyi ve insan haklarını teşvik etme - Katılım stratejisini eski düşmanlarda dâhil sahip olunan değerler doğrultusunda uygulamak - Ulusal çıkarlara yönelik tehditlere karşı hükümetler, uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşları ile çok taraflı diplomasi ve işbirliği yoluyla yanıt vermek - Katılım stratejisinin göreceli barış ve küreselleşme ile beraber ABD'nin değerlerini paylaşan devlet sayısındaki artış sağlaması - Katılım stratejisinin refahı arttıran ekonomik faydaları - ABD'nin askeri, bilimsel, teknolojik ve ekonomik üstünlüğünden dolayı yabancı istihbarat servislerinin birincil hedefi olması - Enerji güvenliğinin sağlanması - Avrupa'nın istikrarını sağlama	- Irak - İran - Afganistan - Libya - Kuzey Kore - Terörizm - Yabancı istihbarat servisleri - Çevresel sorunlar - Eğitim eksikliği - Hastalık ve yetersiz beslenme - Düzensiz nüfus artışı - Doğal kaynakların düzensiz kullanılması - Sürdürülebilir olmayan dış borç yükümlülükleri	- ABD ulusunun hayatta kalması, güvenliği ve canlılığı ile doğrudan bağlantılı çıkarlar. - Ulusal refahı ve içinde yaşanan dünyanın refahını etkileyen; ABD'nin siyasi ve ekonomik açıdan hisseye sahip olduğu bölgelerde yaşanan gelişmeler, küresel manada yaşanan çevresel sorunlar, istikrarsızlığa uğrayan altyapı aksaklıkları ve ekonomik kargaşa, insani hareketlerin istikrarsızlığa uğramasına neden olan krizlerle mücadele etmek - İnsani ve doğal felaketlere karşı önlem alınması, ağır insan hakları ihlallerini engelleme, yeni ortaya çıkan demokratileri destekleme, hukukun üstünlüğüne ve ordunun sivil kontrolüne bağlılığın teşvik edilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve çevrenin korunmasının desteklenmesi

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2002	George W. Bush (Cumhuriyetçi Parti)	Küresel Terör Önleyici saldırı (İttifaklar)	- Yirminci yüzyılın özgürlük ve totaliterlik arasında geçen büyük mücadelesinde özgürlüklerin kesin bir zafer ve ulusal başarı elde eden bir model olduğu - ABD'nin muazzam büyüklükte bir askeri gücünün, ekonomik ve politik nüfusunun bulunduğu fakat sahip olunan bu gücün tek tarafı kazanım sağlayacak şekilde kullanılmadığı ortak değerleri paylaşmak isteyen bütün uluslar ve toplumların siyasi ve ekonomik özgürlüklerini seçerek arzulanıkları refah seviyesine ulaşabilecekleri - Dünya çapında istikrarı tehdit eden terörizm ve tiranlıklarla barış için savaşılabacağı bunun diğer büyük güçler ile iyi ilişkiler kurarak gerçekleştirileceği - Her kıtada özgür ve açık toplumları teşvik etmek suretiyle barışın tüm dünyada inşa edilmeye çalışılması - Düşmanların çok düşük maliyetlerle tahmin edilmesi güç kaotik ve acı olaylara sebep olabildikleri - Barışı korumak için dünyanın terörizmle mücadelede bir araya geldiği 11 Eylül 2001 terör saldırısı gibi saldırganlıklarla Afganistan gibi küçük devletlerinde ABD gibi süper güçlerin ulusal güvenliğini tehdit edebileceği - Terörist ve zorbalanın tehditlerine karşı tüm dünyada barışın sağlanacağı - Büyük güçlerle beraber iyi ilişkiler geliştirileceği - Terör saldırılarını destekleyen devletlerin engellenmesi - Müslüman dünyasında ılımlı ve modern hükümetleri desteklemek	- El Kaide terör örgütü - Usama Bin Ladin - Afganistan - Taliban yönetimi - Kitle imha silahları - HIV/AIDS, sıtma, tüberküloz gibi salgın hastalıklar	- Politik ve ekonomik özgürlüğün sağlanması - Diğer devletlerle barışçıl ilişkiler geliştirilmesi - İnsanlık onuruna saygının tüm dünyaya yayılması

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2006	George W. Bush (Cumhuriyetçi Parti)	Küresel Terör Önleyici saldırı (İttifaklar)	- Terörizm ile savaşta olduğu - Amerikan halkının güvenliğini korumanın zorunluluk olduğu 11 Eylül saldırılarının gelecekteki barışın temellerini atma konusunda fırsat yarattığı - Dünya çapında özgürlük, demokrasi ve insan onuruna saygının önemli olduğu - Demokratik rejimler arasında çatışma ihtimalinin çok az olduğu - Dünyadaki zulme son vermek amacıyla, bütün uluslar ve kültürlerde demokratik hareketlerin ve kurumların desteklenmesi - Afganistan ve Irak'ta totaliter yönetimlerin devrilerle yerine demokratik hükümetlerin getirildiği - Lübnan, Mısır, Suudi Arabistan, Ürdün, Fas ve Kuveyt gibi ülkelerde demokratikleşme hareketlerinin hissedildiği - Gürcistan, Ukrayna ve Kırgızistan'da yaşanan renk devrimlerinin, Avrasya'da özgürlük için umut olduğu - El Kaide ağının önemli ölçüde azaldığı - Bölgesel çatışmalar çözümü için en etkili yolun uzun vadeli demokrasileri teşvik etmek olduğu - ABD güvenliği ve çıkarlarını tehdit edebilecek tehlikelerin daha meydana gelmeden bertaraf edilmesi gerektiği - Kitle imha silahlarının yayılımını engellemek - Dünyanın yoksul insanlarına yardım etmenin stratejik bir öncelik ve ahlaki bir zorunluluk olduğu - ABD ulusal güvenliğini sağlayan kurumların yeniden uyarlanması gerektiği	- El Kaide Terör Örgütü - Usama Bin Ladin - Yoksulluk ve yolsuzluk - AIDS ve diğer bulaşıcı hastalıklar - Totaliter rejimler - Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti - İran - Kitle imha silahları - Bölgesel çatışmalar - Küresel erişime sahip terörizm	- Vahşet, yoksulluk, istikrarsızlık, yolsuzluk ve acılara sebep olan despot ve despotik sistemlerin zulmüne son vermek - Yeni özgür ulusların etkili demokrasiler inşa etmelerine yardımcı olarak; insanlık onuruna saygılı, vatandaşlarına karşı sorumlu ve komşularıyla iyi ilişkiler geliştirebilecek demokrasilerin geliştirilmesi - Hedeflerde idealist ve araçlarda pragmatik bir yaklaşım ile özgürlüğün dayatılmadan herhangi bir ülkede aldığı biçim, halkına özgü tarihi, kültürü ve alışkanlıklarına hitap edecek şekilde yaygınlaştırılması.

Belge	Dönem Başkkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2010	Barack H. Obama	Stratejik Çıkarlar Katılım Stratejisi Önleyici saldırı	- Serbest ulusların, açık pazarların ve sosyal ilerlemenin küreselleşmeyi hızlandırdığı - Milyonlarca insanın demokrasi ile tanıştığı ve büyük güçler arasında barışın inşa edilmesinin sağlandığı - ABD refahı ve güvenliğinin küresel refah ve güvenlik ile doğrudan bağlantılı olduğu - Katılım stratejisi gereği paylaşılan değerler temelinde daha geniş bir güvenlik ağı ve refahı için dünya çapında dost ve müttefiklerle iyi ilişkiler geliştirileceği - Kitle imha silahlarının yayılımını önleme - ABD liderliği için müreffeh bir Amerikan ekonomisinin sürdürülmesi - ABD'nin sahip olduğu evrensel değerlerin tüm dünyaya aşlanması - Ulusların çıkarlarını gözetken barış yolların sürdürüleceği ve insanların evrensel haklarına saygılı bir uluslararası sistem inşa edileceği - Serbest piyasa ekonomisinin bütün dünyaya yerleşmesi - ABD'nin uluslararası alanda aktif politikalar sürdürmesi ve ABD liderliğinin gerekli olduğu - ABD sınırları içerisinde gerçekleşebilecek bir tehdidin sınırlara ulaşmadan bertaraf edilmesi	- El Kaide - Kuzey Kore - İran - Kitle imha silahları - Salgın hastalıklar - Siber tehdit - Terörizm - Uyuşturucu kaçakçılığı - Mülteci sorunu	- ABD, vatandaşları ve müttefiklerinin ve ortaklarının güvenliğini sağlamak - Yeni fırsatlar yaratan ve tüm dünyada refahı teşvik eden; açık bir uluslararası ekonomik sistemde güçlü, yenilikçi ve sürekli büyüyen bir ABD ekonomisinin amaçlanması - Yurtta ve yurtdışında evrensel değerlere saygı - ABD liderleri tarafından geliştirilen ve küresel sorunların üstesinden gelmek için işbirliğine dayalı barış, güvenlik ve fırsatları destekleyen uluslararası bir düzenin inşası.

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2015	Barack H. Obama (Demokrat Parti)	Uluslararası Düzen Refah Önleyici savaş	- İçerisinde bulunulan bu genç yüzyılda fırsatlardan faydalanmak ve güvensiz dünyanın risklerine karşı ABD çıkarlarını korumak için daha güçlü ve daha iyi bir konuma sahip olunduğu - Son on yılda Irak ve Afganistan'da sürdürülen mücadelenin yavaş yavaş sona geldiği - Asya-Pasifik'te daha çeşitli müttefik ve ortaklarla sağlam ilişkiler geliştirildiği - Küba'ya açılımın barış, refah, demokrasi ve enerji güvenliği konularında kazançları pekiştireceği - Ulusal güvenlik stratejilerinin güçlü ve liderlik yoluyla ABD ulusal çıkarlarını korumak için belirlendiği - Amerikan halkının güvenliğini sağlamak - ABD'nin dünyada en büyük, açık ve yenilikçi ülke olduğu - Enerji güvenliğinde dışarıya bağımlılığın azaltılması - Uzaya, siber ortama, hava ve okyanuslara serbest erişimin sağlanması - ABD evrensel değerlerini yurtdışında teşvik ederken yurtiçinde de kendisinin yaşaması gerektiği - Barış, güvenlik, refah ve insan haklarının korunması için temel kural, normlar ve kurumların güçlendirildiği, şekillendirildiği bir uluslararası düzenin gerekliliği - ABD liderliğini güçlendirmek ve sürdürmek	- El Kaide - İŞİD - Rusya - Kuzey Kore - Bölgesel çatışmalar - Kitle imha silahları - İklim değişikliği - Siber tehdit - Salgın hastalıklar	- ABD vatandaşları, müttefikleri ve ortaklarının güvenliği; - Küresel anlamda fırsat ve refahı teşvik eden açık bir uluslararası ekonomik sistemde güçlü, yenilikçi ve büyüyen bir ABD ekonomisi; - Yurtta ve dünyada evrensel değerlere saygı; - ABD liderleri tarafından geliştirilen ve küresel sorunların çözümünde daha güçlü işbirliği yoluyla barış, güvenliği ve fırsatı teşvik eden, kurallara dayalı uluslararası bir düzen.

Belge	Dönem Başkanı	Vurgu	Fikirler, Düşünceler ve İnançlar	Tehditler	Çıkarlar
2017	Donald J. Trump (Cumhuriyetçi Parti)	Amerikan Önceliği	- ABD vatandaşlarının güvenliği, çıkarları ve refahının önceliği - Karşılaşılan tehditlerden kaynaklı Amerikalının geleceğe olan inancı ve ABD değerlerine olan güveni kaybettiği - Haydut rejim olarak tanımlanan Kuzey Kore'ye karşı dünyanın bir araya getirildiği ve İran'daki diktatör rejimin nükleer anlaşma yapmak istemeyişi tehlikesi ile yüz yüze kaldığı - Irak ve Suriye İslam Devleti (İŞİD) teröristlerini bu ülkelerde verilen mücadele ile büyük oranda sindirdikleri ve tamamıyla yok etmek için mücadele edileceği - Güçlü bir Amerika'nın sadece Amerikan halkı değil, aynı zamanda dünyanın her yerinde ortak çıkarlar ve değerler peşinde ABD ile ortaklık kurmak isteyenlerin hayatı çıkarları için mücadele edildiği - Amerika'nın amacına olan güvenin yeniden sağlandığı, ekonominin büyümeye başladığı, tarihi yatırımların canlandığı, sınırların güçlendirildiği, adil ticaret ilişkileri geliştirilmeye başlandığı ve ABD'nin özerkliğinin savunulduğu - Amerika yenilenmesi ve Amerikan liderliğinin yeniden ortaya çıkmasıyla yükselmeye başladığı - ABD'nin bundan sonraki süreçte de artan siyasi, ekonomik ve askeri rekabetlere en iyi şekilde cevap vereceği - Çin ve Rusya'nın, ABD güvenliğini ve refahını aşındırıcı şekilde hareket ettikleri - İŞİD ve El-Kaide gibi cihatçı teröristlerin kendileri gibi düşünmeyen hükümetlerin ve masum insanların	- Kuzey Kore ve İran gibi haydut rejimlerin tüm dünyayı tehdit etmek için nükleer silahlar ve füze geliştirmeleri - Rusya ve Çin gibi revizyonist devletler - Radikal İslamcı terör gruplarının gelişmesi - Terör gruplarının Ortadoğu'da nüfuzlarını arttırması - Rakip güçlerin agresif bir şekilde ABD'nin dünyadaki çıkarlarını baltalaması - Yurtta açık sınırların ve yetersiz göç yasalarının yaratmış olduğu güvenlik açığı - Suç kartellerinin uyuşturucu ticaretiyle	- Trump yönetiminin temel sorumluluğu olarak gördüğü; Amerikan halkını, vatanını ve Amerikan yaşam tarzını muhafaza etmek. - Amerikan işçilerinin ve şirketlerinin yararına olacak şekilde Amerikan ekonomisini geliştirmek; ticaret dengesizliklerini gidermek için adil ve karşılıklı ekonomik ilişkiler kurmak; araştırma ve teknolojiye ABD liderliğini korumak ve fikri mülkiyeti haksız yere edinen rakiplerden korumak; ekonomiyi canlandıran enerji hâkimiyetini sağlayarak Amerikan refahını teşvik etmek. - Barışın güçle korunması doğrultusunda; rakipleri caydırmak ve gerekli görüldüğü noktalarda alt etmek için ABD ordusunun üstün kalmasını sağlayacak yeniden inşa sürecini işletmek. - Amerika'nın daha güvenli ve müreffeh bir yer olması için ABD çıkarlarını destekleyen ve değerlerini yansıtan bir dünya inşa ederek Amerikan etkisini arttırmak.

			şiddetli bir şekilde yok edilmesini isteyen barbar bir ideolojiyi yaymaya çalıştıkları • ABD'nin benzeri olmayan siyasi, ekonomik, askeri ve teknolojik avantajlara sahip olduğu • Kuzey Kore'nin milyonlarca Amerikalıyı nükleer silahlarla yok etmeye çalıştıklarını • Güçlü bir ekonominin Amerikan halkını ve yaşam tarzını koruyacağı, Amerikan gücünü destekleyeceği • Yurtiçinde ekonomik reformların sürdürülmesi • Serbest, adil ve karşılıklı ekonomik ilişkilerin teşvik edilmesi • Araştırma, teknoloji, buluş ve inovasyonda liderliğin sürdürülmesi • Enerji hâkimiyetinin sağlanması • Rusya'nın, ABD'nin dünya çapında sahip olduğu etkisini zayıflatmaya; ABD'nin müttefiklerinden ve ortaklarından ayırmaya çalıştığı • Çin'in gücünü başkalarının egemenliği pahasına genişlettiği; ABD'den sonra en yetenekli ve en iyi finanse edilen ordusunu inşa ettiği; nükleer cephaneliğini büyüttüğü ve çeşitlendirdiği • Dünya çapında ABD etkisini arttırmak	toplumda yarattığı tehlike • Adil olmayan ticaret uygulamalarının ekonomiyi zayıflatması • Müttefikler ile olan yük paylaşımındaki haksızlıklar	

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Açıkmeşe, S. (2012). Strateji ve Güvenlik Kavramları. *Strateji ve Güvenlik*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2-20.
- AMERİKA (1992). *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi* (Cilt. 1, s. 411-422). Sabah Yayınları. İstanbul.
- AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ (1992). *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi* (Cilt. 1, s. 422-455). Sabah Yayınları. İstanbul.
- ANABTAWİ, S. N. (1965). "Neutralists and Neutralism". *The Journal of Politics*, 27(2), 351-361.
- ARI, T. (2002), *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya ve İşbirliği*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- ARI, T. (2013a). *Uluslararası İlişkiler Kuramları-I*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- ARI, T. (2013b). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. MKM Yayıncılık.
- ARMAOĞLU, F. (1997). *19. yy Siyasi Tarihi (1789-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ARMAOĞLU, F. (1999). *20. yy. Siyasi Tarihi (1914-1995)*. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- ARMAN, M. N. (2013). *Uluslararası Politika-I*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2-15.
- BALDWIN, D. A. (1997). "The Concept Of Security". *Review of International Studies*, 23(1), 5-26. <https://www.princeton.edu/~dbaldwin/selected%20articles/Baldwin%20%281997%29%20The%20Concept%20of%20Security.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 10.05.2019)
- BBC (2020, 13 Şubat). ABD Başkanlık Seçimleri Ne Zaman, Kimler Aday Ve Seçim Süreci Nasıl İşliyor?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51101339> adresinden elde edilmiştir.
- BEST, Antony, J. HANHİMAKİ, J. MAİOLO, K. SCHULZE (2015). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. çev. Taciser Ulaş Belge. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- BİLGİN, P. (2010). "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları". *Stratejik Araştırmalar*, 8(14), 69-96.

- BİRDİŞLİ, F. (2011). “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(31), 149-169.
- BİRDİŞLİ, F. (2014). “Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(20), 229-256.
- BİRDİŞLİ, F. (2016a). *Teori Ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*, 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- BİRDİŞLİ, F. (2016b). *Dış Politikada Yöntem ve Türk Dış Politikası*, 1. Baskı. Sakınmaz Ofset, Kahramanmaraş.
- BİRDİŞLİ, F. (2017). *Teori Ve Pratikte Uluslararası Güvenlik*, 3. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- BİROL, Ali F. (2009). “Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar”. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- BOOTH, K. (2005). “Strategic Culture: Validity and Validation”. *Oxford Journal on Good Governance*, 2(1), 25-28.
- BOZDAĞLIOĞLU, Y. (2013). *Uluslararası Politika-I*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 38-55.
- BRAUCH, H.G. (2008). “Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma Ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü”. *Uluslararası İlişkiler*, 5, 18, 1-47. <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2011/06/Guvenligin-Yeniden-Kavramsallastirilmasi.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 12.05.2019)
- BROWN, I. (1966). “Studies on Non-alignment”. *The Journal of Modern African Studies*, 4(4), 517-527.
- BURCHILL, S., vd. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (M. Ağcan, A. Aslan). Baskı Yeri: Küre Yayınları/İstanbul
- BURKE, A. (2007). “What Security Makes Possible: Some Thoughts on Critical Security Studies”. *Department of International Relations, Research School of Pacific and Asian Studies*, Australian National University.

- BUSH, G. H. W. (1990). United States. President (1989-1993). *National Security Strategy of the United States*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 03.01.2020).
- BUSH, G. H. W. (1991). United States. President (1989-1993). *National Security Strategy of the United States*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 07.01.2020).
- BUSH, G. H. W. (1993). United States. President (1989-1993). *National Security Strategy of the United States*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 11.01.2020).
- BUSH, G. W. (2002). *The National Security Strategy of the United States of America*. Executive Office of the President Washington DC. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 20.01.2020).
- BUSH, G. W. (2006). The National Security Strategy of the United States of America (Washington: The White House, March 2006). *National Strategy for Combating Terrorism*. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 30.01.2020).
- CAUDLE, S. L. (2009). “National Security Strategies: Security From What, For Whom, And By What Means”. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 6(1). <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=1E0FAADD30A25AFFB694C0D377C5D483?doi=10.1.1.515.7056&rep=rep1&type=pdf> internet adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 13.05.2019)
- CLAUSEWITZ, C. V. (1975). *Savaş Üzerine*, Çev. Şiar Yalçın, İstanbul, May Yayınları.
- CLINTON, B. (1994). United States President. *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 07.02.2020).

- CLINTON, B. (1995). United States President. *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 10.02.2020).
- CLINTON, B. (1996). United States President. *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 14.02.2020).
- CLINTON, B. (1997). *A National Security Strategy for a New Century*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 18.02.2020).
- CLINTON, B. (1998). *A National Security Strategy for a New Century*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 21.02.2020).
- CLINTON, B. (1999). *A National Security Strategy for a New Century*. White House. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 25.02.2020).
- CLINTON, B. (2000). United States. President (1993-2001). *A National Security Strategy for a Global Age*. White House, National Security Strategy of the United States. <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 28.02.2020).
- COŞKUN, B. B. (2007). “Does “Strategic Culture” Matter? Old Europe, New Europe and the Transatlantic Security”. *PERCEPTIONS: Journal of International Affairs*, 12(3), 71-90.
- DEDEOĞLU, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.
- DEMİR, N., ÖZMUTAF, M. N., & ERGANİ, B. (2017). “ABD Başkanı Donald Trump’ın Politikalarının STA’lara ve Girişimcilik Niteliklerine Etkileri”. *İnönü University International Journal of Social Sciences (INIJOSS)*, 6(1), 121-134.
- ERHAN, Ç. (2013). *Siyasi Tarih-1*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2-23.

- ERDEM, G. (2013). *Siyasi Tarih-1*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 132-158.
- ERDEM, G. & Özkoç, Ö. (2013). *Siyasi Tarih-II*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 194-223.
- FERRIS, K., & STEIN, J. (2008). *The Real World: An Introduction to Sociology*. WW Norton.
- FREDERIK, J. ARENDS, M., “Homeros’dan Hobbes ve Ötesine: “Güvenlik” Kavramının Avrupa Geleneğindeki Boyutları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, Sayı 22 (Yaz 2009), s. 3- 33. <http://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2013/02/homerosdan-hobbes-ve-otesi.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 07.05.2019)
- FUKUYAMA, F. (2012). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, çev. Zülfü Dicleli. İstanbul: Profil Yayınları.
- GALTUNG, J., (2004). “Emperyalizmin Yapısal Teorisi”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 2 (Yaz 2004), s. 25-46.
- GERGES, F. A. (2013). “The Obama Approach to the Middle East: The End of America's Moment?”. *International Affairs*, 89(2), 299-323.
- GÖZEN, R. (2016). *Amerikan Dış Politikası*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- GRAY, C. S. (1981). “National Style in Strategy: The American Example”. *International security*, 6(2), 21-47.
- GRAY, C. S. (1999). “Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back”. *Review of International Studies*, 25(1), 49-69.
- GRIFFIHS, M., “Roach, S., & Salamon, S. (2011). “Fifty Key Thinkers in International Relations”, *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*.
- GÜLMEZ, B. (2012). *Kültür Tarihi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 2-20.
- HART, B. H. L. (1932). *The British Way in Warfare*. London Faber & Faber Limited [1932].
- HART, B. H. Liddell (2003). *Strateji: Dolaylı Tutum*. Çev: Selma Koçak, İstanbul: Doruk Yayınları,.

- HOOK, S. W., & Spanier, J. W. (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*. İnkılap Yayınevi.
- JOHNSON, J. L., & LARSEN, J. A. (2006). Comparative Strategic Culture Syllabus.
- JOHNSTON, A. I. (1995). "Thinking about Strategic Culture". *International security*, 19(4), 32-64.
- JOHNSTON, A. I. (1998). *Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History* (Vol. 75). Princeton University Press.
- JONES, D. R. (1990). "Soviet Strategic Culture". In *Strategic Power: USA/USSR* (pp. 35-49). Palgrave Macmillan, London.
- JOSHUA, S. G., & JON, C. P. (2014). International Relations-2013–2014 Update. <https://angkorpolitik.files.wordpress.com/2014/12/international-relations-2013-2014-update-10e-joshua-s-goldstein.pdf> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 18.03.2020)
- KARDAŞ, T. (2018, 6 Nisan). Trump Dönemi ABD Dış Politikasını Anlamak. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/trump-donemi-abd-dis-politikasini-anlamak/1110249#> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 15.04.2020)
- KAYA, S. (2014). *Uluslararası İlişkiler Kuramları-II*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 70-90.
- KEGLEY, JR., CHARLES W. ve GREGORY A. RAYMOND. (2010). *The Global Future: A Brief Introduction to World Politics*. Wadsworth: Boston.
- KEGLEY, C. W., & BLANTON, S. L. (2011). *World Politics: Trend and Transformation, 2010-2011*.
- KISSINGER, H. (1994). *Diplomacy* Simon and Schuster. New York.
- KISSINGER, H. (2000). *Diplomasi*, (çev. İbrahim H Kurt). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- KLEIN, B. S. (1988). "Hegemony and Strategic Culture: American Power Projection and Alliance Defence Politics". *Review of international studies*, 14(2), 133-148.

- KOÇ, Ş. B. (2005). “Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi”. *Avrasya Dosyası, Cilt: 11 Sayı: 2*.
- KOYUNCU, Ç. A. (2013). *Uluslararası İlişkiler Kuramları-II*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 92-113.
- KRISTOF, KOLOMB (1992). *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi (Cilt. 11, s. 571-572)*. Sabah Yayınları. İstanbul.
- KROEBER, A. (1948). *Race, Language, Culture, Psychology, Pre-History*. Harcourt, Brace and Company, New York.
- KULA, S. & ÇAKAR, B. (2015). “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (12), 191-210. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1449663814.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08.05.2019)
- KURTULUŞ, B. (2005). Amerika Kıtasının Keşfi: Kuzey Amerika-Asya Bağlantısı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (49). <https://dergipark.org.tr/en/pub/iussk/d/issue/897/10049> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 15.10.2019)
- LANTIS, J. S. (2002). “Strategic Culture and National Security Policy”. *International Studies Review*, 4(3), 87-113.
- LAPID, Y. (1989). “The Third Debate: On the Prospects Of International Theory in a Post-Positivist Era”. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235-254.
- LAYTON, P., 2012. “The Idea of Grand Strategy”, *RUSI Journal*, 157 (4), ss. 56–61. https://www.academia.edu/1868269/The_Idea_of_Grand_Strategy adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 08.05.2019)
- LENIN, V. I. (1992). *Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması*, çev. Cemal Süreyya, Sol Yayınları, Ankara.
- METİN, O. (2016). “Hangi Öğeler Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerini Oluşturmalıdır? Bir İçerik Analizi”. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 26(1), 23-49. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/403579> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 11.05.2019)

- MORGENTHAU, Hans J. (2005). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. McGraw Hill: New York.
- NATIONAL SECURITY ACT, (1947). <https://www.dni.gov/index.php/ic-legal-reference-book/national-security-act-of-1947> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 09.05.2019)
- OBAMA, B. (2010). *National Security Strategy of the United States (2010)*. Diane Publishing. https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 24.03.2020)
- OBAMA, B. (2015). United States. President (2009-2017:). *National Security Strategy*. WhiteHouse.https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 28.03.2020)
- ÖZDEMİR, Ç. (2018). Obama'nın Grand Stratejisinin Ortadoğu'ya Yansımaları. (Yayımlanmamış doktora tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez No: 505242).
- PAZARCI, H. (2012). *Uluslararası Hukuk*. Turhan Kitabevi.
- REAGAN, R. (1987). United States. President (1981-1989: Reagan). *National Security Strategy of the United States*. White House.
- REAGAN, R. (1988). *National Security Strategy of the United States*. Potomac Books.
- SNYDER, J. L. (1977). *The Soviet Strategic Culture. Implications for Limited Nuclear Operations* (Vol. 2154, No. AF). RAND CORP SANTA MONICA CALIF. <https://www.rand.org/pubs/reports/R2154.html> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 15.04.2020)
- SNYDER, G. H. (1990). "Alliance Theory: A Neorealist First Cut". *Journal of International Affairs*, 103-123.
- STOLBERG, A. (2012). *How Nation-States Craft National Security Strategy Documents*. Carlisle, PA: US Army War College. Strategic Studies Institute Monograph.

- <https://publications.armywarcollege.edu/pubs/2201.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 13.05.2019)
- SWIDLER, A. (1986). "Culture in Action: Symbols and Strategies". *American sociological review*, 273-286.
- TORUN, A. (2012) Ulusal Güvenlik ve Küreselleşme: Türkiye'nin Ulusal Güvenlik Politikasının Dönüşümünde Küreselleşmenin Rolü. (Yayımlanmamış doktora tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez No: 308684).
- TRUMP, D. J. (2017). *National Security Strategy of the United States of America*. Executive Office of the President Washington DC Washington United States. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> adresinden alınmıştır. (Erişim Tarihi: 28.03.2020)
- TZU, S. (2008). *Savaş Sanatı*, (Çeviren Adil Demir), Kastaş Yayınları, 3. Baskı İstanbul.
- VESPUCCI (1992). *Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi (Cilt. 20, s. 135)*. Sabah Yayınları. İstanbul.
- YAKUT, K. (2013). *Siyasi Tarih-I*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 160-197.
- YAKUT, K., YAKUT. E., (2013). *Siyasi Tarih-II*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, 32-63.
- YARAMIŞ, Volkan ve KOLASI, Klevis (2014). "Eleştirel Teori, Hegemonya ve Güvenlik. ŞAHİN, Mehmet ve ŞEN, Osman". *Uluslararası ilişkiler teorileri temel kavramlar* (171-208). Baskı Yeri: Kripto/Ankara
- WALT, S. (1987). *The Origins of Alliances*. Ithaca, New York, 1, 87.
- WAEVER, Ole (1996), "The Rise and Fall of the Inter-Paradigm Debate," SMITH, Steve / BOOTH, Ken / ZALEWSKI, Marysia (eds.), *International Theory: Positivism and Beyond* (Cambridge: Cambridge Uni. Press): 149-185.
- WEISS, G. (1973). "A Scientific Concept of Culture". *American Anthropologist*, 75(5), 1376-1413.
- WENDT, A. (1994). "Collective Identity Formation and the International State". *American Political Science Review*, 88(2), 384-396.

İnternet Kaynakları

<https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> 03.03.2020 tarihinde ulaşılmıştır.

<https://www.whitehouse.gov/nsc/> 03.03.2020 tarihinde ulaşılmıştır.

“ELEŞTİREL TEORİ (Frankfurt Okulu)” [2019], Sosyolojisi.com (Web Sitesi) <http://sosyolojisi.com/elestirel-teori-frankfurt-okulu/384.html> (Erişim Tarihi: 11.11.2019)

“Ekin” (2020), TDK Web Sitesi, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (Erişim Tarihi:24.04.2020)

“George H. W. Bush” [1989]. George H. W. Bush, as the 41st president. <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/george-h-w-bush/> adresinden elde edilmiştir. (Erişim Tarihi: 11.05.2020)